یجب تعظیم کل مرفوع الذکر * والعمل بنفع کل من ذکره

مُحاضَرات

مُقتَطَفات

افاخم اسلامیه آثارینی حاوی رساله‌در

برنجی جلد

۲۴ جزؤدن عبارتدر

وصاف

عارف

فؤاد

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر رخصتنامه نومروسی ۸۲۸

استانبول

(مهران) مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده نومرو ۷
۱۳۰۰

٢٨

محاضرات

مقتطفات

نومرو ١ برنجی جلد ١ ربیع الاول

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد و ثنای جناب خدا وصلاة وسلام حضرت رسول کبریا واثنیهٔ آل واصحاب شفیع روز جزایی ادا و وجیبهٔ دعای خیر خلافت پناهی یی ایفا ایدرك مستعیناً بالله مباشرت قلندی

فؤاد عارفی وصاف

علم

الجهل یخفض کل مرفوع الذری
والعلم یرفع کل من لم یرفع

ارباب فضل و عرفان علمی صور متنوعه و مختلفه ده تعریف وبیان ایلمشلردر. بو تعریفاتی ذکر واتیان برطاقم

مباحث حکمیه‌یی تجدید ایتمکدن بشقه فائده‌یی موجب
اوله‌مامقله برابرشو مختصرمزده ایرادی ممکن اوله‌میه‌جق
تفصیلاتك اختیارینی استلزام ایده‌جکدر. زیرا تعریفلری
- له وعلیهلرنده اولان تعریفات ودلائلی، محاکمات
ومطالعاتی درج ایتمکسزین - ساده‌جه یازمش اولسه‌ق
بلکه مجموعه‌مزك برجزؤندن زیاده یازی یازمغه مجبوراوله‌جغز
حالبوکه بویله سطحیاً درمیان اولنان تعریفاتدن هیچ فائده
بوله‌میه‌جغز. بناء علیه انلری بوراده تکراردن امتناع
ایتدیکمز کبی اقسام علومی دخی مفصلیتی جهتله ایلروده
بیانی تصمیم ایلدك. یالکز بوراده فضائل علم وعرفاندن
بحثی التزام ایدییورز. اوت فضائل علمیه، محسنات فنیه
هر زمانده، هر یرده معلومدر؛ اما آنلری کلمات جلیله
ومحاکمات جمیله ایله اخطار فوائد متعدده‌یی موجب
اوله‌جغی بدیهی وآشکاردر. البته تکرار خیر احسن
اولدیغی وارستهٔ ایضاح وتذکاردر. اویله ایسه مقصده
شروع ایده‌لم:

علم، فخر کائنات علیه‌افضل التحیات افندمزك «علمی
تحصیل وتعلم ایدیکز زیراجناب عالم حقیق آنی‌اوکرنمکی
محض حسنات وطلبنی عین عبادات ومدارسه‌سنی تسبیح
ومباحثه‌سنی جهاد وتعلیم وتلقینی صدقات واهلنه بذل

وصرفنی مدار تقربات عد ایلمشدر» مدح جلیلنده مظهر اوله‌رق «علما ایله مذاکره جهلا ایچون هدایتی ایجاب ایدر» و «علما ایله هم مجلس وهم مشورت اولیکز وکلام حکمایی استماع ایله تشریف صماخ ایلیکز زیرا جناب حق قلوب میته‌یی نور حکمتله احیا ایدر نصلکه ارض میته‌یی ماء مطرله سقی ایلر» توصیفات نبویه‌سیله تبجیل بیورلمشدر. بونلردن بشقه مدایح علم وعرفانی احتوا ایدن نیجه نیجه احادیث نبویه موجود اولوب ازجمله «عالمه اکرام ایدن بکا اکرام و بنی تکریم ایدن جناب حق تکریم ایتمش اولور» و «علم وظلم بلاد ومداینده، نعمت وجهل ایسه قراده متحصلدر؛ برکت علم نعمتی مداین و بلاده وشوم جهل ظلمی قرایه جلب و جذب ایدر» و «ایمان عریان اولوب لباسی تقوی، زینتی حیاء وثمره‌سی ایسه علمدر» کبی احادیث جلیله فضائل علومی تبیین ایلمشدر. باخصوص حضرت افصح العرب صلی الله علیه وسلمك شو حدیث جلیلی دخی فضل وعلمك مزیاتنی ایضاح ایلدکدن بشقه امت ناجیه ایچون رهنمای سلامت اوله‌جق نصایحی شاملدر یعنی «افضل اعمال اوچدر برنجیسی طلب علم، ایکنجیسی جهاد فی سبیل الله، اوچنجیسی عیال ایچون کسب مال حلالدر؛ زیرا طالب علم حبیب الله، غازی ایسه ولی

الله،عيالى ايچون كسبه چاليشانلر صديق اللهدر» حكم جليلى جمله‌مز ايچون رهبر سعادت وانموذج فيض وسلامت عد واتخاذينه شاياندر. بو يولده دها چوق اقوال مستحسنه ونصايح جميله موجود اولوب بز آنلردن بر قسمنى مجموعه‌مزك هر نسخه‌سنده مقتطفات منظومه ومنثوره ميانه‌سنده بولنديره‌جعز؛ آنلردن بشقه اوله‌رق علمه اختصاص ايدنلرى دخى ايشته بو يله ظـو يليجه عرض و بيان قصدنده بولنيورز. ان شا الله كله‌جك نسخه‌لرده ينه بو يله مقاله‌لر منظور قارئين هدايت قرين اوله‌جقدر.

***

مقتطفات منثوره

—

امام قشيرى (اسماء الحسنى) شرحنك اسم رازق بحثنده شو يله ديور:

مشاهير واصليندن جناب شبلى رحمة الله عليه زمانى اغنياسندن برينه كنديسى ايچون براز دنيالق كوندرمسنى تحريراً بيلديرمسى اوزرينه «مولا كدن طلب ايله» جوابنى الدقده «دنيا حقيردر، سنده حقيرسك؛ بن حقيرى حقيردن طلب ايدرم؛ مولامدن مولامك غيريسنى ديله‌مم» ديه مقابله ايتمشدر.

كتاب الشفاده شويله يازلمشدر

جعفر الخلدی ابوعبدالله‌دن نقلا دیرکه برکون برآدم حضور حسن بصری‌یه کلوب قیزینك کیجه کوندوز اغلامقدن خالی قالمدیغنی وحتی بوندن طولایی کوزلری کور اولدیغنی بیان ایتمسی اوزرینه فاضل مشارالیه قیزك نزدینه عزیمتله «ای قیز! اغلایه‌رق کوزلر یکی نه‌ایچون کورایتدك؟» دیدکده «ایکی سببدن خالی دکلدر: شو کوزلر جناب رب عزتی یارؤیت ایدر یا ایتمز؛ اکر ایدرایسه بونلر کبی بیکلرجه کوزلر رؤیةالله ایچون فدا اولسون! اکر بو سعادته مستحق دکلسه الله کندینی رؤیته مستحق اولمیان کوزلری کور ایتسون!» جوابنی النجه «ناصح وطبیب اوله‌رق کلدیکم حالده ناصح وطبیبی بولدم» دیمشدر.

حسن بن علی رضی الله عنهمانك قلیجنه شونلر محکوك ومکتوب ایمش:

الرزق مقسوم، والحریص محروم، والبخیل مذموم، والحاسد مغموم.

موسى عليه‌السلام «بن غريب ومريض وفقيرم» دیمسیله جناب قادر مطلق «یاموسی ! مریض بنم کبی طبیبی، فقیر بنم کبی مجیبی، غریب بنم کبی مونس و حبیبی اولمیاندر» بیورمشدر.

***

یوسف علیه‌السلام داخلنده بولندیغی محبسك قاپوسنه شو درت کلمه‌یی یازمشدر:

منازل البلوی(*) قبورالاحیاء، شماتةالاعداء، تجربة الاصدقاء.

***

حضرت علی کرم الله وجهه

—

«ظالم ایچون اوچ علامت واردر: مادوننده‌کنی غلبه، مافوقنده‌کنی حیله و مفسدت ایله دوچار مصائب ایلر؛ ظلمه‌یه معین ومظاهر اولور» دیمشدر.

(*) بانك فتحیله (بلوی) و (بلو) بانك کسریله (بلوة) بلا، زحمت، تجربه، وامتحان دیمکدر.

مأمون دیمش

—

« اخوان اوچ درلودر . بری غـدا کبیدر ، کندندن استغنا ممکن اولمز؛ بری دوا کبیدر، ارەدە محتاج اولنور؛ بر یدە سم کبیدر، کندیسنە محتاج اولمق شویلە طورسـون اجتناب لایقدر . »

بعض حکما دخی شویلە دیمش

—

« نوع بشر اوچ قسمە تقسیم اولنەبیلیر . برنجیسی غدا مقولەسـیدر، انلرسز یاشامق ممکن اولمز، ایکنجیسی کیف وتریاق منزلەسـندەدر، ازقهٔ مخصوصە ومواطن متعددەدە احتیاج کورولور؛ اوچنجیسی مرض و علت مقامندەدر . بونلردن تباعـد موجب راحت ومفـارقت باعث صحتدر، شاید الفتلرینە ابتلا حاصل اولورسە علاج مدارا ایلە دفع لازمدر . »

***

ادینی بیلمیورز حکمادن بری سویلمش

—

« ادمك علیـلە غروری جهالت ، عقلیـلە غروری

حماقت، ماليله غروری سفاهت، طاعتيله غروری عصيان، جاهيله غروری طغيان، حسنيله غروری نقصاندر . »

قادينلر خيمه نشـين قبائل عنـدنده ذبح ايچون آماده ايدلمش قويون، اهـالئ بلاد شرق عندنده امتعـهٔ بيت، فرنكلر نزدنده اناسنه باباسـنه نازلانوبده اذا و جفا وايدن صبيان كبيدرلر .

هر شيئی طلب وارزو بياغی جنت، اعتدال ايسه حقيقة بركنز كمال وفضيلتدر . »

مقتطفات منظومه

ابن راونديك :

سبحان من وضع الاشياء موضعها
وفرق العز والاذلال تفريقا
كم عاقل عاقل اعيت مذاهبه
وجاهل جاهل تلقاه مرزوقا

هـذاالذى ترك الاوهـام حائرة
وصـير العـالم النحرير زنديقـا

***

بوكا جوابا دنيلمش : (*)

كم من اديب فهم قلبـه
مستكمل العقل مقل العـديم
و من جهول مـكثر ما له
ذلك تقـدير العزيز العـليم

شوده كتاب الشفاده مندرجدر وابن راونديـنك سوزنه حقيقة برجواب حكيمانه در :

اعجب من ربى وربى حـكيم
قد حرم العـاقل فضـل النعيم
ماظـلم البـارى و لـكنه
اراد ان يظهر عجز الحـكيم

***

(*) بو بيت فخرالدين رازى حضرتلرينك ايمش .

شو بيت ابوالسعود افندی مرحومه ایراد اولنمش

—

محض ثقلتله ثقلت محضك
لطف ایدوب فرقنی بیان ایلهك

مشار الیه حضرتلریده بویله جواب ویرمش :

محض ثقلتله ثقلت محضك
فرقنی بیلمامك جهالتدر
بیلیجك ینه ایتمك استفسار
خفت محض محض خفتدر

⁂

جناب عرفی شو مربعی حالت نزعده سویلمش

ای مرگ مرا ز یار شرمنده مکن
نومیدم ازان گوهر ارزنده مکن
یار آید وجان رود خدایا نفسی
مهلت ده در قیامتم زنده مکن

سلطان سلجوقی آلب ارسلانك وزیر شهیری نظام‌الملك طوسی‌نك بغدادده انشا ایتدیردیکی مدرسهٔ نظامیه‌ده خیلی مدت تدریس علوم ایلمش وسلاجقه اعصاری علماسنك برنجیلرندن بولنمقله شهرت المش اولان ابو اسحاق ابراهیم ابن علی فیروزآبادی سویلمشدر:

سئلت الناس عن خل وفی
فقالوا ما الی هذا سبیل
تمسك ان ظفرت بود حر
فان الحر فی الدنیا قلیل

حقیقت دنیاده محب وفاشعار بولمق نه مشکلدر! هله زمانمزده بالکه مستحیلدر دیر ایسه‌ك وجداناً اولسون مؤاخذه ایدلمیز صانیرز. البت جناب متنبینك:

ما الخل الا من اود بقلبه
واری بطرف لا یری بسوائه

بیتیله تعریف ایتدیکی دوستلق یوق کبیدر.

عبد الله ابن عباس رضى الله عنهما بيورمشدر :

اذا كثر الطعام فحذرونى

فان القلب يفسده الطعام

اذا كثر المنام فنبهونى

فان العمر ينقصه المنام

اذا كثر الكلام فسكتونى

فان الدين يهدمه الكلام

اذا كثر المشيب فحركونى

فان الشيب يتبعه الحمام

يعنى : يمكى چوق يرايسه‌م بنى منع ايديكز ؛
زيرا چوق يمك قلبى افساد ايدر ؛
چوق اويورسه‌م او ياندير يكز ؛
زيرا چوق اويقو عمرى تنقيص ايلر .
چوق سويلر ايسه‌م صوصديريكز ؛
زيرا كثرت كلام مدار انهدام ديندر .
چوق اختيارلر ايسه‌م تحريك وايقاظ ايديكز ؛
زيرا اختيارلقده اولوم يقيندر .

برجاریه‌نك صاچنی تراش ایدوب فاتحك وزراسندن واخص ندماسندن عاشق احمد پاشایه شربت ویردیررلر؛ پاشا جاریه‌یی او حالده کورنجه بیت آتی‌یی بالبداهه سویلر:

زلفن کیدرمش اول صنم کافرلکن قویمز هنوز
زناری‌نی کسمش ولی داخی مسلمان اولمامش

بوده مشار الیه احمد پاشانکدر:

مشکل بودرکه هرکیمه بن حالم اغلاسه‌م
عشقك یولنده اول دخی بندن بتر چیقار
احمد عجب‌می جنت کویکدن اولسه دور
بیلمزلك ایله آدم الندن نه‌لر چیقار

***

یحیانك:

اوشه حسن ایدر سینه‌مه کولمکدن عار
خبری یوق که‌انك جانم ایچنده یری وار

***

طالب مرحومكدر :

هر باده كه سنسز ايچرم بزم بلاده
خوناب اولور البته چيقار ديده لرمدن

***

اشارة الكلب

من كتاب كشف الاسرار عن حكم الطيور والازهار
مترجمدر (*)

—

قاپونك اوكنده طوروب پنجره دن آتيلان شيلرى

(*) شو مقاله وقتيله ثمروخ نامنده برمجموعه يه درج ايدلمشيدى بوجهتله شمدى تكرار بورايه درجى عبث كبى كورنيور فقط دكلدر زيرا بو بر مقاله دركه كرچكدن ناصحانه كرچكدن حكيمانه يازلديغى برنجى نشرنده دخى پك چوق ذوات كرام طرفندن اعتراف بيورلمش وعربلرله غربلولرك شو يولده اولان آثارى بيننده كى فرق كلى يى ارائه وحق رجحانك عربلرده قالديغنى اثبات ايلديكى تصديق ايدلمشيدى اويله اولنجه بوقدر اهميتلى براثرك ايكى دفعه نشرى دكل دها زياده نشرى بيله عبث اولمز . برده بز بونك صاحبى طرفندن يازلمش ديكر بعض آثار مقبوله يى دخى ترجمه ومجموعه مزه درجى تصميم ايلمش اولديغمزدن هپسنى برمجموعه ده بولنديرمغه مجبور اولدق و بناء عليه تكرار نشرينى عبث اولسه بيله طبيعى كوردك .

طوپلامقده اولان برکلبك اوکاایچنده بولنان ذاته خطابیدر:
ای اوده مصطبه نشین استراحت، ای اسبابه تشبثده بیقدرت، ای تحف لباسلرله پرزینت اولان کشی! بنده کی آداب ایله تأدب ایت زیرا فعل جمیل هروقت بنم معتادمدر.
نفسکی بنم اخلاق وهشربمله اصلاح ایله! کندی فراستمدن وسنك اوزرینه اولان حسمدن سکاسویلیه‌جکلریمی دیکله!

بن صورتده حقیرم؛ سن بنی معناً دخی فقیر کوررسك. اوت بن افندیلریمك قپوسنده طورر برفقیرم اماافندیلکه خواهش ورغبتم هیچ یوقدر. عادتمدن دونمم. اونلردن مطالباتمجه قطع امید ایتمم. قوغولیرم کیدرم ینه عودت ایدرم طارلمام. حب ووداددهٔ عهد ومیثاقده ابراز ثبات ومتانت ایلرم. هرکس اویورکن قالقار اونلری حفظ وصیانت ایدرم. مال معدودم، سماط ممدودم، رباط معهودم، مقام محمودم یوقدر. ویررسه‌ك شکور، ویرمزسه‌ك صبور اولورم. خسته‌لنورسه‌م مداواة ایستمم. اولورسه‌م تابوتله طاشنمم؛ غائب اولسه‌م کمسه عودتمی تمنی ایتمز؛ اولسه‌م چوجقلرم اغلامز. یوله چیقسه‌م یوللق طاشیمام. نه مالم واردرکه حق وراثتی بولنسون. نه ترلازم واردرکه

حراثت اولنسون . غائب اولدیغم وقت بکا اغلامەدقلری کبی بولندیغم وقتده کمسه یوزیمه باقمز .

اشته بو حاللرله برابر ینه بن عالمك اطرافنی حمایەدن واونلر حقندەکی وفامی ادامەدن کری طورمم؛ مزبلەلرنده اعتکافه قناعت ایدرم .

امدی اطوار وعاداتمی بکنندك ایسه بو یوله تمسك ایت ! مسلکمی طوت ! اخلاقله متخلق اول ! حفظ محبتی بندن اوکرن ! احوالکی بنم احوالمه، اطواریکی بنم اطواریمه اویدیره‌رق علو یته تمسك ایت ! بن قدر حقیر برکلبم ؛ لکن غل وغشدن آزاده برقلب صاحبی‌یم .

جوارمده بولنان قومشولری محافظەده ثابت قدمم . کیجه‌لریده آنلری حمایه عادتمدر . بنی هرعسرو یسرده هرحالله شاکر وصابر کوررسین. آچلقدن اولسەم، مصائب کوناکون ایچنده ایکلیوب قالسەم ینه کمسه قولاق آصمز .

جناب حق بنم کمسه دن شکایتم اولمدیغنی بیلیر زیرا امورمده کندیسنه توکل ایدرم . عرضمی صیانت ایچون هرحقارته تحمل کوستریرم. رزالت سؤالدن دخی قاچارم .

***

محاضرات

مقتطفات

نومرو ٢ برنجی جلد ١٥ ربیع الاول

شام شریف افاضل علماسندن منیر زاده شیخ صالح افندی طرفندن سویلنیلان تقریضدر

—

قداطلعت على هذه الفريدة السنية* المجلة البديعة البهيه* المسماة (محاضرات ومقتطفات) فوجدتها بماتقربه الاعين زاهية زاهره* و بماتشتهيه الانفس باهيةباهره*رقت وراقت * وعلى اقرانها فاقت * فقلت :

انظروا هذى الزوايا الفاخره
قدغدت فيها الخبايا ظاهره
جمعت من كل معنا باهره
فاغنموا مما اشتهيتم زاهره
فلقد انشدكم تاريخها
انها مقتطفات باهره

١٣٠٠

علم

شرف بالعلم راتب شرف يسمو المراتب
لا تمل للجهل اصلا فهو داع للمثالب

علمكه حائز وصاحبلری (عالملرله عالم اولمیانلر مساوی اولورلرمی) مفاد نص جلیلی ایله ممدوحدرلر انسانك نفس وخلقنده انیس ورفیق وحالت یأس وخرماننده دلیل ومعین صدیقیدر . علم ایله عبد حر منزلهسنه، احرار ابرار مرتبهسنه ایرر . خبرده وارد اولمشدرکه ناسك درجهٔ نبوته اقربی اهل علم وبرده اهل جهاددر. کشاف مرحوم ابن عباس رضی الله عنهمادن نقلا بیان ایلرکه حضرت سلیمان علیه السلام علم ومال وحکومت بیننده مخیر براغلدیغی حالده علمی ترجیح وقبول ایتمسیله مال وحکومتله دخی تبجیل بیورلمشدر . علم خیر المواهب جهل ایسه شر المصائبدر . علماء کرامك رکن دنیا اولدقلری احادیث نبویه ایله ثابتدر . علمك امام العمل اولدیغنی اشرف انبیا علیه افضل الصلوة والتحایا افندمز بیان بیورمشدر . حضرت داود علیه السلامه دمیردن نعلین کیەرك دمیردن عصایه طیانەرق تحصیل علوم ایچون تا اونعلین وعصا یاریلوب قیریلنجهیه قدر طولاشمق امر بیورلمشدر . باخصوص بزلرکه امت محمددن اولمقله شرفیابز علمی چینده اولسه تحری یه مأمورز . بزه تحصیل علوم ومعارف هر وقت، هر زمان فرضدر . امام علی رضی الله عنهك شو قطعهسی :

العلم زین للفتی والعقل طوق من ذهب
والصدق نور واضح والکذب نار من لهب

وامام شافعی رحمةالله علیهك شو بیتی :

حیات القلب علم فاغتنمه   وموت القلب جهل فاجتنبه

برشاعر ماهرك :

العلم ماء قد جرت   والوقت سیف قاطع

ان لم یقلد بالعمل   فالعلم در ضایع

کلام حکیمانه‌سی فضائل علم و عرفانه دال، انی تحصیلك الزمیتنی مشعر، وعلمك عمل ایله تقیید وتشییدینی ناصح درلر . (معارف وتقوانك اوج علای فضل وکماله ترفیع واعلا ایلدیکی کامل متقی هیچ بر وقت تأثیر فقر وبیکسی ایله حضیض اسفل حقارت وذلته هبوط وسقوط ایتمز . فسق وفجورك، جهل ونادانینك قعر دنائت ومذلته القا ایلدیکی بدبخت ایسه ثروت بی‌انتها ویاعزت اقارب واحبا ایله هیچ بر وقت درجهٔ علیای شرف وحرمته عروج وصعود ایلمز . چونکه : علوم ومعارف احوال انسانی اصلاح خصوصنده بر پدر، فسادینی صلاحه تبدیل امرنده بلکه‌ده پدردن دها مقدم، دها غیور، دهاشدید الاثر در؛ چونکه : دیانت وتقوی نفع حسبیله شفقتلی بر مادر، بلکه‌ده مشتاق ومنقادینی اغوش مرحمت ومروتنده حفظ وصیانته مادردن دها زیاده خواهشکردر . اشته شو فضائل عالیه‌یی، شو محسنات جلیله‌یی، پیش نظر دقت و اهمیته آلوبده معارف وتقواده کسب کمالاته چالیشمالی ولذائذ علم وعرفان ایله شیرین‌مذاق اولملی ومکارم اخلاق ایله اتصاف ایتملی؛ تاکه جناب رب رحیم نعم خیریه ورفاه وراحت کامله احسان بیورسون) .

مقتطفات منثوره

—

امام جعفر صادق حضرتلری شو بش صنف کسان ایله اختلاط اصلا جائز اولەمز دیەرك انلرله الفتی منع بیورمشلردر: کذاب خانه خراب، احمق خیرەسر، بخیـل مستحق التذلیل، بدخوی تیرەدل، فاسق بی‌حاصل .

سـید الطائفه حضرت جنید « فاسق نیکوخوی ایله صحبتی عالم بدخلق ایله الفته ترجیح ایدرم » بیورمشلردر .

امام اعظم حضرتلری برکون شاکردانیله برابر قیره کیتمشـلردی ؛ برادمده اونلرله برلکده بولنمش وطنبورینی برابر الشدی . شاکردان طنبوری قیرمق لزومنی درمیان ایلدیلر ؛ بونك اوزرینه اسـتاد افخملریله شویله برمکالمه وقوع بولدی :

امام — نه ایچون قیراجقسکز ؟

طلبه — آلت فساد درده اندن ایچون .

امام — سزلك هپکزده برر آلت فساد واردر اونلریده کسك .

طلبه — یا امام اونلردن هم صلاح همده فساد حاصل اولور .

امام — اویله ایسه طنبورك تكنه‌سیده آلت صلاح اوله بیلیر.

بونك اوزرینـه امام اعظم حضرتلری امر بیوروب طنبورك یالـکز تللارینی قوپارتدیردی تکنه وچوبنی قیردیرمدی.

حکمـا اهل کرمی درخت بارداره وسـائری هیزم کوهساره تشبیه ایتمشلردر؛ چونکه اهل کرمدن هرکس منتفع اولور.

افلاطون دیمش:

خلق اوچ قسمدر. بری اعالیدر، حجت والزام ایله ضبط اولنـور؛ بری اواسـطدر، اکثر اموروده ترغیب واستمالتله استخدام ایدیلور؛ بریده اسافلدر، ترهیب وتهدید ایله ضبطی ممکن اولور. بو اوچ قسمه متسـاویاً عنف مجرد ایله حکومت مشکلدر.

هلك المتسوفون (*)

(*) معلومدرکه متسوف تسوفدندر تسوف ایسه تأخر دیمکدر.

مهمات کلیه‌نك تأخیرنده نیجه مخافات ؛ بوکونکی ایشی یارینه براقمقده هزار آفات واردر .

شهرت ذاتیه‌یی منافع عمومیه‌یه ترك وفدا صفات ممدوحه ومقبوله‌دندر .

ارسطو دیمش :

خیر ، فضیلت هیچ بروقت صاحبنی محو وخراب ایتمز؛ عدالت هیچ بر اداره ایچون سم هلاك ومصیبت اولمز .

اطبادن مرضی ، احبادن ضرری کتم ایدن نفسنه خیانت ایتمش اولور .

مروت جمیع محاسنی جامع براسمدر .

حکما دیرکه محبت عدالتدن افضلدر ، زیرا وحدت طبیعی‌یه مشابه ومشاکلدر؛ عدالت ایسه وحدت صناعی‌یه مماثلدر . هیهات که طبیعی صناعی کبی اوله !.

نفس حسیس وشخص خبیثه مروت ایتمك دامنده خار وکریبانده مار بسلمك کبیدر .

شو بش شیدن فائده میسر دکلدر :

قول بی عمل ، مال بی خرد ، علم بی صلاح ، صدقهٔ بی نیت ، زندگانی بی صحت .

عفو ایولری اصلاح ایتدیکی درجه‌ده کوتولری افساد ایدر .

عابد ادای فرائضه مداومت قیلان ، ذاهد قسمت آلهیه‌یه راضی اولاندر .

احبادن برینه شخص بیگانه‌دن جفا و اهانت صدورنده سکوت ایله معامله ایدیلوب مدافعه ومقابله‌یه تصدی اولنمزسه دعوای محبت لغو محض اولور .

الفت وصحبت مراد اولنان کمسه‌ده شو اوچ فضیلت بولنملیدر :

عقل وهوشمندی ، نیك خویی وحسن شیم ، دیانت وتقوی وصلاح .

مجموع بنی‌آدم بر یردن عزم سفر ایلمش برنیجه‌یاروهمدم منظرهسنده‌در .

مدنیت هیچ بر وقت تولید مضرت ایلمزچونکه عارضی دکل طبیعیدر، زیرا انسانلر مجتمعاً و مختلطاً یاشامق ومتمدنانه عمر سورمك ایچون خلق ایدلمشدر. مدنیتده بعض احوال غیر لایقه و قواعد غیر مفیده کورویور ایسه‌ك بونلری اوندن متولد صانمق خطاسنده بولنمیه‌لم. فنالغك منبعی مدنیتده دکل بزده، هوا و هوسمزده، دها طوغری هوا وهوسمزی سوء اداره‌مزده‌در.

***

بقراطدن انسانیت نه در دیه صورمشلر؛ اوده شویله جواب ویرمش:

«زمان اقبال ودولتده تواضع، یوقسوللق ایله برابر سخا، منتسز عطادر.»

***

عقل انسان ایچون وزیر رشید، ظهیر سعیددر؛ اکا اطاعت ایدن فلاح ونجات بولور، عصیان ایدن ایسه محو وخراب اولور.

***

حکمای قدیمه‌دن بری دیمش:

«انسان! نه‌دن شکایت ایدیورسك؟ مدت العمر دوام ایدن نزاع و جدالدنمی؟ اویله ایسه‌ایته؛ زیرا

شو جهان فانیده شرط غلبه وظفر بودر . یوقسه ظلم وغدردنمی؟ اگر اوندن ایسه نه ایمه ؛ زیرا عالم بقاده یاشامق سعادتنه نائل اولمق ایچون شو محنت خانهٔ فناده اکمال انفاس معدوده یه چالیشانلره ظلم واعتسافك نه تأثیری، نه حکمی اوله بیلیر ؟! یوقسه اولومدن می شکایتك وار ؟! صاقین، صاقین ! او مخلص معنوی اولان اولومدن شکایتده بولنمه، بولنمه کسنیده، بنیده، جمله یی ده شومضیق سفالتدن، شو تنکنای جهالتدن خلاص ایده جك او اولومدر؛ اوت یالکز اولومدر . »

⁂

عصمت، سیدشریف قولنجه «عندنده معاصی یه اقتدار وار ایکن اجتناب ایلك ملکه سندن عبارتدر» جلال دوانی قولنجه « حق تعالی عبادده ذنب وعصیان خلق ایلمامکدر » فلاسفه اعتقادنجه « فجوره مانع ملکهٔ ملکیه در » .

مقتطفات منظومه

شاعرالوزرا ، وزیرالشعرا ابوالفتح البستی مرحومك آثار برکزیده سندن اولان (قصیدة الحکم والامثال) در :

زیادة المرء فی دنیاه نقصان — وربحه غیر محض الخیر خسران
وکل وجدان حظ لاثبات له — فان معناه فی التحقیق فقدان

یاعامراً لخراب الدهر مجتهدا بالله هـل لخراب العمر عمران
ویاحریصاً علی الاموال یجمعها انسـیت انسرور المال احزان
دع الفؤاد عن الدنیاوزینتها فصفوها کدر والوصـل هجران
وأرع سمعك امثالا افصلها کما یفصـل یاقوت و مرجان(*)

انســانك دنیاجــه تزاید ایام وزمانی نقصان، محض خیردن غــیری قازانجی خسراندر . دوام وثباتی اولمیان حظ ونصیب، صورتده موجود وجرزجان ســاده دلان، اماحقیقتده مفقود ومنفور عاقلاندر .

ای شــو خرابهٔ دهری اعماره جهد واهتمام، ســعی واقــدام ایدن بوالهوس ! الله ایچون ســو یله خراب عمر ایچون امکان عمران وارمیدر ؟

ای جمع اموال وادخار نقــوده حریص اولان آدم ! مسار اموال محض اکدار واحزان دکلیدر ؟

شــو جهان دون، انده کی تزیینات کونا کون ســنی فریفته ومفتون ایتمسون؛ واقعا انلردن افتراق ومحرومیت مورث کدر وخرمان کورونور، اماحقیقتده انلره وصــال ونائلیت موجب الم وهجراندر .

اویله ایسه یاقوت ومرجان کبی اثیار وتفصیل ایده جکم

(*) مابعدی دیکرنسخه ده در واديب مشار اليهك سائر بعض اثار مقبوله سنك دخی مجموعه مزه درجی مقرردر .

حكم وامثالی جان قولاغیله دیکله ! « زیرا بونلرك هر بری حرزجان ایدلمکه سزا برر الماسپارهٔ بی بهادرلر . »

محمود ابن الشیخ فخرالدین قدس سره : (*)

لنقل الصخر من قلل الجبال احب الی من منن الرجال
یقول النـاس کسب فیه عار فقلت العار فی ذل السؤال

« بنجه طاغ باشلرندن قوجه قوجه طاشلری طاشیمق خلقه منت ایتمکدن ایودر . خلق بویله قازانجی تعییب ایدرلرسه اصل عیب ذل سؤالی ارتکابدر جوابنی ویریرم .

***

عریب که خلیفـهٔ عباسی مأمون مشـهورك جاریه ومحبوبه‌سیدرمشار الیهه خطاباً شویله سویلمش : (*)

وانتم اناس فیکم الغـدر شیمة
لـکم اوجه شتی والسـنة عشر
عجبت لقلبی کیف یصبو الیکم
علی عظم مایلقی ولیس له صبر

(*) بعض نسخه‌لرده‌ه بو بیت حضرت علی کرم الله وجهه نکدر دینلمشدر .

(*) بو وام النهانك بیتی زهنی افندینك (مشاهیر النسـاء) نام اثر معتبرلرندن مقتطفدر .

(آه ارككلر ! غدروجفاسزه‌خوى اولمش ! برچوق یوزیکز، اون‌درلو دیلکز‌وار! کوکلمه تعجب ایدیـورم‌که بونجه آلام واذایا ایله برابر ینه‌سزه نصل‌میل‌ایدیور.)

***

ام‌النهاء نامنده اندلسلی برشاعرۀ ماهره‌نکدر:

یا عین صار الدمع عندك عادة !

تبـكين فى فرح و فى احزان !

(اى کوز ! اغلامغی عادت ایدنمشسك ! اوان فرح وانبسـاطده‌ده اشکر یزان، زمان احزان وآلامده‌ده کریان اولیورسك ! .)

***

ایا ابن آدم لایغررك عافیـة

علیك شـاملة فالعمر معدود

ما انت الا كزرع عند خضرته

بكل شئ من الآفات مقصود

فان سلمت من الآفات اجمعها
فانت عنـد كمال الامر محصود

ای ابن آدم! دوام كمال عافيتـه مغرور اولمه؛ زيرا انفاس حيـات معـدود، مدت عمر محدوددر. سن اول مزروعات كبيسـك كه يشـيل ايكن بيـك درلو آفات ومهـالكه اوغرامسی ملحوظدر؛ او آفات ومهـالكك هپسندن قورتلمش اولسـهك بيله نهايت بركون اولور كاله ايرر، حصاد ايديلورسك.

***

صائبك:

«آه اگر مستی نمودی هر حرامی چون شراب»
«آن زمان معلوم گردد درجهان هشیار كیست»

***

منشدينی بيلميورز:

«آنكه شيرانرا كند روبه مزاج»
«احتياجست احتياجست احتياج»

***

«ای برادر بر گریز از یار بد * یار بد بد تر بود از مار بد»

« مار بد تنها ترا برجان زند * یار بد برجان وهم ایمان زند»

✻✻✻

اشهر العشاق سید نسیمی :

« زاهدك برپارماغك كسسك دونر حقدن قاچار »

« كور بومسكين عاشقی سروپا صو یارلر اغلامز »

چغال زاده رستم پاشا حقنده سویلنمشدر :

اولیجق بر كشینك بختی قوی طالعی یار

كهلهسی داخی محلندهانك ایشه یارار

✻✻✻

آغوش خیالنده ایكن مسكنی هرشب

كوردكجه فهمی یـنـه بیكانه لك ایلر

✻✻✻

نه سیم وزر نه بیم صرف نه ده اندیشهٔ امساك

باقلســه دیدهٔ امعـان ایله راحتــده مفلسلر

«آه دیرسه‌م بیله آه ایتمکه باشلار کوهسار»
«آه دیر آه ایشیدر کوه بلاده دل زار»

اشارة الجمل

«من کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار»
مترجمدر

بردوه‌ده شو یولده خطاب ایتدی :

ای طریق فیض ورفعته سلوکه راغب اولان کمسه ! فقر و تواضعی کلبدن اوکرندیکك کبی صبر ومتانتی‌ده بندن اوکرك ! زیرا بالین فقره باش قویانلر ایچون متین و صابر اولمق کرکدر؛ متین وصابر بین الاکابر هر وقت مقبول و بنام ومشار بالبناندر .

بر کره بکاباق ! نه‌قدر آغیریوك یوکله‌نیر، نه‌قدرچوق مراحل قطع ایدر، بیك‌درلو زحمتلره تحمل ایلر، هرکونه مزاحمه قاتلانیرم؛ ینه هیچ اوصانمام، هیچ بیقمام؛ هیچ مأیوس وملول اولمام .

« احوالمه عطف نظر امعان ایله ! ایسته‌دیکم وقت

الـٔ جسور آدملره بیله قارشی قویمغه مقتدر ایکن براوفاجق چوجوغه دخی بیــون اکرم؛ او یله رزیلانه شــوکا بوکا صالدیرمام؛ یوکیمی طاشیمقله متلذذ اولورم؛ اصلا خیانت ایتم؛ هراوکه کلانه، هر یتشدیکم شــیئه طوقنمام؛ ایشیمی بیتیردکدن صکره صاحبم یولاریمی اوزر یمــه آتار، بنــده قیرلره چیقار ککش ککش اوتلارم؛ ســوروجیمك سسنی ایشتدیکم کبی یانته یاقلاشیر، یولار یمی تسلیم ایدرم امرلرینی انفاذ ایچون بو یمی اوزاتیرم؛ یولیمی بیلمز و یایولدن چیقار ایسه‌م کندینه انقیادم اولان آدم یولار یمی طوتار، یولیمی کوسترر، بنــده اکا اصلا مخالفت ایتمیه‌رك اطاعت ایلرم؛ آجیقیر و یاصوصار ایســه‌م صاحبمه خبر و یررم ازه قناعت ایدرم . »

« حاصلی بن سزك الـٔ کوچك بر اشارتکزه بیله مسخرم؛ یوکلریکزی یوکلتیرسکز، قونه کوچه منزل مقصوده قدر کیدرز . »

محاضرات

مقتطفات

نومرو ٣ برنجی جلد ١ ربیع الاخر

اسلامیتده

﴿ امر سعی . نهی بطائت ﴾

ان الله یکره العبد البطال

واقف حقائق دنیویه واخرویه اولان جناب رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم افندمزك سرنامهٔ مقال اتخاذ ایلدیکمز حدیث جلیلی و (اشقی الاشقیاء من اجتمع علیه فقر الدنیا والاخرة) بیان صدق نشانی سعی وغیرتی مدح وثنا وتنپروری و بطائتی ذم وتقبیح مقصد حقایق بینانه سیله سانحه پیرای صدور اولمش اولدیغی کبی عم زادهٔ اشرف انبیا حضرت مرتضی رضی الله عنهك (من مات تعباً من کسب حلال مات والله عنه راض) قول جمیلی اوامر رسالت پناهی یی مؤیددر و بونلردن بشقه خبر شریفده (احرث لدنیاك كأنك تعیش ابداً . واعمل لاخرتك كأنك تموت غداً) وارد اولمشدر .

برنجیسی یعنی فاتحهٔ مقالهمز اولان حدیث شریف (عبد بطال عندالله مستکره) اولدیغنی مبین وحدیث ثانی ایسه (برآدم ایچون اشد شقاوت کندیسنده فقر دنیا وآخرتك اجتماعیدر) مضمون منیفنی محتویدر. قول مصدق مرتضوی دخی (کسب حلال تعب ومشقتیله اولن اولسون خالق مکونات آندن راضی اولور) معنای شریفنی متضمندر. صوکنجیسی (دنیاکه الی الابد یاشایه‌جق کبی چالیش، سعی وعملده بولك آخرتك ایچون یارین اوله‌جك کبی اوغراش متبصر وحاضر اول) امرینی ویریور.

نیجه نصوص جلیله، نیجه احادیث نبویه، برچوق اخبار خیریه وعلیه واردرکه هپسی محمدیلری سعی وکوششه سوق ایده‌یور، هر خلیفه، هر ناصح متنصح مسلمانلری بطالتدن منع ایتمشدر. «دنیاك ایچون، آخرتك ایچون چالیش طورمه سعیك قدر بولورسك» امرلری هر خطبه‌ده ویرلشدر.

تواریخ اسلاف اسلامه مدنظر ایدیکز! غلغلهٔ عظمت اسلامیه‌نك آز زمان ایچنده هر طرفی قاپلامسنه باشلوجه سبب غیرت اولدیغنی کوررسکز!

مطلق ومحقق درکه هیچ بردین بوقدر چابوق توسع

ایتامش، بوقـدر چابوق نشر فضائل ایلمامشدر. کور-
مزمیسکزکه اراضیٔ حجازیه‌ده طلوع ایدن آفتاب اسلامیت
نه‌قدر آز وقت ایچنـده نه‌قدرچوق یرلری ظلمت جهالتدن
قورتارمشدر.

حیرت رس افکار اولور بو سرعتك سـببی آیاندر؟!
ایلك مسلمانلرك برالنده سـیف شجاعت، او برالنده قانون
عدالت اولدیغی حالده هرطرفه اعلان مکنته، نشر معدلته
غیرتلری دکلمی؟

دوشونه‌لم! ظهور اسلامیتدن دها یارم عصر کچمه‌دن
مسلمان کمیلرینـك اطه‌لره ولوله انداز دهشـت اولمسی،
عرب آتلولرینك اسـتانبوله صولت دلیرانه‌سی، غلطـه‌ده
مؤذنان اسـلامك (الله اکبر) صـدای بلندینی کوکلره
چیقارمسی نه‌سایه‌سنده‌ایدی؟ غیرت وسعی وهمت سایه‌سنده
دکلمی؟

تأمل ایده‌لم! غازیان اسلامك صمصام جلادت وغیرتی
بریچق عصر ایچنده تا (پره‌نه) طاغلرنده، (چین) سر-
حدلرنده یلمـان کوسترمسی، کندیلرندن یوز درجه بیوك
اولان ایران اردولرینك طارمه طاغنیق اولمسی، اعداده
فکر مقاومت قالمامسی نه اثری‌ایدی؟ هب غیرت مردانه،
هب همت عادلانه اثری دکلمی؟

هم مسلمانلر الدقلری امر غیرت، نهی بطائت تأثیراتیله یالکز سیف شجاعته دایانه‌رق، رماح بسالته کووه‌نه‌رك اثبات مکنت وقوت وکسب شان وسعادت ایتدیلر؛ غضنفرانه ضبط ایتدکلری بلده‌لری عادلانه همتلریله بزر کاشنسرای سعادت، سطوت انداز مواصلت اولدقلری خرابه‌لری سعی وکوششلریله بررشکوفه زار بهجت، قوهٔ انباتیه‌دن محروم صاییلان طاغلری حراثت وزراعته جهد وغیرتلریله منبع فیض و برکت، یشادقلری هرشهری مجمع ارباب معرفت حالنه قویدیلر. مدارس علوم وفنون ایله طولدی. بلخده، هراتده، نیشابورده، بغدادده، سوریه ده، مصرده، افریقاده، اندلسده علم وفضیلت، صنعت وتجارت مدنیت اسلامیه‌یه اساس متین ایدی. خرستیانلر بطائت وتعصب ایچنده سفیل وسرکردان، خائب وحیران یشارلر ایکن، مسلمانلر غیرت وکوششله دنیانك الك صنعتلی، الك زنکین، الك مسعود، الك قوتلی خلقی اولدیلر؛ آثار صنعت ومعرفتلری بقایاسی حالا کورنلره حیرت ویره‌یور؛ تاریخك اثبات ایتدیکی قدرت وسطوتلری هرکسی مبهوت ایده‌یور. مسلمانلردن غازی، قاضی، عالم، متقی، حکیم، ادیب هپیسنك دیناً مکلف اولدیغی وظائف منافع عامه‌یه خدمته منحصر ایدی: ارباب سیف صولت جهانکیرانه

ایله توسیع ملك ایدرلر، حکام عدالت عدل مدققانه وحقانیت عالم پسندانه ایله سعادت عامه‌یی تأمینه چالیشورلر، حقیله‌ده موفق اولورلردی؛ علما، فقها، حکما، ادبا نشر انوار علم وحکمته، ترقیٔ فضل و معرفته صرف قدرت وقوت ایلرلر ایدی .

اشته بویله موفقیات لاتحصی مجرد زیور فاتحهٔ مقال ایلدیکمز مثللو وارد وصادر اولان اوامر،وصایا و نصایحه تمامیله امتثال و آنلری بیله‌رك وموجبلرینه توفیق حال ومشوار ایدرك بطالتدن قطعیاً اجتناب، سعی وغیرته‌جداً تمایل وانهماك سایه‌سنده ایدی .

مقتطفات منثوره

امام ابوحنیفه رحمة‌الله علیهك خاتمنه شو:

« قل خیراً والافاسکت »

یعنی خیرسویله یاخود سکوت ایت .

امام شافعی رحمة‌الله علیهك خاتمنه شو :

« الراحة فی القناعة »

یعنی راحت قناعتده‌در .

امام محمد رحمة الله عليهك خاتمنه شو :

« من صبر ظفر »

يعنى صبر ايدن موفق اولور .

—

امام يوسف رحمة الله عليهك خاتمنه‌ده شو :

« من صمت نجا »

يعنى صمت وسكوت ايدن نجات بولور.
كلام حكمت انسجامى مكتوب ومحكوك ايمش .

***

ابن عباس رضى الله عنهما بيورمش :

مؤمن ايچون علم خليل، عقل دليـل، حلم وزير، عمل قائد، رفق والد، لين برادر، صبر امير لشكردر.

حضرت على رضى الله عنه بيورمش:

ادب زنكينلكده زينت وحلى، عندالحاجه بركنز لا يفنى، مروت ايچون معين وشفيق، مجالسده مصاحب ورفيق، وحدتده مونس صـديقدر؛ آنكله قلوب واهيه عمارت

تامه، عقول مينه حيات تازه بولور؛ طلاب الباب آنكله هرحقايق دراك وصاحب فكر چالاك اولور.

استاذ حكما الشيخ الرئيس ابن سينا حكمتى مجملا شويله تعريف ايلمشدر . (*)

حكمت، على قدر طاقة البشريه تصور امور وتصديق حقايق نظريه وعمليه ايله نفس انسانيه‌يى استكمالدر .

***

ابو عبدالله سائلى ديمشدر:

صواب وخطايى اكلايه‌ميه‌رق دوچار اشتباه وتردد اولديغك وقت هوا وهوسنه اقرب اولان جهته باق آندن اجتناب ايت، ابعد اولان جهته انهماك وآنى ترجيح ايله.

فيثاغورث ديمش:

اى كنج! تعب تعلم ومشاق تحصيله طاقت كتوره‌ميورسه‌ك شقاى تحمل كدازجهله دايان.

(*) استاذ مشارالیهك حكمتك تعريف واقسامنى مبين وموضح بر رسالهٔ مرغوبه‌سى دردست ترجمه اولوب رساله‌مزه درج اولنه‌جقدر .

صاحب استیانه جناب رب عزت، مونس استیانه فرقان پر یمن ومسعدت، واعظ استیانه موت پرعبرت، کنز بی‌نهایه استیانه قناعت کفایت ایدر؛ بودرده‌رضا کوسترمیانك حقندن ایسه آتش کلیر.

***

کوز نظره، پرمطره، عالم اثره، سائل سؤاله، حریص ماله، بحرآبه، نار حطبه طویمز.

ناس درت قسمدر:

برطاقی بیلمز، بیلمدیکنی ده بیلمز، بونلر احمقلردر کندیلرندن اجتناب ایدیکز؛ برطاقی بیلمز، بیلمدیکنی بیلیر، بونلر جاهللردر کندیلرینه تعلیم ایدیکز؛ برطاقی بیلیر، بیلدیکنی بیلمز، بونلر نائم وغافللردر ایقاظ ایدیکز؛ برطاقیده بیلیر، بیلدیکنی ده بیلیر، بونلر عالملردر آنلره اتباعه چالیشکز.

***

افلاطون دیمشدرکه:

برایشده اختیار وطلب سرعت موافق عقل وحکمت دکلدر؛ عقول وفراست کامله اربابنه لازم اولان برایشك حسن ونفاستنه دقت ایلمکدر، زیرا خلق آنك نه‌قدر مدتده بتدیکنی صورمزلر، دوشنمزلر بلکه نفاست وجودتنه عطف نظر دقت ایدرلر.

حضرت على رضى الله عنه بيورمشدر :

رفق تواضعده ، رياستى علمده ، كرامتى تقواده ، مودتى صدقده، نصرتى صبرده، عبادتى ورع وعفتده ، غنايى قناعتده، شكرى رضاده، راحتى ترك حسدده، فراغت غيبتى خلوتده، انسى تلاوت قرآنده، ثقل ميزانى ذكراللّه‌ده، بركتى سخاده بولدم.

***

علومى تعليم ايچون تحصيل عمل ايچون تحصيلدن دها افضلدر.

***

غريب ضيافت نون اضافت كبيدر.

مقتطفات منظومه

شاعر الورزاء، وزيرالشعراء ابوالفتح البستى رحمة الله عليهك (قصيدة الحكم وامثال)ندن مابعد

احسن الى الناس تستعبد قلوبهم فطالما استعبد الانسان احسان
يا خادم الجسم كم تسعى لخدمته اتطلب الربح فيما فيه خسران
اقبل على النفس واستكمل فضائلها فانت بالنفس لا بالجسم انسان
من كان للخير مناعاً فليس له على الحقيقة اخوان واخدان
وان اساء مسئ فليكن لك فى عروض ذلته صفح وغفران
وكن على الدهر معواناً لذى امل يرجو نداك فان الحر معوان

ناسه لطف واحسان ایله که جلب قلوبه موفقیتله شرفیاب اولهسك زیرا انسانی جلب واستعباد ایدن انجق عاطفت واحساندر؛

ای خادم جسم اولان انسان! جسم وجسدیکك خدمتنه سعی ایدییورسك، آیا کندیسنده خسران وفنا اولان شیدن انتفاع امیدندهمی بولنیورسك؟.

نفسکه قارشی طور، آنك فضائلنی استکماله چالیش، زیرا سن جسماً دکل نفساً انسانسك.

برآدمکه مناع الخیردر محب صادق واخوان وفاداری بولنمق حقیقة غیر ممکندر.

فنا آدمدن سکا فنالق کلدکده عفو وصفح ایله معامله ایت.

سندن طلب معاونت ایدنلره معین وظهیر اول! زیرا اعانت ومظاهرت کار احرار یعنی شیمهٔ جلیلهٔ کرام وکباردر.

***

امام علی رضی الله عنه بیورمش :

اقدم استاذی علی والدی فقد	تضاعف منه الفضل واللطف والشرف
وذاك مربی الروح والروح جوهر	وهذا مربی الجسم والجسم كالصدف

استاذیمی والدمه تقدیم ایدرمز یرا آندن کله‌جك فضل وشرف‌مز یدومتضاعفدر؛ چونکه‌استاذمز بیٔ روح،روح ایسه جوهر پرشرف؛ اما پدرمز بیٔ جسم، جسم ایسه مثال صدف‌در.

میرزا مهدی :

ماندهٔ دو مصرع یك بیت ماوتو
درصورتیم اگرچه دو درمعنی ایم‌فرد

ملهمی :

هر زمان گریه برنك دیکرم می آید
بس که‌رخسارتو هرلحظه برنك دیکرست

ابن کمالك :

عالمك فضلی دكلدر جاه ایله جاه ایله کلمز فضیلت جاهله
جاهل اولان پیر نابالغ اولور جهل کیتمز چهل ایله پنجاهله

نابی :

سرترفع‌صانارااماکه کلنجه سیره ینه‌محتاج‌عطای‌قدم‌اولمزده‌نولور

ابن کمال :

مطبخ دهر ایچنده آچ اولسه‌ك کسه‌نك نعمتنه ایتمه حسد

رزق ایچون فی الحقیقه غم یمه‌کیم ضمن‌الله رزق کل احد

***

شوده ابن کمالك اوقطعه‌سی کبی ناصحانه وحکیمانه‌در وانشادی حضرت علی کرم الله‌وجهه‌یه اسناد اولنمشدر:

کن غنی القلب واقنع بالقلیل مت ولاتطلب معاشاً من لئیم
لاتکن للعیش مجروح الفؤاد انما الرزق علی‌الله الکریم(*)

***

ابن کمال :

بنی ذم ایتمه‌دن حسوده چه سود کندینك زشت خویی ظاهر اولور
ذم اولندقجه نشر اولور هنرم ازسه‌لر مشکی بویی ظاهر اولور

متنبیده بویله دیمش :

واذا اتتك مذمتی من ناقص فهی الشهادة لی بانی کامل

یعنی ناقص وجاهلك بنی مذمتی فضل وکماله دلالت وشهادت ایدر .

ابن معتز دخی بویله دیمش :

ما عابنی الاالحسو دوتلك من احدی المناقب

یعنی بنی انجق حسود تعییب ایتدی اشته بوده مناقب فضل وعرفانمك بریسیدر .

***

(*) غنی قلبلی اول، آزه قناعت ایله، اچلقدن اول، فقط مدار معیشتنی شخص لئیمدن طلب ایتمه؛ زیرا هر کسك رزقنی انجق کریم اولان جناب حق ویرر .

بر پدرك نصیحتی : (*)

راحت روحم، دلده فتوحم * اوغلم نوحم، بعد سلامی
دیدهٔ نورم، دلده سرورم * ای بنم عمرم، اکله کلامی
قرة العینم، قوة بینم * عزت و زینم، دکله کلامی
علمه حریص اول، شغله انیس اول * اهل جلیس اول، کورمه ملامی
صورمغه ای یار، ایلمه کل عار * آکله نه‌کیم وار، علم تمامی
فارسی یی بیل، اهلن آرا بول * افصح ناس اول، عرب و عجامی
وقت نماز ایت، حقه نیاز ایت * خالق یاد ایت، کوزله امامی
عاقله یار اول، صالحه جار اول * دینده وار اول، بول اولو نامی
علی مکرر، ایله مقرر * صکره محرر، تم کلامی

خیر الناس من ینفع الناس
شر الناس من یضر الناس

***

اشارة الفرس

(من کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار)
مترجمدر

بر فرسده شو یولده خطاب ایتمش :

ای راغب حسن افعال، طالب خیر آمال اولان فقیر صابر! حصول مقصد واربك ایچون حسن ادب وصدق طلبی بندن اوکرن! بن صاحبمی صرتمه الدیغم، یوله روان اولدیغم وقت

(*) بونك نظمی ابو السعود افندی مرحومه اسناد اولنمقده‌در.

قوش کبی اوچار، سیل کبی اقارم؛ هجوم لیل کبی مهاجمانده بولنور، اوزرمده‌کی آدمك طلبنی ادراك ایله آنی البته منزل مقصودینه ایصاله موفق اولورم؛ تعقیبده روزکارله یاریش ایدرجه‌سنه قوشار، فرارده زمان تیز کذار کبی قاچارم؛ قووالایانلر آنجق غبار قدمی کوررلر، مبهوت وحیران قالورلر.

معلومك اولسونکه دوه صابر مجرب ایسه بن شاکر مقربم، اوقاصد لاحق ایسه بنده جاهد سابقم. کلب محافظ صدقنشان ایسه بن مخلص فلکزدکانم، اومتبصبص قناعتکار ایسه بنده برخادم صاحب وقارم.

ایفا واستیفای حقوق ایدن انجق وفاکارلر، سهولتله قطع طریق ایلیان انجق سبکبارلر اولدیغنی کوردیکم ایچون یوم مسابقه‌یی درخاطر ایلینجه تشمیر ساق غیرت ومیدان مسابقتده اثبات رجحان ومزیته صرف سعی وهمت ایلرم.

شراب غفلتله مست وبیهوش، کمال عیش وراحتله عظمت فروش اولانلره دیرمکه: ای مردود الامل، مطرود الطراد! عالم وجوده عطف نظر دقت، فهم مقصوده حصر همت، نفسکی تربیه وتحدید واعضاکی تأدیب وتقییده غیرت خصوصنده آیانه ایچون تجویز مسامحه والتزام بطائت ایلیورسك؟ زمان حیاتك محدود، انفاس عمرك معدود، یوم موعود اجلك مطلق الورود اولدیغنی دوشنمیورمیسك؟ اوکابوس مهیب موتدن قورقمیورمیسك؟ دوشون! قورق! چالیش! غیرتلی اول! بندن عبرت آل! باق بکاکه معاونتمله، غیرتمله نه‌قدرآولر آولانیر! نه‌درلو یاریشلر قازانیلیر! نصل خائنلر طوتیلور! نصل مظلوملر قورتیلور!

نيجه عشاق تيز زمانده واصل محل ملاقات يار اولور. تيز رولكم سايه‌سنده نيجه صعب المرور جبال وصحرا قولايلقله پچيلور!.

ابن كمال مرحومك آثار جليله‌سندن مترجمدر

طبقات الفقهاء

فقها يدى طبقه‌در :

برنجيسى

مجتهد فى الشرع اولانلردر؛ ائمهٔ اربعـه وكرك فروع وكرك اصولده بريني تقليد ايتميه‌رك ادلهٔ اربعه‌دن ـ يعنى كتاب وسنت واجماع وقياسدن ـ استنباط احكام فروع وتأسيس قواعد اصولده ائمهٔ مشار اليهم مسلكنه سالك اولان ذوات كرام كبى .

ايكنجيسى

مجتهد فى المذهب اولانلردر؛ ابو يوسـف ومحمد وسـائر اصحاب ابى حنيفه كبى . مشار اليهم استاذ افخم ابو حنيفه‌نك تقدير ايلديكى قواعد اوزرينـه ادلهٔ مذكوره‌دن استخراج احكامـه قادر اوله‌رق بعض احكام فروعده جناب اسـتاذه مخالف وفقط قواعد اصولده مقلد اولمشلر وبو صورتله ـ فروعده امام اعظمه مخالف واصولده غير مقلد اولان ـ امام شافعى وامثالى مخالفين مذهبندن تفارق وتمايز ايلمشلردر.

اوچنجيسى

صاحب مـذهبك روايتى اولميـان مسـائلده مجتهد اولانلردر؛

(خفاف) (ابو الجعفر الطحاوى) (ابو الحسن الكوفى) (شمس الائمة الحلوانى) (شمس الائمة السرخسى) (فخر الاسلام البزدوى) (فخر الدين قاضيخان) وسائرلرى كبى . مشار اليهم اصول وفروعده جناب شيخه مخالفته مقتدر اولهميوب انجق امامك بيان ايلديكى مسائلده مشار اليهك وضع وتقدير ايلديكى اصوله وبسط وتمهيد ايديكى قواعد مقتضياتنه استناد ايله استنباط احكام ايلرلر .

دردنجيسى

مقلديندن اصحاب تخريج اولانلردر؛ بزازى واخوانى كبى . بونلر اصلا اجتهاده مقتدر اولهمامقله برابر صاحب مذهبدن وياخود اصحاب اجتهاددن منقول اولان محتمل الامرين حكم مبهمى وذوالوجهين قول مجملى ــ اصوله وقوف كامللرى وضبط مأخذده رسوخ وكماللرى بولنمق جهتيله ــ كندى رأيلرينه كوره واصوله نظراً وفروعده امثال ونظارينه بالقياس تفصيل و ايضاحه قادر اولمشلردر؛ هدايهنك بعض مواضعنده بولنديغى كبى . (تخريج الكوفى) (تخريج البرازى) دخى بو قبيلدندر .

بشنجيسى

مقلديندن اصحاب ترجيحدر؛ ابو الحسن القدورى، صاحب الهدايه وامثالى كبى . بونلر بعض رواياتى بعض روايانه « بو اولادر، بو اصحدر، بو قياسه دها مطابقدر، بو احوال ناسه دها موافقدر » ديهرك ترجيح وتفضيل ايدرلر .

پیرما گفت خطا بر قلم صنع نرفت
آفرین بر نظر پاك خطا پوشش باد

فاضـل بی مدانی « جلال دوانی » معـدن لطائف روحانیه، مخزن معارف سبحانیه، شمس الائمة والدین مولانا « محمد حافظ شیرازی » رحمة الله علیهك شو بیت حکیمانه سنی تشریح و توضیح مقصدیله ترتیب ایلدیکی رسالهٔ مرغوبه ده مضمون بیته سهولت اطلاعی اسـتلزام ایده جکنی درمیـان ایله درت مقـدمه تحریر و مقصد اصـلی اولان شرحه صکره شروع ایلشدر .

بز ده بو راده مقدمات مذکوره یی تلخیصاً ترجمه و بیان و تشریحات استاذی بعده تسطیر و اتیان ایده جکز . و من الله التوفیق :

برنجی مقدمه

خطا و صواب کاه صفت اقوال، کاه صفت افعال اولور . مثلا بریسی « برایکینك یاریسیدر » دیسه طوغری، بونك خلافنده سو- یلرسه یاکلش سویلدی دیرلر؛ کذلك بریسی بر فعلده بولنسه بو فعلی مصلحته موافق اولدیغی تقدیرده صوابه، مخالف اولـدیغی تقدیرده خطایه نسبت ایدرلر واوایشلك فاعلنه تقدیر اولده مصیب، تقدیر ثانیده مخطی نامی ویررلر . بویله اولنجه اقوالـده صواب و خطا

واقعه مطابقت وعدم مطابقتدن، افعالده ایسـه مصلحته موافقت ومخالفتدن عبارت دیمکدر .

ایکنجی مقدمه

ارباب بحث وبرهان واصحاب کشـف وعیان اتفـاق واطباق ایلمشـلردرکه ایجاد ممکنات وبو ممکناته افاضهٔ کمالات خصوصاتنده جناب حقدن غیری فاعل حقیقی یوقـدر . بو قاعده عقائد اهل سنت وجماعته مبنی اولـوب موافق حق وحقیقتدر وفرقهٔ ناجیهٔ اشـاعرهنك کتب کلامیهسـنده مثبت ومصرحدر؛ عرف زمانمزجه اشراقیان دینیلان اساطین حکما دخی بو بابده فرق ناجیه ایله متفقدر؛ انجق اشیاع مشائیندن نزد متأخرینده مشهور اولانلر حکمانك اثبات ایلدکلری ترتیب سلسـلهٔ وجوددن استنباطاً ره ناصواب خلافـه سالك وطریق مشوشهٔ خطایه ذاهب اولمشلر ایسهده بونلرك محققینی دخی مخالفت مذکورهده بولنمیوب اهل سنت وجماعتك رأی صائبنی قبول وتصدیق ودلائل باهره بسط وایرادیله قاعدهٔ صحیحهٔ موحدینی تحقیق ایلمشلردر . حتی مشـائیلرك محییٔ مراسم علومی اولان شیخ الحکما ابن سینا کتب فنك اشهر واطولی اولان (شـفا) نام کتابنده حقیقت مبحوثهیی تصریح ومشـار الیهك (عمر الخیام) و (بهمنیار بن المرزبان) کبی شاکردانی دخی تصریحات استاذی برقات دها توضیح ایتمشلردر . (عمر الخیام) بو بابده بر رساله دخی تصنیف وتسطیر ایدوب متأخریندن (فاضل طوسی) رسـالهٔ مذکوره اوزرینه تحقیقات وتلفیقاتده بولنمشدر .

حضرت شـارع علیه افضل الصلوات والتسلیمات افندمزك امر جلیلی مقتضاسنجه بو امتك مجوسیسی مقامنده اولان طائفهٔ معتزله عبادی بالاختیار خالق افعالی طانیمقله مجوسیلره مشابه اولمشلردر؛

زيرا مجوسيلر ايكی فاعل حقيقينك وجودينه ذاهب اولوب مبدیٔ وموجد خير اولان برينه (نورويزدان)، فاعل شر اولان ديكرينه (ظلمت واهرمن) ديرلر. طائفهٔ معتزله هركسی خالق افعالی طانور مجوسيلر فقط ايكی فاعل اولك وجودينه قناعت كوسترر؛ بناءعليه ارباب اعتزالك مسلك ومذهبی افحش مذاهب اولمش وامت محمد كنديلريله اختلاطدن حديث شريف صحيح ايله منع وتحذير ايدلمشدر.

اوچنجی مقدمه

افعال ربانيه هرنقدر حكم ومصالح جليله‌دن خالی دكلسه‌ده غرض ايله معلل اولمز. بوبابده فئهٔ فائزهٔ اشاعره ايله حكما متفق وهم رأی اولوب ارباب اعتزال ينه وادیٔ خلاف وخطايه صاپمشلردر (*). مذهب حقك دليلی شودر:

(*) افعال الهيه اصحاب ماتريديه عندنده حكمله معلل اولوب اشاعره بوكا مخالفت ايتمشلردر اما غرضله معلل اولماديغنده متفقدرلر. حكمله معلول اولمسنده‌كی اختلافلری دخی حكمی هر-برينك بشقه معنايه تلقيسندن ايلرو كلمشدر؛ زيرا حكمت، امام همام ابومنصور ماتريدی عندنده عاقبت حميده معناسنه اولوب امام اشعری عندنده ايسه فاعلدن قصدله صادر اولمقدر. ارباب اعتزال بتون بتون غيری فكره دوشوب حكمتك ياذاتی ويا غيريچون منفعت اولديغنه ذاهب اولمشلردر. افعالك غرضله معلل اولديغی اعتقاد ايدنلرده طائفهٔ معتزله‌در. بونلر اهل سنتك «افعال ربانيه غرضله معلل اولمز زيرا جناب فاعل حقيقی اغراضدن منفعل اولمق لازم كلور بوايسه باطلدر» يولنده‌كی مسرودات حقائق بينانه‌لرينه مقابل «غرضله معلل اولميان افعال عبث اولور افعال الله عبث اولمق باطلدر بناءعليه افعال بالغرضدر» كبی مقابله‌يه تصدی ايلمشلر

غرضدن مراد برامردركه آنى تصور فاعلك فعلده بولنمسنى باعث وموجب اولور؛ يعنى بوامر (غرض) فاعلى فاعل قيلار. بوحالده فاعل ناقص بالذات مستكمل بالغير اولمق لازم كلور. فاعل حقيقى ناقص ومستكمل بالغير اولمز اويله فاعليتى قادرمطلق حضرتلرينه اسناد محال وباطلدر . دليل معروضك صورت تامه ده تدقيقات وتحقيقاتنه وله وعليهنده كى اقوال ومطالعاته وقوفى آرزو ايدنلر كتب كلاميه وحكميه يه مراجعت ايتسونلر؛ هر حالده ثابت ومحققدركه افعال حق غرضدن منبعث دكلدر لكن يوقاريده ده اشارت ايدلديكى اوزره حكم دقيقه ومصالح انيقه يى مشتملدر. اوحكم ومصالح انفاق وانفسى تتبع ودقائق علم تشريح ومنافع اعضا وحقائق هيئت وغرائب افلاك ايله تفاصل واوجاع سماوى يى تدبير وتفحص ايدرك برنبذه معلوم اوله بيلور ايسه ده معلومى برجزؤ لايتجزاسى منزله سنده اولوب تماماً وقوف وشمول واحاطه خصوصنده عقول بشريت عاجز وقاصردر . مذكور مصالح وحكمى اتم واكمل وجهله يالكز علم الهى محيط وشاملدر . همده بوندن ناشى فاعليت فاعله مؤثرك وجودى لازم كلمز وشو حقيقت تمثيل ايله دها قولاى روشن وعيان اولور :

باغبان براغاجى ميوه سى ايچون ديكر معهذا بواغاجك ميوه دن غيرى - سايه وبركندن انتفاع كبى - فوائدى اولديغى بيلور

ايسه ده اهل حق بونى رد ايچون «عبث غرضدن خالى اولان فعل دكل حكمت ومصلحتدن خالى اولان فعلدر وافعال ربانيه حكم ومصالح جليله وعديده يى محيط وشامل اولديغى اجلدن عبث اولمقدن قطعا بريدر بناء عليه اعتقاد وادعا كز باطل وعاطلدر» جوابنى ويرمشلر وحقا كه ايضاح واثبات حق ايلمشلردر .

اماغرسنی باعث وموجب یالکز میوه‌در . کندیسنه مجهول اولمیان فوائد سائره دکلدر .

اشته بونده‌کی فوائد سائره باغبان ایچون حکم ومصالح منزله‌سنده‌در ومعلوم الترتب ایسه ده باعث فعل غرس دکلدر .

درختست این جهان ومیوه مائیم
که خرم بر درخت او برائیم

(مابعدی صکره)

مقتطفات منثوره

حضرت فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلم « قضا کلدکده بصر، غضب کلدکده عقل، کبر کلدکده دین، فقر کلدکده حیا کیدر» و« فقر تلخناك ومر المذاق، غربت موجب سر فرو وتذلل اعناق، سخاوت مکرمت اخلاق، صدقه نافع یوم تلاق‌در؛ نته کیم رازق الارزاق « ماعندکم ینفد وماعند الله باق» بیوردی » بیورمشدر .

＊＊

ینه سید کائنات علیه افضل الصلوات بیورمشدر :

اذا اراد الله بقوم اشمسهم نهاراً وامطرهم لیلاً

مضمون حدیث شریف :

(حق تعالی هرقچن برقومه احسان ایلسه
کیجه یغمور کوندوزنده آفتابی کوندرر)

⁂

عبد الله ابن مسعود رضی الله عنه :

النه کچن شیئی طوق قارنه طولدرمق، تارك مصاحبت صالحین اولمق، ذنوب ومعاصیٔ ماضیه‌یی اونوتمق، بیوك بیوك ارزو واملرده بولنمق ظلمت قلبدن، هر بولدیغنی قارنه قویمامق، صالحلراه مصاحب ومشاور اولمق، ذنوب ومعاصیٔ سابقه‌یی اونوتمامق، آمال ومقاصد معتدله‌ده بولنمق نور قلبدن نشأت ایدر.

⁂

بایزید بسطامی رحمة الله علیه :

کمال شرفه نائلیت ارزوسنده بولنانلر فقری غنایه، آچلغی طوقلغه، آلچقلغی یوکسکلکه، مذلتی عزته، تواضعی کبره، حزنی فرحه، موتی حیاته مرجح بیلمیدرلر.

⁂

زینت رجل اسلام، زینت اسلام عقل، زینت عقل علم، زینت علم عمل صالحدر.

منبهاتده شویله یازلمشدر:

علامت اشقیا درتدر؛ جناب حقك نزدنده محفوظ ومعلوم اولان ذنوب ومعاصیٔ سابقه‌یی نسیان، قبول ویارد ایدلدیکنی بیلدیکی حسناتی تذکار ودرمیان، دنیاده کندندن عالی اولانه عطف بصر، دینده کندندن عادی اولانه حصر نظر ایتمکدر.

علامت سعداده درتدر؛ یعنی سوابق ذنوبی دائما درخاطر، حسنات واقعه‌یی فراموش ایتمك، دنیاده کندندن اشاغیسنه، دینده کندندن یوقاروسنه باقمقدر.

⁂

محفوظ بن محمد طرفندن سویلنلمدیکی نفحاتده مندرجدر:

دائما محاسن نفسنی کورنلر خلق مساویٔ حاللرینه آکاه ایتمش وکندی معایبنی بیلنلر ایسه او فلاکتدن مصون اولمشدر وناسك الك خیرلوسی مسلمین حقنده حسن نظرده بولنانلردر.

⁂

ناس بش قسمدر:

بر طاقمی کریمدر، یمز یدیرر؛ بر طاقمی سخیدر، یر

ویدیرر؛ بر طاقمی بخلیدر، یر اما یدیرمز؛ بر طاقمی لئیمدر؛
نه یر ونه یدیرر؛ بر طاقیده ذلیل وحقیردر، یمز ویدیرمدکدن
بشقه یدیره نه‌ده مانع اولور .

عمده‌ده شویله یازلمشدر

ادب هردرلو خطادن اجتناب واحترازی بیلمکدن
عبارتدر ؛ بعضلرك بیانه کوره، حضرت فخر عالم صلی الله
تعالی علیه وسلمك عمرنده برکره اولسون ایشلدیکی شیدر

امام همام ابو حنیفه رحمة الله علیهك اسامیء تلامیذی شونلردر

ابو یوسف، محمد بن حسن، حسن بن زیاد، زفر، ابو الحسن
القدوری، ابو الحسن الکرخی، محمد بن شجاع بلخی، داود
طائی، عبدالله المبارك، سفیان ثوری، ابو عاصم بلخی، محمد
بن سلمه، ابو حفص کنز بخاری، ابو بکر رازی، ابراهیم بن
رستم، محمد بن المقاتل الرازی، اسد بن عمرو، بشر الحافی،
بشر بن غیاث ، بشر بن زهری ، اوزاعی بغدادی
رحمهم الله .

امام قشیری رحمة الله علیه اسماء الحسنی شرحنك (اسم خالق) بحثنده ذکر ایتمشدر :

برسنی ایله برمعتزلی بیننده مسئلهٔ قدر اوزرینه مناظره ومباحثه وقوعبولدی . اهل اعتزالدن اولان اغاجدن برالماقوپاروب سنی یه «بونی قوپاران بن دکلمی یم» دیمسیله سنی طرفندن «اکر بو المایی قوپاران سن ایسه‌ك آنی ینه برینه اسکیسی کبی ربط ایت» جوابنی النجه مبهوت وساکت اولدی . بر شیئ ایجاده مقتدر اولان قدرتك انك ضدینی ایجاده دخی مقتدر بولنمسی واجزایی تفریق ایدن قوتك اول اجزایی وصل وجمعه قادر اولمسی لازم ولابد بولندیغندن معتزلینك آلدیغی جواب اوزرینه سکوتی مجبوری ایدی . جناب حقك خلق وایجادده متفرد اولدیغنی معترف اولانك کسب عبدی جحد وانکار ایتمامسی مقتضیدر.

مطایبات عبید زاکانیدن :

(مظلوم) کوتو بر برلك الینه دوشن . (ماتم سرا) مسافری چوق خانه . (دوزخ) ابلهلرله صحبت . (بیمار) تختهٔ مشق حکیمان . (فلاکت) نتیجهٔ کتخدایی . (آفت

سماوی) ســوزارەسندە سوز . (جنون) مقدمــهٔ جیش عشق .

⁂

احمد نامنده براعرابی بیلدیکی برقادینك خانەسنه کیرر؛ قادین بوکا چکیل کیت معناسنی اشراب ایدن (انصرف) کلمەسی ایله (انصرف انت اجنبی منی) دیەرك بالعتــاب طرد ایتمك ایســتر . او آدم بوکا جواباً (بنم اسمم احمددر احمدده غیرمنصرفدر) دیر اما قادین (طوغری معرفــه اولورسه اویله لکن نکره اولورسه منصرف اولور) جوابیله اعرابیی اسکات وطرد ایلر .

مقتطفات منظومه

شاعر الوزراء، وزیر الشــعراء مولانا ابوالفتح البســتی رحمةالله علیهك (قصیدةالحکم والامثال) ندن مابعد :

واشدد یدیك بحبل الدین معتصماً ... فانه الرکن انخانتك ارکان
من یتــق الله یحمد فی عواقبــه ... ویکفه شر من عزوا ومن هانوا
من اســتعان بغــیرالله فی طلب ... فان ناصره عجز وخــذلان
من جاد بالمال مال الناس قاطبة ... الیه والمــال للانســان فتــان
من سالم الناس یسلم من غوائلهم ... وعاش وهو قریر العین جذلان
من مد طرفاً بفرط الجهل نحوهوی ... اغضی علی الحق یوماً وهوخزیان

حبل متین دینه صیقی صیقی صارل ! زیرا دیکر ارکاندن

فائده كورهمدك ايسه‌ده دين ركن قويدر، اكا استنادك سنى سعادت كامله‌يه مظهر ايدر.

جناب حقه توكل واستناد ايدنلرك عواقبى محمود اولور، چونكه حق تعالى انلرى تغلب وتعزز ايله اهانت ايليانلرك شرندن وقايه ايلر.

حضرت معين مطلقك غيريدن استعانه ايدنلرك معين وناصرلرى انجق عجز وخذلاندر.

مال ايله سخاوت كوسترنه هركس ميل ايدر، زيرا مال خلقى جلبه واسطه‌در.

هركسله حسن الفت ايدنلر خلقك غوائلندن امين وسالم اوله‌رق كمال مسار وشادى ايله امرار روز وليال ايلرلر.

فرط جهالتله هوا وهوسنه مائل اولانلر بركون حقدن عدول ايده‌جكلرندن دائما ذليل وحقير اولورلر.

**

حضرت ابى بكر رضى الله عنه بيورمشدر

الموت باب وكل الناس داخله يا ليت شعرى بعد الموت ماالدار

موت برقاپودركه هركس اندن كيره‌جكدر؛ آه موتدن صكره نصل برخانه بولنديغنى بيلسه‌م!

حضرت عمر رضی الله عنه‌ده بیورمش:

الدار دار نعیم ان فعلت بما   یرضی الاله وان خالفت فالنار

جناب حقك رضاسنه توفیق حرکت موصل جنت، خلافنه جرأت ایسه موجب جهنم وعقو بتدر.

حضرت عثمان رضی الله عنه دخی بیورمش:

هما محلان ماللمرء غیرهما   فاختر لنفسك ای الدار تختار

انسان ایچون انلردن بشقه خانه یوقدر کوکل هانکیسنی اختیار ایدیور ایسه اکا کوره افعالده بولنمالی.

حضرت علی رضی الله عنه بیورمش:

ماللعباد سوی الفردوس منزلة   وان هفوا هفوة فالرب غفار

عباد صدق نهاد ایچون مسکن دار الجناندر اما بعض کونه تقصیراتده بولنمقله بو سعادتدن محرومیت لازم کلمز زیرا جناب حق معین وغفاردر.

شیخ الاسلام اسبق عارف حکمت بك مرحوم امام شافعی حضرتلرینك مرقد مبارکلرینی زیارتلرنده سویلمشلردر:

اتیت لقبر الشافعی ازوره   فعارضنی فلك وماعنده بحر
فقلت تعالی الله تلك اشارة   الی ان هذا البحر قدضمه القبر

یعنی حضرت امام شافعینك قبرینی زیارتمده اوکه برفلکه (۱) چیقدی حالبوکه اوراده دکزدن اثر یوق، بوحالی کوردیکم کبی (تعالی الله مطلقا بو فلکه بحرك قبر ایچنده بولندیغنه اشارتدر) دیدم.

⁂

خیالك فی عینی وذکرك فی فمی وحبك فی قلبی فاین تغیب

یعنی خیالك کوزمده، ذکرك دیلمده، محبتك قلبمده اولدقجه نره‌یه قاچارسك!

⁂

(کلیم همدانی) نك قصیدهٔ نعتیه سندن منتخب ابیات لطیفه‌در:

بی نصیب ازمادر کیتی زمردی کشته ایم
زان‌که مادر بیشتر سامان بدختر میدهد

ارکك اولدیغمز جهتله مادرکیتی دن بی‌نصیب قالدق؛ زیرا مادر مالنك چوغنی قزینه بخش ایدر.

وقت مردان میرسد چندی صبوری پیشه کن
دختران‌را روزکار آخر بشوهر میدهد

براز صبرایله که ارککلر کده‌نوبتی کلور؛ زیرا زمان قیزلری نهایت قوجه‌یه ویرر.

---

(۱) امام مشار الیهك مرقدینك قبه‌سی اوزرنده اوفاق برصندال نمونه‌سی موجود ایمش.

کرفلك بعد از شکر زهرت دهد ازوی مرنج
چون بتلخی میبرد شیری که مادر میدهد

فلك سنی نعم والطاف شکریله شیرینکام ایلدکدن صکره زهر مصائبله تلخکام ایلرایسه آندن اینجنمه؛ زیرا والده‌لر بیله چوجقلرینی طاتلی سوددن آجیلقله کسرلر.

ارزوی برتری کم کن که کردون چون سحاب
هرکه را بالا برد در نیمه‌ره سر میدهد

آرزوی اعتلادن فراغت ایله؛ زیرا کردونده سحاب کبی بالایه چکدیکنی یاری یولده اشاغی آتار.

⁂

ینه مشار الیهك ابیات منتخبه‌سندندر .

از خمیر زندکی چون مو برونت میکشند
توهمین موی سفید ازریش میسازی جدا

خمیر حیاتدن سنی قیل کبی چکیورلر؛ حالبوکه سن حالا صقالکك آقلرینی آیقلمقله اوغراشیورسك.

یك شبان روز است ای دل مدت شیب وشباب
شب بمستی رفت وروزش در خمارای وای ما

ای دل مدت شیب وشباب بر کیجه کوندوز دیمکدر؛ کیجه مستلکله مرور، کوندز ایسه خمار ایله کذار ایلیور. یازیق بزه!

فصیحی

بنی تیغی کبی بند میانی ایتدی جانانم
بلی یاندەیم اما که قیل اوستنده در جانم

***

بلیغ

تن بیمارمی غم او یله خیال ایلدی کیم
کندمی کورمك ایچون کوزلکه محتاج اولدم

***

لاادری

هب جهله چیقدی علم ورسومك نتیجەسی
سرمایۀ جسارت ایمش کار صاندیغم

حلیم کرای

سکوتم جهله، بی پروالغه محمولدر نطقم
ادب کج فهمه نسبت معصیت عرفان قباحتدر

***

سنبلزاده وهبی

زیور ذات کرك یوقسه قالور عریان تن

جاهلك چیقسه اوزرین قبا دوشندن

ابن کمال مرحومك آثار جلیله‌سندن

طبقات الفقهانك :

النجیسی

اقوی وقوی‌یی، اضعف وضعیفی، ظاهر روایتی، ظاهر مذهبی، روایت نادره‌یی فرق وتمییزه قادر اولان مقلدیندر؛ متأخریندن متون معتبره اصحابی وصاحب الکنز صاحب المختار، صاحب الوقایه، صاحب الجمع کبی. اقوال مردوده وروایات ضعیفه‌یی کتابلرنده نقل وبیان ایتمامك بونلرك شانندندر.

یدنجیسی

غث وسمینی یعنی ضعیف وقوی‌یی، حق وباطلی، شمال ویمینی یعنی خطا و صوابی فرق وتمییز ایده‌میه‌رك حاطب لیل (*) کبی بولدقلرینی جمع ایدن مقلدلردر. یازیق بونلره وباخصوص بونلری تقلید ایدنلره.

والحمدلله اولاً وآخراً وظاهراً وباطناً

(انتهی)

(*) حاطب اودون جمع ایدن اودونجی‌یه دینور وعربلر (هو حاطب لیل) دیرلر (مخلط فی کلامه) معناسنه یعنی کیجه قرانلغنده اودون دوشیرن کسه النه نه کچرسه الدیغی کبی بودخی خلط کلام ایدوب لسانه رطب ویابس نه کلورسه آنی تفوه ایدر وحاطب اسمادندر؛ (حاطب ابن ابی بلتعه) اصحابدندر. (قاموس).

محاضرات

مقتطفات

نومرو ٥ برنجی جلد ١ جماذی الاولی

حافظ شیرازی مرحومك بر بیتنی شرح ایچون (جلال دوانی) حضرتلری جانبندن تألیف اولنمش رساله ترجمه‌سندن مابعد:

دردنجی مقدمه

عنایت صمدانیه جمله عالمك نظامنه من‌حیث الکل متعلقدر. و مصالح جزؤیه مصلحت کلیه‌یه راجعدر؛ معمار بر بنایی انشا ایده‌جکی وقت من‌حیث المجموع اولی والیق اولمسنی نظر اعتنایه الدیغی واول بنا ـ هر جزؤی آیرو آیرو نظر دقته النجه الیق کورنمزسه‌ده ـ من‌حیث المجموع معمارك تعیین ایلدیکی صورتده لایق ومناسب اوله‌جغی کبی قدرت ربانیه عالمی طرح وایجاده تعلق ایلدکده عالم ـ اجزاسنه خاصةً نظر اولنجه خلافه الیق کورینورسه‌ده ـ ینه من‌حیث المجموع انسب واصلح اولمشدر.

ائمهٔ کشف وشهود عالمك اصلح صورت اوزره بولندیغنی اثبات وایضاح ایچون دیمشلردرکه نظام کل عالمده واقعدن الیق بروجه ممکن اوله ایدی البته عالم اولصورت ووجهده اولوردی. ممکن ایکن اولمامسی ایسه ایکیدن خالی اوله‌مز یعنی اولوجه الیق واصلح حق تعالی‌یه یا معلوم ایدی یا دکل ایدی؛ معلوم اولمامق ممکن اوله‌مز

زيرا عالم هرحقائق اولان جناب قادر مطلقه اسناد جهل لازم كلور حق تعالى جهلدن منزهدر، معلوم اولنجه خلق و ايجاد ايلامسى ياقادر اولهمامسندن و ياخود اسيركهمسندن ايلرو كلك طبيعيدر قادر اولهمامسى عجز، اسيركهمسى بخلدر جناب حق بونلردن قطعياً منزهدر .

«تعالى الله عمايقول الظالمون علواً كبيراً»

بوبر دليل متين و برهان مبيندركه حجة الاسلام امام غزالى رحمة الله عليهك بعض مصنفاتنده بيان بيورلمش واكابر ائمهٔ كشف وشهود جانبندن بغايت تحسين ايدلمشدر .

اشته بومقدمات صحيفهٔ خاطره منقوش اولنجه شرحى صددنده بولنديغمز بيتك معناسى حجاب خفادن كمال سهولتله منصهٔ ظهوره كلور؛ زيرا ايكنجى مقدمهدن معلوم و هويدا اولديكه ابتداسى اولان هرفعل حضرت حقه مستنددر واوچنجى مقدمهدن تعين وتحقق ايلديكه افعال ربانيه مصالح وحكم كليهيى متضمن وشاملدر ودردنجى مقدمهدن ثبوت بولديكه عنايت صمدانيه، كل عالمك نظامنه من حيث الكل متعلقدر .

ايمدى هيچ برفعل خطا اولهمز؛ چونكه افعالده خطا مخالفت مصلحت ديمكدر دنياده هرنهكهواردر نظام كل عالمده متضمن مصلحت وحكمتدر . نعوت مصلحت جزؤيه نظر دقته النديقده غير مناسب كورينورسهده مقصود بالذات مصلحت كليهٔ عالم اولوب هر فردك تربيتى اول نظام عالمه مناسب صورتدهدر وافرادك من حيث الخصوص صلاحى مقصود دكلدر بلكه اول افراد مائل مصلحت كل در . بويله اولنجه كافر مفلس مثلا بوصفتده بولنميه ايدى نظام عالمه خلل طارى اولور ايدى وهرفرده هروقت بوصورتله اعتبار ايتمك لازمدر.

بو وجهله هرنه‌كه موجوددر صورت مشروحه اوزره اولمسی لابددر غایت امر اونك كمیت وكیفیتنی احاطه‌دن عقول بشرك عجزینه دالدر هر حالده سر قدرت نظر انسانیدن حجاب عزت واختفاده‌در وبو مباحثه‌نك محصولی (والله خلقكم وماتعملون)مضمون جلیلی مقتضاسی اوزره حق تعالی‌دن غیری فاعل حقیقی موجود اولمدیغنی مثبتدر .

درکون ومکان فاعل مختار یکست
درمشهد عاشق دل وديدار یکست
از روزن عقل اگر بیرون داری سر
روشن شودوکین همه انوار یکست

ایمدی هرفعل‌كه ممكناتدندر حق تعالی‌نك مخلوقیدر ومن‌حیث الكل متضمن صلاح كلدر وبوحیثیتله صواب اولوب بناء علیه افعاله نسبت خطارهین جواز اوله‌مز اشته حافظ مرحوم بو حقیقتی بیان ایچون :

پیرما گفت خطا برقلم صنع نرفت

دیمشدر . یعنی : (هرنه‌شیكه خامهٔ صنع ایله لوح وجوده نقش وتسطیر بیورلمشدر البته متضمن مصالح وحكم وموافق نظام كل عالمدر والبته صوابدر وخطایه نسبتنده‌كی امكانسزلق بی‌شك وبی‌ارتیابدر؛ زیرا صانع حقیقی جل وعلایه اسناد خطا لازم كلور بونك بطلانی ایسه ظاهر وباهردر) حقیقتنی بیان قصدیله خطانك افعاله نسبتنی نفی ایتمشدر .

مادامكه فاعل وصانع یالكز حق تعالیدر اقواله دخی نسبت خطا جائز اوله‌مز؛ زیرا فاعل حقیقی یه اسناد خطا لازم كلور

یولنده بر دغدغه‌ده بولنلور ایسه بونی (خلق کذب کذب دکلدر (*) بناءعلیه حضرت موجد حقیقی‌یه نسبت نقص لازم کلمز) جوابیله رد ایدرز .

هیچ شبهه یوقدرکه عالمده اقوال کاذبه‌یی ایجادك نظام کلیه سائر افعال موجودات کبی دخلی واردر اویله اولنجه ایجاد عین صوابدر بو حالده خطا یعنی واقعه عدم مطابقت صفت قول اولمش اولور . بونك ایچون شاعر، خامهٔ قدرت نقش خطیئات ایلدیکنی بیان ایله افعاله نسبت خطا ایلیان نظر قاصر اربابنی ایقاظ ضمننده مصرع اولی انشاد ایلمش وبوحقیقتی رؤیت ایدن نظر پاك اصحابنی تحسیناً دخی :

آفرین برنظر پاك خطا پوشش باد

دیمشدر . یعنی : (برطاقم دیدهٔ ادراکی غشاوهٔ تقلید ایله مستور قالمش کوتاه بینان فاعل حقیقی‌یه اطلاعدن ومصالح کلیهٔ نظام عالمی احاطه‌دن قاصر ایسه‌لرده هرشیئی فعل فاعل حقیقی وموافق مصلحت کلیهٔ نظام عالم اوله‌رق صواب بولندیغنی کورنلرك نظرلری غبار کدورتدن پاکدر، خطا پوشدر . یعنی : انظار قاصره‌یه کورینان خطا حقیقت بینان نظرندن پوشیده‌در) بیورمشدر . بعض انظار قاصره اصحابی شوایکی مصرعك مفهوملری یکدیکره مغایردر؛ زیرا برنجیسندن خطانك اولمدیغی اما ایکنجیسندن اولدیغی

(*) کتب کلامیه وحکمیه مطالعه‌سیله اشتغال بیورانلره معلومدرکه اراده رضایی استلزام ایتمدیکندن خلق کذب کذب اولماز . وکذلك کذب، واقعه غیر مطابق خبردر یاخود خبرك واقعه عدم مطابقتیدر شو حالده مؤلف رساله‌نك بیان ایلدیکی کبی خطای قولی دیمکدر .

تفهم ایدلیور دیمشلر ایسه‌ده اصلا مغایرت یوقدر؛ چونکه ایکنجی مصرعده مذکور اولان خطادن مراد دیدهٔ ظاهر بینه کورینان خطادر. خطای واقع وجدی دکلدر. بونك ایچون او خطای صوری‌یی کورمیوب حقیقی رؤیت ومشاهده ایدن نظر پاك وصف وثنا ایدلمشدر. نظر پاك هرشیئی حقیقی اوزره کوراندر اکر حقیقة خطا اوله‌ایدی وآنی نظر پیران کورمامش اوله ایدی اول نظر پاك اولەمز ایدی.

اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه وارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه والحمد لله حمداً کثیراً وعلی النبی صلاةً وسلاماً

(انتهی)

مقتطفات منثوره

جناب رسالت صلی الله علیه وسلم افندمزك «جاهل سخی، عابد بخیلدن عندالله دها مقبول ومحبوبدر» مآلنده‌کی حدیث شریفنی ابوهریره وحضرت عائشه و «کذب رجالك حیضی، استغفار طهارتیدر» مآلنده‌کی حدیث شریفنی حضرت سلمان و «کذب رزقی تنقیص ودعا قضایی ردایدر» مآلنده‌کی حدیث شریفی دخی ابوهریره رضوان الله تعالی علیهم حضراتی روایت ایلمشلردر.

فخر کائنات علیه افضل التحیات افنـدمزك بعض احادیث شریفه‌سی «چوق سـویلیانك خطاسی چوق، خطاسی چوق اولانك کنـاهی کثیر، کنـاهی کثیر اولان دخی مظهر عذاب سعیر اولور» مآلنده‌در بوحالده برآدم برسـوز سـویلیه‌جکی وقت دائما ذکر الله بولنان وامر بالمعروف ونهی عن المنکر ایده‌جـك کلاملری اختیار وانتخاب ایتملی، کندوسنه لازم اولمیه‌جق ومناسبت آلمیه‌جق سوزی سـویلمکدن اجتناب ایلملیدر. سوزی یواشجه سویلمك لازمدر؛ زیرا سسلرك اك فناسی باغرمقله حاصل اولور حتی جناب حق فرقان کریمنده (واغضض من صوتك) الایه بیوریور.

جار الله الزمخشری رحمة الله علیـه دخی اطواق الذهب فی المواعظ والخطب نام اثر برگزیده‌سنك آلتنجی مقاله‌سنده شویله دیور:

سنجه انجق ایشـلدکدن صکره معلوم اوله بیـلان اعمال وافعالك ـ آنلره دها میـدانه کلمدن سـندن ایو وتمامیله خبیر اولان ـ جناب حق ایچون دکل می؟

اسـتدکك، استمدکك شیـلر حقنده ایتدکك دعا ـ اسـتدکنه استمدککه سـندن ایو واقف اولان ـ مجیب مطلق ایچـون دکل می؟ یا اویله درده نه یه دوه‌لر کبی

باغر یورسین؟ بیلزمیسین که باغرمق صاغیره خطاباً لازمدر؛ سمیع وعلیم اولان رب العالمینه قارشو هیچ او یله باغررلرمی؟ او یله ایسه صوص، باغیرمه! آغزینی مهرله؛ زیرا دوه‌نك ایوسی سس‌سز، اوقك ایوسی صداسز؛ مکتوبك خیرلیسی، فائده‌لوسی مهرلی اولور؛ ایچله‌جك شیئك مقبول ونافعی وتمییزی قپالو قابده طورور.

⁂⁂

حضرت علی رضی الله عنه:

ملایمتله سوز سویلیانلر شایان محبتدر؛ بر اثر محو وهلاك اولسه بیله ینه قدری بیلنور. هرشی ایچون برقیمت اولدیغی کبی انسانك قیمتی ده حسندر؛ سؤالی استدککدن ایت؟ زیرا اونك عبدی، احسانی دیله‌دککه ایله! زیرا اونك امیر ومالکی اوله‌جقسین.

مولانا عبدالرحمن جامی قدس سره العالی رسالهٔ نوربخش توحیدده ذکر ایلشدر:

معلومك اولسونکه دین محمدی شریعت، طریقت وحقیقت ایله تمام اولور حتی جناب رسالت صلی الله علیه وسلم «شریعت اقوالم، طریقت افعالم، حقیقت احوالم، معرفت رأس مالم در» بیورمشدر.

⁂⁂⁂

امام قشیری اسماء الحسنی شرحنك (اسم ملك) بحثنده ذکر ایتمشدر:

امرادن بری صلحادن بر ذاته «دیله بندن نه دیلرسك» دیمسی اوزرینه «سن، بنم مملوك ومغلوبم اولان ایکی شیئك مغلوب ومحکومی اولدیغك حالده بکا بویله بر سوزی نصل سویلیه بیلیورسك» خطابنه مظهر اولمش واو ایکی شیئك نه اولدیغنی سؤال ایتمسی اوزرینه «بونلر حرص وهوا درلر بن آنلره غالبم حالبوکه انلر سکا غلبه ایلمشلر وبن انلره مالکم حالبوکه انلر سنی تصرف ایتمشلردر» جوابنی آلمشدر.

***

کتاب الشفاده محرردرکه ابویزید بسطامی علیه رحمة الباری برامامك ارقه‌سنده نماز قیلمش ونمازدن صوکره امام جناب بسطامی‌یه «سنك رزقك نره‌دن کلور» دیه صورمسیله حضرت مرشد کامل «او یله ایسه سنکله قیلدیغم نمازی اعاده ایده‌یم» دیمش وامام سببنی صوردقده «زیرا سن رازقنی بیلیورسك رازقنی بیلمیانك آرقه‌سنده صلوة جائز اولمز» جوابنی ویرمشدر.

مقتطفات منظومه

ابو الفتح البستى مرحومك قصيدة الحكم والامثالندن
(مابعد)

من كان للعقل سلطان عليه غدا وماعلى نفسه للحرص سلطان
من عاشر الناس لاقى منهمو نصباً لأن سوسهمو بغى و عدوان
ومن يفتش عن الاخوان قلبهمو فجل اخوان هذا الدهر خوان
من يزرع الشر يحصد فى عواقبه ندامة ولحصد الزرع ابان
من استنام الى الاشرار نام وفى قيصه منهمو صل وثعبان
كن ريق البشر ان الحر همته صحيفة وعليها البشر عنوان

عقله حكم ونفوذ قصدنده بولنانلر زبون حرص وشهوت اولەرق نفسلرينه غلبه وتحكم اقتدارندن محروم قالورلر .

خلق ايله اعتياد معاشرت موجب ابتلاى كدر ومصيبتدر؛ زيرا اكثرناسك طبيعتى مائل بغى وعداوتدر.

قلوب اخوان دهرى تفتيشه قالقشانلر اكثرنده خيانتك مضمر اولديغنى كوررلر .

زارع شر عاقبت بر كون حاصد ندامت اولور .

اشرار ناسدن تغافل ايدنلر كوملكنده يلان چيان اولديغى حالده اويخويه وارمشلره بكزرلر .

مسرور و مبتهج كورنمكه سعى ايله؛ زيرا كريم الشيم

اولانك عنوان صحيفهٔ همتی سرور و بهجتدر .

***

حضرت علی کرم الله وجهه حضرت فاطمه رضی الله عنهانك قبر شریفنی زیارتنده شویله سویلمشدر :

وان افتقادی واحداً بعد واحد دلیل علی ان لایدوم خلیل

یعنی : بربری آردنجه بر قاچ ذاتی غائب وضایع ایدیشم، دنیاده دوستلك دوام ایتمدیکنه دلیلدر .

ومن سره ان لایری مایسوئه .

فلایتخذ شیأً یخاف له فقدا .

بر کمسه کندوسنه مورث حزن اوله‌جق شیلری کورمك استرسه فقداننددن قورقدیغنی اتخاذ ایتمسون .

**

مثل الرزق الذی تطلبه مثل الظل الذی یمش معك

انت لا تدرکه متبعاً فاذا ولیت عنه تبعك

یعنی طلب ایلدیککك رزق سنك ایله برابر یوریان کولکه کبیدر کولکه سنك او کنده کتدیکی حالده بر دورلو یتیشه‌مزسك اما بر کره یوز چویردکی او سنك ارقکدن کلمکه باشلار .

شو مفهوم اوراق پریشانك برنجی جزؤی اولان صلاح الدین ایوبی ترجمهٔ حالنده مندرج عبارهٔ آتیه ایله

يك كوزل افاده ايدلمشدر : (دولت دنيــا كولكه‌يه بكزر كيم ارقه‌سنه دوشرسه اوكندن قچار كيم يوزيني چويرر سه اردندن كلور .)

بو مآلده برده مثل عربى واردر : سن رزقنى استديكك وقت رزق سنى استر .

چشم مستت شوخى و بى باكى ازحد مى برد
كرچه‌مى بيند بفرق خويشــتن شمشــير را

اتيده‌كى بيت بونك مآلاً ترجمه‌سى ديمك ايسه‌ده دها پارلاق اولديغى ذوق سليم اربابنه خفى دكلدر :

چشم مســتك و اى‌نه فتاندركه پروا ايلز
سل‌سيف ايتمش ايكن ابروى‌خونخوارك سنك

ابن يمين

اى‌دل مطلب زديكران مرهم خويش !
مى باش بهر درد دلى محرم خــويش !
تنها بنشين خود همى خور غم خويش !
درهم دمد آرزو كند همدم خويش !

نظماً ترجمه‌سى :

اى كوكل درمان دردى ديكرندن بكلمه
محرم اول كندك ينه‌كندى درونى درديكه

طالب همدم اولان جمع همـوم ایلر مدام
کوشهٔ وحدتده صبر ایت کندی دردسر دیکه

بیلمك استرسـه‌ك اکـر عدد آیاتی
جمله‌سی التی بیك والتی یوز التمش التی
بیکیدر وعد بیانده آنك بیکی وعید
هم بیکی امر عبادت بیکی نهی وتهدید
بیکی امثال وعبر هم بیکی اخبار وقصص
بشیوز آیاتی حلالیـله حرامـه مختص
بولدی یوز آیتی تسبیح ودعاده چو رسوخ
التمش التیسی دخی آیت ناسخ منسوخ

کریم اودرکه مجازات عفو ایده خصمه
فلك مسـاعدهٔ انتقـام ویردکجـه

بسملکه فرزند خلیلی یوری سـیر ابت
کور مرحمت عشـقی که قربانـه قیمز

نکه انداز ستم اولمه کوکل کسر ایتمـه
ایته مرآتی شکسته‌سنی چوق صورته قور

افاده

ترجمه‌سنی مجموعه‌مزده پارچه پارچه بولندیرمغه ابتدار ایلدکمز (کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار) نظیری مفقود بر یادکار قیمتدار دردر؛ ازهار وطایرات، اشجار وحیواناتك اطوار ومشوارلریله عرض انظار اولی الابصار ایلدکلری حقایق واسرارزی تصویر وتذکار ایدن بتون آثاره رجحانی اربابی عندنده آشکاردر.

بوکتاب مندرجاتندن شمدی‌یه قدر (محاضراته) درج ایلدیکمز اوچ اشارت رجحان مجوثی اثبات ایلدیکی ومؤلفی اولان حضرت ابن غانم مقدسی مرحومك غرب ادباسندن بویولده آثار صاحبی بولنانلرکبی مشاهیرك نه درجه‌لرده مافوقنده بولندیغنی مرتبهٔ تحقیقه ایصال ایتدیکی جهتله دها زیاده تفصیلدن اتقا لزومی بدیداردر.

همان جناب حق واقف دقایق، کاشف حقایق اولان مؤلفك روح شریفنی شاد بیورسون.

⁂

﴿كتاب كشف الاسرار عن حكم الطيور والازهار﴾

— • مقدمه • —

بسم الله الرحمن الرحيم رب يسر واعن الحمد لله القريب فى بعده البعيد فى قربه المتعال فى جده عز عن هزل القول وجده الذى اودع كل شئ حكما وجعل العقل بينهما حكما ليميز بين الشئ وضده فمن فكر بصحيح قصده وتوفيق رشده علم ان كل مخلوق فى قبضتى شقائه وسعده مرزوق من خزائن نعمه ورفده مايفتح الله للناس من رحمة فلا ممسك لها وما يمسك فلا مرسل له من بعده (احمده) واسأله التوفيق لحمده سؤال عبد خائف وعبده راجياً لوعده وان من شئ الا يسبح بحمده .

ايمدى عين تحقيق ايله نظر، نور توفيق وهدايتله مدبصر ايدرك كوردمكه هر مخلوق معترف وجود خالق، هرصامت حقيقتده ناطقدر. عبارات واشاراتدن استطلاع واستدراك ايلدمكه هرشى قربيت فنا وارتحالنى مشعر ومترجم اولهرق لسان حال ايله عرض مافى البال ايديور. شو لسان حال بكا لسان قالدن افصح كوروندى؛ چونكه لسان خبر محتمل تكذيب وتصديق، زبان عبرايسه انجق ناطق بالتحقيقدر. اشته بن بو صورتله حيواناتك اشارت ورمزندن، جماداتك ايما وغمزندن استفاده واستدراج وازهارك لسان حال، طيورك دخى تحرئ محل قرار وارتحال ايله بكا ايتدكلرى خطابلردن استخراج

ایلدیکم سرائرك ترجمانی اولمق اوزره بوکتابی تصنیف و (کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار) نامیله توصیف ایلدم. بوکتابم موعظهٔ اهل اعتبار وتذکرهٔ سلیم الافکاردر.

فاعتبروا یا اولی الابصار

آنده مندرج امثال وحکمیاتی بحق مطالعه ایدن واقف حقایق کونا کون اولور؛ نظر عبرت وامعان ایله باقمیان ایسه مأیوس ومحزون قالور. هرحالده استناد واعتماده احق واستعانه‌واستمداده الیق اولان جناب حقك توفیقات صمدانیه‌سنه کووه‌نه‌رك سوزه شروع ایدیورم:

بر کون ایادیٔ قدمك میدان حدوثده احداث‌واختراع وحکمت بالغه‌نك عبث اولمیه‌رق ایجاد وابداع ایلدیکی شیلری کورمك اوزره متفکراً چیقمش، بر روضهٔ دلکشایه واصل اولمش ایدم.

اما نه حدیقهٔ فرح فزا! زمینی تزیین ایدن چیمنلر حقیقة نظر ربا؛ هواسی کرچکدن حیات بخشا؛ نخل وعیدانی پیکران سروقدان کبی خرامان؛ میلان اغصانی جداً تماشایه شایان ایدی. آنده‌کی ازهار کونا کون دانه دانه ژاله‌لرله مشحون، اشك ریز فراق اولان نرکس فتان جاناندن نمونه نمون ایدی.

ارزوی اعتلا ایله صارلدیغی جداردن تأثیر هبوب نسیم ایله مجبور فراق اوله‌جق قدر دوچار اضطراب وتلاش اولمش صارماشقلر ینك حزین حزین خشردیسی، یکدیکرینی متحسرانه دراغوش ایتمش ایکی عاشق شوریده‌نك زبون پنچهٔ رقابت اوله‌رق بلای فرقته دوشدکاری صره‌ده سامعه خراش اولان نالش وکریانلری کبی مستلزم حزن درون ایدی.

نه خوش، نه طاتلی بر عالم سکوت وتنهایی! آیا نه اولوردی بو پرده بر یار وفاشعار ایله برابر بولنسه، انکله حسبحال ایتسه ایدم؛ بن نظر تماشامه تصادف ایدن اشجار وازهاری سیر ایلر ایکن، بو اندیشه ایله دخی مبهوت وحیران قالمش ایدم؛ منظورم اولان هر شی لسان حال ایله بکا عرض مافی البال ایلدی؛ و دیدیکه بزدن احسن ندیم، بزدن احسن مجیب می ارایورسك! بلکه شمدی بوراده بولنان اشیا لسان حال ایله بیان حقیقت ایلرلر وقربت ارتحاللری حقنده نفسلرینه عتاب وندا ایله اشتغال ایدرلر اکر ذوق سلیم صاحبی ایسه‌ك اونلری دیکله!

**

نومرو ٦ برنجی جلد ١٥ جمازی الاولی

قلم صنع حقده سهو اولمز
هب خطابین اولانلر احمقدر

مفتی الثقلین عنوان جلیلنه بحق احرا اولان ابن کمال مرحومك شو بیت حقیقت بینانه‌سی حافظ شیرازینك ـ شرحی دردنجی وبشنجی نسخه‌لرمز ده مندرج ـ بیت معلومنی مؤکد ومؤید اولوب طبع سلیم وفکر مستقیم اربابی بونده هب اتفاق ایتمشلرسه ده محروم هدایت اولان بعض انظار قاصره صاحبلری وادیٔ خلافه گیتمش، فضای حیرته دوشمش، اعلان غفلت وبلاهت ایلمشلردر؛ حتی ابن راوندی برنجی نسخه‌مزده مندرج اولوب «اشیایی موضعنه وضع وعزوذلی تفریق ایدنه متعجبانه تسبیح ایدرم؛ نیجه عاقل کامل واردرکه طریق معیشتده مصادف اولدیغی صعوبات ومشکلات کندیسنی دوچار عجز ومسکنت ایلمشدر؛ اما نیجه جاهل غافل واردرکه مرزوق ومتنعم کوررسین؛ اشته شو حال اوهامی مستغرق حیرت ایتدی، عالم نحریری دخی زندیق ایلدی» مألنده بولنان اوچ بیتی انشاد ایله بیان حیرت، فاما اشاعهٔ کمال غفلت ایلمشدر.

ابن راوندینك بوسوزلرینه ورك آنك کبی اقوال سخیفه اربابنه جواب اوله‌رق ایراد ایدیله‌جك براهین مبینه، دلائل متینه موجوددر. بونلردن بری مدینهٔ علمه باب وبابی طالب یقینه مأب اولان جناب

مرتضوی رضی الله عنه وکرم‌الله وجهه جانبندن انشاد بیورلدیغی کتب معتبره‌ده بیان اولنان ایکی بیتدر که (١) برنجی نسخه‌ده وابن راوندینك او ابیاتی زیرنده مندرج ایدی مألیده شودر:
« نیجه ادیب واردرکه فهیم القلب ، مستکمل العقل ایسه‌ده فقیر وغیر مرزوق ونیجه جهول واردرکه کثرت ماله مغروق بولنور بوده عزیز وعلیم اولان جناب حقك تقدیریدر »
مذکور نسخه‌ده وعرض اولنان مألده‌کی ایکی بیتك التنده بر جواب منظوم دها وار ایدی آنك مألیده بودر :
« حکیم اعدل واقوم اولان ربمك عاقلی مال کثیردن محروم ایتمسی اغر بمیدر ؟! حضرت عادل عظیم وجناب رازق کریمك بومشیتی ظلم دکلدر انجق حکمت شناس کچینان اوعاقلك عجز ومسکنتنی اظهار وتفهیم ایچوندر »
بونلردن بشقه برجواب دها وارکه فضلای دمشقك سربلندی منیر زاده صالح افندی جانبندن تنظیم وارسال ایدلمش وبومقاله‌ده بولندیرلمق اوزره مجموعه‌مزه درج ایدلمه‌رك الیقونلمش ایدی؛ اشته شمدی ذکر ایدیورز :

الرزق علم ومال فی الوری قسما
لحکمة ها کها ان رمت تدقیقاً

اعطی اولی العقل عقل واولی جهل
مال لنعلم عدل الله تحقیقاً

---

(١) اونسخه ده بوبیتلرك فخر رازی حضرتلرینه نسبتی یازلمش ایسه‌ده جناب مرتضانك آثارندن اولدیغی اکثر کتب معتبره‌ده کوریلیور .

وفی الوری من اذا استغنی طغی وبغی
ولاینـال مدی الایام توفیقـاً

یعـنی ؛ « رزق بین الانام لحکمة تقسـیم ایدلمش علم ومالدن عبـارتدر تدقیق ایتمك ایـتر ایسه‌ك باق‌که علم عاقله، مال ایسه جاهله اعطا اولنمشدر بوده عدل الٓهی‌یی حقیقتی وجهله بیلدیکمزی ایچوندر. خلق میانـنده برطـاقم آدملر واردرکه غنی اولنجه بغی وطغیان ایدرلر؛ اشته آنلر مدت العمر مظهر توفیق اوله‌مزلر »

جواب اول بغایت متین واساسلیدر زیرا بونده (ذلك تقدیر العزیز العلیم) نص سـاطع وحکم قاطعـدن اسـتدلال ایدلمش ومرزوق اولمیـان چوق کامل، کثرت ماله ایرمش چوق جاهل بولنمسی مقتضای تقدیر الٓهی اولدیغی اکلادلمشدر.

بحث قضا وقدری تحقیق ایتمامش،کندینی خارجی برقوتك تحت نفوذنده‌کی آلات منزله‌سـنده صانمش اولانلر (مقتضای تقـدیر الٓهی) سوزینی ایشـیدر ایشتمز ابن راوندینـك اصابت حیرت نابجاسنه ذاهب اولاملیدرلر وبیلملیدرلرکه انسانك دنیوی ، اخروی هر نائل اولدیغی شی کندی مکتسـبی بولندیغی نصوص جلیله ایله ثابت ایسه ده «ان الله خلقکم وما تعملون» آیت کریمه‌سنك مقتضاسنه کوره انسان عملی ایله برابر آثار تکوین الٓهیدر .

افاخم ائمهٔ کشف وشهوددن امام طائی محیی الدین عربی قدس سره العـالی فصوص الحکمنك (حکمت قـدریه فی کلمهٔ عزیزیه) فصنده بیان ایتدیکی اوزره « قضا جناب حقك ازلده اشیا اوزرینه حکمیدر حقك اشیایه حکمی اشیاده واشـیا ایله اولان علمنك حدی اوزره‌در اشیاده اولان علم الٓهی ایسه آنلرك استعدادات ذاتیه‌لرینه

كوره حضرت خالقه عرض ایتدکلری معلومات نسبتنده‌در. قدر، اشیانك عیننده ثابت اولان احکامی (یعنی ویردیکی معلوماته کوره علم الٓهی حصولیله اصدار واعطا اولنان حکملری وحاللری) زیاده ونقصان اولمقسزین توقیت وتقدیر ایدر. قضای الٓهینك اشیا اوزرینه اولان حکمی انجق او اشیانك عیننده ثابت احواله کوره‌در اشته بوسببدن جناب حق ایچون حجت بالغه واردر». یعنی شیئك هر حالی کندی مقتضای استعدادی اولمسنه مبنی هیچ بر حالندن شکایته حق وصلاحیتی اولەماز؛ عالمك ضرورتی، جاهلك ثروتی کندی مقتضای استعداد ومحصول سعی وغیرتی بولندیغندن غافلانه شکایت ایتسه بیله استماعه دکمز.

سوزی براز دها ایضاح ایتمك ایسترایسه‌ك حضرت امامك توضیحاتنده دوام ایده‌لم: مشارالیه افادات مرشدانه‌سنی دها سهل التفهم قیلق ایچون دیورکه: «حاکم‌ده عین مسئله‌یه تابعدر زیرا مسئله‌یه اولان حکمی ذات مسئله‌نك اقتضا ایلدیکی حکمدر بوجهتله محکوم علیه دخی حاکمك ویردیکی اوحکمده حاکم اوزرینه حاکمدر وبناءً علیه حاکم ویردیکی حکمده محکوم علیه اولور». بوندن صوکره حضرت امام بین الانام کوریلان عدم تساویٔ مرزوقیت بحثنه انتقال ایدرك دیمشدرکه: «جناب حق فرقان کریمنده (خلقك بعضیسنی بعضیسنه رزقده تفضیل ایتدیکنی) بیان بیورمشدر. رزق ایسه یا علوم کبی روحانی، یا اغذیه مثللو جسمانی اولور. جناب قادر خلق اوزرینه رزقی انجق قدر معلوم ایله تنزیل ایدر؛ قدر معلوم خلقك حقدن طلب ایتدیکی استحقاقیدر زیرا جناب حق هر شیئه استعداد ذاتیسیله طلب ایلدیکی حکمی ومستحق اولدیغی حالی اعطا ایتمشدر؛ رزقی مشیتك تعلق ایتدیکی قدر تنزیل ایدر، مشیتی ازلده عالم اولدیغی واوعلیله حکم

واراده ایلدیکیدر . علم الٰهی دخی دیدکمز کبی معلومك کندی استعدادیله نفسنده اعطا ایلدیکی معلومات نسبتنده‌در. ایمدی توقیت وتقدیر ، اصلده معلوم ایچون اولوب قضا ، علم ، ارادت، مشیت عین ثابته‌یه تابعدر » شو تفصیلات ، تقدیرك نه اولدیغنی ایضاحه شمدیلك کفایت ایدر ایلروده محاضراته ذیل ایدیله‌جك بر رساله‌ٔ مخصوصه بالاطراف توضیح حقیقت ایلیه‌جکدر .

(مابعدی وار)

مقتطفات منثوره

حضرت فخر کائنات علیه اسنی التحیات افندمز حضرتلرندن روایةً جامع الفضائلده مسطور حدیث شریف مآلیدر :

علم ایکیدر؛ بری علم لسانیدر بوده نوع بشر ایچون برحجت الٰهیه‌در ؛ بریسیده علم قلبیدر اشته بوده مفید ونافعدر .

جلال دوانی مرحومك (لوامع الاشراق فی مکارم الاخلاق) نام رساله‌سندن مقتطفدر :

جناب حق فرقان کریمنده (وما خلقنا السموات) الآیة یعنی « بز سموات وارضی و بینلرنده اولانلری لعب وعبث اوله‌رق خلق ایتمدك » و (افحسبتم انما خلقناکم

عبثاً) الآية يعنى « آياسز ظن ايتـديكزميديكه بزسزى عبث اولەرق خلـق ايتمش اوله لم و طرفمزه رجـوع ايتميەجكسكز » بيورمشـدر . بو ايكى نير قدسـينك پرتو اشعەسـيله بينايان منظر تحقيق ايچون معلوم ومشهود اولمشـدركه مكمن غيبدن منصهٔ شـهود ده جلوه كر وكاكونهٔ (صبغة الله ومن احسن من الله صبغة) ايله آراسـته اولان اكوان وحقـائق علم امكاندن هر برى «اعطى كل شئ خلقه ثم هداه» حكم جليلنجه ـ كندى ثمرەسى منزلەسنده اولەرق ـ برغايت ومصلحتى متضمندر. زيرا دلائل سـاطعه و براهين قاطعه ايله مثبت اولديغى اوزره فعال برحق وجواد مطلق اولان جناب رب عزتك فعلى غرضله معلل اولەمزسـەده حكم ومصالح وغايات وثمراتدن خالى دكلدر . خلاصهٔ اكوان وعين اعيـان ونقاوهٔ جهان اولان انسـانك غايتى دخى (انى جاعل فى الارض خليفه) و(هوالذى جعلكم خلائف الارض) نصوص جليلەسى احكام لطيفەسـيله رهين رتبهٔ بداهت اولديغى اوزره خلافت الٓهيەدر . اكر « بز امانتى سموات وارض وجباله عرض ايتـدك انلر اول امانتـه تحملدن خوف وابا ايدوب دفعـنى رجا ايتـديلر آنى انسـان يوكلنـدى » الخ مضمون منيفنى احتوا ايدن (انا عرضنا

الامانة) الآية نص لطيفنده کی « امانت » تفاسیر مشهوره ده مسطور اولدیغی اوزره عقل ویا تکلیفه محمول اولورسه تحملك انسانه اختصاصی لازم کلمز؛ زیرا جنی وملائك عقلده انسان ایله مشارك اولدیغی کبی تکلیفده دخی جنی انسان ایله مساهم ومشترکدر . حال بوکه ذوق سلیم اربابنه خفی اولمادیغی اوزره امانتك انسانه اختصاصی فهم اولنیور بناءً علیه امانتك سر خلافت الهیه‌یه محمول اولمسی مناسب اولورکه اکا یالکز انسان تحمل ایده بیلمشدر :

بار وجود خویش نتابد دلم زضعف
لیکن زبار عشق کشیدن ضعیف نیست

—

اسمان بار امانت نتواند کشید
قرعهٔ کار بنام من دیوانه زدند

بعضلر عقل ، مقادیر اشیایه قولاً وفعلاً وقوفدر ، بعضلرده عواقبه نظردر دیمشدر ؛ متکلمین ایسه عقلی ، انسانده حصولی حالنده تکلیف صحیح اولان علومدر دیه تعریف ایتمشلردر .

برطاقم فضلاده « عاقل ، نفسنی محارمدن صیانت

ایدندر بناءً علیه جناب حق بونکله وصف صحیح اولماز » یولنده ادارهٔ کلام ایتدکاری کبی برطاقیده « عاقل، جمیع شهواتنه رقیب وغالب اولاندر » تعریفنی درمیان ایتمشلردر.

بعض فضلا نظرنده‌حمق، قلت اصابت وکلامی موضعنك غیریده تکلم واستعمالدر ؛ برطاقیده سالب سلامت، مورث ندامتدر دیه‌رك ذم وتقبیح ایلمشدر.

مباحثات علمیه جریان ایتمیان مجلس میوه‌سز بستان، حسن ادبدن محروم اولان نورسیدکان ایسه کمسز حیوان، حیا وحجابی اولمیان قادین طوزسز طعام ونان، خصلت سخا وجوانمردیدن بری اولان غنی نهر بی آب، عملسز علم ایسه فانوس بی شعاع وتاب کبیدر.

ارباب اصالت ونجابت اولانلر تحصیل علم وکمال ایتدکجه متواضع اولورلر ؛ صویسز ولئیم اولانلر ایسه برقاچ شی اوکرنمکله تکبر وتعظمده بولنورلر.

هر شیده سرعتله جواب موجب خطا ومنتج زوال صواب، مشرب بوم وغراب ایله ائتلافدن عدم اجتناب موصل دار الخراب اولور.

ازدیاد شهوت موجب نقصان مروت ، اسائت و بطائت دخی مستلزم کمال نکبتدر .

علمی، سلامت اخرویه یی استجلاب ایچون تحصیل موجب رشد وفضیلت ؛ سعادت دنیویه‌یی استحصال ایچون طلب ایسه باعث خسران وندامت اولور .

علامت عقل اوندر ؛ بشی ظاهری، بشی باطنی . ظاهری اولانلر ؛ صمت ، تواضع ، حسن خلق ، صدق قول ، عمل صالح . باطنی اولانلر ؛ تفکر ، اعتبار ، خشوع ، خوف، ذکر موتدر .

عمر ابن عثمان المکی رحمة الله دیمش :
مروت ذلل وخطیئات اخوانه امالهٔ نظر دقت واهمیت ایتمامکدر .

عمر ابن الفارض رضی الله عنه :
دشمنه اظهار تجلد ومتانت نه‌قدر مستحسن ومقبول ایسه نزد احبا واخلاده ملایمتدن ماعدا حال وحرکتده بولنمق اول درجه شایان ذم وقدحدر .

فاضل کامل جار الله الزمخشری نك (اطواق الذهب فی المواعظ والخطب) نام رساله‌سندن اوچنجی مقاله :

عمر، ریاح واعصار کبی چار چابق کچر کیدر ! سن ایسه آنك عصرلرجه دوامنی آرزو ایدیورسك ! نه واهی امل، نه‌بوش هوس!

ای فریفتهٔ آلایش دنیای بوقلمون، وی مجلوب آرایش جهان دون اولان آدم ! ایو بیلکه نهار عمرك قیش کونلری کبی سورکسز، لیل حیاتك یاز کیجه‌لری کبی قیصه ودوامسزدر؛ چالیش، فرصتی الدن قاچیرمه، اعمال صالحه قازان، برنوع اولوم دیمك اولان تنبل اویخوسنه لزومندن زیاده مألوف اولمه ! طاعت وعبادتی کندیکه عادت ایدین !

ای انسان ! مغرور اقبال عالم فنا اولمه ، طریق معرفتده مهماززن کحیل سرعت اولان رهروان عرفان اثرینه اتباع واقتضا ایدن کاربان سرای معارف وکمالاته مواصلتله کامران اول ! بیابان جهل و بطائتده خائب وحیران ، سفیل وسرکردان قالمه !.

***

مقتطفات منظومه

ابو الفتح البستی رحمة الله علیهك (قصیدة الحکم والامثال) ندن مابعد:

دع التكاسل فی الخیرات تطلبها * فلیس یسعد بالخیرات کسلان
لاظل للمرء یعری من نهی وتقی * وان اظلته اوراق واغصان
والناس اعوان من والته دولته * وهم علیه اذا عادته اعوان
سحبان من غیر مال باقل حصر * وباقل فی ثراء المال سحبان

—

یعنی: خیرات وحسناتی ارزو ایدیورسه‌ك تنبللکی ترك ایله؛ زیرا تنبل قسمی خیرات وحسنات ایله مسعود اوله‌مز.

عقل وذکا وفضائل تقادن عاری اولان آدم ایچون — هر نقدر کندیسنه داللر یاپراقلر کورکه ایتسه‌بیله — بر ظل سلامت بولنه‌مز.

خلق، اقبال ودولتله کامران اولان آدمه معین وظهیر اولورلر اما او آدم اقبال و دولتدن دوشرسه اولوقت بالعکس علیهنده کنه میل ومعاونت ایدرلر.

سحبان نام فصیح مشهور بیله پاره‌سز اولسه قریحه‌سی منسد اوله‌رق باقل کبی ابکم ولال قالور، بالعکس باقل پاره‌سی چوق اولنجه سحبان درجه‌سنده فصیح اولور.

***

ملا جامی رحمة الله علیه:

فلما شمرت للسیر سلمی
بکت عینای من خوف التنائی

تعانقنا لتوديع فقالت

چه بودی کرنبودی آشنایی

محبوبه‌م (سلمی) سیر وسفر ایچون حاضرلندیغی زمان کوزلرم خوف وهیجان فراق ایله ایثار دموع ایتدی وداع ایچون یکدیکرمزه صارلدیغمزده (کاشکه آشنالغمز اولمییدی) دیدی .

سلمان :

چشم سرمست تراعین بلامی بینم

لیك ابروی توچیزیست که بالای بلاست

مستانه باقشلی کوزلرك عین بلادر؛ لکن قاشلرك اویله بر شیدر که بلانکده بالاسنده‌در .

❊❊

لادری :

صبح دم یارم ببالین آمد وخندید کفت

آفتاب بر سر آمد تونمی خیزی هنوز

صباحلین جانانم باش اوجه کلوب کولـدیده دیدیکه آفتاب باشك اوجنه کلدی سن حالا قالقمیورسك !

❊❊

سنبلزاده وهبی :

لب بستانچه‌لرك امك ایچون کریه ایدوب
طفل بی دایهٔ طبعم شکر و شیر استر

فهیم :

مومیانك ایده‌مز تصویر بهزاد خیال
خامهٔ مو یاپسه کر مژکان چشم موردن
اول طبیب نازسوردی سینه‌م اوزره سینه‌سن
پارهٔ دل بولدی صحت مرهم کافوردن
دور اولان خاك وطندن آه ایدربی اشتباه
بك مبرهندر بودعوی نالهٔ فغفوردن
شهد راحت کسب ایدر تدبیر منزل ایلیان
الدی ارباب حکم بوعبرتی زنبوردن
صافدللر حفظ اسرار ایلمز افشا ایدر
سترمی مأمول اولورمی کاسهٔ بللوردن

آثار منظومهٔ ابن کمال

(حرف الالف)

عالمك یوق چو بر دمینه بقا عاقل اولان بونك نه‌سینه بقا
اثر یله بقـا بولـور آدم اهل خیرك اثرلرینـه بقا

الصدق فی اقوالنـــا اقوی لنا
والکذب فی افعالنا افعی لنا (١)

—

عشق اولمینجه سرده خروش ایلمز کوکل
دریا تموج ایلیـــهمز اولمســـه هوا
(مابعدی وار)

(کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار)
— برنجی اشارت —
نسیم

—

حدیقهٔ ذات بهجه اطلاقنه سزا اودلکشـــا بغچه‌ده اك اول لذت بخش دل وجان اولان حال لطافت نشان نسیمك خفیف خفیف وزان، لطیف لطیف الحـــان ایله احوالنی بیان ایتمسی ایدی؛ کویا بو یله سو یلیور ایدی: بن هر محبك رجاسنی حبیبنه، هر علیلك شکواســـنی طبیبنه ایصال وایتان ومحلنه تبلیغه مأمور اولدیغم اسرار

(١) جناب اســـتاذك جمله آثاری صنایع متنوعه‌دن وارســـته اولمادیغی کبی «اقوالمزده صدق بزم ایچون اقوی، افعـــالمزده کذب دخی بزم ایچون افعی؛ یعنی انکرك یلانیـــدر» مفهومنـــده اولان شو بیتده‌ده صنایع بدیعیه‌دن ایکی صنعت واردر؛ بریسی صنعت تضاد، دیکری صنعت تجنیس ملفوفقدر.

واخباری ایشتدیکم، حفظ ایتدیکم کبی نقل و بیان ایدرم. مصاحب ورفیقلرمی لطافت مواسمله استصحاب، صفوت انفاسمله نشوه یاب ایلرم. رفیقم ایو اولور ایسه بنده ایو، کوتو اولور ایسه بنده کوتو اولورم.

لطیف هبوبمله مریض وعلیل صحت، نومید ومأیوس نجات وراحت بولور؛ مشتاق متنفس وپرمسار، عشاق متوسوس وبی قرار اولور.

هر حالمده ملایم الاعطاف، سریع الانعطاف، سهل الائتلافم. بن اولمسەم ارض وسما بیننك خالی قالەجغی مطلق؛ نبات واشجارك، شکوفه وازهارك صولوب قورویەجغی محققدر.

رفق وملایمتمی ارباب لطف ورأفت، کمال صفوتمی اصحاب ذوق وطبیعت بولور، مختلف صورتده وزانم ظن ایتمه که اثر طغیان وعصیانمدر؛ بن هر فصلده انفع واصلح اولەرق اسرم: ربیعده شمالدن هبوب ایدر اغاجلره صو یوروتەرك رنکارنك چیچکلرله زینت ویرر، نباتاته یغمور کتورر، لیل ونهار بیننی تعدیل ایلرم؛ هر چیچکدن، هر چمندن، هر آغاجدن، هر اوتدن، باخصوص عارض کلکونه دوکلش طرەلردن کتوردیکم دلاویز، شوق انکیز بوی مشکین ایله مشام عاشق شوریدەیی تعطیر ایلرم.

یازین شرقدن وزان ایدر اشجـاری درلو درلو میوه‌لرله تزیین بعضلرینی کماله ایصال وتلذیذ، مشتاقلرینی نهـایت سروره رهین ایلرم؛ شـدت حرارتله بی تاب ومضطر قالمش، ساعد سیمینی، سینهٔ لطیفنی آچمش، بالین استغنایه طیانمش نازنده‌لری تفریح ایلرم. فصل خریفده جنوبدن اسرم هر اغاج میوه‌سنی کماله ایردیره‌جك قوتی حائز اولور.

قیشین غربدن هبوب ایدرم اغاچلر یوکلرندن قورتیلور حال اصلیلرینی بولور.

اشته بن نظرکده‌کی وجود سزلغمله برابر نقدر منفعتلی‌یم ؟!..

اثمار بمله نمودار، ازهار هبوبمله لطافت دثار، اشجار وزانمله متنفخ ومسلوب الغبـار اولور؛ اسحارده قرب اوقات زیارت اخبارمله بیلنور.

نومرو ٧ برنجی جلد ١ جماذی‌الاخره

{ اسلامیتده }

امر سعی . نهی بطالت

ــ. ان الله یحب العبد المؤمن المحترف .ــ

«طلب معاشده صناعت، یا زراعت یاخود تجارت‌ایله متکلف اولان عبد مؤمنی جناب‌حق سور» . حضرت عمر رضی الله تعالی عنه (برر جلی کوردیکمده صورت ظاهره‌سنی بکنیرم؛ بر صنعت ومعرفتی اولوب اولمدیغنی صورارم؛ یوق جوابنی الور ایسه‌م کوزمدن دوشر» بیورمشدر .

سعی وغیرت حضرت عایشه رضی الله تعالی عنهادن مروی اولوب (سز رزق وحوایجکزی و مصالح ضروریه‌کزی طلب و رؤیته ارکندن شروع ایدیکز زیرا وقت صباح تسویهٔ مصالحه مظنهٔ ظفردر) مآل صدق اشتمالنده اولان حدیث شریف ایله مدح

وتفضيل؛ كسل وبطائت « كثرت نوم وتنپروری انسانی جناب حقدن تبعيد ايدر وايراث فقر ايلر » كلام لطيفی ايله ذم وتقبيح بيورلمشدر .

چالشمق الزميتی حضرت عمر رضی الله تعالى عنهك « سزلردن بريكز طلب رزقده كسل ايله خانه‌سنده اوطوروب ياربی بنی مرزوق ايله دعاسيله مشغول اولمسون بيلورسكز كه الله سمادن كوش والتون ياغديرمز » وعظ حكيمانه‌سی ايله ثابتدر .

بطائتك كمال مرتبه مضرتی حضرت مرتضی رضی الله تعالى عنهك « تن پرورلك حقوقی اضاعه، عجز وخوف فقر وفاقه‌يی توليد وهلاكی انتاج ايدر؛ سعی وطلب ايدن املنه ايرر وعدم طلب فساد املی موجب اولور » كلام ناصحانه‌سيله متحققدر. كسب وتجارت (الكاسب حبيب الله) ايله ممدوحدر امت محمد حراثت و زراعته (اطلبوا الرزق فی خبايا الارض) امر نبويسيله مأموردر. محصول سعی وغيرت اولان ثروتك ممدوح اولديغنه جناب رسالت پناه صلى الله تعالى عليه وسلمك « ورثه‌كی اغنيا اوله‌رق ترك ايتمكلكك ناسه محتاج وفقرا حالده ترك ايلمكلكندن خيرلودر » مفهوم منيفنده اولان حديث شريفی دلالت ايدر .

مقدرات سبحانیه‌نك تغییرینه قدرت بشریه‌نك
غیر مساعد اولدیغی بدیهی ومطلق ؛ اما اهل سنت
ایچون سعی وغیرت واسبابه تشبث ومراجعت لزومی
دخی ثابت ومحقق در .

علی المرء ان یسعی و یبذل جهده
ویقضی الاله الخلق ما کان قاضیا

یعنی «آله خلق و قادر مطلق حضرتلرینك تقدیر
ایلدیکی یرینی بولور وقدر وقضانه ایسه ینه مطلق اولور
انجق عبد مقدرك نصل اولدیغنی بیله‌میه‌جکی جهتله
سعی وغیرت وجهد وهمت ایتملی در». زیرا غیرت موجب
سعادت وسلامت، بطائت مستلزم احتیاج وضرورت
ونقیض یمن و برکت در . موحدینی چالیشمغه ترغیب
ایچون امام شافعی رحمة الله علیه « ناسك اعتراضاتنه
قولاق آصمه! همان حقنده نافع اولانی استحصاله چالیش»
وعظ و نصیحتنده بولنمش ؛ ایوب سختیانی قدس الله سره
ابنای زمانه « ای کنجلر! کسب رزقده حرفت وصنعت
حبلنه یاپیشك زیرا قومك زنکینلرینه محتاج قالمکزدن
امین دکلم » یولنده نصح و پند ایلمش؛ وحسن بصری
رحمة الله علیه (کندوسنه کلوب «بن مصحف شریفی

آچار ونهـارك كليسنده اوقورم » ديه كسب وكار ايله عدم اشتغالنى ايهام وافهام ايدن شخصه « سحر واقشام قرائت ايت » جوابنى ويرمش يعنى چالشمق دخى لازم اولديغنى اخطار و بيان ايتمش در .

اصبرعلى مضض الادلاج والسهر
وللرواح على الحاجاة والبكر

لاتضجرن ولايعجزك مطلبها
فالنجح يتلف بين العجز والضجر

« حاجات ومطالبنك استحصالى ايچون كيجـه‌نك ، كوندوزك ، صباحك ، اقشامك مشـاق ومزاحمنه صبر وتحمل ايت ! چاليش ! »

« طلب حاجاة سنى عاجز ومضطر براقسون زيرا نجاح وموفقيت عجز وضجرت بيننده تلف اولور . »

اشـته بو حقائق اصلا نظردن دور ايتميه‌رك جهد وغيرتده بولنمق انسانلر ايچون لازم ولابد در .

مقتطفات منثوره

حضرت فخر كائنات عليه افضل الصلوات والتحيات افنـدمز حضرتلرندن مروى بعض احاديث شريفـه ه مآللرى يدر :

« دنيـا علم علما ، عدل امراء ، سخاء اغنيـا ، دعاء فقراء ايله قائمدر » .

« طول عمر ايله فرحلانان عند الموت ، كثرت مال ايله فرحلانان عند السـؤال ، وسعت دار ايله فرحلانان عند القبر ، معصيتله فرحلانان دخى عنـد النـار ندامت وپشيمانى يه دوچار اولور » .

فقيردن مال ، جاهلدن حرمت ، دشمنـدن حاجت ، حاسددن نصيحت طلب وانتظارى محالدر .

⁂

شيخ ابراهيم القصارك سـويلديكى نفخـاتده ذكر اولنمشدر :

انسـانك قيمتى درجهٔ همتنه كوره در ؛ همتى دنيـا جهتنه اولورسـه هيچ دكرى يوقدر ؛ اما جناب حقك

رضاسی ایچون اولورسه اول قدر قیمتلیدرکه علو درجه‌-
سنی استدراك ممكن اوله‌مز .

⁂

شیخ ابو عبدالله معزی رحمة الله علیه دیمشدر :
فقیر صادق هرشیئه مالك اولوب فقط هیچ برشیئك
مملوك ومحكومی اولمیاندر .
اخوانـك خدمتندن اسـتنكاف وتعزز موجب
ذلتدر ؛ اویله بر ذلتكه الی الابد زائل ومنفك اولمز .

⁂

كثرت جماع ، كیجه‌لری آز وكـوندوزلری چوق
اویومق ، حبس بول ، طوق قارننه طعام ، كیجه یاریسی
او یخودن قالقوب صو ایچمك موجب حصول امراض
اولدیغنه قدمای اطبا اتفاق ایتمشلردر .

⁂

فاضل كامل جار الله زمخشرینـك (اطواق الذهب
فی المواعظ والخطب) نام رساله‌سندن ایكنجی مقاله‌در :
ای انســان ! جسمكك ــ طوغـله قــدر دكری

اولمیان — خام چاموردن ایکن بویله تکبر وتفخرده نصل بولنــه بیلیورســك ؟! كاه آبا واجدادکله ، كاه ثروت واقبالکله نصل بو بورلنیورســك ؟! بیل که ابا واجداد ایله افتخــار، ثروت واقبــال ایله اغترار ســکا کرکمز . بر کره دوشون که آیاسن نه دن مرکبسك، عجبا نهایت نه‌یه منقلب اوله‌جقسك !

ایشته بونلری بیل، بونلری دوشونده نخوتنی، کبرینی آیزیحق، اولسون قیر، ترك ایله !

**

جلال دوانی علیــه رحمة الباری (لوامع الاشراق فی مکارم الاخلاق) نام رساله‌سنده شویله دییور :

محییٔ رسوم قدمای حکما اولان حکیم الهی شیخ شهاب الدین تلویحاتده نقل وبیان ایدرکه « ارســطویی بو طائفه‌نك اصــطلاحنده غیبت (غیبوبت) دینیــلان خلیهٔ لطیفه‌ده (خلولطیفده) کوردم؛ غوامض حکمیه‌دن اولان تحقیق ادراك بحثنه دائر کندیسندن بر قاچ نکته صوردم بونلرك جوابنی ویردکدن صکره افلاطونك مدحنه شروع ایله بو بابده اطراء عظیمده بولندی . »

«بعده متأخریندن انك مرتبه‌سنه کیمسه ایرشمش میدر

دیه سؤال ایلدم «یوق یوق حتی اونك كمالی جزؤنك یتمش بیكده برینه بیله كیمسه ایریشمامشدر» جوابنی ویردی فلاسفهٔ اسلامیه‌دن بعضیلرینی ذكر ایلدم هیچ التفات كوسترمدی اما جنید بغدادی وابو یزید بسطامی وسهل بن عبد الله التستری قدس الله اسرارهم كبی ارباب كشف وشهودی ذكر ایلدیكمده «اشته آنلر حقیله فلاسفه‌در لكن بو طریقده مخاطرات ومهالك كثیر وبیشماردر زیرا خطرات وساوس وورطات هواجس، تسویلات باطله وتخیلات فاسده وعاطله سالكی بیابان طلبده حیران ایدر» دیدی. بو طریقك افسد مفاسدیدر كه (كسراب بقیعة) الایه (*)ایت كریمه‌سی حكمنجه كوچك برنمایشه‌الدانیله‌رق اول یوله كیدیلور دست طلب اوزاتیلور؛ صو بولنمدیغنه اطلاع حاصل اولدیغی كبی دوچار یأس وحسرت اولنور.

(*) بو آیة جلیله‌نك مبدائی «والذین كفروا اعمالهم كسراب» الایة اولوب مفاد عالیسی دخی (كافر اولانلرك عمللری یازكونلرنده او والرده كول كبی كورینان سرابه بكزر كه صوصامش اولنلر آنی كوروب صو ظن ایدرلر اما یقین كلدكده بر شی بوله‌مازلر) در (سرآب) ایام حاره‌ده عربستان چوللرنده اوزاقدن صو كبی كورینور چقور یرلردر وبویله كورینشی پرتو شمشك تأثیریله‌در.

دورست سراب درین بادیه هش دار
تاغول بیابان نفریبد بسرآبت (*)

—

خلیلی قطاع الفیا فی الی الحمی
کثیر وار باب الوصول قلائل (*)

کذلك بو طریقك استاذیکه مرشد کاملدن عبارتدر نادردر؛ وجودی تقدیرده اکلامق متعذر ویا متعسردر. چونکه کمالات انسانیه‌یی صاحب کمال اولانك غیریسی اکلایه‌مز وقیمت جوهری جوهرجیدن بشقه‌سی طانیه‌مز.

بسر قصهٔ سمیرغ وغصهٔ هد هد
کسی رسد که شناسای منطق الطیراست

(*) عقللی طاورانکه بو چولده صو منبعی اوزاقدر صکره سنی غول بیانی (بیابان) سراب ایله الداتمسون.

(*) ای دوستلرم! صحرالری محل مقصودك قربنه قدر قطع ایدنلر چوقدر اما ارباب وصول آزدر..

اكر سالك صورت ظاهره‌یه‌قاپیلورایسه‌یاقوتی عقیقه، محك طاشنی سیاه طاشه دکیشور، مبتدی بیلیه‌رك تبلیس وتدلیسه فریفته اولـور، نقد عمرینی کمال ظنیـله ناقصك خدمتنه صرف ایدر، حسران حال وماله ایرر. « نعوذبالله من الغباوة والغواية » . بو جهتله علما انسانی اول امرده طریق نظریه‌یه سوق وتشویق ایدرلر. طریق تصفیه‌ده دخی طریق نظریه‌یه احتیاج واردر؛ زیرا سـالك، علم رسمیدن کلیاً خالی اولنجه ورطهٔ افراط وتفریطدن امین اوله‌مز. مخـالفت شریعت وحکمتـدن بری قاله‌مز. بونك ایچـون حضرت هادی الثقلین صـلی الله تعالی علیه وسلم « ما اتخذ الله ولیاً جاهلای » «قصم ظهری رجلان جاهل متنسك وعالم متهتك » بیورمشدر؛ یعنی «جناب‌حق ولی جاهل اتخاذ ایتمامشدر» و « ایکی آدم بلیمی قیرمشدر بری جهل ایله‌عبادت ایدن جاهل، بری لاابالی بولنـان عالمدر ».

اصحاب جناب رسالتدن صاحب التفسیر اولانلر :

خلفاء راشـدین ، عبد الله ابن مسـعود ، عبد الله ابن عبـاس ، زید بن ثابت ، ابی ابن کعب الاکـبر ،

ابو موسی الاشعری ، زبیر ابن عوام ، انس ابن مالك ، عبد الله ابن زبیر، عبد الله ابن عمر، جابر ابن عبد الله رضوان الله تعالی علیهم حضراتیدر.

⁂

مرویدر که کبرادن بر ذات حکمادن برینك نزدینه کیدر. حکیم بعض مشاغل مخصوصه حیلولتیله رعایت لازمه‌ده بولنه‌مز. شو حال او ذاتك مجبول اولدیغی کبر وعظمته، نخوت وانانیته طوقندیغندن تعزیر وتهدید یولنده حکیمه شویله سویلر :

— بنم کیم اولدیغمی بیلیورمیسك ؟

حکیم مشار الیهده بویله جواب ویرر :

— اوت بیلیورم ؛ اصل واساسك جزؤی منیدن عبارتدر عاقبت الامر اوله‌جغکده جرمك قدر جیفه‌در شو حالده بویله متکبرانه متعظمانه تعزیر وتکدیره عجبا نصل جرأت ییوره‌بیلیورسکز!؟

شیخ الرئیس ابن سینا دیمش :

صوت خوش وصدای شهی ایله متلذذ اولمیان، چهرهٔ

خوب ووجه برى يه تعشق ايتميان فاسد المزاج، محتاج العلاجدر .

مقتطفات منظومه

مولانا ابو الفتح البستى مرحومك (قصيدة الحكم والامثال) ندن مابعد :

ورافق الرفق فى كل الامور فلم * يندم رفيق ولم يذممه انسان
ولا يغرنك حظ جره حرق * فالحرق هدم ورفق المرء بنيان
احسن اذا كان امكان ومقدرة * فلن يدوم على الاحسان امكان
والروض يزدان بالانوار فاعمه * والمرء بالفضل والاحسان يزدان
صن حر وجهك لاتهتك غلالته * فكل حر لحر الوجه صوان
وان لقيت عدواً فالقه ابدا * والوجه بالبشر والاشراق غصان

هر امرده معاملهٔ رفق وملايمتى عادت ايدك ! زيرا رفق ايله معامله ايدنلر ندامته كرفتار، ومذمت ناسه دخى دوچار اولمزلر .

عنف وشدتلى امرلره مغرور اولمه ! زيرا عنف وشدت مخرب وهادم؛ رفق وملايمت ايسه بانى وعامردر. قدرت وامكان مساعد اولدقجه ناسه لطف واحسانه

شتابان اول ! زيرا امكان احســان هر وقت اله كيرمز ، دوام ايتمز .

بغچه چيچكلرك كثرتيله زينت بولديغى كبى، انســان دخى فضل واحسان ايله زيب وزينت بولور .

بشاشت وجهـنى محافظه ايت، هتك وازاله ايلمه ! زيرا كريم الشيم اولانلر بهجت وبشاشت وجهى محافظه ايدرلر .

بر دشمنى كورديكك وقت دائما بشاشت كوستر! زيرا بو معامله دشمنه غم وغصه ايراث ايلر .

حضرت على رضى الله عنه

اذا ما المرء لم يحفظ ثلاثاً
فبعــه ولوبكف من رماد
وفاء للصــديق وبذل مال
وكتمان السرائر فى الفؤاد

يعنى محب صــديقنه وفا، مالى اهلنه بذل، سرائرى قلبنده كتم، كبى خصائل ثلاثه‌يى حسن محافظه ايتميــان انسانى بر آوچ كوله بيله صات !

عمرو بن معدی کرب :

اذالم تستطع شـيئاً فدعه

و جاوزه الى ماتســتطيع

قدرتك يتمـديكى شـيئ براق ! قدرتك يتـديكنه تشبث ايله !

حضرت على رضى اللهعنه:

كيفية المرء ليس المرء يدركها

فكيف كيفية الجبار ذى القدم

هوالذى انشاء الاشياء مبتدعاً

فكيف يدركه مستحدث النسم

هيچ نصل اولور كه هم جنسنك حال وكيفيتنى درك ايده-ميان انســان جبار قديم اولان جنــاب حقك كيفيتنى اكلايه‌بيلسون ؟

هيچ نصل اولوركه وجودى حادث اولان انســان اشيايى مبتدعاً يعنى عــدمدن دفعةً انشا وايجاد ايدن موجد حقيقى‌يى ادراك ايده‌بيلسون ؟

امام اعظم رحمة الله عليه :

الاتوبوا الى رب الانام * وكونوا بالصلاح على الدوام
الالاتطلبوا الا حلالاً * الالاتسئلوا سبل الحرام
ولا تعشوا بما نالت يداكم * ولاتأسوا على فوت المرام
آله الخلق يدعوكم جميعاً * من الدنيا الى دار السلام

جناب رب الانامه توبه ايدرك صلاح دائمى اوزره بولنك! حلالدن بشقه شى طلب ايتميك! حرام يوللرينه كتميك! اليكز ايرديكى شيئى اخلال و افساد ايتميك! مرامكزك حصول بولمديغندن مأيوس اولميك! خالق مطلق هپكزى دنيادن دار السلامه دعوت ايليور.

لكل داء دواء يستطب به   الا الحماقة اعيت من يداويها

هر علتى، هر مرضى تداوى ايچون علاج واردر؛ انجق حماقت كنديسنى تداوى ايدەنى عاجز براقير.

اذا تم امر بدا نقصه   ترقب زوالاً اذا قيل تم

بر امر درجهٔ كماله واصل اولنجه نقصانه يوز طوتر؛ بناء عليه تمام اولدى دنيلان شيئك زوالنه مترقب اول!

پنج کنج

« دندر »

—. کفتار شیخ نجم الدین قدس سره المعین .—

زخاری بیندیش کوخنجر یست
زموری بیندیش کوصفدر یست

—

— . معروف کرخی قدس الله سره العالی . —

مکس را بچشم حقارت مبین
که اوهم درین بارکه مهتر یست

—

—. شیخ شبلی قدس سره العلی .—

مرنجـان دل پشـهٔ خسـتهرا
که از هر دلی سوی حضرت دریست

خاردن بیله خائف واندیشـهناك اول ! زیرا او بر خنجر، موردن بیله خوف وحذر ایله اوده بر صفدردر. سینکه دخی نظر حقارتله باقمه که شو بارکاهده اوده بر مهتردر. بر خسته سیوری سینکك بیله کوکلنی قیرمه، زیرا هر کوکل ایچون سوی حضرته ناظر بردر مقرردر.

نومرو ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲ برنجی جلد غرهٔ شعبان

فضائل قرآنیه

خیر امت اودرکه همت ایدوب
حفظ قرآنه سعی ایده هرآن

که رسولك کلامیدر بوحدیث
خیرکم من تعلم القرآن

فاضل شهیر اوقچی زاده مرحومك شوقطعهٔ برکزیده‌سنی تزیین وتوشیح ایدن حدیث شریف مزاحفات بحر خفیفدن (فاعلاتن مفاعلن فعلان) وزننه موافق ومطابق اولوب تامی « خیرکم من تعلم القرآن وعلمه » اولدیغی وفاضل مشارالیهك بیانی وجهله « کلزار صدق خبارك کل بی خاری صحیح بخاری » ده جامع القرآن حضرت عثمان رضی عنه الرحمن جانبندن روایت ایدلدیکی مذکور وعلی القاری علیه رحمة الباری‌نك فضائل

جليلهٔ كتاب قديمه دائر بر رسالهٔ مخصوصه‌ده جمع وترقيم ايلديكى قرق حديث شريفك برنجيسى اوله‌رق مسطوردر ومحتاج بيان اولمديغى اوزره « تعلم وتعليم فرقان كريم ايدن سزك خيرلوكزدر » مضمون سعادت مشحوننده‌در .

جناب قادر قيومك تمجيد وتفخيم وتعظيم وتكريم بيورديغى قرآن جليل الشانك كمال فضل وشرفى نصوص جليلهٔ عديده واحاديث صحيحهٔ محمديه ايله ثابت اولوب :

{ القرآن هوالنور المبين والذكر الحكيم }

{ والصراط المستقيم }

خبر لطيفى جامع الصغيرده مضبوط وكتاب كريم اسلافك اخبار وحكاياتنى، مستقبلك احوال ووقوعاتنى، خلقك بر بريله هر درلو معاملاتنى متضمن اولديغنه دائر بولنان :

{ القرآن فيه خبر من قبلكم ونباؤ من بعدكم }

{ وحكم ما بينكم }

حديث لطيفى وكتاب اللهدن خالى وعارى اولان

خانه‌نك خير وبركتـــدن محروم وبرى بولنـــديغنى معلن ومخبر اولان :

{ ان اصفر البيوت من خير البيت الصفر من }

{ كتاب الله تعالى }

خبر شريفى كتب معتبره‌ده محرر ومبسوطدر .
كمال عذوبتى جهتله سهولت حفظ ولطافت تلاوتى نصاً ، قلباً ، حالاً متحقق اولان قرأن كريمك قرائتندن متحصل محسنات وفوائد لايعد ولايحصى اولوب :

{ خياركم من قراء القرأن واقرأه }

حديث شريفى ابن مســعوددن نقلاً ابن مردويه طرفندن روايت ايدلـــديكنى على القارى مرحوم رســالهٔ مخصوصه‌سنده بيان ايلمش و

{ افضل العبادات تلاوة القرأن }

حديث حقيقت رديفنى دخى ســلطان احمد بن محمد خان جنتمكان عصرى مشاهير فضلاســندن عثمان زاده

تائب مرحوم شو قطعهٔ نفیسه ایله شرح وتبیان ایتمشدر :

دیدی ختم الرسل تلاوت ایچون

دینـه ده افضل عبادتدر

دوجهانده تلاوت قرأن

باعث دولت وسـعادتدر

تلاوت قرأن قلبی احیـا ونفسی فحشـا ومنکردن منع ونهی ایلدیکی حضرت انس رضی الله عنه شرف وقوعبولان نصیحت پرمسعدت رسالت پناهی ایله مبرهن، قرائت فرقان انجـلای قلوبی موجب اولـدیغی احادیث شریفهٔ فخر کائنات علیـه افضل الصلوات والتحیات ایله متبیندر .

دیلمی مرحومك مسند فردوسـده ابن عمرودن نقلاً ذکر وبیان ایلدیکی جامع الصغیرده مسطور اولان

{ اکرموا حملة القرأن فمن اکرمهم فقد اکرمنی }

حدیث شریفی ایله مثبت اولدیغی اوزره حفاظ وحملهٔ فرقان ذیشانه اکرام واحترام وحبیبهٔ نجیبهٔ اهل اسلام اولدقدن بشقه

(فقداكرمنى) كلامنك دلالتيله نمايان اولديغى وجهله ذات
قدسيت صفات حضرت رسالت پناهى يى تفخيم وتعظيم
وتبجيل وتكريم ديمكدر؛ نه مسعوددر اول حفاظ عالى
مقام كه مفخر انبياء كرام عليه الصلوات والسلام افندمز
حضرتلرينك بودرجه مدح وثناسيله بكام اولمشلر وينه
اوآفتاب عالم تاب نبوتك

{ اشراف امتى حملة القرأن }

اجلال جليلى ايله اشراف امت محمددن اولمق سعادتنى
بولمشلردر .

امام اعظم ومجتهد اكرم رحمة الله عليهدن مروى
ومنقول اولديغنى اوقجى زاده مرحوم بيان ايلركه هرسنه
ايكى ختم قرأن ايله فائز اولانلر صراط مستقيم سنته اقتدا
وحق حضرت قرأنى ادا ايتمش اولورلر . ينه اوقجى زاده
مرحوم محلنده يازاركه «جدول محيط حقايق امام جعفر
صادق رضى الله عنهدن شو كلام صدق انجام مروى
واول رشحهٔ ساقئ كوثر بومقال سلسبيل اثر ايله تشنكان
هاجرهٔ بعد وهجرانى مرويدر » :

{ والله لقد تجلى الله لخلقه فى كلامه ولكنهم }
{ لا يبصرون }

يعنى جناب خالق مطلق كلام حكمت انسجامنده مخلوقاتیچون تجلى ایدرسه‌ده انلر کورمزلر.

{ عاقلانرا حلاوتى درجان }
{ غافلانرا تلاوتى بزبان }

هر حالده « اصحاب قلوب صافیه‌یه پوشیده وخفى دکلدرکه قرأن عظیمك تعلم وتعلیمى افضل اعمال واشرف مطالب وآمال اولوب نسیان باعث العصیانى سبب سخط جبار بلکه کبیرهٔ کثیرة الاخطاردر حتى امام نووى شو حقیقتى کتاب روضه‌ده تصریح وافاده‌سنى بوحدیث صحیح الور ودایله‌که سنن ابن داووده موجوددر تصحیح ایلمشدر » :

{عرضت على ذنوب امتى فلم ارذنباً اعظم}
{ من سورة وآیة اوتیها رجل ثم نسیها }

يعنى « امتمك ذنوبى بكا عرض اولنـدقده ایچلرنده کندوسنه برسوره و یا آیت ایتا وحفظ ایتدیرلدکدن صکره اونوتمش اولان آدمك كناهندن بيوك كناه كورمدم »

چنانکه زندکئ تن بصحبت جانست
بدانکه زندکئ جان بنور قرآنست

ایمدی مطلقدرکه فضائل قرآن حکمت بیانی تماميله اتيان خارج دائرهٔ اقتـدار انسـان اولوب بوبابده ایراد ایلدیکمز اقوال جلیله واخبار علیه برر نمونه دیمکدر .

انشا الله کتاب اللهك :

جميع العلم فى القرآن لكن
تقاصر عنـه افهام الرجال

مضمـون صـدق مشحونجـه معنـوى ، ظاهرى وباطنى بالجمله حقائق علوم، دقائق فنون ولواحق معارفی احاطه وشمولنـه دائر ايلروده مقالات مخصوصه یازلمسی مقرر بولنديغندن وافاضل عصردن اسـکندرانی محمد

افندی حضرتلرینك آثار حکیمانه‌سندن اولوب کتاب کریمك احتوا ایلدیکی دقایق فنیه‌دن باحث بولنان تألیف، لطیفی بالترجمه بونسخه‌دن اعتباراً مجموعه‌مزه درجه باشلادیغمزدن دها تفصیلاتی آنلره تعلیق ایدرك بوراده اختیار اختصار ایلدك .

توکل، تسلیم، رضا

١
توکل

« ومن یتوکل علی الله فهو حسبه »

« خالقی ایستیان ناخلف اولمش دکل »
« خلقه کوکل باغلیان صکره پشیمان اولور »

هر مؤمن جد وغیرت وجهد وهمته نصل مأمور ایسه توکل سلامت پیرا وتسلیم ورضایه اویله مأموردر. بوحالی کورن بعض انظار قاصره اربابی برطرفدن سعی وغیرته

ترغیب، برطرفدن‌ده رضا وتسلیمه تشویق ایده‌لمسندن ناشی دوچار حیرت نابجا وگرفتار خطیئات غرابتنما اولمشلردر؛ زیرا توکل وتسلیم ورضا نه دیمك اولدیغنی اکلامامشلردر.

کتب مشهوره‌ده مسطور اولدیغی اوزره توکل قدرت بشر تعلق ایتمیوب وسع انساندن خارج قالان اموردهٔ ترك سعی ایتمکدر. استقامت افکار وسلامت طبیعت اربابنه خفی دکلدرکه انسان ایچون کندی اقتدارینك خارجنده موفقیت آرزوسنه دوشمك مغایر عقل وحکمت ونشانهٔ حمق وبلاهتدر. ایشته توکل انسانی بوحمق وبلاهتدن خلاص ایدر، نتیجه‌سی عدم موفقیتی وشو حالده‌ده بالطبع حرمان ومأیوسیتی وبلکه انواع بلا ومصیبتی استلزام ایده‌جك جرأتدن منع ایلر،

دفع ایتمیه تیر ستم کردش چرخی
عالمده توکل کبی هرکز سپر اولمز

یوقسه الدن کله‌جك وقدرت یته‌جك خصوصاتده ترك سعی وغیرته قطعاً تشویق ایتمز؛ حتی جناب نبی کریم صلی الله تعالی علیه وسلم ذات قدسیت صفات رسالت ـ

پناهیلرینه خطاباً « دوه‌یی ارسال وحضرت معین حقیقی‌یه توسل ایلدم » دیان براعرابی‌یه (اعقلها وتوکل علی الله) بیورمشدرکه بوندن صراحة معلوم اوله‌جغی اوزره جناب رب عزته توکل انسان ایچون دائرهٔ اقتدار داخلنده اولان امورك اسباب معقوله ومقتضیه‌سنه توسل وتشبثدن صکره اولمق اقتضا ایدر .

افاخم شراح جانبندن « سز جناب خالق مکوناته حقیله یعنی کندیسندن غیری فاعل یوقدر وخلق ورزق وعطا وهر برموجود حق تعالی طرفندندر حکمنی جزماً بیله‌رك توکل ایدوب بعده وجه جمیل ایله طلبده اولسه‌کز اول رازق منعم سزی کوندز یواسندن آچ کیدوب کیجه یواسنه طوق دونان قوشلرکبی مرزوق ایدر » مآلنده شرح ایدلمش اولان وحضرت عمر رضی الله عنه جانبندن روایت ایدلدیکی معتبرات کتب احادیثده مصرح بولنان

{ ولو انکم توکلتم علی الله حق توکله لرزقکم کما یرزق الطیر تغدو خماصاً وتروح بطاناً }

حدیث شریف نبویسی دخی افادات سابقه‌مزی تأیید وتشیید ایدر .

﴿وتوكل على الحى الذى لايموت﴾

نص جليلى ايله التزام واتباعى امر بيورلمش اولان توكلك ممدوحيت ومنفعتى حقنده كى حديث شريف مذكورده ترك كسبه دلالت ايدر برشى اولميوب بلكه طلب وسعيه دلالت ايتديكى وعبد ذهاب واياب نده وامور وخصوصاتنده حضرت معين حقيقى يه توكل ايلسه، هردرلو خير يد قدرت ربانيه ده بولنديغنه قطعياً قانع بولنسه البته موفق اوله جغنه اشارت اولديغى افاخم مدققين طرفندن بسط وبيان ايدلمشدر .

مشهوردركه حضرت عمر رضى الله عنه اهل يمندن برفرقه يه تصادف ايتدكلرنده (ما انتم) يعنى سز كيمسكز سؤالنى ايراد بيورمش و (المتوكلون) جوابنى النجه « كذبتم انتم متكلون انما المتوكل رجل القى حبة فى الارض وتوكل على الله عز وجل » يعنى يلان سويلديكز سز متوكل دكل متكلسكز زيرا متوكل اول آدمدركه تخمى ارضه زرع والقا ايله حقه توكل ايدر بيورمشدر .

حضرت فاروق اعظم وخليفهٔ ثانئ رسول افخمك بوكلام منفعت انسجامى دخى توكلك ترك كسبه قطعا دلالت ايتمديكنى اثبات ايدر .

ایمدی مطلقدرکه اسباب معقوله‌یه تشبث وتوسل
هیچ بروقت مغایر توکل اولمیوب جمله‌مز سعی وغیرته
وکسل وتوانیدن مجانبته مأمورز ومحققدرکه عدم توکل
مستدعیٔ ضیق حال ومستلزم انواع یأس وملال در .

کشف الاسرار النورانیة القرآنیه فیما یتعلق بالاجرام السماویه والارضیه والحیوانات والنباتات والجواهر المعدنیه

عنوانی التنده وادیب ولبیب وطبیب، فاضل ہمدانی محمد افندیٔ
اسکندرانی جانبندن تألیف وتبویب ایدلمش اولان اثر باهر
النفع ـ که قرأن عظیم الشانك تضمن ایتدیکی حقایق علمیه
ودقایق فنیه‌یی مفسر وموضح درـ اسلامیت ایچون نفع
عظیمی درکار وجمله‌جه مطالعه‌سی من کل الوجوه استفاده‌یی
موجب اوله‌جغی آشکار بولندیغندن وذاتاً (محاضراتی)
نشرمزـ(قرنجه قدرنجه) ولوکه جزؤی اولسون ـ خدمت
شریعت مطهرهٔ محمدیه مقصد اخلاصی مرصدینه مبتنی
اولدیغندن ـ بونسخه‌مزك برنجی صحیفه‌لرینی تزیین ایدن

مقـالەنك نهايتنده بيان ايلديكمز اوزره ـ ترجمه ونشره مسارعت ايدلدى .

خلاصۀ ديباجه

بسم الله الرحمن الرحيم

شام شريفده اهالينك تداو يسيله مشـغول بولنديغم صرەده بركون اطباى عيسويەدن بعضلريله برلشـەرك مصاحبت ايدركن، احجار فحميه حقنـده سوز آچلدى؛ تورات وانجيلده بوكا اشارت اولوب اولمديغنه دائر مباحثه جريان ايدرك كتب مذكورەده صراحةً واشـارةً بوكا دائر هيچ برشى اولمديغنه حكم ايدلـدى؛ بعده بكا توجيه خطاب ايله قرأن كريمده اشارت اولوب اولمديغى واكر يوق ايسـه نه ايچون (مافرطنـا فى الكتاب من شئ) بيورلديغى واكر وار ايسه هانكى موضعده وقنغى سورەده بولنديغى سؤال اولندى .

بونك اوزرينـه علمانك برچوق كلامنـدن وفصحا وبلغانك بيكلرجه اثارندن وكتب تفسير وطب مسائلندن كمال جهد وجد وتعب وكد ايله اقتطاف فواكه والتقاط

فرائد ایلیه‌رك استخراج ایده بیلدیکم مسائل واجوبه‌یی یعنی بو حجرك وحیوانات ونباتات واجرام سماویه وارضیه وجواهر معدنیه‌نك کیفیاتنی اتیان ومقصدك (والذی اخرج المرعی فجعله غثاءً احوی) آیت جلیله‌سنده اولدیغنی بیان ایلدم؛ انکشت بردهان حیرت اولدیلر. ارتق بوندن صکره همان آیات قرآنیه‌نك بونلره تعلق ایدن جهتلرینی وجه مذکور اوزره تحریره تشمیر ساق اهتمام واوچ باب اوزره برکتاب تألیفنه اقدام ایتدم. کتابی (احجار فحمیه) حقنده برمقدمه ایله حیوانات ونباتات واجرام ارضیه وسماویه وجواهر معدنیه‌یی حاوی اوچ بابه تقسیمی مناسب کوردم .

مقدمه

(احجار فحمیه) ایله بوکا متعلق اشیا حقنده‌در

(الذی جعل لکم من الشجر الاخضر نارا فاذا انتم منه توقدون) (*) معلوم اوله‌که اتش حوایج انسانیه‌دن

(*) اول الله تعالی یشیل اغاجدن آتش چیقارر که سز آندن آتش یاقارسکز . بادیهٔ عربده مرخ وعفار دیرلر ایکی اغاج اولورکه

اولوب بوده اغاچلره مودوع قوهٔ صمغیه وشمعیه‌دن تحصل ایدر؛ آیت جلیلهٔ مذکوره‌ده (جعل) خلق معناسنه‌در اوحالده مضمون حکمت مشحون آیت (سزك ایچون ومنفعتکز ایچون یشیل اغاجدن آتش خلق ایلدی) اولور . اویله یشیل اغاجدن آتشك جعلنده اصلا معارضه یوقدر زیرا کندوسنده اتشك ضدی اولان مائیت بولنمقله برابر یشیل اغاجدن آتش احداثنه مقتدر اولان جناب خالق سبحانه وتعالی آغاجده صمغ وشمع خلقنه قادردر . (افرأیتم النار التی تورون) یعنی سزك قدح وذم ایلدیککز آتشی کوردیکزمی (أانتم انشأتم شجرتها ام نحن المنشئون) یعنی او آتشك اغاجنی سزمی خلق ایتدیکز یوقسه بزمی مفاد جلیلی بونی اثبات ایدر .

(شجرة النار) ك تفسیرنده ایکی وجه واردر برنجیسی آتش یاقلمغه صالح اولان اغاج اولوب بزم اودون دیدیکمزدر زیرا بو اودون اولمسه ایدی آتش یاقمق بزم ایچون سهولت بولمز ومیسر اولمز ایدی؛ وجه ثانی مادهٔ

انلری عربلر هنوز یشیل وآبدار ایکن داللرندن کسوب بربرینه سوررلر آتش چیقار یعنی یشیل اغاجدن آتش چیقاران الله تعالی قورومش شیئه طراوت ویرمکه قادردر . (مواکب)

اشتعاليه‌درکه اغاجلرده موجوددر وجناب حقك قدرتيله اغاجلرك كوكندن تولد ايدرك تغذيه ايچون اغاجه منتشر اولور وآندن صكره حضرت خالق مقتدر آنی سوائل دهنيه‌يه تحويل ايدر. اكر جناب حق اغاجلره يانمق خاصه‌سنی ويرمامش اولسه ايدی هيچ برشی يانمز ايدی اصل شعل اولان مذكور سوائل دهنيه‌يی احداثه مقتدر اولان جناب الله اغاجده آتش احداثنه مقتدردر زيرا هرشيئه قادردر . ايمدی جناب رب عزت اشجار ونباتاتی قدرت ربانيه‌سيله اخراج ايدر نته‌كيم فرقان جليلنده (والذی اخرج المرعی فجعله غثاءً احوی) بيورمشدركه الله تعالی يردن حيواناتك غذاسی اولان اوتلری چيقاروب يشيللنديردكدن صكره قوری وسياه ايلدی ديمكدر. ابن عباس رضی الله عنهما بيان ايلشدركه (مرعی) كلا خضر يعنی يشيل اوتدر (غثاء) صولرك كوپوكی ايله برابر كتورديكی چورچوب ايسه‌ده بوراده قوريلق يعنی يبوست در احوی دخی اسود ديمكدر .

اكرچه (غثاء) نك نه قدر مدتده سياهلنديغی بيلنورمی ديو سؤال ايديلورسه جواب ويريلوركه بونی وطبقات ارضك ازمان تكونني الله تعاليدن بشقه كيمسه بيلمز نته‌كيم جناب حق (الذی خلق فسوی والذی قدره

فهدی) بیورمشدر بوبابده بعض مسائل مفیده درمیان ایدلمك لازم کلیور .

اولا جناب حق هر بر ممکناته قادردر وجمیع معلوماتی علمده دخی منفرددر مراد ایتدیکنی احکام واتقان وکمال وعرفان ایله موصوف وعبث واختلال وعلت واعتلالدن بری اولدیغی حالده حب واراده بیوردیغی وجهله خلق ایلدی .

ثانیاً بوآیت جلیله‌ده‌کی (قدر) لفظ شریفنی جمهور مشدد ، کسائی مخفف اوله‌رق قرائت ایتمشدر ؛ تشدید ایله قرائتنده مضمون عالیسی « جناب حق هر شیئی مقدار معلوم ایله تقدیر ایلدی » دیمك اولور . تخفیفاً قرائتنده ایسه قفال مرحومك بیانی وجهله (ملك فهدی) دیمکدر یعنی (خلق فسوی وملك ماخلق ای تصرف فیه کیف شاء واراد) تأویلنده‌در شو حالده آیت جلیلهٔ مذکوره‌نك مضمون صدق مشحونی « جناب حق جمیع اشیایی خلق وآنك انسب والیق اولان حالاتنی تسویه ایتدی ومخلوقاتنی مشیت وارادهٔ الهیه‌سی تعلق ایلدیکی اوزره تملك وتصرف ایدوب انلرك مصالح ومنافعی طریقنی هدایت ایلدی » دیمك اولور . جمهوردن بعضلری بوایکی کلمه‌نك هم معنی

اولدیغنی بیان ایتمشلردرکه (فقدرنافنعم القادرون) نظم جلیلی بوافاده‌لرینه دلیلدر .

ثانیاً جناب حقك (قدر) قولی مخلوقاتك ذاتنده وصفاتنده علی حسبهم تناوللرینه اشارتدر وجناب مولی سماوات وارض و کواکب وعناصر ومعادن ونباتات وحیوان وانسانی جثه وعظمدن مقدار مخصوص ایله خلق وتقدیر ایلمشدر وبونلردن هر برینه بقا ایچون مدت معلومه وصفات والوان وطعوم وروائح واوضاع وحسن، وقبح ، سعادت ، شقاوت، هدایت وضلالتدن مقدار معلوم مقدر قیلمش؛ نته‌کیم فرقان جلیلنده (وان من شیئ الا عندنا خزائنه ومانزله الا بقدر معلوم) یعنی هیچ برشی یوقدرکه آنك خزائنی بزم نزدمزده بولنمسون وبز آنی انجق قدر معلوم ایله تنزیل ایدرز بیورمشدر . بوآیت جلیله‌نك شرحنه مجلدات غیر کافیدر زیرا بونده جمیع اشیا حتی اعلای علیین دن اسفل سافلینه قدر جمیع عوالم داخلدر .

ایمدی آیت سابقه‌نك تفسیرینه رجوع ایدرك دیرزکه (فهدی) قول شریفندن مستفاد اولورکه هر مزاج خاصهٔ برقوته مستعددر؛ زیرا هر قوت انجق فعل معین ایچون صالح اولور . (فسوی) قول شریفنك مفهومی

اولان تسـويه ايله (فهدى) دن مقـدم اولان (قدر) قولنك تضمن ايتـديكى تقديره كلنجه بوتسـويه وتقدير اجزاى جسمانيه‌ده تصريفدن واول قوايى قبوله مستعد اولمق ايچون اجزاى مذكوره‌يى وجه خاص اوزره تركيبدن عبارتدر و (فهدى) قوليده هرقوتى فعل معينه مصدر اولمق حيثيتيله بواجزا واعضـا واجرام ده خلقدن عبارتدر وبووجهله مجموعندن تمام مصلحت حاصل اولور.

تفصيلات معروضه‌دن صكره (ژئولوژى) علماسنك يعنى كتلهٔ ارضيدن بحث ايدن وطبقات ارضى مشاهده وآنك حقايقنى وبيانى قصدنده بولنـديغمز اشجار فحميه دقايقـنى معاينـه ايتمش اولان ارباب معلوماتك مقرراتنى بيانه شروع ايده‌لم .

(مابعدى وار)

مقتطفات منثوره

عثمـان زاده تائب مرحومك « صحت آباد » ناميـله تأليف ايلديكى رسـالهٔ مرغوبه ده منـدرج (حديث اربعين) دن اون اوچنجى حديث شريف حضرت نبويدر :

« قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (رأس الداء الامتلاء ورأس الدواء الاحتماء) صدق رسول الله .

هرمرضك باشي يعني مبداء ومنشائي امتلاء، هرعلاجك اصل وركني پرهيز واحتمادر؛ زيرا كثرت اكل باعث امراض متنوعه ومورث اسقام متلونه اولديغندن ماعدا بنيان فهم وكياستي خراب وخانهٔ ذكا وفطانتي پراكنده ويباب ايدر انك ايچون حكما ديمشلردركه (كل قليلاً عش طويلاً) يعني طعامك قليلي ايله قناعت ايله كه عمر طويل ايله تعيش ايده‌سن. كتب شرع وطبده‌ده مذكوردركه معده هر دردك كاني در اعضايه امراض آندن حاصل اولور .

كرچه خدا كفت كلوا واشربوا
درعقبش كفت ولا تسرفوا

عامل اولان كمسه بو فرمان ايله
حاصل ايدر صحت ايله آب رو

⁂

رسالهٔ مذکورەده مندرج (حدیث اربعین) دن اوتوز برنجیسی :

« قال النبی صلی الله علیه وسلم (الرضاع یغیر الطباع) صدق رسول الله .

بومقامده رضاعدن مراد معصومك مدة رضاعده ۱۹ برخاتونك ممەسنی مص ایتمسیدر. عادت‌الٰهیه بونك اوزرینه جاریەدرکه هر خاتونك سودنده برکونه خاصیت وتأثیر اولور اول خاصیت خیر وشر امزردیکی معصومه اثر ایلر. اعضا وجوارحه تأثیرنده بودلیل کفایت ایدرکه برکسەنك ولدی مادرندن کبود چشم تولد ایلسه آنی برحبشی دایه امزرسه مدت رضاعی تکمیل ایدنجه سیاه چشم اولور صورت خلقیەیی تغییر ایتدیکی حالده کیفیات خلقیەیی تغییر ایتمسی جاه شبهه دکلدر. پس اصحاب اولاده لایق اولان بودرکه دایه خصوصنده زیاده اهتمام ایدوب حسیبه ونسیبه مرضیة الاخلاق وممدوحة الاوضاع مرضعه اختیار ایدەلر جاریەده بوکیفیتك مشاهدەسی متعسردر توفیقه محتاج برمعنادر .

احتیاط ایله دایه امرنده
تاکه اولادك اولمیه بدخو

طبع مولودی شیر ایدر تغییر
مفخر عالمك سوزیدر بو .

**

ابو هریره رضی الله عنهدن مروی اوله‌رق (فردوس اعلا) نام کتاب مستطابده مسطور بولنان حدیث شریف حضرت رسالت پناهی مفهوم جلیلیدر :
شفعاء بشدر : قرآن، رحم ، امانت ، پیغمبرکز وانك اهل بیتی .

برآدم حسن بن علی رضی الله عنهمایه کلوب « قزیمی تزویج مرادمدر نصل آدمه ویره‌یم» سؤالنی ایراد ایتمسیله حضرت امام شو جوابی ویرمشدر « قزیکی جناب حقدن خوف ایدن ذاته‌ویر، اکر کریمه که محبت ایدر ایسه قزیکه سنده حرمت ایله؛ ایتمز ایسه قزیکك حقنده ظلم ایتامش اولور . »

ابو طیب مراعی رحمته الله علیهك سویلدیکنی امام

قشیری (رسالهٔ قشریه) ده ذکر بیان ایلمشدر :
« عقل ایچون دلالت، حکمت ایچون اشارت، معر-
فت ایچون شهادت واردر. پس عقل دلالت ایدر، حکمت
اشارت ایلر، معرفت شهادت ایدرکه عبادات صفاسنه
وصول حصول بولمز الا صفای توحید ایله »

⁂

رسالهٔ مذکوره‌ده مندرجدر :
« رجا مستقبلده اولاجق محبوبه قلبی تعلیقدر
نته‌کیم خوف مستقبله متعلق اولور؛ قلوبك عیش
واستقلالی رجا ایله حصول بولور؛ رجا ایله تمنی بیننده
فرق بودرکه تمنی صاحبنه کسل ایراث ایدر پس جد
وجهد طریقنه سالك اولمز. صاحب رجا بونك عکسیدر
بناء علیه رجا محمود تمنی معلولدر »

⁂

امام قشیری (اسماء الحسنی) شرحنك اسم « الله»
بحثنده بیورمشدر :
فضلادن بر ذات مجذوبیندن برینه (بر حاجتك
وارمی) دیمسیله مرقوم دخی (اوت) دیر بونك اوزرینه

فاضل (نه‌کبی) سؤالنی ایراد ایتدکده (بنی جهنمدن قورتار جنته ادخال ایله) جوابنی آله‌رق (بونی بن یاپایم) یوللو مقابله ایلر مجذوب ده (اویله ایسه اسعاف وایفاسنه مقتدر اوله‌میه‌جغك حاجتی بندن نیچون سؤال ایلدك) دیه اسکات ایدر. اشته انسان هر شیئی جناب حقه توکل ایله طلب وارزوایلیدر یوقسه ناسدن استنیلان حاجتك هیچ حکمی، هیچ تأثیری اوله‌مز.

امام همام مشار الیه ینه بو بحثده بیورمشدر: برآدم دائما (الله) لفظ جلیلنی ذکر ویاد ایلر ایدی برکون طاش اصابتیله باشی یارلدی ارضه دوکیلان قان (الله الله) اسم شریفنك صورت ترقیم وتحریرینی تشکیل ایلدی.

—

ابراهیم بن ادهم رحمة الله علیهك سویلدیکنی امام قشیری شرح مذکورك اسم (قدوس) بحثنده ذکر ایلمشدر: اخلاص جناب حقه صدق نیتدر حتی حواریون عیسی علیه السلامه «اعمال وافعالك خالصی ندر» دیه سؤال

ایتدکلرنده نبیٔ مشار الیه جانبنـدن « خالص اعمال حق ایچون ایشلنیلاندر یوقسه هرکس بکنسون دیه ایشلنیلان دکلدر » جواب صوابی اعطا بیورلمشدر.

فضیل رحمة الله علیهك سویلدیکی کذلك بحث مذکورده مبسوطدر :

خلق ایچون بر ایشی ترك ایتمـك ریا اولدیغی کبی اعتیاد ایلمك ده شرکدر اخلاص سبب ثواب ریا ایسـه موجب ذم وعقابدر .

شارح مشار الیه بو ایکی واصل باللهك اقوال جلیله‌سنی یاد وتذکاردن صکره‌ده شویله بیورمشدر :

طهارت قلبك اداتندندرکه متـاع دنیادن هیچ بر شیٔ ایله لکه‌لنمیه زیرا اومتـاع، قلبی هر وقت کرلـدیر، قلبنی حب دنیا ایله کرلتمیان عبد ایچون اهم اولان شیٔ سهولت پذیر اولور اقتضـا ایتیـان علایقـدن تجرد واستغنا حصول بولور .

⁂

حسین کاشفی رحمته الله علیه (اخلاق محسنی) نام تألیف لطیفنده دیمشدر :

اخلاص، ريا وعلل واعراضدن تطهير اعمال وراستئ
نيت افعالدر .

—

حكيم، جميع شهواتنه غلبه ايتمينجه حكيم اولەميه -
جغی عند الحكما ثابت اولمشدر؛ حقيقت حسن اخلاق
ايچون همان الك اول شهوته غلبه لزومى مطلقـدر حكيم
اولمق ايچونده حسن اخلاق صاحبى بولنمق وجوبى ايسه
طبيعيدر .

—

اهل علم وحكمت ايله مجالسه، مباحثه، مناقشـه هر
حالده نافعدر زيرا جهالتى مبدل علم وفضل، علمى تزييد
وتكميل ايلر .

ايكى شى واردركه غائب وضـايع اولمينجـه قدرى بيلنمز
برنجيسى شباب ايكنجيسى عافيت .

⁂

سقراطه « نه ايچون دائما شـاد وخندانسك هيچ
مغموم وكريان كورنمزسك » سؤالى ايراد اولندقده «بن

هیچ بر شیئه تعلیق خاطر ایتمم که فقدندن مغموم، هیچ بر متاع دنیایی طلب اولمام که عدم حصولندن ناشی دوچار محن وهموم اولهیم جوابنی» ویرمشدر.

⁂

اخلاقیون حلمی شو صورتله تعریف ایتمشلردر:

حلم، شدت غضب وقتنده سکون وقرار وترك تهییج فساد واشراردن عبارتدر.

جناب حقك حلیم متعففی سودیکی حدیث شریف حضرت نبوی ایله تبشیر بیورلمشدر.

حکما وعلما دخی حلم حقنده شویله دیمشلردر:

حلم، انسانی بلایا وآفاتدن حفظ وصیانت ایدر؛ جمال انسان حلم ایله نمایان، کمال علم حلم ایله اولدیغی آزادهٔ بیاندر.

حسین کاشفی مرحومك (اخلاق محسنی) نام اثر بهتری ذیلنده مسطوردرکه التی شیدن ثبات وبقا توقع وانتظاری جائز دکلدر:

برنجیسی سایهٔ ابرکه بر لحظهده زائل، ایکنجیسی محبت اهل غرض که ادنی بهانه ایله شعلهٔ برق ناچیز کبی

مضمحل اولور؛ اوچنجیسی عشوهٔ زنان که جزؤی سبب
ایله سکونت، دردنجیسی سرمایهٔ جمال که نه‌قدر کمال
بولسه البته نهایت بولور؛ بشنجیسی ستایش دروغ که
آنك فروغی اولمز، آلتنجیسی مال دنیا که عروس بیوفادر
قاپلمغه کلمز؛ هر حالده مرد خرد منده لایقدرکه نه کثرت
مال ایله شاد وفرحناك نه ضیق حال ایله غمکین واندو-
هناك اوله .

فاضل مشار الیهك ینه بواثرنده مذکوردر :

انسانلر اقوال وافعالنده درت قسمه منقسمدرلر ؛
برنجیسی ساده سویلر اجرا ایتمز ، بوشیمهٔ منافقان وصفت
بخیلاندر؛ ایکنجیسی یاپار اما سویلمز، بوعادت جوانمردان
ومقتضای مروت واحساندر ؛ اوچنجیسی هم سویلر
هم یاپار، بوسیرت اوسط ناسدر ؛ دردنجیسی نه سویلر
نه یاپار، بوخصلت دون همتان وخسیساندر.

ینه مذکور کتابده مندرجدر :

انکشت که زینت دست وآلت قبض وبسطدر نه‌وقت

آكا برآفت طاری اوله بقای جثهٔ باقیه‌ایچون قطع ایدرلر؛ دندان که زیب وزیور دهان وآرایش صورت انساندر نه وقت برعارضهٔ جانکاه آکا راه بولسه امحای زحمت ووجعی ایچون قلع ایدرلر .

خالد بن عبدالله القشیری رحمة الله علیه (واسط) شهرنده ایراد ایلدیکی برنطقده شویله دیمشدر :

ای ناس مکارمله افتخار، اکتساب غنائم فضائله مسارعت وصرف اقتدار ایدیکز! جود وکرمله استحصال حمد وشکر یعنی استجلاب ممنونیت وتأخیر امور ومصالح ایله دوچار ذم وقدح اولمقدن توقی ومجانبت ایلیکز! برشیئی احسان اتمزدن اول سویلمیکز، ایجاد وتصنیع ایده‌جککز اشیایی دخی اتمام واکمالدن مقدم خبر ویرمیکز! تلطیف وانعام ایتدیککز آدم تشکرده قصور ایلرسه آنك حقنده ترتیب مجازات جناب حقه عائددر صاقین‌سز تشکر اتمدی دیه لطف وعنایتدن امتناع کوسترمیکز؛ زیرا جناب حقك سزه ایده‌جکی احسن مجازات وعنایات البته اوآدمدن کوره‌جککز تشکراتدن انفع وخیرلودر هم بیلیکز که حقك سزه اعطا واحسان ایلدیکی ثروت

ونعم حوایج ناسی تهوین ایچوندر اهلنه بذل وایثار لازمدر نعمت آلهیه‌یه قارشی ملال کوسترمیك که صکره آفت ومصیبته تحول ایدر . احسان وعنایتی صورت انسانده تصویر ایتسه‌لر هرکورن فریفته ومجلوب اولور، محتاجین سرور وحبور بولور ؛ بخلی اوصورته قویسه‌لر عبوست وکراهتندن ناشی هرکس نفرت وتقبیح ومذمت ایلر کندیکز بیله خوف وفرار ایدرسکز .

ای ناس خلقك زیاده جوانمرد وسخیسی نیاز ورجاسز احسان ایلیاندر انتقامه قدرتی اولدیغی حالده مسامحه قیلانیده اصفح وسمیحیدر ؛ کندیسنه جفا ایلیانه احسان وعنایت ایدن ده اوصل واحسنیدر .

ایشته سوزلرم بوندن عبارتدر کندم وسزك ایچون جناب معین حقیقیدن استغفار واستظهار ایلرم .

(اخلاق محسنی) نك ذیلنده مسطوردر :

اوچ شیئك وجودی دیکر اوچ شیئك وقوعیله زائل اولور .

برنجیسی ؛ آب چشمه اول زمان شیرین ولذیذ اولورکه

بحره واصل اولمیه، برکره دریایه‌اتصال وانصباب ایدرسه ارتق آندن لذت وعذوبت امیدی محال اولور.

ایکنجیسی: حال متعلقات اول وقت اصلاح پزیر اولورکه شریر وبداندیش میانلرینه القای تخم تغییر وتشویش ایتمیه، اما برکره ارباب شقاق بونلرك ارەسنده نفاقه یول بولورسه ارتق امید وفاق منقطع وتنفر دائم اولور.

اوچنجیسی: مصاحبت ومصادقت اولوقت صافی اولورکه مردم سخن چین وفتنه انکیزك کلامی استماعدن امتناع ایدیله، اما استماع ایدیلورسه دعوای محبته اعتماد وادعای صداقته اعتقاد جائز اولەمز.

⁂

ادب، نفسی اقوال ناپسندیده وافعال غیرمشکورەدن صیانتدر. حقیقت ادب جمیع احوالده رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه متابعتدر؛ زیرا (ادبنی ربی فاحسن تأدیبی) حدیث شریفلەده ثابت اولدیغی اوزره اك ادیب، اك لبیب جناب رسول ذیشاندر.

ادب آموز ازین ادیب که او
ادب ازحضرت خدا آموز

مقتطفات منظومه

شاعر الوزراء وزير الشعراء مولانا ابو الفتح البستى مرحومك (قصيدة الحكم والامثال) ندن مابعد :

وذو القناعة راض من معيشته
وصاحب الحرص ان اثرى فغضبان

يا ايها العالم المرضى سيرته
ابشر فانت بغير الماء ريان

ويا اخا الجهل لو اصبحت فى لجج
فانت ما بينها لاشك ظمآن

لاتغترر بشباب رائق خضل
فكم تقدم قبل الشيب شبان

كل الذنوب فان الله يغفرها
ان شيع المرء اخلاص وايمان

اهل قناعت صورت معيشتدن دائما راضى وممنون

محاضرات

مقتطفات

نومرو ٨ برنجی جلد ١٥ جماذی الاخره

اخطار مخصوص

طشره ابونه‌لرمزه کوندریله‌جك کتابلر بوندن بویله قاپسز کوندریلوب سنه نهایتنده تجلیده الویریشلی ایروجه برر قاب تقدیم ایدیله‌جکدر

قلم صنع حقده سهو اولمز
هب خطابین اولانلر احمقدر

سرلوحه‌لی مقاله‌دن مابعد

کله‌لم ایکنجی جوابه : بونده حضرت موسی علیه السلامك «لم ترزق الاحمق وتحرم العاقل» مناجاتنه مقابل صادر اولان «لیعلم العاقل ان الرزق لیس بالا حتیال» امر وخطابندن استشهاد واستدلال ایدیله‌رك احتیال ایله استحصال رزق ممکن اوله‌میه‌جغی بیلدیرلمشدر وفضل فروش اوله‌رق نفسنه اعتماد ایدنلرك مخطیلکی شوصورتله تفهیم ایدلمشدر .

اوچنجی جواب ایسه بر جهتله برنجی‌یی مؤید وفقط کمال مرتبه عدالت آلهیه‌یه بردلیلی وافعال آلهیه‌نك متضمن حکم ومصالح بولندیغی بیانی معلمدر .

ایمدی اجوبهٔ معروضه شاکیلره ، متحیرلره، غافللره، جاهللره کافی وشافیدر ؛

(والهدایة من الله لانعبد ولانستعین الاایاه)

برده انسان آثارمنظومه ومنثوره ده عالمك محرومیتی، جاهلك مرزوقیتی مقتضای قانون طبیعت جهان اولدیغنه دائر سوزلر کوردکجه وبو فکرك بطلاننه بر اهین ودلائل مبینه ایله آکاه اولدقجه شاعرك :

الدانمه که شاعر سوزی البته یلاندر

قولنی مصیب کورمك مجبوریتنی حس ایدیور ؛ برکت ویرسون بو قولك بطلانیده (کالشمس فی وسط النهار) جلی وآشکار اولمسنه مبنی او مجبوریتدن خلاصه امکان بولیور؛ اما اولوقت ده بعض تدقیقاته لزوم کوریور؛ حتی بزده اویله تدقیقاتده بولنمغه میل حاصل ایلدك ، بعض مطالعات سردینی تصمیم ایتدك. بوتدقیقات ومطالعات اوزون سورمیه جك، بر مثال ایله بیته جك وحقیقتی او مثال ارائه ایده جکدر :

معلوم اولملق کرکدر که فاتحهٔ مقالهمز اولان بیتك منشدی ابن کمال مرحوم ارباب معرفتك اقبالسزلکنه دائر متعدد ابیات سویلمشدر اشته بریسی :

کاملك صف نعال اولسه مقامی غم دکل
هر نه دکلو منصب عالی که وار اجهلده در
حال عالم بویله‌در شاخ اوزره کورکیم میوه‌نك
خامی بالاده کماله ایرمشی اسفلده در

شمدی فاضل مشارالیهك بو سوزی طوغریمی ؟ زماننده مناصب عالیه جهلایه انحصار ایتمش اولسه ایدی کندیسی ملت معظمهٔ عثمانیه‌نك مسند جلیل فتواسنه قدر ارتقا ایده‌بیلورمی ایدی ؟
اشته بری دها :

جمع ایلامش مجلس عالم قوریلالدن
عرفان ایله بریرده خدا مال ومعاشی

انصاف بیورلسون که بو قولی ده حقلیمی ؟ البته دنیاده کیمسه‌نك هر وقت درت باشی معموراولماز اما هیچ اولدیغی یوقیدر ؟ مجرد علم وعرفانی سایه‌سنده سلطان سلیم اول کبی بر پادشاهك فوق العاده عاطفت ورعایتنه، سلطان سلیمان کبی بر شهنشاهك مدت العمر لطف وعنایتنه نائل اولمش، فضل وکمالنی‌ساده معاصرلرینه دکل

جملهٔ اخلافنه اعتراف ایتدیرمش وغلغلهٔ کمالات علمیه سنی
بلکه عالم ارواح اسلافه قدر ایصال ایتمش اولان محقق
مرزوق بو بیتلرده درمیان ایتدیکی افکارك اصابتنی نصل
قبول ایده بیلور؟ اویله بر عارف محققك کندی نفسنده
ثابت اولان حقیقتك ضدینی اختیار وادعاسنه امکان تصور
اولنه بیلورمی ؟ یا اویله درده ابن کمال بویله ابیاتی نیچون
انشاد ایتدی؟ ، بویله حقسز مطالعه لرده نصل بولندی؟
اشته بونی دوشنملی :

انسانك مدت عمرنده علی الدوام مرزوق ومستریح
اولمسی البته ممکن دکلدر مأیوس ومکدر ومحروم بولندیغی
زمانلر واردر؛ مثلا ابن کمال ترجمهٔ حالنی بیلانلره خفی
اولمدیغی اوزره قاضی عسکر مؤید زاده نك معاونتنه نائل
اولنجه یه قدر اصحاب اغراضك مداخله سندن مصون
اولمامش واو معونت سایه سیله شهنامه جیلك خدمتنه تعیین
بیوریلوبده اقتدار علمیسنی ارائه فرصتنی الده ایدنجه یه
قدر آغر آغر تکلیفلره اوغرامقدن قورتیله مامش ایدی؛
بویله زمانلرنده او یولده، دها شدتلی ابیات واشعار سویلمسی
مطالعات وافکارده بولنمسی استبعاد اولنه مز؛ مع هذا
علم وکمالی جهتیله سوزینك حقسزلغنی اویأس وحرمانی

زائل اولدقده کندوده اعتراف ایتمش اولمسی امکانی انکار ایدیله‌مز بلکه مطلق ایتمشدر دینه بیلور .

اشته هر کسك فلکدن، کردوندن، بختدن، طالعدن شکایتلری هب بو یله‌در زمان یأس وخرمانده غلبهٔ قوای نفسانیه ایله بر آلای شکایتلره قالقیشلمش، یاخود نفسك تسکین هیجانی قصدیله تسلیت بخش خاطر فاتر اوله‌جق قاعده‌لر ایجادینه چالیشلمشدر که هیچ برینك جدی اولمدیغی واسبابنه توسل ایدوبده نائل امل اولانه اسکی شکایتلرینی درمیان ایدن بولنورسه تأویلاره فلانلره قالقیشلدیغی تجارب عدیده ایله ثابتدر .

دیمك ایسترز که عاقل هیچ بروقت او یله موافق حق اولمیان فکرده فقط جداً بولنمز هیچ بر کامل مقدرات الهیه‌نك عین صواب اولدیغنی ومتضمن حکم ومصالح بولندیغنی قطعیاً تصدیق واعترافدن کیرو طورمز .

عاقلیدر اول بوالهوس که نفسنی رذائلدن متخلی وفضائل ایله متحلی قیلماز، دائرهٔ اقتدار وادراکنك خارجنه آتیلوبده بیابان حیرته دوشمکدن واوراده خائب وحیران سفیل وسرکردان قالمقدن چکنمیوب حلیهٔ اعتدال مزاج ایله تزیین ذات وصفات وتعدیل قوای جسمانیه ونفسانیه ایله تصفیهٔ نفس ومنع هوسات ایلمز .

عالم میدر اول ظاهر بینکه علمك حفظ اقوال متداوله‌دن عبارت اولدیغی فکر باطلنده بولنسون .

کامل‌میدر او بد آیین که تهذیب اخلاق ایتمیه‌رك بر طاقم الفاظ‌واقوال تفوه و تکلمنه کندنده قدرت کورمکله کمال فروش اولور .

اعتماد نفس، غایت غرور، تجهیل غیرکبی اخلاق ردیه ایله متصفك علم وفضلی‌می اولور ولو بر قاچ شی از برلمش اولسون خیری کوریلور .

یا من تقاعد عن مکارم خلقه
لیس التفاخر با لعلوم الظاهره
من لم یهذب علمه اخلاقه
لم ینتفع بعلومه فی الاخره (*)

مؤمن صادق ایچون اویله کفت کوله التفات ایتمیه‌رك مکارم اخلاق ایله اتصاف، محاسن احوال ایله ائتلاف، سعی وطلبده صرف قدرت، جناب حقه توسل ایدرك جد واهتمام وجهد واقدام، هرحالده اختیارمتانت،

(*) ای مکارم اخلاقدن محروم اولان علوم ظاهره ایله افتخار ایدلمز؛ اخلاقنی علمله تهذیب ایتمیانلر آخرتجه‌ده علمندن فائده کورمز.

صابرانه ومتأنيانه حصول مقصده خدمت ياقشور؛ او يله كوشهٔ حيرتده اختيـارمسكنت، ارتكاب بطائت قطعـا ياقيشمز.

مقتطفات منثوره

ابن عباس رضی الله عنهمانك حضرت پیغمبر صلی الله تعالی علیـه وسلم افندمزدن روایت ایلـدیکی اشهر کتب احادیث اولان « فردوس اعلی »ده محرر حـدیث شریفك مألیدر :

« مؤمن خالص بیاض لباس کبیـدر بر نبذه کیر بولنسه کوریلور منافق کیرلی لباسه بکزر اوزرنده نه قدر پیسلك وکیر بولنسه اصلا بللی اولماز. »

ابو هریرة رضی الله عنهك نقل وروایت ایتدیکی ینه « فردوس اعلی »ده بیان اولنان حدیث شریفك مفهومیدر:

« منافق نه قدر نماز قیلسـه، نه قـدر اورج طوتسه، کنـدیسنی مسلم ظن ایتسه بیـله ینه بللی اولـور؛ زیرا اوچ دلیـلی واردر؛ انلرده شـونلردر:

سوزنده يلان، وعدنده خلف، امانته خيانت . »

ابن عمر رضى الله عنهمانك روايت ايلديكى كتب احاديثدن « صحاح »ده محرر حديث شريف حضرت نبوى مآل جليليدر:

« منافق ايكى قوچ ارهسنده قالمش متردد قيون كبيدر كنديسنى كاه اكا كاه بوكا اعاره ايدر »

مسافره رعايت وخانه صاحبنك مسافرى اوك قپوسنه قدر تشييعى سنن شريفهدن اولديغنى ابن عباس وابو هريرة ومسافرى خدمتنده بولنديرمق نقصان عقلدن نشأت ايتديكنى يـنه ابن عباس رضى الله عنهم حضراتى روايت ايلديكى « فردوس اعلا »ده مندرجدر .

قاضى يحيى بن اكثم رحمة الله عليه ديمشدر : بركيجه خلفاى عباسيهدن مأمونك مسافرى ايدم بر آرالق زيادهسيله صوصادم خليفه « يا يحيى نه اولدك » ديه صورمسى اوزرينه صوصاديغمى سويلدم اويله ايسه اوطور ديوب قالقدى

بربارداق صو كتوردى ايچدم دونوب «سكا برشى سويليه‌يمى بر فضيلت بيان ايده‌يمى» ديدى نعم يا امير المؤمنين جوابنى ويردم بونك اوزرينه پدرى رشيددن واوده پدرندن جديده ابن عباس رضى الله عنهمادن اولمق اوزره «مسافرى خدمتده بولنديرمق» الخ مفهومنده اولان حديث شريفى نقل و بيان ايلدى .

«مؤمنك قوتى الندە دكل قلبنده‌در» مألنده اولان حديث شريفى دخى ابو هريرة رضى الله عنهك روايت ايلديكى (فردوس اعلى) ده مسطوردر .

حضرت على كرم الله وجهه «فرصت مرور سحاب كبى سرعتله كذار ايدر» بيورمشدر .

جنيد بغدادى رحمة الله عليه «علم ايكى قسمدر برى علم عبوديت ، برى علم ربوبيتدر باقيسى هوس نفسدن عبارتدر» ديمشدر .

شدائد ومحن دنیا دردر :

بورج ، ولوکه بر پاره اولسون ؛ سفر ، ولوکه بیك آدیم سورسون ؛ طلب ، ولوکه بر خردال دانه‌سی ایچون ایدلسون ؛ فرقت ، ولوکه بر کدیدن آیرلمقدن عبارت قالسون .

اجسام ، طعام ایله بسلنمکه محتاج اولدیغی کبی قلوب دخی حکمت ایله تغذی‌یه محتاجدر .

پدرك ، مسافرك ، مظلومك دعاسی مستجاب اولدیغی مصابیحده بیان ایدلمشدر .

تعلیم احمق ایچون اشتغال ، اتلاف عمر دیمك اولدیغی متفق علیهدر .

اشد بلایا دردر :

جاهل ارقداش ، یورومز مرکب ، آقمز مرکب ؛ آیدینلق ویرمز قندیل .

حكمت، (مجرد احوال موجوداته علمدر) تعريفی ایله تفسیر ایدلدیکی کبی (انسانك جمیع موجوداته بولندقلری هیئت وحال اوزره نظر ایتمسی وبو نظرله حقایق احواله وقوف حاصل ایدرك نفسنی تشریف ولایق وغیر لایقی تمییز ایله برنجی‌یی اکتساب، ایکنجیدن اجتناب ایدرك نفسنی کامل وسعادت قصوایه نائل ایلمسیدر) یولنده دخی توضیح وتصریح ایدلمشدر.

تعریف ثانی تعریف اوله ترجیح اولنمقده‌در؛ زیرا تعریف اول حکمنجه عمل حکمتدن خارج قالمش و فقط تعریف ثانی انی حکمت داخلنده کوسترمشدر؛ البته علم وعملی شامل تعریف راجح اولمق لازم کلور؛ مطلقدر که انسانك علم مجردله زروهٔ کماله عروجی امکانسز اولوب علم وعمل دائما یکدیکره منوط ومربوطدر حتی جناب رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز نفعسز علمدن استعاذه بیوردقلری کبی علم بی عمل وبال، عمل بی علم ضلال اولدیغنی بیان بیورمشلردر.

شیخ الرئیس وجلال دوانی کبی افاضلك جمله‌سی حکمتده علم وعملی برابر بولمشلردر. حتی حکما وفضلاء سائره دخی حکمتی ـ نه یولده تعریف ایدرلر ایسه

ایتسونلر ـ علم وعملی شـامل کوردکلرندن نظری وعملی قسملرینه تقسیم مجبور یتنده بولنمشلردر .

ایمدی بیان اخیرمزدن دخی منفهم اولیور که هرنه تعریف ایله معرف اولور ایسـه اولسون حکمت ایکی‌یه منقسمدر : بری حکمت نظریه ، بری حکمت عملیه .

حکمت نظریه‌نك غایتی انسانك فعلی ایله وجوده کلمیان موجوداته اعتقـاد یقین حصولی اولوب مقصود انجق بر رأی وفکر حاصل ایتمکدن عبـارتدر ؛ اما حکمت عملیه‌ده خیرلی اولان شیئ اکتساب ایچون حصول رأیی یعنی عمل ایتمك اوزره اوکرنوب بیلمسی مقصوددر .

بو ایکی قسم بشقه صورتله‌ده بیـان ایدلمشـدر : حکمت ، یا اعتقاد ایچون تعلم اولنان علومدر بوکا نظریه یا عمل ایدلمك اوزره اوکرنیلان علومدر بوکا عملیه دینور.

مقتطفات منظومه

مؤذن حضرت نبی القریشی جناب بلال حبشی
رضی الله عنهك تمجیدیدر :

تیقظوا تیقظوا یا نیـام قدهزم الفجر جنود الظلام

يانا ئماً عن نومه فانتبه ليلك قداسرع فى الانهزام
ياذا الذى استغرق فى نومه انت تنام ربك لاينام
فهل تقول اننى مذنب مشتغل الليل بطيب المنام
ربك يدعوك الى بابه قم وا سئل العفو بغير انتقام
صل على سيد نا المصطفى احمد نا الهادى عليه السلام

اى اويقوده بولنان آدملر اويانكز اويانكز ! زيرا فجر جنود ظلام ليلى منهزم و پريشان ايلدى .

اى اويويان شخص اويان ! كيجه‌ك سمت انهزامه شتابان اولدى . اى مستغرق نوم اولان انسان ! سن اويويورسك فقط مولاى متعال حضرتلرى اويومز .

كيجه‌لرى اويقو ايله مشغول اوليورسكده عجبا هيچ كنهكارم ديورميسك ! جناب حق سنى باب مرحمتنه دعوت ايده‌يور قالق مظهر انتقام اولمدن حضرت غفار ذنوبك عفو وغفرانى طلب ايله !

سند وسيدمز هادئ طريق مستقيم حضرت محمد المصطفى صلى الله عليه وسلمه صلواة شريفه كتور !

امام شافعى رحمة الله عليه بيورمش :

تغرب عن الاوطان فى طلب العلى
وسافر ففى الاسفار خمس فوائد

تفرج هم واكتساب معيشة
وعلم وآداب وصحبة ماجد

يعنى مراتب معالى‌يى طلب خصوصنده وطنكدن اوزاقجه‌بولوك، غربته چيق! زيرا يوجيلقده وديارغربتده عمدن آزادكى، اكتساب مدار معيشت، تحصيل آداب ومعرفت واصحاب مجد واصالتله صحبت كبى بش فائده ميسردر.

شاعر مشهور ابن السكيتك آثارندن :

يصاب المرء من عثرة بلسانه
وليس يصاب المرء من عثرة بالرجل
فعثرته فى القول تذهب رأسه
وعثرته فى الرجل تبرأ على مهل

يعنى انسانك خطاى لسانى موجب مصيبت اولور يوخسه اياغنك سورچسى كنديسنى اوكولمز درده دوشورمز؛ زيرا لسانك ايتديكى خطا انسانك باشنى كسديرر اما اياغك سورچسيله عارض اولان ضرر ومرض يواش يواش زائل ومبدل صحت اولور.

فضلادن شامی منیر زاده شیخ صالح افنـدینك سلك نظمه چكدیكی اقتباسدر:

لاتطع النفس صاحی بکل ما تهـواه
وان رمیت بسهم فانظر الی مرماه
وان هممت بامر فانظر الی عقبـاه
و الله (فی کل حال) احق ان تخشـاه

ای دوستم! نفسنك ارزو ایتدیکی هر شیئه اطاعت ایتمه؛ بر اوق آتدیغك وقت مرماسـنه، بر ایشه اهتمـام ایتدیکك زمان انتها وعقباسنه نظر ایله! هر حالده جناب حقدن قورق؛ زیرا فرقاق کریمده «والله احق ان تخشاه» بیورلمشدر.

سلاطین آل سلجوقدن سنجر خانك الك سوکیلی کر- یمه‌سی اولان ماه ملك خاتونك وفاتنه عمعق بخاری نامنده کی شاعر طرفندن امر خانی ایله سویلنان مرثیه‌دن:

هنکام آن که کلد مداز صحن بوستان،
رفت آن کل شکفته ودرخاك شدنهان.

هنکام انکه شاخ شجر نم کشد زابر،
بی آب مانده نرکس ان تازه بوستان.

—

نحیفی نك بر خوش غزلی

رنجش من مجو بجوز سوی تورضای من
تلخ سخن مکو بکو ماحصل رجای من

داغ جفـا منه بنه مرهم رحم زخم دل
طعمهٔ غم مده بده ازلب توغدای من

زخم زبان مزن بزن شیشهٔ بدولی بسنـك
دل شکنی مکن بکن لطف وکرم برای من

کار دیکر مدان بدان قصهٔ حال یکسـان
قول عبث مکـو بکو نسخهٔ مـدعای من

عیب کسی مبین ببین شرط ادب نحیفیا
سمت خطـا مرو برو بره روشنـای من

بولنور، حریص وطمعکارك ایسه مالی ارتدقجه حرص وشدتی زیاده‌لشور .

ای سیرتی مقبول ومرضی اولان عالم ! سکا مژده که صوسز یرده بولنسه‌ك بیله عطش وتشنکی چکمزسك .

ای جاهل بی اذعان ! صوله بوغلسه‌ك بیله شبهه‌سز بوحالکده ینه مشاق حرارتدن رها بوله‌مزسك.

لطافت وعنفوان شبابکه مغرور اولمه ؛ زیرا نیجه کنجلر اختیارله‌مقسزین رهین هلاك اولمشلردر .

انسان اخلاص وایمانه تابع اولورسه هر ذنبنی جناب حق مغفرت ایلر .

(روضة الناظر ونزهة الخاطر) نام مجموعهٔ منظومه‌نك باب اولنك «انجق جد وسعی ایله استحصال ایدیله‌بیلان آداب وفضائلك اکتسابنی مشوق اولان» برنجی فصلندن:

بنی اجتهد فی اقتناء العلوم
تفز باجتناء ثمار المنی

الم تر فی رقعة بیدقاً
اذا جد فی سیره فرزنا

فآباؤنا الغر قد اسسوا
من المجد شم المبانى لنا

فان لم نشدها لمجهودنا
سينهار والله تلك البنا

اولادم ! اكتساب واقتناء علومه جهد واهتمام ايله كه اثمار مقصديكى جمع واقتطاف ايله فوز بولهسك .
كورمزميسك كه شطرنج او يوننده (بيدق) دينيلان آلت بيله جهد ايله يوررسه فرز اولور .
آباء عظامز بزم ايچون مبانئ عاليهٔ مجد وشرفى تأسيس وانشا ايتمشلردر .
اكر بز اول مبانينك اعمار وتشييدينه ومحافظهٔ عمرانه غيرت ايتمز ايسهك والله خراب اولورلر .

ان السعيد فتىً تأدب ناشياً
حتى اذا بلغ الكهولة عظما

حاز الفضيلة فى صباه مراعياً
لسلوك مذهبها فشب مقوما

وسرى فساد بفضله وكماله
وعلومه فى العالمين مكرما

ادب ايله تربيه ايدلمش اولان كنج هر حالده مسعود ويودیکنده هرطرفدن تعظيم واكرام كورمكله مغبوط اولور .

او مثللو مسعود ومحترم ذوات هنكام شباب وصباوتده طريق سلامت رفيق فضيلته سالك اولدقلرى جهتله حائز فضل وعرفان اولمش وهنكام شيب وشيخوختده قويم اولمقله شرف بولمشلر ، فضل وكمال ايله درجهٔ علاى احترامه ارتقا وعلم وعرفان سايه‌سنده ايكى جهانده منزلهٔ رفيعهٔ تكريم وتسييده اعتلا ايتمشلردر .

اخ العلم حى خالد بعد موته
واوصاله تحت التراب رميم

وذوالجهل ميت وهوماش على الثرى
يعد من الاحياء وهو عديم

علم صاحبنك وفاتندن صكره اعضاسى طپراق التنده چورر اما كنديسى حقيقتده حى مخلددر (يعنى نام وشهرتى باقى ودائمدر) صاحب جهل يريوزنده كزر يورر اما حقيقتده اولمش كبيدر جانلى عد اولنور ايسه‌ده اموات مثللو معدوم الجسمدر .

⁂

حضرت على رضى الله عنه

لعمرك ماللمرء كارب حافظ
ولامثل عقل المرء للمرء واعظ

لسانك لايلقيك فى الغى لفظه
فانك مأخوذ بما انت لافظ

عمريكه قسم ايدرمكه انسان ايچون جناب حق كبى برحافظ ، كندى عقلى كبى برواعظ يوقدر .

لسانكك سويلديكى شى سنى يأس ونوميدى يه دوشورمسون ؛ زيرا سن تلفظ ايتديكك شيله مؤاخذه اولنورسك .

**

ان القليل من الكلام باهله
حسن وان كثيره ممقوت

ماذل ذوصمت وما من مكثر
الايذل وما يعاب صموت

ان كان ينطق ناطق من فضة
فالصمت در زانه الياقوت

نظماً ترجمه‌سى :

كلامك قلتى اهليله خوشدر
اكر كثرتله اولسه اوله ممقوت

خموشى اولان نه سورچر نه‌چكر عار
ذلل اولدى ولى مكثاره مثبوت

اولورسه ناطقك نطقی کموشــدن
ســکوتی آنك اولور در ویاقوت

**

الناس من جهة التمثال اكفاء
ابوهم آدم والام حواء

فان يكن لهم فی اصلهم شرف
يفاخرون به فالطين و الماء

ماالفخر الا لاهل العلم انهم
الی الهدی لمن استهدی ادلاء

وقيمة المرء ماقد كان يحسنه
والجاهلون لاهل العلم اعداء

افراد بشر من جهت المماثله یکدیکرینه مساویدرلر زیرا هپسنکده باباسی حضرت آدم، اناسی حضرت حوادر .

انسانلر ایچون فی الاصل مدار افتخار اوله جق شرف اولسه ایدی انکله مفتخر ومباهی اولملرنده بأس یوقدی حالبوکه بویله برشرف نره ده اصلاری طوپراقله صودن عبارت !

فخر وابتها انجق اهل علمه لایق وسزادر زیرا انلر طالب هدایت اولانلری طریق حقیقته سوق ومنزل سلامته ایصال ایچون دلیل ورهبردرلر .

قیمت ومزیت انسان حسن احوال وافعالیله در وجاهللر اهل علمك عدوی درلر .

شاعر مشهور {ابن المعتز} لك آثارندن :

تکلم وسدد ما استطعت فانما
کلامك حی والسکوت جماد

فان لم تجد قولاً سدیداً تقوله
فصمتك عن غیر السداد سداد

سویله ، مقتدر اولدیغك قدر طوغری سوز سویله ؛ زیرا کلامك حی، سکوتك جماددر .

اكر سويليه‌جك طوغری سوز بوله‌مزسه‌ك طوغری
اولمیان شیده سکوتك عین صوابدر .

آثار منظومهٔ ابن کمال

{ حرف الباء }

بی بقادر بومنزل ای احباب
فاتقوالله یا اولی الالباب

قلعهٔ کردونه دوشسه آفتاب
لشکر اختر اولور بی فروتاب

حرف التاء

یارسرکش سینه‌پر آتش کوکل سوداپرست
بخت ناهموار وطالع سرنکون خاطرشکست

شهر غم آباد بهجت خانه ویران وخراب
رتبهٔ اهمـــال عالی پایهٔ اقبـــال پست

بادهٔ حیرت مهیا کیســـهٔ آلام پر
بزم هجران گرم وهم هشیار عالم جمله مست

کیسهٔ امید خالی دست اســـتغنا تهی
منزل فرصت بعید وپای استغنا شکست

ظلمت محنت هویدا صبح همت نابدید
نیك وبد بر مقتضای قسمت روز الست

احکام ایام

روز شـــنبه بصید منسوبست
اندرین روز صید مرغوبست

روز یکشـــنبه است روز بنـــا
این عمل در حدیث مکتوبست

روز دوشنبه است روز سـفر
سفر این روز اکر کنی خو بست

درسه شنبه بکنی حجامت وفصد
روز تعطیل وشـغل منکو بست

شربت اندر چهارشنبه خور
که چهارشنبه محل مشروبست

پنجشنبه بجوی حاجت خویش
باش طالع بآن که مطلو بست

روز ازینـه است روز نـکاح
جمع وتزویج راعجب خوبست

یاد کیر از (کمال) این ابیات
تا باهل کمال منسـو بست

کلیم همدانینك ابیات منتخبه‌سندندر :
صبح پیریرا شفق اندود کردی ازحنا
قامت خم راکه‌می آرد برون ازانحنا

صبح پیری‌یی حنا ایله شفق اندود ایلیورسك ؛ اما قامت خمنی انحنادن کیم قورتاره بیلور ؟!

یعنی مانند نور صباح بیاض اولان صقالنی حنا ایله شفق کون ایدیورسك ؛ اکری اولان بویکی کیم طوغرلته‌جق ؟!

از وقار شیب داری کوش سنکینی و بس
از درای کاروان عمر نشنیدی صدا!

صاغرلغکی وقار شیب وعظمت شیخوخت ایله ستر واخفا ایدیورسك یك اعلا ؛ اما کاروان عمر چینغراغنك صداسنی‌ده ایشتمیورسك .

هیچ از پیری نشد تغییر در حالت چو شمع
نی رك کردن نهٔ از ابتدا تا انتها

حالنده پیرلکله هیچ تغیر حاصل اولمدی ابتدادن انتهایه قدر بوینی موم کبی طوغری طوته بیلدك .

بهائی

یاقدك ای آتش زن ارام یانمش کوکلی
نوهوس قیلدك بو دنیادن اوصانمش کوکلی

لاادری

بر پرده ده کیم عینك ادراك اوله ایلر
آیینۀ امروزده فردایی تماشا

بهائی

کوزل تصویر ایدرسك خال وخط دلبری اما
فسون وعشوه یه کلدکده ای بهزاد نیلرسك

انطاكيه مفتيسى اولوب كمال فضل وعرفانى بيلانلر
نزدنده خفى اولميان عاكف افندى مرحومكدر :

درون دلده نه ذوق وحال قالمشدر
دهنده دلبره دائر مقال قالمشدر

كوكل علاقه‌يى برعادت ايلمش يوقسه
نه بنده عشق، نه سنده جمال قالمشدر

لطائف النعمه

فى

اقسام الحكمه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله ملهم الصواب و منور الالباب والواهب
للعقل والمتكفل بالعدل والصلوة والسلام على رسوله
الامين وعلى آله واصحابه اجمعين (وبعد) محاضراتى مطالعه

ایدنلره معلومدر که استاذ الحکما ابو علی ابن سینا علیه رحمة المولی جانبندن (حکمت) ایچون تذکار ایدلمش موجز ومکمل ومفید ومجمل بر تعریف لطیفی مجموعه‌مزك اوچنجی جزؤنده درمیان ایتدیکمز صره‌ده جناب استاذك تعریف واقسام حکمتی حاوی بر رسالهٔ مرغوبه‌سنك دردست ترجمه بولندیغنی بیان وبونك مجموعه‌یه درجی مقرر اولدیغنی افاده واتیان ایلمش ایدك رسالهٔ مذکوره‌نك ترجمه‌سی بتوفیق رب الموفق بوکره رسیدهٔ ختام اولمسی وتتبعات عاجزانه‌مز نتایجندن اوله‌رق بعض توضیحات ومطالعات علاوه‌سیله بر درجه دها توسع ایلمسی اوزرینه (لطائف النعمه فی اقسام الحکمه) نامیله توسیم وبو نسخه‌دن اعتباراً درج وترقیم ایله تزیین صحایفه مباشرت ایلدك ومن الله التوفیق و بیده اذمة التحقیق .

﴿ مدخل ﴾

کمال مرتبه علو شانی (ومن یؤتی الحکمة فقد اوتی خیراً کثیراً) نص جلیلی ایله ثابت ومبرهن وشکری وجیبهٔ ذمت عبودیت اولان بر نعمت صمدانیه بولندیغی (ولقد آتینا لقمان الحکمة ان اشکر الله) نظم لطیفیله

مستدلل ومتين اولان حكمتك اصلاً راست كفتارى ودرست كردارى‌يه موضوع لغت اولديغى مدققين حكما جانبندن بسط وبيان ايدلمش وحتى برنجى آيت كريمه‌ده بو معناجه انسب اولديغى اساتذهٔ حكمادن فاضل يمدانى جلال دوانى مرحوم مؤلفات مشهوره‌سنده درميان ايتمشدر .

ايمدى فرقان جليلده بو صورتله مدح وثنا بيورلمش اولان حكمت حقنده افاضل سالفه‌نك بسط وتمهيد ايلدكلرى تعريفات متعدد اولوب فقط اكثرى لفظاً ويا تفصيل واختصار جهتلريله يكديكره مخالف ومباين صورتده ايسه‌لرده تضمن ايتدكلرى معنى جهتيله موافق ومطابق بولندقلرينه مبنى هر برينك آيرى آيرى درميانى بولنه كيدلميوب انتخاب اشهرى مناسب كورلمشدر :

محاضراتك اجزاى سابقه‌سنده مذكور اولديغى اوزره حضرت ابن سينا (حكمت، على طاقة البشريه تصور امور وتصديق حقايق نظريه وعمليه ايله نفس انسانيه‌يى استكمالدر) تعريف مجملنى بسط ايتمش اولديغى كبى جلال دوانى دخى (حكمت، مجرد احوال موجوداته علمدر) تعريفنى نفس الامره موافق كوره‌ميه‌رك (حكمت،

انسانك جميع موجوداته بولنـدقلری هیئت وحال اوزره نظر ایتمسی وبو نظرله حقایق احـواله وقوف حاصـل ایدرك نفسنی تشریف ولایق وغیر لایق تمییز ایله برنجی یی اکتسـاب ایکنجیدن اجتنـاب ایدرك کمال وسـعادت قصوایه نائل اولمسیدر) یولنده تصریحاتده بولنمشدر .

فاضل مشارالیه شو تصریحنی خلاصه دخی حکمت نفسك کندوسی ایچون ممکن اولان کماله عروجنی موجب علومی افاده ایتـدیکنی یازمشدر حقا که شو افاداتی پك مطـابق حقیقت اولـوب اکر افاضل طرفندن تصـویب وقبول ایدلمش وابن سینا اشبو رسـالهمزه اساس اتخاذ ایلدیکمز اثر جلیلنده (حکمت بر صنـاعت نظریه در که انسـان انکله طاقت بشریه سی یتدیکی مرتبه ده سعادت قصوای اخرویه یه استعداد حاصـل ایدر ومعقولات وموجوداته عالم اولهرق نفسنی تشریف ایله کماله ایرر) دیمشدر که مشار الیهك بو تمهیدی جناب جلالك توضیحاتنه مأخذ اولهرق ایکی استاذك بو بابده متفق بولندقلرینه صراحةً دلالت ایلر .

ارباب فراست وکیاسته خفی اولمدیغی وتوضیحـات معروضه ایله مرتبهٔ تحققه واردیغی اوزره انسانك غایت

ايجادى اولان كماله نائل اولمسى علم وعملى شامل اولان حكمت ياردميله، نفوس انسانيه‌نك كمالات علميه وفضائل عمليه‌سنك وصورى ومعنوى مصالح ومنافعنك حصولى ينه حكمت ياردميله‌در.

مشكواة انوار نبوتدن اقتباس پرتو حكمت ايلمش اولان قدماى حكماء اسلاميه‌نك اس متيننى وضع وتقرير ايتمش اولدقلرى حكمت وانلرك اثر اعتدال جويانه وحقيقت بينانه‌سنه اقتدا واقتفا ايدن افاضل متأخرينك قيود شريعت وقانون نواميس ملته مطابق وموافق اوله‌رق تشريح وتوسيع ايلدكلرى حكمت كرچه چوق دفعه‌لر انواع تعريضاته اوغرامش وبرچوق تغيراته دوشه‌رك نيجه اشكال مضره‌يه قونلمش ايسه‌ده بو درلو عوارض قبيحه‌دن تجريد ايديلنجه اكمليت اصليه‌سنى كندى كندينه ارائه وتبيين خاصهٔ امتيازيه‌سندن قطعاً خالى قالمامشدر.

مبدأ اقدس ومنشأ مقدسدن ظهور ونشأتى ادلهٔ قاطعه ايله محقق ولطف جليل ربانى وچشمهٔ آب زندگانى اولديغى مسلم ومصدق اولان حكمتك حال معروض تشويشه قونلسى ايسه بعض طالبينك يوليله تحصيل وتعلمه

عدم موفقيتلرندن ايلرو كلمشدر چونكه اساتذهٔ حكمانك
مؤلفات نافعه‌سنده مبسوط ومسطور اولديغى اوزره طالب
فضيلت اول امرده تهذيب اخلاقه اندن صكره علم منطق
وصكره علوم رياضيه وطبيه تعلمنه مأموردر حتى ابن سينا
علوم رياضيه‌يى منطقه تقديم ايلمش وجلال دوانى شيخ
الرئيسك بو تقديمنى تصويب ايله ديمشدر كه : « بوطريق
اقربدر چونكه ممارست رياضيه ايله بعيد يقين اولور
وملكهٔ استقامت ومتانت تحصل ايدر تكليف وتحقيق
وتعسف وتدقيق ميانى تمييز وتفريق شعارى حصول
بولور رياضيه التفات ايتميه‌رك منطقله اشتغال اكثرى
صفات مبحوثه‌نك عكسيله اتصافى مستلزمدر؛ بوندن
ناشيدر كه افلاطون اوينك قپوسنه (من لم يعرف
الجو يطر لا يدخل دارنا) يعنى (هركيم هندسه بيلمزسه
اويمه كيرمسون) يازديرمشدر. اما تهذيب اخلاقك علوم
سائره‌يه تقديمى هر حالده مقرر ومتفق عليهدر و بقراط
(البدن الذى ليس بالنقى كلما غذوته فقد زدته شرا) يعنى
(بر بدن كه اخلاط فاسده دن پاك دكلدر اكا نه قدر
غذا ويرر ايسه‌ك موجب تزايد شر وتضاعف مادهٔ مرض
اولمش اولور) ديمشدر بوده نفس اخلاق ذميمه‌دن پاك
اولميجه تعلم علوم حكمت انك ازدياد فساديني موجب

اوله‌جغنه رمز واشارتدر زیرا بو واسطه ایله طالبده کبر ونخوت واجراری افساد وکبار علما ایله مکابره ایچون اسباب قدرت تحصل ایدر. حقیقت طالبك درجهٔ تخلف وضلال وفسوق وانحلال‌ده بولنمسی (فأتوا البیوت من ابوابها) مقتضاسنجه عمل ایتمه‌رك ابتدا تهذیب اخلاق ایتدیکندن ایلرو کلور. حکمت قید تقلیددن رهایی ودرجهٔ تحقیقه وصولی موجبدر دیه ایشیدلمش ایسه‌ده بونك معناسی اکلاشلمامشدر قیود شریعتك انحلالنی وقانون نوامیس ملتدن اطلاقی مستلزمدر تصور باطلنده بولنلمشدر. بو مثللولر دواعئ هوی و رغبات طبیعت حسبیله تحقیقه ایره‌میوب زیور مردان راه طلب اولان رسوم شرع شریفی ترك ایله آب وعلفدن محروم بهایم کبی خلیع العذار قالمشلر وآباء روحانیه اولان وکندیلرینه تشکر ذمت همت طالبانه کالیله واجب بولنان اسلاف واعیانه اسأت ادب وهتك عرض اقران خصوصنده سباع انیاب کبی زباندرازلق ایتمشلردر.

اعتقاد عجائزه دوشمه‌رك حقیقت کاره ایره‌مامشلر، (الذی استهوته الشیاطین فی الارض) کبی (مذبذبین بین ذلك) اولمشلردر. اشته بوندن ناشیدرکه کتاب وسنتك

مواضع متعددەسندە ممدوح ومشکور بولنسان حکمت نیك ناملغی بدناملغه تحویل ایدن بو قاصرانك سؤ احوالی تأ-ثیریله دوچار طعن اولمشدر . عصمنا الله وسائر المسلمين عن الطغيان والذلل فى العقد والقول والعمل ولاحول ولاقوة الابالله وماالنصر الامن عند الله .

اقسام الحكمه

ایمدی شو قدر تفصیلات ایله دخی مجملاً معلوم اولان حکمت مدلولاتنه نظراً ایکی یه تقسیم ایدلمش اولوب بری (حکمت نظریه) بریده (حکمت عملیه) در .

حکمت نظریەنك غایتی انسانك فعلیله وجوده کلمیان موجوداتك حالنه اعتقاد ویقین حصولیدر وبوندن مقصود انجق بر رأی و فکر حاصل ایتمکدر؛ علم توحید و علم آلهی کبی .

حکمت عملیەده ایسه مطلق موجوداتك حالنه اعتقاد ویقین حصولی مقصود اولمیوب خیرلو اولان شیئی انسانك

بالذات اكتسابی امرنده حصول رأیی مقصوددر وبونك حصولی عمل ایچوندر.

شو تعریفاتدن اکلاشیله‌جغی اوزره حکمت نظریه‌نك غایتی معرفت حق حکمت عملیه‌نك غایتی معرفت خیردر.

﴿ حکمت نظریه ﴾

اوچدر؛ برنجیسی علم اسفل درکه بوکا «علم طبیعی» ایکنجیسی علم اوسطدر بوکا «علم ریاضی» اوچنجیسی علم اعلادر بوکاده «علم الٓهی» دینور؛ زیرا حکمت نظریه‌نك بحث ایتدیکی امور اوچ قسمدن غیر خالی در برنجیسی یا کرك وجود و کرك حدودی اجرام افلاك کبی مادهٔ جسمانیه وحرکتیه وحرکت، سکون، تغیر، استحاله، کون، فساد، نشو، بلی وبو احوالك صدور ایتدیکی قوا و کیفیات وبونلرك مماثلی شیلر اولوب مواد جسمانیه وحرکتیه‌یه خاص اولان حاللره تعلق ایدر اشته بو برنجی قسمدر؛ یا یالکز وجودی ماده وحرکته متعلق اولوب حدودی تعلق ایتمز تربیع، تدویر، کریت، مخروطیت، عدد وخواص کبی اشته بوده ایکنجی قسمدر

(فی الحقیقه کرتیك نه اولـدیغنه اغاج میدر التونمیدر دمیرمیدر تدقیق وتفهمه محتاج اولمقسزین ذهناً اطلاع ممکنـدر لکن انسـانك نه اولدیغـنی اکـلامق ایچون کمیك وات صورتنده بولنـدیغنی تعریف وتفهیمه لزوم واردر حال بوکه تقعیر « کریت » کبی کندوسنده غطوست شـانی بولنان شـیئی بیلمك احتیـاجنه محل قالمقسزین معلوم اولور مع هذا تربیع ، تدویر ، تقعیر ، احدیداب وهیپسی انجق حرکتده واقع اولان اجرامدن زنده بولنور) ؛ ویاخود امور مذکـوره نه وجودی نه‌حدودی ماده وحرکته محتاج دکلدر هویت ، وحدت ، کثرت ، علت ، معلولیت ، کلیت ، جزؤیت ، تمـامیت ، نقصان وبونلره مماثل صفات کبی اشته بودخی اوچنجی قسمدر .

یعنی حکمت نظریه‌نك بحث ایتدیکی امورك برطاقنی ذهنده خارجده مادیدر سموات ، حیوانات ، نباتات وبونلرك متعلقاتی کبی . اومثللو مادی اموردن باحث اولان قسم حکمت (علم طبیعی) (طبیعیات) یا (فلسفهٔ سـفلی) ویاخود (علم ادنی) تسمیه ایدلمشـدر . ذکر اولنان امورك برطاقیده یالکز ذهنده ماده‌دن تجردی صحیح اولانلر یعنی

تصور وجودی ذهنده ماده‌دن مستغنی اولوب خارجده ماده‌یه محتاج بولنانلردر حساب وهندسه کبی؛ بونلرله امثالندن باحث قسم حکمته‌ده (علم ریاضی) یا (ریاضیات) یاخود (علم اوسط) دینلمشدر. مذکور امورك برطاقیده ذهنده خارجده ماده‌دن مجرددر یعنی تصور وجودی ذهنده وخارجده ماده‌دن مستغنی‌در قدم وحدوث، عقول وارواح کبی بونلرله امثالندن بحث ایدن قسم حکمته دخی (علم الٓهی) یا (الٓهیات) (علم اعلی) (فلسفهٔ اولی) وکلیات موجوداته شمولی وعمومی اعتباریله (علم کلی) ویا موضوعنك ماده‌دن تجردی جهتیله (علم مابعد الطبیعه) نامی ویرلمشدر.

﴿ اقسام حکمت عملیه ﴾

افعال مذمومه ومحموده‌نك بالاراده مصدری بولنمسی جهتله ترك مذمومات ورزائل، اکتساب محاسن وفضائل ایچون احوال نفس ناطقه‌یه علم ووقوف اقتضا ایدر. اشته بوحکمت عملیه ایله حاصل اولوب؛ انسان کندیسنه متوجه اولان کماله بوعلم سایه‌سنده ایرر.

حضرت علی کرم الله وجهه ورضی الله عنهدن منقول ومرویدرکه جناب حق ملکه شهوت وغضبسز عقل وحیوانه عقلسز شهوت وغضب ویرمش فقط انسانه هپیسنی بخش ایلمشدر؛ اکرانسان شهوت وغضبنی منقاد عقل ایدر ایسه کمال عقلی‌یه ایرر ملکدن عالی مرتبه‌یه واصل اولور چونکه ملك ایچون کمالده مزاحم یوقدر بلکه ملکك کمالی اختیاری بیله دکلدر حال بوکه انسان مزاحمك وجودیله برابر سعی واجتهادی ثمره‌سی اوله‌رق اومرتبه‌یه واصل وفائز وسعادت عظمی‌یی کاسب وحائز اولمشدر اماعقلنی مغلوب شهوت وغضب قیلارسه اووقت بهایمدن بغایت آلچق برمرتبه‌یه دوشر زیرا بهایم بیله مفقود العقل اولدیغی حالده شهوت وغضبدن وازع وفارغ اولیور هم کندیسی فقدان عقل جهتیله نقصانده معذوردر اما انسان دکلدر .

اشته انسانی شهوت وغضبه مغلوب ایتمیه‌جك معلومات وممارسه‌یی حکمت عملیه تعیین ایدر؛ انسانی دنیوی، اخروی مسعود ومحترم قیله‌جق طریق معیشت واصول مدنیتی حکمت عملیه تلقین ایلر .

حكمت عمليه‌نك باحث اولديغى امور ومعاملات دخى
يا شخص واحده مخصوص اولور يا مخصوص اولمز يعنى
تدبير انسانى ياهر نفسه منفرداً ياخود افراد نوعه مشاركةً
راجع اولور . افعال واكتسابات واختيارات بشريه
يالكز كندى نفسنك صلاح معاش ومعاد ينه متعلق
بولنور ايسه آكا علم اخلاق ديرلر . علم اخلاقه (علم
شريعت) (علم تهذيب) (فرهنك) نامـلرى دخى
ويرلمشدر وحتى نفس انسانيه مرتبهٔ بهيميت وسباعيتدن
و بلكه اندن دها ادنا ايكن علم اخلاقك توسطيله
ملكدن اعلا مرتبه‌يه ايرديكى يعنى اخس موجودات
ايكن اشرف مخلوقات اولمق سعادتنى علم اخلاق سايه‌سنده
بولديغى جهتله اوعلمه بعض اكابر (اكسير اعظم)
ديمشلردر . قدمادن ارسطاطاليسك اخلاق حقنده‌كى
كتابى بوعلمى محتوى اولديغى ابن سينا بيان ايلمشدر .
انجق شريعت محمديه علم اخلاقى كرچكدن تكميل
وتصفيه ايلمش اولمق جهتيله نور اسلاميتله منور اولان
افاخم اسلاميه‌نك اخلاق حميده حقنده‌كى مؤلفاتى
آثار قدمايه بالطبع مرجح وفائق ومقتضاى حال وحقيقته
تماميله موافق ومطابق اولمشدر؛ چونكه علم اخلاق وحتى
حكمت عمليه حسن وقبحى تعيين ايدن علم ديمك اولوب

بونلری ایسه انجق شریعت تعیین ایدر حتی قدمای حکمانك علم اخلاقه الك واقف اولانلری دخی آفتاب نبوتدن اقتباس فروتاب ایتمش اولنلردر؛ اتم واکمل شرایع دخی شریعت مطهرهٔ احمدیه بولندیغی اجلدن اومنهج فلاح ونجاته ناهج و بو طریق فیض وسعادته سالك اولمش اولان اعاظم اسلامیه‌نك تعیین و تقدیر ایلدیکی قواعد اخلاقیه نفس انسانیه‌نك حصول سعادتنی کافل اولمشدر.

افراد نوعه مشارکةً راجع اولان افعال واکتسابات ومعاملات دخی ایکی درلو اولوب بر طاقمی بر منزله مشارکةً راجعدر یعنی اهل منزل واحدك سبب انتظام احوالی اولور. بوکا (تدبیر منزل) (علم کتخدایی) دینور. ابن سینا بو علمی دخی قدمای حکمادن (بروسن) نام ذاتك تدبیر منزل حقنده‌کی کتابی مشتمل اولدیغنی بیان ایلمشدر.

مدنیت انسانیه‌نك حافظ وحامی ومکمل ومتممی اولان شریعت اسلامیه بو علمی اکمال ایلمشدر. باشلیجه قواعدی ادارهٔ بیتیه، انتخاب زوجه، تربیهٔ اولاد واصلاح معیشت عیال دیمك اولان علم مذکورك احکام شریعتـه نه قدر موافق اولور ایسه اول قدر مفیدو نافع اوله‌جغی درکاردر.

افعال مذكوره‌نك بر طاقيده بر بلده وولايته ويا بر اقليم ومملكته بالمشاركه متعلق وراجع اولور. بوكا (علم سياست مدن) ويا خود اختصاراً (علم مدنيت) (علم سياست) نامى ويرلمشدر.

شيخ الحكما اشبو علمى افلاطون وارسطاطاليسك كتابلرى تضمن ايتديكنى بيان ايله ديمشدركه «نبوت وشريعته تعلق ايدن جهتلر دخى حكماى مومى اليهمك نواميس حقنده كى مؤلفاتنده مندرجدر. حكما ناموس ايله اويله خلقك ظن ايتديكى حيله وخدعه مراد ايتمز بلكه انلر عندنده ناموس قانون ووحى ايله ثابت وقائم اولان مثال حكميدر. عرب دخى وحى ايله نازل اولان ملكه ناموس ديرلر اشته حكمت عمليه‌نك بو جزؤيله نبوتك وجوبى ونوع انسانك وجود وبقاسنده وشريعته باعثيت ومجبوريتنده كى احتياج بيلنور وكذا مجازات وعقوبات كبى شيلرك وشرايعده كى اشتراك كلينك وقوم قوم وزمان زمان اولمق حسبيله هر برينه مخصوص اولان شريعتلرك حكمتى ونبوت آلهيه ايله بو بابده كى دعاوىٔ باطله بيننده كى فرق معلوم اولور.»

تفصيلات معروضه ايله مستبان اولديكه حكمت عمليه

دخی حکمت نظریه مثللو اوچه منقسمدر : (علم اخلاق) (تدبیر منزل) (سیاست مدن).

انشا الله کرك بو اقسام و کرك حکمت نظریه‌نك اقسامی حقنده ایجاب ایدن تفصیلات صره‌سیله عرض ایدیله جکندن بوراده اختیار اختصـار مناسب اولور. انجق شوراسنی عرض ایده‌لم که حکمت عملیه‌نك موضوعی افعال واعمال اولمسی جهتله عمله مختص بولنمسی لازم کلمز زیرا محتاج ایضاح دکلدر که بیلنمیان شیله عمل ممکن اولمز.

مابعدی وار

﴿ ابن غانم مقدسی مرحومك ﴾

« کتـاب کشف الاسرار عن حـکم الطیـور وازهار نام اثرندن »

﴿ ایکنجی اشارت ﴾

کل

بوندن صـکره اشجارك حرکات اغصـان وافنان،

ازهــارك الوان لطافت نشان ایله یکدیکره بیـان حال وشان ایتملرینــه نکران؛ هله او کوزل کلك – بزم یاره هنــوز کله‌رك نشر نور صفا ایدن دلفکارك حجاب ایله آل آل اولمش رخســارنده‌کی طراوتی آندیرر – بر حالت دلنشین، بر طرز بهترین ایله اخبار حسن ورود ایدیشنه حیران اولدم؛ نشر رایحهٔ نفیسه ایله نه کوزل بیان حال ایدییور، بوی دلاویزیله حلول فصــل ربیع بدیعی حسرت‌کش صفای کلزار اولانلره نه خوش بیلدیرییور، کویا که شویله سویلیور ایدی :

بن یازله قیش اره‌سنده کلیر برمهمان خوش‌اطوارم. اما زمان ارام بهجت مدارم پك تیز کذار، حسن ولطافتم غایتله بی دوام وبی قراردر .

بن قلب وفا مشحونمی عاشق صادق، وامق‌موافقه، رنك لطــافت نمونمی دل آشوب لایقه بخش ایدرم؛ قولاپانك مشامنی تعطیر، شوق وزوقنی تکثیر، حبوروسرورینی تزیید وتوفیر ایلرم؛ هم زیارت اولنورم؛ هم زائرم؛ ارزودار دوامم اولانلرك غفلتنه متحیرم .

آه ! نره‌ده بیتســه‌م دیکنلر عارض اولور، جسم نازنینمی

اینجیـدرلر؛ خار ظلم شعار ارەسندە محبوس ومطروح، یکلرجه سهام زهرناك ایله مجروحم؛ ایشته قانم بیله اوزرمده عیان وظاهردر؛ باق که شو حال پرملالم دهر دونك علی الدوام آثار کدورت کوسـترمسنه، شراب خوشکوارذوق وشوقی سم مصـائب ونوائب ایله تلخناك ایتمسنه برهـان باهردر .

چیچکلرك الك طراوتلیسی، الك لطیـفی، مهمانلرك الك خوشی، الك ظریفی اولدیغم حالده ینه مصائب ومزاحمدن بردرلو رهاياب اولەمیـورم؛ دنیانك اکدار وآلامنه صبر وتحمـل ایدنلر کرچه مطلقا نائل مقصـود اولورلر؛ اما زواللی بن بویله صبر وتحملەده قدرتسزم؛ نه بلای حرارته تاب آور مقاومت اولەبیلیورم؛ نه اذای برودته طاقت کتیر- یورم؛ بك از زمان طیانیورم؛ مطلقا چوق کچمدن صو- لیورم؛ محو وپریشان اولیـورم؛ تحمل ایتمکه چالشدیغم مدتجەده تعرضدن قورتیلەمیورم .

یا برمحبوبۀ نازنده ادا کلیور؛ بنی یرمـدن جدا ایده- یور؛ رخســار آلنك حسن وآننه ویردیکی زینت کویا

يتشميـورمش كبی زلف دلبازينی بملہ تزيينه چاليشيور؛ او سياه، او پارلاق، او ايپك كبی نازك كوزل طره‌لر اره‌سنده بولندقچه فی الحقيقه غبطه بخشای عالم اوله‌جق بر بختيارلغه نائل اوليـورم؛ اما بيلم حرارت عشق تأثيريله‌ميدر نه‌در بو صفالی يرده‌ده ينه صوليورم؛ برقاچ ساعت اول لطافتمه حيران اولمش، بنی شايان التفات واحسـان كورمش او دلفكارك نهايت كوزندن دوشيورم .

آه قدر ناشناس پری ! دها دمنجك جاندن كوكلدن سوه سوه قوقلاديغك، مدار زيب وزينت بيلديكك بن بيچاره حقنده‌كی حسن‌نظرك، حسن توجهك نه‌دن بويله چار چابق مبدل نفرت اولدی ؟ عجبا بوكا سبب زوال لطافتم‌ميدر ؟ او يله ايسه ايواه ! ايواه كه شمدی مفتون حسن وآنی كورنديكك اومحبوبه‌ينه سنك آلام‌عشقك ايله صولارسـه او بيچاره‌يی بر طرفه براغه‌جق، بلای فراق وهجرانه اوغراته‌جق، بشقه محبوبه‌يه عرض محبت ايده‌جكسك ! نه وفاسزلق ! نه عبرت بخش ارباب‌عقول‌حال! ضرری يوق . بن ينه سزه ايولك ايدرم، رائحهٔ طيبه‌مي

دريغ ايتم؛ اهل معرفت بولنانلر يكزى منافعمدن حصه‌دار، اهل محبت اولانلريكزى بوى خوشمله پر ذوق ومسار ايلرم؛ چونكه بيليرم، هپ چكدكلريمه سبب كندى رنك رويم، خوش بويمدر.

نومرو ۱۳، ۱٤، ۱٥، ۱٦ برنجی جلد غرهٔ رمضان

صیام

{ یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون }

« ای ایمان واسلام ایله شادان وبکام اولانلر ! ای دین مبین احمدی‌یه اتباع وتوسل ایله شرف تام بولانلر! سزدن اولکیلره فرض ایدلمش اولان صیام مغفرت انجام سزك ایچونده فرض بیورلمشدر تا که متقی اوله‌سکز» یعنی صیام، قوای شهوانیه ونفسانیه‌کزه ایراث ضعف وسکون ایتسون وسزی او قوای مفسدت اتمانك زیر پنجهٔ قهر وتغلبنده زبون وبو صورتله اسیر ذلل کونا کون اولمقدن خلاص ومصون ایلسون ایچون فریضهٔ عبودیتکز اولمشدر؛ ادای فریضه‌ده قطعا تسامح وتماهل ایتمیك که مهلکهٔ فساد وضلالتدن قورتله‌سکز .

خطبای کرامك منابر وجوامعده هر جمعه اخطار
وبیان بیوردقلری

« اتقوا الله واطیعون »

امر حقیقت مشحونیله مکلفیتز وارستهٔ ریب وظنون
اولان اتقا، اوامر صمدانیه‌یه انقیاد واطاعت ونواهیٔ
سبحانیه‌دن قطعیاً مجانبتدر وایکی جهانده مستلزم نجات
وسلامت، هر حالده محض فلاح وسعادتدر .

اتقا، بر مسلك امنیت پیرادر که اکا سلوك ایدن ارباب
اهتدا بر مقتضای

« فان تصبروا وتتقوا لا یضرکم کیدهم شیئاً »

هر درلو کید وضرر اعدادن خلاص ورها بولور.
اتقا، بر کسوهٔ زر اندود وزیبادر که آنی اکتسا ایدن
دانا بر منطوق حدیث مفخر انبیا

« الایمان عریان ولباسه التقوی »

تزیین ایمان میامن بخشا ایتکله محسود اعداومغبوط
احبا واخلا اولور .

اتقا، اویله بر سعادت عظمی‌درکه اکا مظهریتله
کامین اولان هدایت قرینك علو قدر ومنزلتی رکن
رصین دین مبین بولنان کتاب بهینده

« ان الله يحب المتقين »

نص ركينيله تصريح وتعيين ونزد رب العالمينده قبوله رهين عبادت عابدين تقوى آيين اولديغى

« انما تقبل الله من المتقين »

نظم متينيله توضيح وتبيين بيورلمشدر .

ايمدى بو يله آيات جليله واحاديث عليه ايله ممدوح ومشكور بولنان اتقانك سهولت حصولى ايچون اوزرمزه فرض ايديلان صيام، صوم رمضان شرف رسان اولديغى :

« شهر رمضان الذى انزل فيه القرأن »

نص كريميله نمايان‌در يعنى اشبو آيت جليله‌دن مقدم اولان (اياماً معدودات « الآيه » مضمون حقيقت مشحو-نندن منفهم ايام معدوده شهر رمضان‌در اول رمضان كه ناسى حقه هدايت‌وحلال وحرامده ودين‌وشرايع واحكا-مده حق باطلدن فرق وتميزه دلالت ايدن حضرت‌قرأن لوح محفوظدن سماء دنيايه او شهر سعادت عنوانده شرفبخش نزول اولمشدر بو شهر مبارك سزدن هر كيمك معلومى‌اولور ايسه صائم اولسون حال‌مرضده وياسفرده بولنانلر صائم اولمدقلرى كونلرك يرينه كون طوتسونلر

جناب حق سزه سهولت اراده بیوره‌رق عسرت وصعوبت
مراد بیورمدیغندن حال مرض وسفرده اداسنه مقتدر
اوله‌مدیغکز فریضهٔ صومی حصول صحت ویا تقرر اقا-
متکزده ایفا کزه مساعده بیورمشدر سزی صوم ایله طریق
سعادت رفیق حقه هدایت بیوردیغی ایچون حضرت
قادر قیومی تکبیر وتفخیم وشو نعمت جلیله‌دن طولایی
اول منعم حقیقی‌یه عرض شکر عظیم ایدیکز) مفهوم
عالیسنده‌کی نص مار البیان اوزرمزه فرض اولان صوم
صیام رمضان اولدیغنه دلیل واضح وعیاندر .

برده اشبو نص جلیل ایله مرتبهٔ ثبوت وقطعیته
توصیل بیورلمشدر که حال مرض وسفردن غیریده افطار
یعنی ترك صیام خیر آثار غیر جائز وخلاف امر حرکتك
منتج عقوبات شدیده اوله‌جغی امر بارزدر .

یازق آنلره که شو ارادهٔ نافعهٔ ربانیه‌یه اطاعت وانقیاد
ایتمزلر !

« تصوموا تصحوا »

خبر شریفندن غفلتله موجب اعتدال قوای بدنیه
اولان صومی مستلزم ضعف عد ایتمك کبی وهم سقیم
وفکر ضلالته دوشرلر .

واه صد هزاران واه اول بی اذعانلره که طریق

مسعدت رفيق هدايته سلوكلرينی تسهيل ايچون فرض
بيورلمش اولان صـوم رمضانی طاقت فرسـا بر باركران
صانمق حمق و بلاهتنه اسير اولمشلر،

« كلوا واشربوا هنيئا بما اسلفتم فی الايام الخالية »

نص جليلی ايله تبشير بيوريلان سعادت عظمادن محروم
قالمشلردر من كل الوجوه منافع ومحسنـاتی ظاهر و باهر
اولان صـومی موجب ضعف عـد ايدن بدبختلر بر كره
دوشونسه‌لر كه مضر صحت مخل عافيت صوم بر منفعتميدر
يوقسـه ذوق وصـفا نامنـه دوشـدكلری او كريوهٔ
فساد ورزالت، نشوه نالك صانه‌رق مألوفی اولدقلری اوزهر
هلاهل خباثتميدر؟ تلخئ خماری لذت وصفاسنی هرزمان
امحا ايدن ووجوده مضراتی لايعـد ولايحصی اولان او
زهرنالك مايعاتنه كمال خواهش كوستروبده بر قاچ ساعت
سورن، لذت وصفاسی قلوب منوره اربابنك مسلمی اولان
صوم نافعدن خوف ومجانبت ايدن زواللیلر از بحق ملا-
حظه ايتسه‌لر كه شو جهانه نه ايچون كلمشلر، خليع العذار
كشت وكذار ايتمك ايچونمی وجود بولمشلر؟!

نیجه بر نفس تمناسی ایله
یمك وایچمك اوله دلخواهك

معبدك مطبخ اوله شام وسحر
مستراح اوله زیارتگاهك

بونك ایچونمی اولورسك مخلوق
بومیدر امری سکا اللهك ؟

ایمدی عاقل اودر که جنت اختیاریه‌ده بولنمز، ادای فریضهٔ عبودیتده قدرتی یتدیکی قدر جد وغیرت ایدر؛ اوهام باطله وخیالات عاطله ایله قعر عمیق مذلت ومفسدته دوشمز، اوامر الهیه‌یه اطاعت وانقیاد ایلر.

« للصائم فرحتان فرحة عند الافطار و فرحة عند لقاء ربه »

حدیث لطیف رسالت پناهی مضمون حقیقت مشحو-نندن یعنی (صائم ایچون ایکی فرح واردر بری افطار زماننده بریده لقاء رب آن شرف عیاننده متحصلدر) مفهوم حکمت نموننددن مستدل ومستبشر اولان سعادت حال العاله نائلیت ایله مباهی ومفتخر اولور .

کامل اودر که غفلت جهولانه‌یه دوشمز مبنای اسلام اولان صیـــامه اقدام، اصـــلاح نفسه اهتمام ایدر؛ ارباب فسق وفجورك حال اسف اشتمالندن عبرت آله‌رق سلامته ایرر.

«زکواة الجسد الصیام»

کلام حکمت انسجامندن اقتباس پرتو هدایت وزکواة وجودینی صوم ایله بالایفا اکمال قوت وصحت وتزیید عمر وعافیت ایلر.

فی الحقیقه بلا انکار ترك صوم ایدنك توبه‌سی مقبولدر اما قضا ایله اولور یعنی صلوة و زکوةده اولـــدیغی کبی ترك ایدلمش اولان صـــومی قضا وادا ایله توبه رهـــین قبول اوله‌بیلور انجق توبه‌یه کووه‌نوبده ارتکاب معاصی ایدنلرك عقل ایله انصافنه کوکل هیچ رضا ویرمك ایستمیور توبه‌یه کووه‌نان معصیت کارلرك غفلتنـــه حکم ضروری اولیور.

توبه ایله اولور دیو ســـاقط
ارتکاب کناه ایدر غافل
نفع تریاقه اعتمـــاد ایدوب
ماره‌می صوقدیرراوزین عاقل

همده قضاء صوم نه مشكل اولديغى بيلنمليدر؛ اول امرده دوشونمليدر كه رمضان كبى شرفلى بر زمانده، معابد ومساجدك الك نورلى بر وقتى اولان او شهر مغفرت نشانده صائم اوله‌ميان صبرسز، بتون اخوان دينك صوم ايله تشرف ايلديكى آو انده آنلردن اعتزال وافتراق ايله بر لقمه اتمك بر لقمه صوويا بر قاچ درلو مكروهات خاطرى ايچون امر آلهى‌يه اطاعتدن امتناع ايده‌جك قدر مظلم القلب اولمش كوته بين نصل اولورده قضاء صوم ايده‌بيلور؟! باخصوص هانكى آدم يارين بر حيات بولنه‌جغنه اميندر كه بو كون ايفاسى مترتب عهدهٔ عبوديتى اولان وظيفه‌يى يارين ادا امنيه‌سنده بولنمق حقنى حائز اولسون؟! بناء عليه بو يله افكار واهيه ايله ترك صوم بيوك قباحتدر، عين جنت‌در.

برازانصاف ايله تأمل ايدلسه كه الك عادى يرلرده الك كيرلى محللرده پاكلكى سونلرك يارم دقيقه‌طوره‌ميه‌جغى مزبله‌لرده كمال خوف وهراس وصوك درجه احتراز ايله بر لقمه اكمك يمكه ويا بر نفس سيغاره چكمكه ويا بر يوتم صو ايچمكه چاليشوبده اضطراب ايچنده يشانه‌جغنه هركسك منفورى اولنه‌جغنه حتى كندى وجدانى نظرنده بيله محجوب قالنه‌جغنه بر قاچ

ساعت صبر وتحمل ایدلسه‌ده فریضهٔ نافعهٔ صومی ایفا اولنسه دها کوزل دها خوش اولمزمی؟ رمضان شریفده صائم اولانك ذنوب سابقه‌سی رهین عفوو صفح آلهی اوله‌جغی اخبار نبی کریم ایله مبشر ومجزوم ایکن بونلر دوشنلمیوبده هوسات نفسانیه‌نك تسویلاتنه قاپلمق، ادای فریضه‌شرف وموفقیتندن محروم قالمق مغایر عقل وهوش اولمزمی ؟

اشته ای اخـوان دین ! بورالری کوزلجه مطـالعه ایله صـائم اولکز فقط شرائط صـومی یله‌رك، رعایت ایدرك صائم اولکز .

حکمت مفروضیتی ـ تسهیـل اتقا ایچون ـ کسر شهوت اولدیغی تفصیلات سابقه ایله معلوم اولان صومك بیاض ایپلکه تشبیه اولنان نور صباح ایله فرق و تمییز ایدیله بیلدیکی زماندن کیجه‌یه قدر دوامی نص ایله ثابت اولوب کیجه‌لری زمان ابتداء صومه قدر حلالیله اجتماع وجماع غیر ممنوع اولدیغی معلومدر .

صائم اولانلرك حرامدن، رزائلدن، فسـادی مؤدی ومنتج هر درلو احوال واطواردن مجانبتی تحت الزمیتده

بولنـدیغی هر کس عندنده معلوم ومحققدر . حال بویله اولنجه رمضانلرده کورمکدهاولدیغمز احوالك دوامنه کوکل نصل راضی اوله‌بیلسون !

کسر شهوتله معاصی ومناهیدن مجانبت ایچون صائم اولورکن کیجه‌لر انواع مفاسدی ارتکاب، کوندز بیـك درلو مناهی‌یه اجتسار یاقیشورمی ؟

عفت واستقامت، ناموس وحیثیت، حقوق غیره کمال رعایت هر وقت، هر زمان واجبهٔ ذمت اسلامیه‌مز ایکن صلاح وعبادته حصر ایتمکلکمز لابد اولان ایام مبارکه‌ده لهو ولعب وتماشای نسوان کبی تزیید وتحریك شهوت ایدر مستهجن حاللره وحرکتلره موفقیت ایچون اختیار انواع تعب موافق قاعدهٔ اسلام، مطابق شرائط صیام اولورمی؟

شهر عبادتی موسم معصیت عد ایدرجه‌سنه علی الدوام فسق وفجوره اقدام لایقمیدر ؟

حق تسبیح ایله اشتغالی لازم کلان دیللرك مخدراته حرف اندازلغه استخدامی روامیدر ؟

فرقان وموعظه کبی تصفیهٔ قلوبی مستلزم مستحسناتی استماع ایتمی اقتضا ایدن قولاقلرمزك هو اوهوسمزه خادم اولان مستهجناتی ایشتمکله مشغول بولندیرلمسی سزامیدر ؟

فى الحقيقه زينت، لازمهٔ نسوان اولديغى معلومدر اما حلالنــدن غيرينــك عدم رؤيتى لابدر كمال رعايت مقتضاى اسلاميت اولان قاعدهٔ اســتتاره هيچ اهميت ويرمامك، كرائم نسوان ايچون مدارزيب وزينت اولان حجاب نقيصهٔ حسن وآن ايمش كبى نظر التفاته النميوبده قطعا جائز اولميان لاابالبلكله ائتلاف ايلمك نصل اوليورده عفيف بر وجدانى لكه‌دار ايتميور؟ شيطان پسندانه قيافتلر، طورلر، نمايشلر، آشنالقلر، معامله‌لر نصل اوليورده نقيض عفت، مغاير عصمت عد ايدلميــور؟ هر حالده بويله مقدوح ومنفور احــوال محذراته هيچ بر وقت مناسب دكلدر.

بيلملى يزكه معاصى ومناهيدن توقى هر زمان الزم او-لوب شهر غفران اولان رمضانده ايسه بسبتون قطعى الوجوبدر؛ چونكه رمضانده عبادت وطاعت فوق‌العاده موجب اجر ومثوبات اولديغى كبى فساد ومعصيت دخى غاية الغاية مستلزم مجازات وعقوباتدر.

شهر الصيام مشاكل الحمام
فيه طهــور جــوامع الاثام

فاطهر به واحذر عثارك انما
شر المصارع مصرع الحمام

يعنى «شهر صيام مشاكل ومشابه حمامدر آنده جميع آثامدن طهارت حصول بولور سنده انكله تطهره چاليش واياغنك سورچمسندن فوق العاده حذر ايت؛ زيرا دوشمه‌لرك الك فناسى حمامده دوشمكدر».

اشته شاعر شو ابياتنده رمضان شريفى موجب طهارت بدن اولان حمامه تشبيه ايله آنده جميع آثامدن طهارت حصولنى بيان ايتمش وحمامده آياق سورچمسندن احتراز لزومنى بسط ايدرك او ايام مباركه‌ده الك اوفاق كناهدن بيله الزميت توقيى اتيان ايلمشدر.

«اللهم زين قلوبنا بزينة العفة والعصمة * ونور عيوننا بنور الهداية والحكمة * بجاه من هو العالمين رحمة.»

(انتهى)

توكل، تسليم، رضا

٢

﴿ تسليم ﴾

ترك تعريض ايدرك حقه اطاعت ايله
اوله‌یم دیرسه‌ك اكر ايكی جهانده مسعود

حذر ايت چيقمه صقين دائرهٔ تسليمدن
بويله امر ايلدی زيراكه جناب معبود

حقيقت ترك اعتراض ايله اوامر الٰهيه‌يه انقياد واطاعت واجبهٔ ذمت عبوديت اولوب كريوهٔ تعريض ومخالفته صاپمق قدر مضر ومهلك بر علت اولەمز .

او درجه مضر كه كرفتار اولان دنياده شدتلی يأس وحرمان ايله امرار زمان ايدر؛ عالم بقاده قعر عميق ذلت وجزايه دوشر .

تسليم، نه مستحسن سجيه‌دركه متخلقنی دارينده نائل فيض وسعادت ايدر .

تسليم، نه مرغوب خصيصه‌دركه صاحبنی اضطراب وانديشه‌دن حفظ وصيانت ايلر .

علمای اخلاق تسليمی هر امر ربانی‌يه انقياد واطاعت

وصـــورت ظـــاهرەده ایجـــاب حاله مطـــابق كورنميـــان اموره اعتراضدن مجانبتدر دیمشلر و بو انقیاد ومجانبتـك موقوف علیهی ایمان اولدیغنی اثبات ایلمشلردر.

سندن ادنایی کوروب شکرایله دمساز اولمق
ســـندن اعـــلالره رشـــك ایلمنـــك مرهمیدر

نابیا ســالك سر منزل مقصـــود اولانه
راه تســلیم و رضـا یوللرك الك اسلیـــدر

٣

رضا

« لكیلاتأسوا علی ما فاتكم ولا تفرحوا بما آتیكم »

*

شاد وغمکین مشو بســود زیان
زانکه سود زیان نخواهد ماند

مطلقـــدرکه نعم دنیانك فـــوت وضیاعنـــدن یأس واغبرار، تحصیل وتزایدندن کبر واغترار قطعـــا موافق

عقل وحکمت اولمز؛ بوقاعده‌یه اتباع ایتمیانلر هیچ بر دقیقه راحت بوله‌مز.

هرکه راضی شد از قضای خدا

بهره می یابد از رضای خدا

محققدرکه قضای آلهی‌یه رضا ایله هر حالی بلا تغیر حسن تلقی ایدنلر رضای صمدانی‌یه نائل اولورلر وبو رضا ایله ایکی جهانده راحت وشرف بولورلر.

رضا، طرف خدادن متواصل اولان قضایه خشنودلقدن عبارت اولدیغی وبو خلق مستحسن ایله اتصاف برچوق فوائد ومحسناتی مستلزم بولندیغی کتب اخلاقیه‌ده بسط و بیان وامثال و دلائل عدیده ایله تفهیم مقصد ومرام ایدلمشدر.

سعی ایت همیشه کسب رضای خدایه کیم

راضی اولوب خدا سنی راحت مکین ایدر

تقدیره ربط قلب ایدن آزاده خاطری

عزت نه شادکام و نه ذلت حزین ایدر

تتمه

ایمدی اخلاق اسلامیه‌یه دائر اولان مؤلفات مرغو-
به‌دن مقتطف شو مسروداتمز توکل و تسلیم ورضایی
ممکن مرتبه تفهیم وایضاح ایلمکده‌در .

هر ایشده اسباب ووسائله بعد التشبث حصول
نتیجه‌یه متوکلانه منتظر اولانلرك او زمان انتظارك و یره-
بیله‌جکی هردرلو وسوسه و اندیشه‌دن آزاده بولنه‌جقلری،
دائرهٔ تسلیم ورضاده پابرجای ثبات بولنانلرك نیك و بد
احوالدن قطعاً متأثر اولمیه‌رق یأس وحرمان کبی الك
باشلو سبب بطائت و بطالتدن مصون اوله‌جقلری نظر
اعتبادن دور ایدلمینجه هرزمان توکل وتسلیم ورضا حبل
متیننه صارلمق اقتضا ایدر .

شریعت مطهرهٔ محمدیه‌نك ارکان واحکام وقواعدی
هپ بویله فوق العاده متین، فوق العاده رصین، فوق
العاده نافع، فوق العاده شایان توسل وتمسکدر .

حقیقت بویله اولنجه انسانکه ایکی جهانده معزز
ومحترم اولمغی دیلر محض خیر وصلاح اولان اوامر
آلهیه‌یه مطیع ومنقاد اوللیدر .

انسانکه هرزمانده مرغوب ومکرم اولمغی ایستر بر
مقتضای

« بعثت لاتمم مكارم الاخلاق »

متمم ومكمل اخلاق مستحسنه اولان آفتاب عالمتاب نبوت پیغمبر ذیشان علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینك انوار فیوضات نثار احادیثندن اقتباس پرتو کمالاته ساعی بولنملیدر.

⁂

زراعت

فقریکی رفع ایچون زراعت قیل
حالکی ماسوایه ایلمه عرض
افضل انبیا بیورمشدر
اطلبوا الرزق فی خبایا الارض

اوقچی زاده مرحومك شو قطعهٔ برگزیده‌سنه زینت بخش اولان حدیث شریف موافق بحر خفیف اولوب (ابو یعلی) نك (مسند) ده و (طبرانی) نك (مسند کبیر) ده و (بیهقی) نك (شعب ایمان) ده ذکر وبیان ایلدکلرینه کوره حضرت عائشه رضی اﷲ تعالی عنها جانبندن روایت ایلدیکی (جامع الصغیر) ده مسطوردر.

جار اﷲ الزمخشری علیه رحمة الباری‌نك (خذ والغتکم

من رجل اعجمی) کلامیله علوقدرینی بالذات اعــلان
و بیان ایتدیکی فائق اللغه نام کتاب مستطابنده (اطلبوا)
یرنده (ابتغوا) ذکر ایدلدیکی کبی سائر بعض کتبده دخی
(التمسوا) کورلمش اولوب بونلرك معنی فرق کلیلری بو-
لنمدیغی جهتله هرنه صورتله قبول ایدلسه بأس یوقسه‌ده
(اطلبوا) اولمسی اکثر محدثین کرام حضراتنك اخبــار
وروایتنه توافقندن ناشی مرجحدر .

شارح جامع الصغیر مناوی مرحومله ســائر بعض
افاخم جانبندن دخی بیان بیورلدیغی اوزره حدیث شریف
مذکورده‌کی خبایا (خبیئه) نك جمعیدر شــفیعه وزننده
(خبیهٔ) و شــفیع وزننده (خبئی) کیزلو ومســتور شینه
دینور شو حالده حدیث مذکور ارضده مســتور و پنهان
اولان خزائن خفیه‌دن وارضك حائزاولدیغی قوهٔ منبته‌دن
بالاســتفاده اکتســاب رزقــه ســعی و غــیرتی
آمردر بو صورت (فائق للغه)ده دخی توضیح وحدیث
شریفك زراعتله استخراج معادنه ترغیب ایچون اولدیغی
تصریح ایدلمشدر .

اشته جناب مفخر ابنیا علیه افضل التحایا بو حدیث
شریف ایله مسلمینی هم زراعت وحراثته همده استخراج
معدنیاته سعی وغیرته تشویق بیورمقده‌در .

شـو يقين زمانلرده (سـوربون)ده ايراد نطق ايله اسـلاميت اماتهٔ صنعت ومعرفت ايلشدر ديه‌جك قـدر بلاهت كوسترن (موسيو ره نان) ديدهٔ بصيرتنه كلمش او غشاوهٔ جهل وعنـادى قالديروبده بو درلو حقايق كورمش و بو كون ملل واقوامك كسب ثروت وسامانه اك برنجى خادم اولديغى تحقق ايدن معـدنجيلكه بيك اوچيوز سنه اول مسلمانلرى حث وتشويق بيوران پيغمبر ذيشانك نشر ينه مأمور اولدقلرى شريعت مطهره‌ده كى بو اكمليت فوق العـاديه بر آزجق آكاه اولمش اولسـه ايدى اويله تعرض وتجـاوزده ممكن دكل بولنـه‌مزدى. اسلاميتك مكمليت فوق العاده‌سنى مرقوم موسيو (ره‌نان) ه ونور بصـيرتى رمد اغراض ايله خـيره‌لنمش اولان هم افكارلر ينه اكلاتمق ايچون بر مقالهٔ مخصوصه احضار ايدلمكده اولديغى كبى مجموعه‌مزه درج ايتمكده بولنديغمز (اسرار النورانية القرأنيه) ترجمه‌سى دخى شو مقصـده حقيله خدمت ايلمكده اولديغندن بوراده صدددن آيرلميه‌رق ينه بحث زراعته رجوع ايده‌لم.

معلوم اولسـون كه محمديلرى زرع وحرثه تشويق ايچون دها برچوق اوامر جليله كتب مخصوصه‌سنده مبسوط ومندرجدر؛ ازجمله (ابى داود) رحمة الله عليهك

(علی بن حسین) رضی الله عنهمادن نقلاً (مراسیل)ده ذکر ایلدیکی

«احرثوا فان الحرث مبارك»

حدیث شریفی هم او تشویقی همده حراثتك مبارك یعنی کثیر الخیر وعظیم النفع اولمقله ممدوح بولندیغی تبشیرینی تضمن واحتوا ایلمکده‌در.

اشته زراعت او مشغولیت پریمن وبرکتدر که حضرت نبی ذیشان علیه الصلاة والسلام افندمزك مدایح جلیله‌سنه مظهریتله شرفیاب اولمش؛ اشته حراثت او واسطهٔ نفیسهٔ معیشتدر که اشرف وسائط ووسائل اداره اولدیغی هر وجهله تحقق ایتمشدر.

تتبع خبایا الارض وادع ملیکها
لعلك یوماً ان تجاب وترزقا

خبایای ارضی تتبع ایله یعنی خفا ومخترنات ارضدن استفاده‌یه جد واهتمام واو ارضك خالق ومالکی اولان حضرت قادر مطلقه دعایه دوام ایت که بر کون اولوب مجاب ومرزوق اوله‌سك.

«فلاح المعیشة فی الفلاحه»

قول حکیمانه‌سی ناطق اولدیغی اوزره امر معیشتده الڭ زیاده موجب فلاح ونجات اولان حراثتدر .

« الفلاحة بالفلاح مصحوبة
والبركة على اهلها مصبوبة »

کلام حقیقت انسجامیله مستدل اولدیغی اوزره فلاحت وزراعت مقارن فلاح وسلامت واهلنه موصل منفعت وبرکتدر؛ هر یوزدن مستلزم فوز وغنیمتدر؛ محصول زرع بستان ایله تدارك اقوات عیال وتزییدوتکثیر امواله غیرت هر وجهله منتج مسعدت وراحتدر .

اوقچی زاده مرحوم (احسن الحدیث) نام اثر بهترنده (مرصاد العباد) دن نقلاً ایراد ایلمشدرکه «فلاحت و دهقنت، جناب عزت ایله معامله وسوداگری و بهترین مکاسب واشغال اولدیغی ریب واشکالدن بری اولوب فی الحقیقه صفت رزاقیده نیابت حضرت حی باقیدر لکن زرع وحرثه مواظب اولان کاسب غیر کاذبه لازم ولاذبدرکه مال بی مأل ایله مغتر ومزاج وحالی آفات ملك سریع الارتحال ایله مغیر اولمیوب اسباب یسار ومکنت ید تصرف وقدرتنده مودوع بولندیغنی تیقن ایده وهنکام زراعتده تقدیم نیاز وضراعت وزمان حراثتده

سر رشتهٔ حزمی حفظ وحراست ایدوب بو نیتله دانه افشان
وبو امنیت ایله درخت فشان اوله که چراکاه زندکانیده
هر زیروح محتاج زاد وقوت وعطالت واهمال هر حالده
مذموم وممقوتدر » .

فاضل مشار الیه ینه محل مذکورده دیمشدر که « اکر
بعض سنینده محصول زمین کمتر واشجار ثمرهٔ مقاصد
وآمال خشك سال قحط وابسال ایله بی برك وبر اولورسه
زبان سرتیز ودل وسوسه آمیزایله افاعیل حکیم کردکاره
اعتراض وانکاردن پرهیز وآیت

« فی السماء رزقکم وماتوعدون »

ده مخزون اولان حکم کوناکونی درك وتمییز ایدوب
قلت نان بی امتناندن متضجر وتنکدل وضیق معیشتله
پریشان ومنفعل اولمیه؛ وسنابل وحبوبك نشو ونماسی
باران بهار واعتدال کردش لیل ونهاردن دخی بیلنمیوب
سرجهٔ دل صفی شرك خفیدن پاك وبو مثللو حکم مجهو-
لهده متابعت اعتقاد عجایز جائز اولمدیغی ادراك ایدیله » .

حقیقت زراعتك پك زیاده مقبول وممدوح اولمسی
حیل ومفاسددن مصون اولهرق کسب ماله وسیله
بولنمسندن وتمام توکل وعصمتله تدارك اسباب معیشتی
تسهیل ایلمسندن ناشی اولدیغنه مبنی زراع ایچون بو

خصائص امتیازیهٔ حراثتی ازالەدن اجتناب ایتمك، وقتیله ویولیله اکینی اکەرك وفدانتی دیکەرك موسم حصـاد وثماره متوکلانه انتظار وترقب ایلمك اقتضا ایدر .

« دهقان صاحب ایقان که دهقنته بو نیتله شروع وخلوص طویتله حفظ کروم زروع ایدوب اوامر آلهیه‌یه رعایت ایده ءسافران عالم ناسوته کندیسندن قوت وقوت حاصل ویاخود وحوش وطیورك حواصلنه واصل اولان هر برك وبار ولقاطهٔ ثمار آنك صحائف آمالنه نوشـته ومزرعهٔ حسـناتنده کشته اولوب هر دانهٔ کبها سلوك راه خداده بر قدم راسخ وقطع مراتب احرویه ایدن یاران میاننده سـبب شرف بازخ اولور؛ نته‌کم بو حدیث اکا اشـارت والماع وبو بابده اولان پاداش ونوالی مکرمات زمانه اسماع ایدر .

« من یزرع زرعاً اویغرس غرساً فما اکل من الطیور والدواب یکتب فی دیوان حسناته »

بلکه اخلاص عمل ایله تکمیل انسانیت وعباد اللهه ایصال نفعه تصحیح نیت ایدر ایسه کدیمینی ایله بر آوردهٔ سـفرهٔ زمین اولان محصول محصود وربع مقصود ایله هر کیمـله تغذی واول قوت ایله مراسم طاعتی ایفا ایده با سرها اکا محسوب و

«من غيران ينقص من اجورهم شيئاً»
ديوان حسنات وطاعاتنه مكتوب اولور

فضل حق كه بها نمى جويد
مغفرت را بهانه مى جويد

اركان معموره يقين اولان بزركان ملت ودين ديمشلردركه برلقمهٔ نان شايستهٔ سرخوان اولنجه حراث واكار وحداد وتجار وآنك نذرا وامثالى محترفه وعمالدن اوچيوز التمش كسنه ترتيب وتربيه وتربيتدن على طريق المداوله مزاوله ايدرلر. چونكه اولقمهٔ كم بها مستورات قباب اصطفادن برمرد خدايه غذا اوله جناب كريم منان جمله عمله وكاركنانى اول وبى جلى المواهبه هبه ايدوب يوم عسيرده نار سعيردن آزاد ودل ويرانى اواهل رحمت ورضوانك همتيله آباد ايدر».

«دار كرم مدارينه ابناى سبيل‌ايچون تسبيل‌ومهمان خانه‌سنه دخولى آشنا وبيكانه‌يه تسهيل ايدوب
«البخل بالطعام من اخلاق الطغام»
قول حكمت شعارينى استحضار ايله اكرام صنوف ضيوفده جد بيجد ايدنلر كمال شادى‌يه ايرر.»
ايمدى «زراعت كبى بركرامتى اولوركه

« فى كل سنبلة مأته حبة »

فحواى جليلى اوزره شئ قليلى تكثير ،

« والله يضاعف لمن يشاء »

مقتضاى عاليسى اوزره تضعيف وتوفير ايدوب عطاياى جديرهٔ جديده ايجاد واجاده ومنكران معاده احياى موات اقوات وازواد ايله دلائل حشر واجسادى تكرير واعاده ايدر .

كيميا خواهى زراعت كن كه خوش كفت آن كه كفت
زرع ثلثانش زرست وثلث باقى همزرست

**

{ اسرار النورانية القرآنيه } ترجمه‌سندن

مابعد

بيان احجار الفحميه

بونده مباحث عديده واردر

مبحث اول

معلوم اولسونكه اراضئ غازيه تجاويفيله ميل وانحدارى قليل اولان دره ويارىقلرنده وصويك ايركيلوب طوپلانديغى يرلرنده رسوبات نباتات تكون وآنك

تحللندن قابل احتراق برجسم تحصـل ایدر. رسـوبات (تورتی) مذکوره انجق احوال مخصوصه اوزره متکون اولدیغی کبی میاه جاریه‌ده وعمیق اولان برکه (صـولی چقور) لرده وبعضاً میاهی بوشالان محلارده دکل میاه جاریه‌نك علی الدوام باقی قالدیغی یرلرده وقعری آزاولان چقورلرده تکون ایلر.

وجه مذکور اوزره متکون رسوباته (ژه‌ئولوژی) علماسی (تورب) تسمیـه ایتمشـلردر. بونك تکونی خصوصیله علی الدوام صـوده قالمش نباتات خلویه‌نك تراکمنـدن نشأت ایدر ونباتات مذکوره رسوب ایچون اصل اولان (عجینه) کندیسندن تکون ایدن نباتات مائیه‌نك انواعی کبی سرعتله متکثر اولور. بو عجینـه بر ماده‌درکه جمیع نباتات مذکوره‌نك تحللنه مساعد وساعیدر ومیاه انهارك جذب وجلب ایتدیکی متعـدد نباتات ارضیه بو عجینه‌یه مضاف اولور.

اکثری دخی صـو بریکدیکی مختلف یرلرده مندفن اشجار کبیره و باخصوص اجزای سفلیهٔ اشجار واردرکه بونلر کندیلرندن رسـوب تکون ایدن (رمل وطفـل) اوزره‌مترا کم اولورلر. اشجار مذکوره بعضاً عموداً موضوع ایسه‌لرده اکثری ــ توربك تکون ایلدیکی محل مستویده

ثابت اولان ـ جذر واصللری قر بنده کی مکانلرنده تکسر ایدرلر . وبعضاً بو اغاجلر متعدد وتوربك تکونندن اول ثابت اولدقلری مکانده یکدیکر ینه ـ کویا غابات تامه‌ده نشأت ایتمشجه‌سنه ـ مقابل بولنورلر. اشته بو اغاجلر عصرمزده اشجار راتنجیه ایله بلوط وبعضاً‌ده لسان عصفور انواعنه نسبت ایدیلورلر . اشجار راتنجیه صلابتنی حفظ ایتدیکی جهتله حال طبیعیسنده همانده باقی ایسه‌ده قوریوب غباره‌تحولنده سیاهلنور . توربك محل تولدی اولان فجواتده اوکوز کیکلری وکیك بوینوزلری کبی ممه‌لی حیوانات بقایاسی بولنور . بو فجوات اراضینك انواع مختلفه‌سنده وبعضاً‌ده متبلور یرلرنده بولنوب جمیع احوالده رمل وطفل ویا بزلاطدن رسوبات ایله مبتدئه اولماسی نادردر .

بر بری اوزرینه متراکم نباتات بقایاسنك ـ جزؤ سفلاسی اکثریتله اسوداد واندماج حالنده بولنان وثخنی مختلف اولان ـ کتلۀ واحده حالنه تحولی مواد توربیه‌دندر کندوسنی غطی وستر ایدن رسوبات متوالیه‌دن متکون ومتشکل ویکدیکرندن مختلف الثخن رسوبات ایله منفصل طبقات شکلنده بولنان شی دخی مواد توربیه‌دندر .

بو رسوبات جيرى اولسون طفلى اولسون رملدن ومادن
حجرى‌دن متكون اولوب مياه عذبه‌نك قواقعى ايله مياه
انهارك جذب ايتديكى قواقعى محتوى بولنور .

اكثرى توربك سطحى مياهله وبعض كره‌ده كذلك
رطوبته مناسبتى بولنان مختلف نباتاتك ثابت اولديغى
ارضله مغطى ومستور اولور .

توربك قليل الغور اولان مياه تحتنده متكون اولديغنى
اقدمجه بيان ايتمش ايدك شو حالده توربه اصل اولان
رسوبات جداً ثخين اولوب تكونى دخى احوال مخصوصه
اوزره اولديغى ظاهردر وبوندن طولايى معلوم اوليور كه
رسوباتك بولنديغى اما كنه هبوطى اثناى تكوننده متتابع
بر صورتده حصول ووقوع بولمشدر .

تورب حالنده بولنان طبقات ارض نباتيه بوكا دائر
اولديغى كبى مواد توربيه‌نك محال مستويه‌سنده كوريلان
اشكال اشجارك غابات منتظمه‌ده يكديكره ملاقى ومقابل
بولنديغى صورت وحالده كورنمسى دخى اكا دلالت ايدر .
اشته بونلر ارضك بر مدت يبوست وجفافى و بر مدتده
مياه ايله انغمار واستتارى ايله عارض اولان احوالدر .

ايمدى مواد توربيه سطح ارضده كثيرة الانتشار
اولوب ارضك تجاويف مختلفه‌سنى اشغال ايدن وجميع

ارتفاعاتده مختلف الاتساع اولان احوالنه طلاغيلور . مواد مذكورەدن (آلپا) طاغلرى كبى جبالك تپەلرنده وفرانسەنك مركزندەكى جبال مرتفعه سطوحنده بولنور ودوز وآلچق يرلرده دخى چوقدر حتى پروسيا وهولاندەده اولديغى كبى اتساع وبر خيلى يرى اشغال ايلر وتوربك پك چوغى نباتات نهريەدن تكون ايتديكى كبى بعضيسيده بحاره متصل مستنقعاتده تكون ايدر ومستنقعات مذكورەده متكون رسوبات توربيه ــ بحر محيطك قوملى سواحلنده اولديغى كبى ــ يوصون ونباتات بحريەنك انواعندن حاصل اولور وبعض كرەده جبل اوزرنده نباتاتك اوراقندن ورطوبتلى اوديەنك محال مستويەسنده تراكم ايدن مختلف بقايادن رسوب حصول بولور انجق بو رسوب عارضدن تولد وتكون ايدن تورب غير جيد اولوب احتراق ايچون استعمال ايديلەمز .

مبحث ثانى

حجر فحمى بياننده‌در

شبهه يوقدر كه باطن ارضده بولنان رسوبات فحميه بربرى اوزرينه تراكم ايدن نباتاتدن تكون ايدر تورب كبى بوكا دليل ايسه منظار معظمله (پيوكدوربين) باطن ارضده وتوربده كشف ايديلان بقايادر . توربه مصاحب

اولان مواد طینیه‌ده بولنان اغاج کوده‌لری واوراق عدیده
دخی اکا دلالت ایدر . (ژئولوژیون) بومسئله‌ده اتفاق
ایتمشلر سه‌ده کیفیت ترا کمده متفق دکلاردر : بعضلر رسوبات
فحمیه‌میاه انهارك و بعض اما کنده قدیماً موجوداولان بحار
طالغه‌لرینك طاشیدیغی کبیر الحجم نباتاتك اندفاندن حاصل
اولدیغنی درمیان ایتمشلر وبعضلرده بو رسوباتك اغلبی
اراضیٔ مکشوفه ومستویه‌ده کائن صولی چقورلرده او-
لدیغنی ومیاهك دخی کندوسنه قریب اولان نباتات
بقایاسنی مذکور چوقورلره طاشیدیغنی بیان ایلمشلردر .
قول اول مردوددر؛ زیرا میاهك طاشیدیغی کبیرة الحجم
نباتاتك ـ بعض بلادده بولنان طبقات فحمیه کبی قالین
طبقاتی حاصل ایده‌بیلمك ایچون ـ غایت قالین اولمسی
اقتضا ایدر یعنی قالینلغی بر آرشون و بر ثلث ویااوچ ویا
قرق ارشون بولنان طبقات فحمیه‌یی وجوده کتوره‌جك
اغاجك قرق یا یتمش بش و یا یوز یکرمی ارشونقالینلغنده
بولنمسی لازم کلور بونی ایسه عقل تجویز ایتمز زیرا بوثمن
وحجمده اغاجلرك سطح انهارده ویك چوق بحارده
یوزمسی مستبعددر .
قول ثانی‌یه‌کلنجه بونده‌صعوبت یوقدر فحم حجرینك
تکون ایتدیکی مواد عضویه‌نك تراکمی ایچون زماندن

بشقه هیچ بر شی ایستهمز بوزمانك دخی غایت اوزون اولدیغی آشکاردر . عصرمزه قدر باقی اولان غابات قدیمه‌ده سنوی متکون قار بونك یعنی معدن کورینك مقداری حقنده بحث ایدن ارباب معلومات دیمشلردرکه هر یوز سنه‌ده بر انجق یوزده بر بچق قالینلغنده طبقهٔ واحدهٔ فحمیه تکون ایدر لکن حیواناتك تکوننده اول اولان ازمنهٔ قدیمه‌ده‌کی جو بخار ایله مشحون بولندیغندن آندن نشأت ایدن نباتات جداً قوی اولوردی وباطن ارضدن خیلی حامض قار بون صعود ایدر ایدی بناءعلیه نباتات مذکوره قار بونی باطن ارضده سرعتله حصوله کتوررده هر حالده تکونی زمان طویل ایستمیان یالکز فحم حجری رسوباتی دکلدر بلکه جمیع رسوبات دخی زمان طویل ایستر حتی غایت ثخن عظیم کسب ایدن وجیری اولان رسوبات حجریهٔ قوقعیه‌نك تکونی ایچون دخی قرون عدیده‌یه احتیاج واردر .

نباتات بقیه‌سیله وجود بولان نوربی رسوبات فحمیه ایله تشبیه وتطبیق ایدنلر فحم حجریده وتوربده منظار معظم ایله کشف اولنان ازهار خلویهٔ عدیده‌یی رؤیت ومشاهده ایتمشلردر وتحقیق ایلمشلردرکه تورب ارضه جزوراً متعذری اولان اشجار ایله واو اشجارك شست فحمیده

محفوظ بولنان اوراقی ایله، ویکدیکرندن منفصل ومختلف الاتساع حوزه‌لرده‌کی اشجارك وجودیله حاصل اولور .

ایمدی بو احوالك جمله‌سی اراضیٔ مکشوفه حقلرنده متکون مستنقعاتلی اماکنده حصولنه دلالت ایدروبونکله ده اشجاری میاه انهارك و یا میاه بخارك طاشیردیغی حقنده‌کی قول مردود بولندیغی نمایان اولور .

(مابعدی وار)

مقتطفات منثوره

حضرت علی کرم الله وجهه شو مألده بیورمشلردر :

اصدقا اوچ واعدا دخی اوچ نوعدر احبا انسانك کندی دوستی، دوستنك دوستی، دشمننك دشمنیدر اعدا انسانك کندینك دشمنی، دوستنك دشمنی، دشمننك دوستیدر.

امام ابو القاسم قشیری (مقصد الاسنی فی شرح اسماء الحسنی) نام اثر مقبولنك اسم (وهاب) بحثنده بیان ایلمشدر :

حکمادن بری دیمشدر که دنیاده الڭ چوق غملی انسان حسد شعار وکمال راحت وسعادت اوزره یشایان قناعتکار

واذایا و جفایایه بغایت صبر وتحمل ایده‌بیلان حریص ومعیشتده دوچار سفالت اولان تارك دنیا بولنانلردر الك زیاده کرفتدار ندامت اولانلر ایسه ورطهٔ افراطه دوشن عالملردر .

—

اثر مذکورك (السلام) بحثنده دخی شویله افاده قلنمشدر :

(سلام) سلامه‌دندر جناب حقك اسمی معناسنجه ربی آفاتدن تنزیه وصفات مخلوقاتدن تقدیس‌در مولایه قلب سلیم ایله رجوع ایتمك

(یوم لاینفع مال ولابنون الامن اتی الله بقلب سلیم)

مضمون کریم ومؤدای فخیمنجه دخی مدلل اولدیغی اوزره بغایت مقبول، انسانك سعادت دارینه مدار حصول اوله‌جغی آزادهٔ کواه اولوب آداب اسلام وسلامتدن اولدیغی وقلب سلیم ایسه غل وغشدن وحقد وحسددن بری اولمقدن عبارت بولندیغی کتب مرغوبه‌ده مبسوطدر حقد وحسددن برائتك منافع فوق‌العاده‌سنه دال اولمق اوزره امام مشارالیه اصمعی‌دن نقلاً دیمشدر که

یوز یکرمی یاشـنده بر اعرابیدن بو قدر یشامسی سببی سؤال اولندقده (حسددن برأتمدر) جوابنی ویرمشدر.

رسالهٔ قشیریه‌نك (استقامت) بابنده مندرجدر :

ابو علی دقاق علیه رحمة الخلاق. «استقامتك اوچ درجه‌سی واردر اولی تقویم صکره اقامت صکره استقامتدر تقویم تأدیب نفوس، اقامت تهذیب قلوب، استقامت ایسه تقریب اسراردر» دیمشدر.

ابو علی جرجانی علیه رحمة الباری «صاحب استقامت اول طالب کرامت اولما کرچه نفسك کرامت طلبنده متحرکه‌در اما ربك سندن استقامت طلب ایلر» دیمشدر.

واسطی علیه رحمة العالی «استقامت اول خصلتدرکه وجودیله محاسن کمال بولور، فقدیله محاسن قبیح اولور»،

شیخ شبلی علیه رحمة الولی «استقامت اول خصلتدرکه شمدیدن مشاهدهٔ قیامت ایده‌سك» بیورمشدر.

امام قشیری رحمة الله علیه‌ده بیان ایلشدرکه «استقامت فی‌الاقوال ترك غیبت، اسـتقامت فی‌الافعال نفی بدعت، استقامت فی‌الاعمال غیرت ونفی حجت ایله اولور.»

الواحد * الاحد

حقنده امام قشیری شویله دیمشدر :
بو ایکیسی اسماء آلهیه‌دندر واسماء آلهیه‌دن اولدقلرینه
«وآلهکم آله واحد» «قل هو الله احد»
نص جلیللری دلالت ایدر .

حقیقةً واحد قسمی اولمیان وکندیسندن بر شیئك استثناسی غیر ممکن اولاندر بو مفهوم اهل تحقیق عندنده معنای حقیقیدر و (دار واحده) و(درهم واحد) ترکیبلرنده‌کی واحد لفظی معنای مجازی‌یه محمولدر زیرا بونلردن بعضیسنك استثناسی صحیح اولور .

ابن فورك دیمشدرکه (واحد) صفات الهیه‌دندر واوچ معناسی واردر : بریسی لذاته قسمی یوقدر زیرا غیر متبعض وغیر متجزیدر ایکنجیسی شبیهی یوق دیمکدر حتی عرب (فلان واحد فی عصره) دیرلر یعنی بو ترکیب ایله فلانك عصرنده نظیری اولمدیغنی بیان ایدرلر اوچنجیسی افعالنده شریکی یوقدر معناسنده‌در نصلکه فلان بو ایشلرده متوحددر دینور یعنی هیچ بر کیمسه او ایشده او آدمه معین وشریك اولمدیغی کوستریلور .
متقدمین بو اوچ معنی جناب حقه مستحق اولوب فقط

توحید برنجیــده یعنی نفی قسمت معناسنده حقیقت، دیکر ایکیسنده مجاز صورتنده اولدیغنی بسط وتمهید ایلمشلردر.

(احد)ك دخی لغتده اصلی (وحد) در نصلکه (رجل وحد) دینور حانك فتح وسکونی جائزدر (رجل فرد وفرید) دینلدیکی کبی. (وحد) ك واوی همزه‌یه تبدیل ایدلمشــدر نصلکه (امرأة اسماء) دینور (اسما) نك اصلی (وسما) در زیرا حسن معناسنه اولان (وسامه) دن اولوب واوی الفه قلب ایدلمشــدر. خلقك برطاقی واحد ایله احدی فرق ایتمز و بعضلری ایدر ودیرلرکه واحد افتتاح اعــداددر بر ایکی اوچ الی‌اخره دینور (واحد) عدددن کندیسیله ذکر اولنان شیئك نفیی ایچونده بر اسم‌اولور و بعضلر جحد ایله ذکر اولنور دیمشلردر اوحالده (ماجاءنی احد) دینور بوده واحدایله مافوقنك کلسنی نفیدر و(جاءنی واحد) دینور (جاءنی احد) دینلمز.

توحید ایســه سبحانه وتعالی حضرتلری بردر دیه‌رك حکم ایتمکدر بو حکم قول وعمل واشارت اصــابع ایله اولورایمدی توحید اوچدر: بنفسه جناب حقك توحیدیدر بوده اللهك علم واخبــاری کندوســنك بر اولدیغیــدر ایکنجیسی عبدك حقی توحیــدیدر بوده ذکر اولنه‌جغی اوزره وحدانیت آلهیه‌یی تصدیقدر اوچنجیسی حقك عبدی

توحيد ايتمسيدر يعنى عبده توحيد اعطا ايتمسى وتوفيق ويرمسى ديمكدر .

توحيد حقنده افاخم اسلاميه آثارندن مقتطف بر رساله ترتيبنه چاليشلمقده اولديغندن ايلروده بونك دخى محاضراته درجيله تزيين صحائف قلنه‌جقدر .

⁂

« اخلاق محسنى » ذيلنده مسطوردر :

علامت حمق بشدر : غيرك مضرتندن كنديسنه منفعت تصور ايلمك، بى رياضت عبادتله ثواب آخرت رجا ايتمك، خصومت وخشونتله معاشقهٔ نسوانه مباشر اولمق، راحت وحضور ايله دقايق علومه وقوف وشعور قصدنده بولنمق، نقض وبغض وعقوق ايله ناسدن صداقت توقع وانتظار ايلمك .

⁂

كذلك ذيل مذكورده مبسوطدر :

شو التى خصلتله آراسته اولانلرك صداقتنده شائبه، مخالصتنده شبهه يوقدر يعنى دوستك معايبنه اطلاع ايلديكى حالده افشا واظهارى جائز كورميان، احبابنده كورديكى

هنر ومحاسنی مع زیادةً افشـا واعلام ایدن، ایتدیکی احسان مقابلنده امتنان وکوردیکی احسانه قارشو تجویز نسیان ایلمیان، احباسندن مشاهده ایلدیکی خطاوذلتی ذیل عفو ایله ستر و معترف جرم وقصـور اولان احبـانك آزارینی شرف قبوله ارزان کورمکه همت ایدن ذواتك صدق وخلوصی تام ونقایصدن بری اوله‌جغندن انتخاب احبا خصوصـنده شو خصائص جمیله نظر دقته النمق وکذلك غیرك محب وفاشـعاری اولمق ایچون بو خصائل ایله متصف بولنمق لازمدر شبهه‌سزدرکه بونلرله اتصاف ایتمیـانلر ظاهرده دوست ایسه‌ده باطنده دشمندن فرقلی اوله‌مزلر .

بنه (اخلاق محسنی) ذیلنده محرردرکه :

مرافقت ومصاحبت شو اوچ طائفه ایله اولور ایسه هر یوزدن استلزام منفعت ایدر برنجیسی ارباب علم وعمل که انلرله مصاحبت سعادت دنیا وآخرتك حصولنه مدار سهولتدر ایکنجیسی اصحـاب مکارم اخـلاق که انلرله الفت واتفاق موافق عقل وحکمتدر چونکه بونلر دوستك خطاسنی دامن اغمـاض ایله ستر ایدوب نصح وپند وصلاح وفلاحنه سعی وهمت ایدرلر اوچنجیسی

بی غرض اولانلر، شائبهٔ طمعدن بری بولنانلر واساس محبتی قواعد صدق واخلاصه بنا ایدنلردرکه محبتلری ارباب اغراضك مفسدتیله زائل وسائقهٔ طمع وحرص ایله محو ومضمحل اولمیه‌رق هر زمان ماحیٔ مشقت، داعیٔ مکرمتدر.

احوال آتیه ایله متصف اولانلرله الفت هر وجهله شایان مجانبتدر: بر طاقی ارباب فسق وفجوردرکه انلرك سعی وهمتی مشتهیات نفسه منحصر ومقصوردر کندولرینه میل ومحبت نه سبب راحت دنیا، نه‌ده موجب رحمت بقادر؛ بر طاقی اهل کذب وارباب خیانتدرکه انلرله مصاحبت عذاب الیم ومعاشرت بلای عظیمدر سائرلره سندن کلام فتنه انکیز نقل وروایت، بشقه‌لردن سکا اخبار وحشت‌آمیز ایصال وحکایت ایدرلر دروغ بی‌فروغی صورت راستیده کوستروب حق صریحی باطل صریح طرزنده تفهیم ایلرلر؛ هله بر طاقی ایسه اصحاب حمق وبلاهتدرکه نه جر منفعتده اقوالنه اعتقاد، نه دفع مضرتده افعالنه اعتماد مناسبدر اکثر عین خیر تصور ایتدکلری محض شر واقع ومفید اعتقاد ایلدکلری ضار،

موجب خسار اولەرق مضر ملاحظه ایتدکلری نافع اولور .

مقتطفات منظومه

(روضة الناظر ونزهة الخاطر نام اثر لطیفك)

فصل اولندن

تأدب صغیراً فالتأدب فی الصغر
یزیدك اقسام الکرامة فی الکبر
تعلم و ریعان الشباب بمائه
ففی الغصن شیٔ لیس یوجد فی الشجر
وما حفظ الانسان فی حده الصبی
یدوم دوام النقش فی صفحة الحجر

—

زمان صباوتده تحصیل ادب ایله؛ زیرا کوچکلکده تأدب بیودیکك وقت انواع لطف ومکارمی زیاده ایلر .
علمی اکتسابه شتاب ایله که نهال شباب آب ناب علوم ایله فیضیاب اولور؛ زیرا اشجارده اولمیان خواص اغصانده بولنور .

هنكام صباوتده حفظ وتعلم ايديلان شی طاش اوزرنده کی نقشك دوامی کبی پزیرای ثبات اولور .

—

من باع ايام الصبی بتأدب
ربحت تجارته على الازمان

—

ايام صباوتنی تأدبه حصر وصرف ايدنلرك تجارتی على الدوام مربوح ومزداد اولور .

—

ومن اشترى لهو الحداثة فاته
نيل الكهول وآب بالخسران

—

هنكام حداثتنی لعب وعبثله محو وافنا ايدنلر ايسه زمان شیخوختده فضل وراحتدن محروم اولورلر وخائب وخاسر اولەرق محو اولوب كيدرلر .

—

اثرمذكورك فصل ثانيسندن

اذا العود لم يثمر وان كان شعبة
من المثمرات اعتده الناس فی الحطب

ولا تتكل الا على ما فعلته
ولا تحسبن المجد يورث كالنسب

—

میوه و یرمیان اغاج اشجار مثمره جنسندن بولنسه بیله خلق آنی ینه اودون یرینه استعمال ایدرلر.
سن یالکز کندی افعالکه باق، اکا کوون یوقسه مجد وشرف نسب کبی موروث اولور ظن ایتمه.

—

ليس اليتيم الذى قدمات والده
ان اليتيم يتيم العقل و الادب

—

پدری وفات ایتمش اولان یتیم دکلدر؛ یتیم انجق عقل وادبدن محروم قالمش بیچاره‌لردر.

—

لئن فخرت بآباء ذوى شرف
لقد صدقت ولكن بئس ما ولدوا

—

صاحب شرف وشان اولان آبا واجدادکله افتخار ایدرسه‌ك طوغری سویلمش اولورسك لکن شو قدرکه آنلر فنا بر ولد وجوده کتورمشلردر.

—

شاعر مشهور (باخرزی) نك آثارندن

خذ العفو و أمر بعرف كما
امرت واعرض عن الجاهلين
و لن فی الكلام لكل الانام
فمستحسن من ذوی الجاه لين

—

عفوی الده ایت، سن نصل ایولكله معامله‌یه مأمور اسه‌ك خلقه‌ده او خصلتله ائتلاف توصیه ایله !

جاهللردن چكين، اجتناب ایله !

هر كس حقنده كلام ملایم قوللان؛ زیرا صاحب عز و منزلت ایچون الڭ زیاده مستحسن اولان حال ملایمتدر .

⁂

ابن كمال مرحومك آثار منظومه‌سندن

(حرف الدال)

مطبخ دهر ایچنده آچ اولسه‌ك
كیمسه‌نك نعمتنه ایتمه حسد

رزق ایچون فی الحقیقه غم یمه کیم
ضمن الله رزق کل احد

—

سفید وسرخ ایله اولمز خراب قصر حسن آباد
قچن اصلاح ایده عطار آنی کیم دهر ایده افساد

—

صولادی سوقاقلری سقای ابر
سپوردی ره شاهی فراش آباد
فرحدن دوکوب یاش سمانك کوزی
جهانك یوزی کولدی واولدی شاد

—

(حرف الراء)

هیچ بیلدکمی بو اموات قبرده نیلر
هر کیاهی دیل اولوب سا که نصیحت ایلر
استخوان سرینی کاسه ایدوب یوللرده
هر کچندن ال آچوب یعنی دعاجر ایلر

—

عالمك احـوالنه يوقدر ثبـات
آدمی که آغلـدر که گلـدرر

گلستانـدن جهانك هر کسـه
که‌دیکندر صـونیلان که گلدرر

—

کوکل ییقمق خراب ایتمك کبیدر ید معموری
ولی یاپمق هزاران کعبـه بنیاد ایتمدن یکـدر
قول ایتمك لطف واحسان ایله دنیاده برآزادی
افندی ! نیجه یوز بیك قولی ازاد ایتمدن یکدر

—

که صفابولدی کوکل آیینه‌سی که کدر
عالمك حالی بودر بو یله گلور بو یله گیدر

—

هر قچن قارنجه‌نك بالی بتر
اولور اول بیچاره‌نك حالی بتر

انوری

نوش لب لعـل تو قیمت شـکر شکست
چـین سر زلف تو رونـق عنبر شکست

نوبت خوبی بزن هین که سپاه خطت
کشور دیگر گرفت لشکر دیگر شکست

لعل تو در خنده شد رشتهٔ پروین گسست
جزع تو سرمست گشت ساغر عبهر شکست

جرعهٔ جام لبت پردهٔ عیس درید
نقطهٔ نون خطت خامهٔ آزر شکست

رهرو امید را عشوهٔ تو یی برید
خانهٔ اندیشه را غمزهٔ تو در شکشت

بیدل

درشتند اهل عالم خواه شهری خواه روستایی
قضا نا بخته کم کرده گوئی خاك آدم را

هر که در ادب طلب نکند
بر بساط شرف طرب نکند

ادب آموز گرت می باید
که زمانه ترا ادب نکند

—

(لطائف النعمه فی اقسام الحکمه) دن :

حکمتك قسمینی بیان ایلدیکمزدن شمدی بوراده بوقسملرکده اقسامنی بسط وتمهیده شروع ایده‌جکز .

حکمت طبیعیه

علم طبیعی دخی (حکمت طبیعیه) اصلیه وفرعیه اعتباریله ایکی‌یه و بونلرده اقسام متعدده‌یه منقسمدر .

(حکمت طبیعیهٔ اصلیه)

سکز قسم اولوب برنجیسی ایله ماده، صورت، حرکت، طبیعت، اسباب، نهایت، غیرنهایت، حرکاتك محرکاته تعلقی، واحد متحرك اولان وقوتی غیر متناهی بولنان وجسم اولمدیغی کبی بر جسمده بولنمیان محرکْ اوله انتهاسی مثللو جمیع طبیعیاته شامل امور بیلنور امور مذکوره‌دن ایسه (سمع الکیان) نام کتاب بحث ایدر .

عبد القادر بغدادی علیه الرحمة جانبندن بیان ایلدیکنه کوره (کیان) کلمه‌سی فرس قدیم لساننده عناصر وطبایع معناسنه‌در وکتاب مذکور ارسطونك تألیفاتندن اولوب مبادئ علم طبیعی‌یی مشتملدر . (ادب الکاتب)ده ایسه (کیان) کلمه‌سی لسان سریانیده طبیعت معناسنه اولدیغی وعند الحکماء طبیعت اجسامك مواضعنه صرف

وتحريك ايدن معنابى مفيد بولنديغى و (سمع) ايسه شين معجمه ايله (صيت) ديمك اولوب مؤخراً بالتعريب (سمع) اولەرق استعمال قلنمش و بوده (سمع الكيان) نامنده اولان مذكور كتابك مبادئ علم طبيعى‌يى مشتمل اولەرق متعلك علم مزبوردن ابتدا مسموعى اولمسى جهتله بويله تسميه ايدلمش اولديغى مذكوردر .

اقسام مجموعەنك ايكنجيسى ايله سماوات ومافيها، عناصر اربعه وانك طبايع وحركات ومواضعندن عبارت بولنان واركان عالم دنيلان اجسامك احوالى و بونلرك صنعتندەكى حكمت معلوم اولور بو قسمى (كتاب السماء والعالم) متضمندر. اوچنجيسى كون وفساد، توليد وتوالد، نشو و بلو واستحالاتدن بحث ايدر ومباحث مذكوره ايله نظائرينى (كتاب كون وفساد) شاملدر. دردنجيسى سماوياتك تأثيريله تخلخل وتكاثف كبى انواع حركاتك عناصر اربعەيه عارض اولمسيله قبل الامتزاج عناصر مذكورەيه عارض اولان احوالدن وكذلك علامات وشهب، بلوطلر، يغمور، كوك كورلتيسى، شمشك، هاله، قوس قزح، يلديرەلر، روزكارلر، زلزلەلر، دكزلر وطاغلردن بحث ايدر بونلرى (كتاب آثار علويه) نك اوچ مقالەسى مبيندر .

حكمت طبيعيهٔ اصليه احكامنك بشنجيسی ايله معادنده اولان اشيانك احوالنه وقوف حاصل اولور بونی (كتاب آثار علويه)نك مقالهٔ رابعه سی شاملدر .

التنجيسی كائنات ناميه دن بحث ايدركه آنی (كتاب نباتات) متضمندر .

يدنجيسی ايله كائنات حيوانيه يه كسب وقوف ايديلور بوندنده (كتاب طبايع الحيوان) باحثدر .

سكزنجيسی نفس ، حيواناتده وخصوصيله انسانلرده بولنان قوهٔ دراكه ومحركه يی بيان ونفس انسانينك وفات بدنله وفات ايتمديكنی وجوهر روحانی آلهی اولديغنی تبيين واعلام ايدر اشبو سكزنجی قسمی نفس وحس ومحسوس كتابلری مشتملدر .

(حكمت طبيعيهٔ فرعيه)

اقسامی دخی يديدن عبارت اولوب برنجيسی طبدر . علم طبدن غرض بدن انسانينك مباديسنی وصحت ومرضجه اولان احوالنی ودفع مرض ومحافظهٔ صحت اسباب ووسائلنی تعليمدر .

ايكنجيسی احكام نجوم اولوب بوده (علم تخمين) در وغرض ايسه اشكال كواكبك بعضيسنی بعضيسنه مقايسه وبونلرك قياسيله بروجه درج ايدرك جمله سنه

ادوار عالم، امالك، بلدان، موالید، تحاویل، تسایر، اختیارات ومسائل کبی احوالی اوزرینه رضه قیاساً استدلالدر .

اوچنجیسی علم فراست اولوب بوندن غرضده احوال ظاهره‌دن اخلاق اوزرینه استدلالدر .

دردنجیسی علم تعبیردر غیرینك تمثالیله نفسك مشاهده وقوهٔ مخیله‌نك تخیل ایلدیکی شیٔ اوزرینه تخیلات حکمیه‌در .

بشنجیسی علم طلسمات درکه عالم ارضیده قوهٔ فعل فعل غریب ایله ائتلاف ایتمك ایچون قوای سماویه‌یی بعض اجرام ارضیه‌نك قواسیله مزج ایلکدر .

آلتنجیسی علم نیرنجات درکه کندوسندن فعل غریب حدوث وظهور ایتمك ایچون جواهر عالم ارضیدن بولنان قوایی مزج ایتمکدر .

یدنجیسی علم کیمیادر بوندن غرض جواهر معدنیه‌نك خواصنی سلب وبونی بشقه برشیئك خواصیله ویا دیکر برشیئك بعض خواصنی بونك بعض خواصیله مزج ایلمکدر .

شیخك حکمت طبیعیه یاخود علم طبیعی حقنده‌کی شو تقسیمی علوم وفنونك سکز عصر اول بولندیغی

درجه‌یه کوره‌در . اول زماندنبری و باخصوص ازمنهٔ اخیره‌ده ترقیات علمیه حیرت رس افکار بر مرتبه‌یه‌وارمش وبناء علیه تقسیم معروض طبیعتیله حکمسز قالمشـدر؛ حتی حکمت طبیعیه نامی غریبونك (فیزیق) تعبـیر ایتدیکلری فنی تسمیه‌ده استعمال ایدلمکده بولنمشدر . یونان لساندن مأخوذ اولوب اولسانده‌کی اصلی طبیعت دیمك اولان (فیزیق) کلمه‌سنه مقابل لسانمزده قبـول ایدیلان حکمت طبیعیه نامی آلتنده‌کی فن منتظم شامل اولدیغی مباحثه نظراً قدمانك حکمت طبیعیـه تعبـیر ایلدکلری علمدن غیری دکلسه‌ده آنك عیـنی دخی اولمیـوب انجق بر جزؤیدر . زیرا اربابنه خفی اولمدیغی اوزره شمدیکی حکمت طبیعیه علوم طبیعیـه‌دن منشعب اوله‌رق صلبی، هوائی، مایعی کبی اجسـام موزونه، ضـیا وحرارت کبی اجسام غیرموزونه‌نك تجزی، الاستیقیت، عطالت، حرکت، انتشار، انعکاس مثللو خواصیله ترکیب کیمیویلرینه خلل کلمامك اوزره یکدیکرینه اولان تأثیراتنـدن نشأت ایدن آثار وحوادث متنوعـه‌دن و بو آثار وحـوادثك متبوع بولندقلری قـوانین وقـواعد طبیعیـه‌دن بحث ایتمکده اولدیغندن تقسیم استاذه کوره مقـدمکی حکمت طبیعیهٔ اصلیه‌نك درت برنجی قسمنه مقابل کورنمکده‌در .

فی الحقیقه بو درت قسمك احتوا ایتـدیکی مباحث میانده علومك شمدیکی حالنه نظراً فلسفه‌یه تعلق ایدن بحث وار ایسه‌ده اکثریت او بر طرفـده قالمقده‌در و بناء علیه حکمت طبیعیهٔ جدیده‌یی اقسـام مذکوره‌یه مقـابل کوسترمکله بیوك خطا ایتدیکمزی ظن وامیدده حقسز دکلز صانیرز.

قدمانك حکمت طبیعیهٔ اصلیه اقسامندن عد ایتدکلری تقسیم استاذدن نمایان اولان معادن، نباتات، حیـوانات علملرینك ایسه بوکون آیری آیری ومنتظم ومکمـل برر علم اوله‌رق سعادت مدنیه‌نك ارکان متینه‌سندن بولندقلری وارسـتهٔ قید ایضاح واصراح اولدیغی کـبی نفسی وحیواناتده وباخصوص نوع بشرده بولنان قوهٔ مدرکه‌یی بیان ونفس انسانیه‌نك غیر فانی بر جوهر روحانی بولندیغنی تعیین واعلام ایدن علمك ـ که تقسیم استاذه کوره حکمت طبیعیهٔ اصلیه اقسامنك سکزنجیسیدر ـ (پسیقولوژی) یعنی علم احوال روح اولدیغی نزد معارفندانده غیرخفیدر.

استاذ حکما علیه رحمة المولی جانبندن حکمت طبیعیهٔ فرعیه اقسامی میانه ادخال ایدیلان علم جلیل طبـك نه قدر ترقی ایتمش و برچوق علوم وفنون عالیه وآلیه‌نك ارتباط وانضمامیـله نه درجه‌لرده توسـع ایلمش اولدیغی

آزادۀ کلفۀ بیان اولوب طلسمات ونیرنجات کبی زمانمزده اصول وفوائدی غیر مسبوق وزمانمزك یوز بیکلرجه بدایع فنیه‌سی قارشوسنده خیالات واوهام نوعندن قاله‌جغی محقق اولان شیلردن بحثه بوراده هیچ لزوم یوقدر و حقیقتنه واقف اوله‌مدیغمز وبلکه اولمغه بیله محتاج بولنمدیغمز بو درلو علملری موضوع بحث ایتمکدن ایسه تفصیلاتنی آرزو ایدنلره اوقونمقدن مبرا کتب مخصوصه‌سنی، مجملاً بیلمك ایستیانلره دخی ابن خلدونك کتاب اولنك فصل سادسنی توصیه ایله اکتفا ایتمك البته اولیدر.

کله‌لم حکمت طبیعیۀ فرعیه اقسامندن اولان احکام نجوم، فراست، تعبیر رؤیا، کیمیا علملرینه:

علم احکام نجومك مردودیت وغیر مردودیتی مدققین علمای اسلامیه بیننده موضوع بحث ومناظره اولمشدر. انجق اول امرده شوراسی معلوم اولملیدر که استاذك علم احکام نجوم حقنده سبقت ایدن تعریفندن دخی نمایان اولدیغی وجهله فن هیئت بو علمك متفرعاتندن اولمدیغندن مردودیت وغیر مردودیت بحثنك اکا شمولی اوله‌مز.

هیئتك حکمت ریاضیه اقسامندن برفن جلیل پر منفعت اولدیغی وسیارات وکواکبك اعداد واحوال

واشكال وطبايع وسير وحركاتندن يعنى اجرام سماويه ايله بونلرك قوانين وحركاتى احوالندن بحث ايلديكى جهتله علم احكام نجوم ايچون استلزام مردوديت ايليان مشابهت كهانت شائبه‌سندن برائتله ممتاز بولنه‌جغى اشكاردر .

حكمت رياضيه اقسامى بسط واعلام قلنه‌جغى صره‌ده فن جليل مذكوردن دخى بحث طبيعى اولديغندن بوراده آندن فراغتله علم احكام نجومه نقل كلام ايده‌لم .

علم احكام نجومك نظر شر يعتده مردوديتى مخبر غيوب ومعرف اسرار عدايدلمسندن وعلم اسرار وخفياتده حضرت عالم الغيب والشهاده متفرد ومتوحد اولمسى جهتله كهانت يعنى معرفت اسرار واخبار غيب وانلره اعتقاد موجب كفر اولمسندن ناشيدر كتب عقايد مطالعه ايدنلره خفى اولمديغى اوزره سيلكوتى كبى بعض محققين كهانتله علم احكام نجوم بيننده‌كى مشابهتى رد ايدرك كاهن احكام واحوالدن سببسز، علامتسز اخبار ايله اطلاع غيب ومعرفت اسرار ادعا ايدندر منجم ايسه كاهن كبى اوليوب علم نجوم سببيله ودورات فلكيه علامتيله مقتضيات ومسبباتى اخبار ايدر بلا سبب و بلا علامت خبر ويرمز ديمشلردر فاما سعد الدين كبى بعض افاخم دخى حوادث آتيه‌يه علمى ادعا ايلديكى تقديرده منجمده كاهن كبيدر

رأينده بولنمشلردر احكام نجومك مردوديتی كهانت وسحره
مشابهت ومماثلتندن ایچون اولمسنه نظر ایدیلور ومنجمينك
اخباراتی احوال نجومدن استدلالاً وتجارب واقعه‌يه
استناداً اختيار ايديلان ظنياتدن عبارت اوله‌رق مطلق
الوقوع بولنماسی قبول وتقدير قلنور ايسه مردوديتك
زوالی (اه اعلم) ممكن اوله‌جغی ؛ يوق اجرام واحوال
علويه‌نك اجسام وحوادث سفليه‌يه تأثيراتی ادعا و بو
تأثيراتدن استفاده وانتفاع والتزام ايديلور ايسه مستلزم
مذموميتی اولان مشابهت ومماثلت معروضه بلكه تماميله
حاصل اولمش اوله‌جغندن بالضروره مردود اولمسی لازم
كله‌جكی متبادر خاطر ايسه‌ده افاخم بيننده موضوع بحث
اولمش وحقنده مختلف رأيلر ويرلمش بر مادهٔ مهمه‌يه دائر
بسط ملاحظه حدمز خارجنده اولديغندن علم مبحوث
عنه ایچون بوقدر تفصيل ايله اكتفايی مناسب كوريورز.

فراست ايسه افاخم علمانك بيانته كوره خلق
ظاهردن خلق باطنی يعنی احوال ظاهره‌دن احوال
باطنه‌يی استدلالدر وايكی قسمدر برنجيسی تجربه ايله
حاصل اولور حكمانك فروع حكمت طبيعيه‌دن عد
ايلديكی اشته بوتجربه ايله حاصل اولان فراستدر .

متقدمين ومتأخرين حكمادن پك چوق ذوات

وخصوصيله ابن سينا وابو طالب دمشقى كبى مدققين
بو فراست حقنده رسائل متعدده تأليف ايلمشلر والفاظ
واقوال واطوار واحوالدن ووجوه واعضا واشكالدن باطنياته
استدلالك طريقنى تجربه‌يه استناداً بسط وتمهيد ايتمشلردر.
تجربه ايله حاصل اولان فراستدن بحث اولنديغى
صره‌ده ايراد ايديلان مثاللر ارەسنده شايان استبعاد او-
لانلرى موجود وفى الحقيقه خاصهٔ فراست عقلك قوتنه،
انتقالك سرعتنه وتجربه ومعلوماتك كثرتنه كوره درجه
درجه اوله‌جغى جهتله برينك نظر استبعادينى جالب
اولان استدلال ديكرى عندنده ممكن عد اولنه بيلورايسه‌ده
امثلهٔ فراستدن چوقلرينك قولايلقله شايان اعتماد اوله-
ميه‌جغى مطلقدر .
شو سوزلرمز فراستى جحد وانكارمزه مدار حكم
اولامليدر چونكه
﴿ ان فى ذلك لآيات للمتوسمين ﴾
نص جليلى دلالت ايدركه انسان ايچون احوال ووقو-
عاتدن عواقب ونتايجى، اقوال وافعالدن منويات ضمير
وخفاياى مطالبى توسم وتفرس وكشف واستدراك غير مستحيلدر و
﴿ تعرفهم بسيماهم ﴾
نظم عاليسيله مثبتدركه اشكال وجوه ايله احوال واخلاقه

تحصـيل علم و وقوف ارباب دقت وتجربه‌یه سهیلدر .
همده فراستك بیانی صره‌ده ایراد اولنه بیلور اول درجه
حکملی وقوتلی مثـاللر واردرکه دلالتلرنده‌کی مطـابقت
ظاهردر .

فراستك ایکنجی قسمی فراست شرعیه‌در قلبی فیو-
ضات صمـدانیه ایله منور اولان عارفین نائل اولور؛ او
کار بانسرای سعادته اعمال حسنه‌یه مداوم وسیئات ومعا-
یبدن توقی‌یه مقدم اوله‌رق مرآت ضمیری غبار تعلقـات
فانیه‌دن طـاهر واولانجه همتی متقیـانه ایفای وظائف
عبودیته مصروف ومنحصر اهل یقین واصل اولور .

(تعبیر رؤیا) حقیقةً بر عـلم صحت نما اولدیغی رهین
رتبهٔ بداهتـدر زیرا رؤیای صـالحه‌نك اجزای نبوتدن
بولندیغی خبر شریف ایله مثبتدر . واقف حقایق رسول
امین ونبی صـادق صلی الله علیه وسلم افندمز حضر-
تلرینك کندی رؤیالرینی تعبیر بیوردقلریله مرتبـهٔ ثبوته
توصیل ایدلمشدرکه رؤیای صالحه واردر وآنی تعبیر صحیح
اولور .

تعبیرك خیـالات واوهام نوعنـدن اولمدیغی جناب
پیغمبر ذیشانه یار صدیق ابو بکرالصدیق ونصاب فراستدن
بغـایت بهره‌یاب اولدیغی دلالت حـدیث شریف ایله

بی‌ارتیاب اولان عمر بن الخطاب رضی الله عنهما کبی رکن رکین ائمهٔ مسلمین حضراتنك تعبیر رؤیا یوروملریله محقق وصریح اولور»

انجق تعبیر پرصحت ایچون رؤیای صالحه‌یی اضغاث واحلام وخیالات واوهامدن فرق وتمییزه موفقیت شرطدر بوکا الك زیاده موفق اولان مکاشفه‌در. بزم ایچون رؤیامزك صالح وغیر صالح اولدیغنی تمییز وتحقیق سهیل دکلدر پك مشکلدر وبناء علیه تعبیرنده اصابتمز بلکه‌ده مستحیلدر. بو جهتله فریفتهٔ هوس تعبیر اولمامقلغمز وبو صورتله بر چوق اندیشه‌لره، وسوسه‌لره، درلو درلو امیدلره، انتظارلره اوغرامامقلغمز مناسبدر. رضاجویانه، متوکلانه حرکتی ترجیح ایتمیوبده هر کوردیکمز رؤیادن تفأل ایتمك، هر راست کلدیکمزدن تعبیر طلب ایلمك ویا هر الده کچن تعبیر کتابلرینه اعتماد ایله بوش بوش وهملره خوفلره امللره دوشمك روا اولمسه کرکدر.

(مابعدی وار)

مدنیت اسلامیه

عنوانی آلتنده‌کی شو مقاله ویا دها طوغریسی

رساله‌یی یازمقدن مقصدمز اومدنیتك قواعد وقوانیننی بسط وبیان وحقیقة تمدن بو قوانین جلیله وقواعد جمیله‌یه تماميله اتباعه توقف ایلدیکنی ارائه وتبیاندر .

اوله‌جه بر قاچ سوز

چوقلرك اسانمزه یکی نقل ایدلمش یعنی غربك مفید ومضر متنوع هدیه‌لرندن معدود اوله‌رق مملکتمزه یقین زمانلرده کلمش ظن ایتدکلری « مدنیت » ویا « تمدن » کلمه‌لری بزده ومقتدامز اولان قوم نجیب عربده من القدیم موجود ایدی واو نامارك احتوا ایلدیکی حقایق ومنافعدن اقوام معروضه مستفید ووایه‌دار ایدی؛ انجق بر ارالق اونودلدی، صحایف کتبده قالدی؛ مؤخراً غر بله اولان مناسبت آثارندن اوله‌رق میدانه‌چیقدی اما حال اصلیسنده دکل ایدی بلکه ظاهرده پارلاقلغی کوزی آلان وفقط حقیقتده محروم زیب وزینت اولان بر لباس عجیب غر بی‌یی ملبس ایدی؛ دینه بیلورکه اسکی وقار وجدیت وخیر ومنفعت خلعت‌فاخره‌سنی هنوز اکتسا ایده‌مامشدر. بو مدنیت کلمه‌سنك — انتشار ایتمش بعض مقالاتده کورلمش اوله‌جغی اوزره — «آسایشده کمال» معناسنی افاده ایتدیکی بعض معاصرین جانبندن ایراد اولنه‌رق شو مفهومك اصابتی اثبات ایدلمك ایستنلمش ومدنیت مجتمعاً یشامق اولمدیغی ظننده بولنلمشدر.

مدنیت انسانك مجتمعاً یشامسنی افاده ایلدیکی حالده آسایشده کمال معناسنی مفید اوله‌جغنده حصول تردد ضروری کورینیور؛ فقط انسانلرك «مجتمعاً یشامسی» تعبیریله «آسایشده کمال» تعبیری آره‌سنده فرق بوله‌میان بزم کبیلر ایچون اوضرورتك زوالی ضروری‌اولور؛ زیرا ترکیب مذکورده «یشامق» تعبیری «اولمك» اثنتك نقیضنی مفیداولمیوب «راحتله عمر سورمك» مفادنده بولنمسی درخاطر ایدیلنجه و بویله «راحتله عمر سورمك» حالی «آسایشده کمال»دن غیری اوله‌میه‌جغی بالضروره تصدیق اولنجه حکمای قدیمه‌مزك «تمدن انسانلرك مجتمعاً یشامسیدر» یولنده‌کی سوزلرینی رده لزوم قالمز. باخصوص مشار الیهمك ونی نصل ونره‌ده سویلدکلری وعقیبنده نه مطالعات بسط وتمهید ایلدکلری نظر دقته آلنجه اویله بر ردك عبث اولدیغی تسلیمدن غیری چاره بولنمز؛ باقکزکه فاضل حقایق‌بین یمدانی جلال الدین دوانی براثر مرغوبنده نه دیمشدر:

«تمدن یاخود مدنیت‌مدینه‌دن مشتق اولوب مدینه‌ده اجتماع دیمکدر انجق مدینه بومقامده ابنیه وجدران معناسنه دکلدر بناءً علیه مدینه‌ده اجتماع دیمکلکمز

وجه لایق اوزره انتظام اموری مؤدی بر اجتماع عامدر.
حکمانك (انسان مدنی بالطبعدر) دیملری دخی بو معنی
اوزره‌در.»

اشته حقیقت بوندن عبارتدر. اعضا وقوای بدن
انسانی دوام وبقاده یکدیکره محتاج اولدیغی کبی افراد
واجزای انسانی دخی بر برینه محتاج ومفتقر اولوب
هر شخصك کمال وتمامی دیکر اشخاصك معاونتیله حاصل
اوله‌بیله‌جکی اجلدن انسانك ابنای نوعیله بر وجه تعاون
الفت ومخالطه‌سی وجوب قطعی تحتنه کیرمشدر. شو
وجوبك خلافنی اختیار، قاعدهٔ عدالتدن انحراف وصفات
جور وتعدی ایله اتسام واتصافدر حتی فاضل مشار الیه
بو حقایق ودقایقدن بحث ایلدیکی صره‌ده دیمشدر که
«هم نوعندن عزلت ووحشتی اختیار ایله آنلره معاونتدن
کلیاً اجتناب ومع هذا کندی اسباب معیشتنی تهیئه
بارکرانی دیکره تحمیل ایتمکه بعضیلر زهد نامی ویرمشلر
وبونی فضائلدن عد ایتمشلرسه‌ده شو حالك بالعکس جور
محض اولدیغی آشکاردر؛ چونکه دنیا یوزنده بولنه بیلمك
ایچون هیچ بر انسانك احتیاج وافتقارندن وارسته قاله‌
میه‌جغی غذا ولباس کبی انواع حوایجی دیکرلرینك
محصول سعی وغیرتندن اخذ وتدارك ایدوب بده مقابلنده

هیچ نفعی کورلمامك موافق عدل وحقانیت اوله‌میه‌جغی بدیداردر کرچه بو مثللولردن عدم اسباب سایه‌سنده افعال رذیله‌نك صادر اوله‌ماسی کندیلرینك اهل‌فضیلت اولدقلری ظننی ویرمش ایسه‌ده بو ظن خطادر؛ زیرا عفت ترك‌شهوتله دکل بلکه آنی بر وجه عدالت استعمال ایله اولور».

حضرت جلال الدینك بو مقامده‌کی تمهیداتی دها مفصل ایسه‌ده شمدیلك بحثمزه عدم تعلق جهتیله بوراده تذکاری مناسب اوله‌میه‌جغندن صدد بحثه رجوع اقتضا ایتمکده‌در.

بالاده اشارت اولندیغی اوزره قدمای حکمانك وبتخصیص محققین علمای اسلامیه‌نك مدنیت حقنده‌کی تعریف معروضلری بو رساله‌ده موضوع بحث اوله‌جق مدنیتك معنای اصطلاحیسی اوله‌رق قبول ایدلمشدر.

انسانك مجتمعاً یشامسنی استلزام ایدن خلقت وطبیعتی بولندیغی نقطه‌نك دائما یوقاروسنه عروج واعتلاسنی موجب اولمسی حسبیله اولانجه سعی وهمتی شو مقصدك حصولنه طبیعتیله انصراف ایدرك نوع بشر ایچون هر آن ترقی کورلمك مقتضی اولمشدر.

شو ایکی قوهٔ طبیعیه‌نك تأثیریله هر هیئت مجتمعهٔ

بشریه مقصود اصلی اولان راحت کامله‌نك اسباب ووسائلنی استکمال واستحضار واستدامه واستقرار حالنده بولنوب مدنیتك نقطهٔ کمالنه وصول ایچون طرق مختلفه‌یه سلوك ایتمشدر. انجق انسانك مجمع قوای متضاده اولمسی الجاآتندن درکه اکثر هیئت بشریه‌نك کریوهٔ خطایه کیتمسی اقتضا ایلمشدر؛ یالکز او قوانك محافظهٔ اعتدالنه موفق اولانلر کندیلرینی کاربانسرای سعادته ایصال ایده‌جك طریق سلامتی بولمشلردر. موفقیت مذکوره عجز ذاتی‌یی ادراك واعتراف وهدایت خلاق کریمدن استفاده غیرتیله اتصاف ایتمك سایه‌سنده حصول بولمش واوهادیٔ حقیقینك احسان ایلدیکی فانوس شریعتله منور شهراهه دوام ایدیلوب قوای فاسده وصالحه‌یه متابعتده افراط وتفریطدن مجانبت دخی چیقمز یوله صاپمق فلاکتندن موجب خلاص وسلامت اولمشدر. شو حال هیئت اجتماعیه‌لرك ایکی درلو اولمسنی اقتضا ایتدیروب خیراتله تنظیم امور واجرای معاملات ایدن افراددن متشکل جمعیتلر هیئت فاضله عنوان جمیلنه مظهر اولمشلر وشرور ایله اجتماع ایدن افرادك وجوده کتوردکلری هیئتلر دخی هیئت غیر فاضله نامنی المشلردر. هیئت فاضله‌نك اساسی کسب سعادت ودفع شرور

قواعدينه مؤسس ومبتنی اولوب اعضا وافرادینك اعتقا-
دات حقه‌واعمال صالحه‌یه اشتراکلری دائمی‌اولور؛ بونلرك
حرکات وافعاللری — اختلاف اشخاص وتباین احوال
طریقك وجودیله‌برابر — متوافق وانجق برغایته متأدی
بولنور. شبهه‌سزدرکه بونك موجب صحیح وسبب قطعیسی
اتم واکمل شرایع اولان شریعت مطهرهٔ محمدیه‌در واو
شریعت جلیله‌بو خاصهٔ فوق العاده‌یی تمامیله حائز اولمقده
متفرد ومتوحددر؛ بناء علیه هیئت فاضله ایچون اساساً
انواع واقسام فرض وتقدیرینه لزوم قالمز. اما هیئت غیر
فاضله‌نك وجودینه باعث اولان شرور ومتنوع، قواعد
فاسده وضعیفه مختلف اولدیغی جهتیله بونك تنوعی
ضروریدر و بوسببدن هیئت غیر فاضله‌نك اقسامی واردر
که بری هیئت جاهله، بری هیئت فاسده بریده هیئت
ضاله‌در اقسام مذکوره حقنده ایجاب ایده‌جك تفصیلات
ایسه محلنده کله‌جکدر.

(مابعدی وار)

محاضرات

مقتطفات

نومرو ۱۷,۱۸,۱۹,۲۰ برنجی جلد ذی القعده

خیر

عاقل اولدر که خیره طالب اوله
دوشمیـه تا که شر ایله ذله

امر سلطـان انبیا در بو
اطلبوا الخیر دهر کم کله

مایه الافتخار فضلای اسلام اوقجی زادهٔ فضیلتبنام علیه رحمة العلامك شو قطعه‌سنه زیب آور اولان حدیث شریفك تامی « اطلبو الخیر دهرکم کله وتعرضوا النفحات رحمة الله فان لله نفحات من رحمة یصیب بها من عباده وسلوا الله تعالی ان یستر عوراتکم ویؤمن روعاتکم » اولوب حضرت انس رضی الله عنه جانبلرندن نقل وروایت ایدلدیکنی ابونعیم کتاب حلیـه‌ده وحضرت اباهریره

جانبندن روایت ایدلدیکنیده امام بیهقی شعب ایمانده ذکر و بیان ایلدیکی جامع الصغیرده مسطوردر .

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اشبو حدیث شریفیله امر وبیان بیورمقده درکه « مادام الحیات طلب خیره همت واقدام وروایح نفحات رحمت رحمان ایله تعطیر مشام دل وجانه غیرت واهتمام اولنسون؛ زیرا جناب رب عزت نفحات لطیفهٔ رحمتله قوللرندن ایستدیکنی شرفیاب ووایه دار ایلر » .

معلومدر که مشیت الهیه علمه کوره در(*) علم اشیانك استعداد ذاتیلرینه کوره حضرت خالقه عرض ایتدکلری معلومات نسبتنده در بو جهتله روایح نفحات رحمت وعاطفتدن حصه‌مند اولمق ایچون الزمیت طلبکاری واضح وآشکاردر .

جناب نبی افخم صلی الله تعالی علیه وسلم اشبو حدیث لطیفیله اراده وفرمان بیورمقده درکه «عوراتمزی ستر ایله بزی آفات ومخوفاتدن حفظ وصیانت ایلسی اول ستار العیوب وقاضی الحاجاتدن سؤال واستدعا قلنسون» .

مجزومدرکه کمال خلوص وصفوتله استدعای خیر

(*) محاضراتك سکزنجی جزؤنه تصادف ایدن ٧٣، ٧٤ صحیفه‌لرینه نظر بیوریله .

وصلاح وضراعت وتسليميتله استرحام نفع وفلاح مدار شايانئ الطاف كردكار در .

اوقجى زاده مرحوم ديمشـدر كه « اشبو حديثك اولى (اطلبوا) وآخرنده صيغهٔ (سلوا) اولمق اهل بصيرته ايما واشارت ايدر كه هر طالب كنج مطالبه متحتم وواجبدر كه سـپيده دم شباب پرشـتابدن انجام نشيب مشيبه وارنجه بالغدو والآصال على الاتصال دعاو تضرع ومصارف نفس بى انصافدن آمن اولمق ايچون سلاح مؤمن ايله تترس وتدرع ايده

لولم ترد نيـل ما ارجو و اطلبـه
من فضل جودك ماعلمتنى الطلب

اكرچه صفحات نفحات حى قدير رقم كش دبير تدبير دكلدر اما

تجلئ خـدا نا كاه آيد
وليكن بر دل آ كاه آيد

مغزاى عبرت فزاسى اوزره دوام تنبه وآكاهى ايله منتظر فيض نامتناهئ آلهى اولمق لازمهٔ صدق ونيت وكتاب استبصار وتيقظى تحفظ مقتضاى ادب عبوديتدر» هرنقدر

عموم موجودات من كل الوجوه نظام عالمه اوفق اوله‌رق

هر چه هست از بلا وعافیتی

خیر محضست وشر عاریتی

مدلولنجه خیر مطلق وشر کوردیکمز شیئك نیجه حکم خفیه‌یی متضمن اولدیغی محققدر فاما اکتسابات خصوصنده بوراسی بالطبع موضوع بحث اوله‌میوب مکتسبات وافعال بشریه‌نك خیر وشردن غیر خالی اولدیغی مسلم ومصدقدر مع هذا جملهٔ موجوداتی خیر مطلقدر دیمك هر موجودك من جهة العمومیة کل عالمك نظامنه خادم وساعی اولدیغنی بیان دیمك اولوب یوقسه شرك اساساً سلب وجودینه دلالت ایتمز بلکه شر وضرك دخی نفع وخیر کبی خادم نظام کل عالم اولمسی مقتضیٔ وجودی اولمشدر بو بحثی جلال دوانی مرحومك آثار قلمیه‌سندن اولوب محاضراتك دردنجی، بشنجی نسخه‌لرنده مندرج بولنان شرح لطیف وبوکا یازلمش والتنجی، سکزنجی نسخه‌لره درج ایدلمش اولان ذیل مخصوص حل وفصل ایده‌بیله‌جکندن بوراده تفصیلدن توقی ایله اوجه عرض ایتدیکمز اوزره خیرك خیر، شرك شر اولمسی کل امورك نظام کل عالمه اوفق بولنمسی مقتضاسی اولدیغی ایراد

واتیان وحدیث شریف حضرت رسالتپناهی دخی دلالت ایلدیکی اوزره طلب وکسب خیراته سعی وهمت، خیر وشردن مجانبت مقتضای عقل وفطانت، لازمهٔ زکا وانسانیت بولندیغنی بیان مناسب اولور .

مدایح نفع وخیر ومذمات ضر وشره دائر آثارده کو-ریلورکه امام امامان مقتدای سنیان، شرف فقهای کامکار، عز علمای ابرار ابو حنیفه نعمان بن ثابت‌الخرار رضی عنه‌الجباره عاقل کیمدر سؤالی ایراد وتذکار ایدلمش وحضرت امام فضیلتشعار دخی (عاقل هوشدار خیر وشری فرق وتمییزه مقتدر ذوی الابصاردر) جواب صوابنی ویرمشدر .

حقیقت کشف وادراك دقایق خیر وشر خیلی هنر، تمامیله رؤیت وتمییز خفایای نفع وضر مشکلتر اولوب بو موفقیت چوق اهل هنره غیرمیسر، یسرت وقوعی ظو-غریسی مدار مفخرت بر شرف معتبردر

اگر اشیا چنین بودی که پیداست
سؤال مصطفی کی آمدی راست

که باحق فخر عالم کفت الهی
بمن پیمای اشیارا کماهی

البته حقایق اشیا هر نظر ایچون سهل المنظر اولمش اولسه ایدی وقوف سرار موجودات ایچون دور ودراز اختیار کلفت و بحث ومشورته محل قالمز، البته خفای اشیا تماشای ظاهر یاتیله عیان واظهر اولمش اولسه ایدی اول واقف هر دقایق نبی صادق علیه الصلوة والسلام حضرتنك او یله مناجاتی وقوعبولمز ایدی .

نه بختیاردر انلر که تمییز نیك وبد خصیصه سنه نائلیتله مظهر لطف جلیل کردکاراولمشلر، نه کامکاردر شونلر که یاوریٔ طبع پاك وفکر چالاك ایله تفریق حق و باطله اقتدار بولمشلردر انجق « ارباب زکا ونباهته بالبداهه ظاهر وبی حجت وبرهان باهردر که خبر خیری مجرد نقل وحکایت ومذمات ضر وشری ساده افاده وروایت کفایت ایلمز بلکه منهج خیره عازم وعزیمت طریق مظلم شردن نکولده مقدم وجازم اولمق لازب ولازمدرکه! عداد اهل سداده معدود ومیان اخبار نیك نهادده مودود اوله نته کم معارف الهیه ده ذوفنون حضرت ذوالنون بو سر مکنونی کشف وافاده و بو کلام بدیع الاشاره یی اظهار واشاره ایلمشدر.

كن بالخير موصوفاً ولاتكن للخير وصافاً

فان الكافر قد ينطق بالحكمة

يعنی (وصاف نفع وخير اولمه خير ايله موصوف وممدوح اول زيرا كافر دخی بعضاً حكمتله ناطق اولور) مآلنده كی كلام حكمت انسجامی ايراد ايدرك خير ايله اتصافك وجوبنی اخطار ايتمشدر.

نفع وخيرك مداح ووصافی اولەرق خلقی انكله اتصافه تشويق ايدن وفقط كندوسی موصوفيت خير ايله شرفياب اولمغه غير ساعی بولنان غريب الاحواللر ايچون ورود ايتمش امثال عربيەنك بريده شودر:

مثل الذی يعلم الناس الخير ولا يعمل به

كمثل اعمی بيده سراج يستضیٔ به غيره

وهو لا يراه

يعنی (ناسه تعليم خير ايتديكی حالده كندی خيرايله عامل اولميان آدم شول كوره بكزركه الندە فانوس بولنور هركس آندن مستضیٔ ومستنير اولور حالبوكه او فانوس ضياداری كنديسی كورمز، نورندن استفاده ايتمز).

او يله ايسه انسان هم كنديسی طريق فيض رفيق

خيره سلوكه اقدام وهمده خلق او شهراه سعادت وسلا-
مته عزيمتــه ترغيب ايچــون اهتمــام ايلمليدر با خصوص
اخوانى خيره تحريص وتشويق لازمهٔ محبت وواجبهٔ الفت
ومخادنت اولديغندن بولزوم و وجــوبى هيچ بر وقت او-
نوتماملیدر .

حكما ديمشلردركه اخــوانك خيرلوسى رفيقنى شرور
ومضرتدن منع وتحذير ومنافع وخيراته ســوق وهدايت
ايدر .

اوقچى زاده مرحوم احسن الحديث نام اثرنده ياز-
مشدركه « بركون خليفهٔ پاك مشرب شرفيافتهٔ (اول من
يسلم عليــه الرب) داور عــدالت پرور يعنى حضرت عمر
رضى الله عنهك نادئ جزيل الاياديلرنده سرجريدهٔ اخبار
اولان كعب الاخبار حاضر ودريچهٔ درجهٔ انتظاردهكلزار
رخصت كفتاره ناظر ايدى ناكاه شعراى نادرة الهيئهدن
(خطيئه) كه ساحهٔ جودت قريحهٔ صريحهسى عريض و بين
الشعرا نقاد شعر وقريض در زروهٔ روايته اسناد وبو بيت
پر عبرتى انشاد ايلدى .

من يفعــل الخير لا يعدم جوازيه
لا يذهب العرف بين الله والناس

كعب الاخبار که هر حدیثنــده نیجه سرقدیم مندرج
واکثر کلامنده نفع وحکم مندمجدر دیدی که یا امیرالمؤمنین
بوشعر متین تورات شرف آیاتده مصرح وموجود واخبار
یهودده منهل ورودی موروددر .
خلیفهٔ مسلمین :

شریعت را کمال افزود اول
زچل مردان یکی او بود اول

صاحب مناقب بیر حضرت عمر رضی الله عنه کیفیت
وقوعدن استنطاق ایلدکده کعبهٔ اخبـار اولان کعب
الاخبار اظهار مضمر وسرمکتوم ومکنونی مظهر ایدوب
بیان ایلــدی که توراتده بالصراحه لابالتوریه بواسـلوب
اوزره مکتوبدر یعنی :

من یصنع الخیر لایضیع عنــدی
ولایذهب العرف بینی و بین عبدی

کلامی مسطوردر » .
کرك بیت مذکور وکرك اکا اساس اولان شو عبارهٔ
تورات خیرك عند الله درجهٔ قدر واعتبـارینی ارائه ایدر .
هر حال وکارده خیرات وحسـنات ایله ائتلاف قدر

شرف اولەمز. جناب نظام بخش کائنات فرقان کریم وبهینده:

واحسنوا ان الله يحب المحسنين

نص متينيله خير واحسانه سعى وغيرتى اراده وتلقين وارباب خيرات وحسناتى سوديكنى تبشير وتبيين:

انّ الله لا يضيع اجر المحسنين

حكم جليليلەده محسن وكرمكارلرك آمال حسنه واجراآت مستحسنەلرى اجر ومكافاتى ضايع وتلف اولميەجغنى بيان وتعيين بيورمشدر.

آيت نفع غايت

فاستبقوا الخيرات

جملهٔ مؤمنين ومؤمنات ايچون طريق فيض مبرات وحسناته وخلوص وطاعاته سلوك ودوامى امر ايتمكدەدر. حتى حضرت حسن بصرى رحمة الله عليه بر وعظ ونصيحت ارەسنده اشكر يز تأسف وتلهف اولەرق «اى ناس جناب فرمان فرماى كائنات (فاستبقوا الخيرات) نص جليليله صلاح وفلاحى، خير وبرى، طاعت وعبادتى امر ايليور بز ايسه (فاستبقوا الشهوات) امرينى المشجەسنه مائل فساد، مجلوب هوا وهوسات اولوب طوريورز» يولنده ادارهٔ كلام ايدرك امت محمدى خيرات وحسناته تشويق وترغيب ايلمشدر. خيرات ومبراته سعى

وهمت هرحالده دنیوی، اخروی مستلزم سعادت وسلامت اولوب

{يوم تجد كل نفس ما عملت من خير
محضراً وما عملت من سوء} الآية

یعنی (یوم قیامتده هر بر نفس دنیاده خیردن، شردن ایشلدیکی شیئی حاضر بولور) حکم جلیلیله مبرهندرکه جزای خیر مطلق و

ومن يعمل مثقال ذرة خيراً يره
ومن يعمل مثقال ذرة شراً يره

یعنی (خیر وشردن ذره مقداری ایشلیان مقابلنی کورر) حکم جلیلی ایله مستدلدرکه ولوکه جزؤی اولسون خیرایشلیان جزای خیری، شر ایشلیان جزای شری کورمسی محققدر. حقیقةً نه مسعوددر اول مرد نیکوکارکه قسمتخانهٔ

{وربك يخلق مايشاء و يختار}

دن افاضهٔ مبرت وجود ایچون مخلوق وموجود اولوب دست سخایار ایله سلسلهٔ خیرات ومضاری تحریك ونشر مناشیر انعام ایله علی الدوام تحصیل نام نیك ایدر

ولا خير فى طول الحياة اذا مرء
مضى ثم لم يذكر بخير عواقبه

البته اولمش كيتمش وعواقبى خيرايله ياد ايدلمامكده بولنمش اولان آدمك طول حياتندن هيچ خير وفائده اولەمز

الخير ابقى وان طال الزمان به

والشر اخبث ما اوعيت من زاد

شبهەسز نه قدر زمان كچسه خيرك حكمى باقيدر شرايسه طوپلانيلان زاد وذخايرك اخبث ومرداريدر . ايمدى خير ايله اتصافك ممدوحيتنه، شره ابتلانك مذموميتنه دائر دها يك چوق نصوص واحاديث واقوال وكفتار نقل وتذكار اولنەبيلورسەده تفصيلدن اتقاءً بو قدرله اكتفا وفقط سوق كلام ايجابيله خير وشر حقنده بر افادەده دها بولنمق اقتضا ايلدى .

منقاد احكام قضا وقدر اولانلره روشن واظهر اولديغى اوزره خيروشرهپسى حقدن اولوب انجق مقتضاى ادب عبوديت خيرى جناب رب عزتدن، شرى كندى نفسندن وارد ومتحصل بيلمليدر حتى حسن بصرى رحمةالله عليه زماننده افكار قدريه وجبريه اساسنك انتشاره باشلامسنه مبنى (قدر) بحثنده بعض استيضاحه لزوم كورەرك قرة عين زهرا ولداكبر مرتضى حفيد جليل حضرت مصطفى ابو محمد حسن بن على رضى الله عنهمايه

تقديم عريضــه ايلمش وبونده «سز اعلام هدايت، امام امت اولديغكزدن وحقه مؤمن اولان كشتئ نوحده نجات بولديغى كبى سزه متــابعت ايدنلرك فلاح و نجات بوله‌جقلرى آشكار اولديغندن بزم قدرده اولان حيرتمز وقدريلره اولان اختلاف وعدم اســتطاعتمز خصوصنده رأى رزينلرينى اســتفساره جرأت ايلدك تا كه بو بابده اولان رأى وقراركزى اوكرنوب حقيقــته آكاه اوله‌لم» طرزنده استكناه ماده ايتمشيدى نور ديدهٔ نبى مختار بوعريضه‌يه يازديغى جوابنامه‌ده «هر كيم كه خير وشر خدادن اولديغنه ايمان كتورميه كافردر وهر كيمكه معاصى‌يى خدايه حواله قيله فاجردر بندهٔ عاجز جناب حقدن استطاعتى مقدارى كندى كسبنده مختاردر ودين اسلام جبر ايله قــدر بيننده‌در» مألنده ادارهٔ كلام وافادهٔ مرام حكمت انسجام ايتمشدركه شوندن صراحةً نمــايان اولديغى اوزره خــير شر حقدن ايســه‌ده جناب خالق مكوناته حوالهٔ معاصى فسق وفجور درجه‌سنده‌در .

قرآن حقيقت بيانده :

ما اصابك من حسنةٍ فمن الله وما اصابك

من سيئةٍ فمن نفسك

بيورلمش اولمسيله مثبتدركه انسانه حسناتدن اصابت ايدن شيئى جناب رب عزتدن بيلمك، سيئاتدن اصابت ايدن شيئى دخى كندى نفسندن عد ايلمك مقتضاى آداب ديانتدر حتى حضرت ابراهيم صلوات الله على نبينا وعليه

{ بنى اطعام ايدن الله اسقا دخى ايدر
ون مريض اولورسه‌م شفاياب ايلر }

ديمشدر مشار اليهك شو سوزيله ظاهر وباهر اولمقده‌دركه خيرى حقدن، شرى نفسندن بيلمليدر يعنى نبى مشار اليه اطعام لطف وعنايتنى جناب منعم حقيقيدن، اسقا عاطفتنى ينه اول حضرت رب العالميندن بيلديكى حالده مريض اولمقلغى كندى نفسنه اسناد وحواله ايتمش فاما شفا بولمق شرف موفقيتنى ينه جناب شافئ مطلقدن بكلديكنى بيان ايلمشدر . اشته بو ايجاب ادب عبوديتدر .

صاحب الفصوص امام طائى محى الدين عربى قدس سره العالى دخى فصوص الحكمك برنجيسى اولان كلمهٔ آدميه‌ده منقوش حكمت آلهيه فصى نهايتلرنده ديمشدركه :

« امر ذم وحمددن عبارت اولديغندن كندنده ذم ونقص اولان شيئى نفسكزه اسناد ايدك صاقين حضرت حقه اسناد ايتميك حمدى ايجاب ايدن شيئى ايسه جناب ارحم

الراحمينه اسناد ايدك صاقين نفسكزه اسناد ايتميك اشته بو حالده ادبا وعالمينـدن اولورسكز» . ايمـدى ادب عبوديتله مؤدب ومقتضيـات شريعت مطهره‌يى حسن ايفا ايله مشرف اوله‌رق ايكى جهانده مسعـود و بختيار اولمق ديليان؛ خواهشكران نجات وفلاح، آرزومنـدان سعد وصلاح اولانلر خيرات وحسناته هرآن وزمان سعى وغيرت، شرور وسئياتدن على الدوام مجانبته جد وهمت ايتمليلر و بو صورتله مقصد اقصى ومطلب اسـنى اولان سعادت وسلامته ايرمليلردر .

همده نتيجهٔ مقاله‌مزده مصرح ادب عبوديتى هيچ بر وقت اونوتميـوب اويوزدن دخى مسعـود وكامكار اولمليلردر .

﴿ اسرار نورانيهٔ قرآنيه ﴾ ترجمه‌سندن

مابعد

مبحث ثالث

فحمك مدت تكونى بيانده‌در

ارض اوزرنده جبـال بولنميـه‌رق مسطح اولديغى

ومستغرق میاه بولندیغی وقتلر بعض نباتات موجود او- لوب فقط اول زمانه مخصوص اولان نباتاتك اشكالی زمانمزه منسوب نباتاتك اشكالنه مخالف ایدی . نباتات مذکوره (فصیلهٔ اشنیه) (فصیلهٔ کبریت نباتی) انواعندن ایدی که بونلرك ترکیبی بسیط وچیچکی خفی اولوب لکن ابتدای خلقتده حجماً بیوك وعدداً چوق ایدیلر . ایشته بو نباتاتدن ارض فحمیه تکون ایتمشدر . قابل احتراق بولنان بو جوهر حیواناتك تکوننددن اول اولان زمان قدیمده‌کی نباتاتدن متحصلدر . جبالك تکون وتحدثی ایسه اشبو نباتاتك برخیلی کوملمسنی یعنی ارضك بك ایچرو- سنده بولنمسنی استلزام وبوده طبیعت وهیئتی تنوع ایدرك زمانمزه قدر قالمسنی انتاج ایلمشدر . نباتات مذکوره‌نك بعض عناصری مفقود وزائل اولمسی دخی مواد نباتیه‌ده حاصل تحلیل بطی‌یی حصوله کتورن مواد قاریه وقطرا- نیه ایله مشرب فحمه تحولنی ایجاب ایتمشدر .

ایمدی معلوم اولدی که مطبخلرده، تنورلرده، آلات بخاریه‌ده، سائر بوکا مماثل اولان شیلرده مستعمل بولنان وکندیسندن غاز استحصال واستحضار اولنان فحم حجری انجق — باعث تکون غابات اولان وزمان قدیمده مستنقعاتده نابت بولنان — نباتات ماده‌سیدر .

مدت فحميه ايسه كرهٔ ارضيه‌يى تماميله ستر ايدن نباتاتك مدتى مثلاو عظيم ومديددر؛ زيرا جو زياده حرارتلى وچوق رطوبتلى ايدى. كنديسنه نباتات مدت فحميه‌نك منسوب اولديغى اجناس شمديلرده انجق بلاد حاره‌ده بولنور. نشو ونماسى عظيم اولان اشبو نباتات حفريه جوك رطوبتله متشعب بولنديغنه وعروضده درجهٔ حرارتك بر اولديغنه دلالت ايلر.

ايمدى كنديسندن فحم حجرى تكون ايدن نباتاتك نموى ارضك هر نقطه‌سنده بر ايدى. فنا بولان انواع نباتيه‌نك درجهٔ نموى بر اولديغى و بونلرك دائرهٔ استواء ودائرهٔ قطبيه‌ده بولندقلرى مشهود اولمسنه كوره تكون ارضك اوچنجى زمانى اولان ازمنهٔ مذكوره‌ده درجهٔ حرارتك هرجهتده مساوى ايدوكى وتماميله كره‌ده انجق بر قطر بولنديغى بالمشاهده معلوم اولمشدر.

زمن مذكوره نباتاتنده بولنان وصف عجيب نباتات مذكوره‌نك خارق العاده اولان نموى در. كنديسندن زمانمزده انجق بلاد بارده‌ده چوق ياشايان نباتات حشيشيه تكون ايدن انواع سرخس اولوقتلر اشجار تنوبدن دها يوكسك اولوردى وحتى زمانمزده بر زراع ارتفاعى بولنان كبريت نباتى انواعنك زمن

قديمده اوتوز ايكيـدن قرق زراعه قـدر بويى وبر بچق زراع قطرى وار ايدى . و اشجـار مرتفعـه — مدت فحميه‌ده كنديسندن غابات متسعه تكون ايدن — اشجار دركه بر قطبدن ديكرينه قدر ارضى كاملاً ستر ايتمشلردى.

مدت فحميه‌نك بيـانى ايچون ايكى‌يه تقسيمى مناسب اولور :

برنجيسى كنديسنده رسوبات مهمهٔ بحريه تولد ايدن حجر جيرئ فحمى مدتيدر ؛ ايكنجيسى مدت فحميه‌در. فحم جيرينـك تكونى بو ايكى مدتده، خصوصيله مدت ثانيه‌ده حصول بولمشدر.

حجر جيرئ فحمى مدتنه كلنجه جزائرى غطى وستر ايدن نباتات سرخس ويا ذيل فرس وياخود كبريت نباتى وياخود ذات فلقتين اولان ونبـاتات فصيلهٔ مخروطه‌يه مشابه بولنـان نباتات انواعندن ايدى . اوراق حلقيه‌لى اولان نبـاتات ايله ختوملى بولنانلرك انواعى نابت اوله‌رق نسـلى منقطع اولان فصائله نسبت اولنوركه بونلر هب ذات فلقتيندر . قصب فارسى انواعندن عظيمة الارتفاع بولنان نبـاتات مدت مذكوره‌ده غايتله كثير وهر برينك طولى اون اوچدن اون بش ارشونه قدر ايدى .

ايمدى مدت فحميه ارضى غطى وستر ايدن نباتات

عجیبه‌نك كثرتیله ونموده متشابه اولان نباتاتك وجودیله متصفدر . نباتات زمن فحمی بالكلیه زمانمزك نباتاتنه مخالفدر .

زمن فحمینك احوال حیویه وارضیه‌سندندركه اشبو نباتات اصلیه‌نك تمییزینه مدار اولان صفات معلوم اولیور امطار مستمره، حرارت شدیده وضباب مستمر ایله مستور ضوء خفیفدن نبات مخصوص تولد ایدركه عصرمزده بونك شبیهنك حصولی ممكن دكلدر . بونكله برابر او زمانك تصوری مراد ایدیلور ایسه بحر هادی یاخود شاطی اطه‌لرندن (شبلویه) جزیره‌سی مثللو جزائری تأمل لازم كلور . مذكور جزیرهٔ شبلویه‌ده سنه‌ده اوچ یوز كون یاغمور یاغار كونش دخی ضباب مستمر ایله مستور بولنور یعنی دومانله مستور اولور . ایشته بو اطه‌نك نباتاتی مدت فحمیه‌ده یعنی فحمك زمان حصولنده كرهٔ ارضی ستر ایدن نباتاته خیلی مشابه بولندیغندن جزیرهٔ مذكوره نباتاتنی تصور وملاحظه مجوث زمن فحمیه نباتاتنك حال وشكلنه علی وجه‌التقریب حصول وقوف ومعلوماتی موجب اولور .

سرخس شجرینك انواعنه كلنجه ذكر اولنان جزیرهٔ شبلویه‌ده سرخسك انواعندن برطاقم غابات تكون ایدركه

انلرك ظلنده ذات مستنقعات اولان ارضك بر زراع فوقنه مرتفع سرخس حشيشيه انواعى نشو ونما بولور وبو سرخس حشيشيه‌نك التنده دخى نباتات صغيرهٔ خفيه انواعندن پك چوغى نابت اولور . نباتات مذكوره شكل وهيئتى مارالذكر مدت فحميه نباتاتنك شكل وهيئتنه مشابه ومماثلدر .

نباتات مذكوره‌نك بيانمز وجهله جنسى پك آز اولوب انجق فصائل قليله‌نك انواع كثيره‌سى وار ايدى . مقدما اوروپاده بولنان اراضئ فحميه‌ده متحصل سرخس حفريه ايكى يوز اللى نوع ايدى ؛ حالبوكه بونك اوروپاده شمدى انواعى انجق اللى قدردر . ذات فلقتين ، ذات بذور العريان نباتاتنك انواعى مقدما يوز يكرميدن زياده ايكن اراضئ فحميه‌ده شمدى ياشايه بيلانلرك مقدارى يكرمى بش نوعدن عبارت اولديغى ارباب معلوماته خفى دكلدر .

مابعدى وار

مقتطفات منثوره

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (علامات المؤمن اربعة لسانه بذكرالله تعالى ناطق وقلبه بامرالله صادق ونفسه بخدمة الله سابق وخلقه للشريعة موافق) يعنى عندليب كلزار رسالت عليه الصلوة والسلام افندمز حضرتلرى بيورمشلردركه علامات مؤمن دردر :

لسانى ذكر صمدانى ايله ناطق، قلبى امر ربانى يه صادق، نفسى خدمت سبحانيده سابق، خلقى شريعته موافق اولور .

سيد اهل تجريد سربلند ارباب تفريد وتوحيد سرور مهاجرين وانصار خليفهٔ اول حبيب پروردكار رفيق صديق رسول شفيق ابوبكر عبد الله بن عثمان الصديق رضى الله عنه بيورمشدركه علامات مؤمن دردر :

لسانى لطيف، قلبى نظيف، نفسى عفيف، دينى شريف اولور .

سرخيل غضنفران اهل ايمان افخم ارباب لطف واحسان رهبر مجاهدين دين خليفهٔ ثانئ حضرت محمد

الامين امام اصحاب صفوت غريق دریای معدلت ابوحفص عمر بن الخطاب رضی عنه التواب بیورمشدرکه علامات مؤمن دردتدر :

نومی قلیل، نفسی علیل، حزنی طویل، مونسی جلیل اولور .

کنج حیا عابدترین اهل صفا جامع قرأن حقیقت بیان خلیفهٔ ثالث پیغمبر ذیشان راضیٔ امر خدا داماد حضرت مجتبا ابو عمر عثمان بن عفان رضی عنه الرحمن بیورمشدرکه علامات مؤمن دردتدر :

اکلی حلال، مالی نوال، خوفی سؤال، قولی کمال اولور .

عم زادهٔ مختار مصطفی غریق بحر بلا حریق نارولا شیرخدا خلیفهٔ رابع خاتم انبیا مقتدای اتقیا پیشوای اصفیا ابو الحسن امام علی المرتضی بن ابی طالب کرم الله وجهه ورضی الله عنهما دخی بیورمشدرکه علامات مؤمن دردتدر :

مالی دینی، قلبی حصنی، عدوی نفسی، حب الله سیفی اولور .

کتب اخلاقیه‌ده اختیار استاذدن بحث اولنورکن دینلمشدرکه انتخاب واختیاراولنه‌جق استاذك اعلم واورع واسن اولمسی لازمدر حتی حضرت ابو حنیفه رضی الله عنه حماد بن سلیمان رضی الله عنهی تأمل وتفکردن صکره کندیسنه استاذ اتخاذ ایلمش واستاذمی شیخ وقور حلیم صبور ومتفکر بولدم دیمش ومشارالیهدن کمال استفاده‌سنی دخی بن حماد بن سلیمان نزدنده ثابت اوله‌رق نابت اولدم کلامیله بیان ایتمشدر.

شریکك مجد، ورع وتقوی واستقامت طبیعت صاحبی اولمسنه متفهم وکسل وعطالتدن وکثرت کلام ومفسدتدن متوقی ومجانب بولنمسنه وفتان اولمامسنه اعتنا ودقت لابددر زیرا

عن المرء لاتسأل وابصر قرینه
فان القرین بالمقارن یقتدی

فان کان ذا شر فجانبه سرعة
وان کان ذا خیر فقاربه تهتدی

یعنی بر آدمك احوالندن سؤال ایتمه رفیق وقریننه باق زیرا قارن مقارننه اقتدا ایدر اکر مقارن شریر ایسه آندن بالسرعه امتناع ومجانبت ایله اکر اهل خیر ایسه قرین وقریب اول که سنی سلامته وخیره هدایت ایدر.

**

حضرت علی رضی الله عنه جانبندن روایت ایدلدیکی کتب احادیثده مندرج حدیث شریف مآلیدر:

التی شیء مستحسندر لکن التی صنف ناسده بولنور ایسه احسن اولور برنجیسی عدالت که مستحسندر اما امراده اولور ایسه احسندر ایکنجیسی سخاوت که مستحسندر اما اغنیاده اولورسه احسندر اوچنجیسی ذهد که مستحسندر اما علماده اولورسه احسندر دردنجیسی شکر که مستحسندر اما فقراده اولورسه احسندر بشنجیسی توبه که مستحسندر اما کنجلرده اولورسه احسندر التنجیسی حیا که مستحسندر اما قادینلرده اولورسه احسندر.

سلطان شهدا شهید کربلا ابوالحسن امام حسین بن علی رضی الله عنهما بیورمشدر:

اشفق اخوانکز دینکزدر . حقاکه نجات دینه متا-
بعتده هلاك مخالفتده‌در . مرد خردمند اولدرکه او
معین اشفقك رحم وشفقتنی ادراك واذعان ایله فرمانه
رام اولمغه همت ومتابعتدن روگردان اولمامغه غیرت ایده .

حسن بصری رحمة اه علیهك بعضاً بو وجهله
دعا ومناجات ایلدیکی بعض آثارده کورلمشدر .

آلهی ! نعمت ویردك شکر ایده‌مدم مبتلا قیلدك صبر
ایده‌مدم حالبوکه نه عدم شکرم سببیله نعمتکی اکسلك
ایدیورسك نه ده عدم صبرم مقابلنده ادامهٔ بلا ایلیور-
سك . آلهی ! سندن کرم وعنایتدن لطف وعاطفتدن
غیری نه کلور .

مشارالیهك

کفتار بی حکمت عین آفت ، سکوت بی فکرت شهوت

وغفلت، نظر بی عبرت لهو وذلتدر ؛ عزلت ایلیان سلامت، شهوتنه غالب اولان ازادکی وراحت بولور حسددن ال چکن صاحب مروت اولور .

ینه مشارالیهك

ظاهری باطنه باطنی ظاهره موافق اولمیان منافقدر .

مشارالیهه فلان کسه جان چکیشیور دنیلدکده جواباً دیمشدرکه (یتمش سنه‌در جان چکیشیور خلاصلق ایستیور اماقنده خلاص اولور) .

بوده مشارالیهك

سبکبارلر نجاة بولور گران بارلر هلاك اولور . حق تعالی شونلری مغفرت ایدر که دنیایی کندیلرینه امانت بیله‌لر؛ امانتی صاحبنه تسلیم ایدوب سبکبارکیده‌لر. اکر سندن صکره دنیانك عاقبتنی بیلمك ایستر ایسه‌ك بر کسه‌یه موت ایرشدکده نظر ایله دنیاسی نه حاله وارمشدر سنده کندیکی اکا قیاس ایت .

ذوالنون مصری رحمة اه علیه :

هرعضوك توبه‌سی واردر توبهٔ دل ترك شهوته نیت؛ توبهٔ چشم محارمی رؤیتدن، توبهٔ كوش استماع غیبتدن، توبهٔ پای مناهی‌یه عزیمتدن، توبهٔ دهان اكل حرام ایله الفتدن، توبهٔ فرج فواحشه قربیتدن مجانبتدر .

صادق لسانی حق وصوابدن غیری نطق ایتمیاندر صادق شمشیر خدادر اول شمشیره قارشی كیم طوره بیلوركه ایكی شق اولمیه .

سری سقطی قدس الله سره :

مرد خدا اولدركه هم بازارده بیع وشرا ایده هم ذكر حقله مشغول اوله بر لحظه حقدن غافل اولمیه .

اقوای خلق اولدركه غضبك سكا غالب اولمیه سن غضبكه غالب اوله‌سك .

كندی نفسنی تأدیبدن عاجز اولان غیرك نفسنی تأدیبدن البته عاجزدر .

مشار الیه بر كون صبر وتحمله دائر بعض افاداتده بولنیوردی ایاغنی عقرب صوقدی دفعه شتاب ایتدی

« نیچون همان دفع ایتمیورسکز » دنیلدکده « کفتــارمز صبره دائردر شرم وحیا ایدرم » جوابنی ویردی .

—

صلحاء رجالدن بری صبر ومحبت وتمکیندن هانکیسی افضل اولدیغنی امام شــافعی دن ســؤال ایلدکده امام مشار الیه شو یولده جواب ویرمشدر :

« تمکین درجهٔ انبیــادر محبتــدن صکره اولور زیرا امتحان اولنسـه صبر ایدر وصبر ایدر ایسـه تمکــین بولور کورمزمیسك که حق تعالی انبیادن ابراهیم وموسی وایوب صلوات الله علی نبینا وعلیهمه بعــد الامتحــان تمکــین ویردی وسلیمان علیــه السلامه امتحــاندن صکره ملك ویردی بناء علیه تمکین افضلــدر کما قال الله تعــالی « وکذلك مکنــا یوسف » وایو به بعــد المحنة العظیمه تمکین ویروب کتاب کریمنده « وآتیناه اهله مثلهم معهم » دیو کمال لطف واحسانن بیان بیوردی .

—

اساتذهٔ حکمادن جلال دوانی علیه رحمة البــاری عدالته دائر یازدیغی بر رسالهده بیان ایلمشدر :

ارسطاطالیس عدالتی اوچ قسمه تقسیم ایلمشدر :

برنجیسی عبد ایله خلق بیننده اولوب محض جــود

وكرمندن موجوداته خلعت وجـود الباس واكسا ونعم نامتناهی احسان واعطا بیوران جناب خالق مطلقـه اولان عبودیت مواجبیدر؛ بوقسمك حكمنجه رسوم عبادته رعایتـده هیچ بر دقیقه مسـامحه واهمـال جائز اولەمز. ایكنجیسی بنی نوع میاننده جاریدر تعظیم سلاطین، تكریم علما وائمۀ دین، اداء امانات ومنصفانه معاملاتدر. اوچنجیسی دخی قضـاء دیون، تنفیذ وصایا كبی حقوق اسلافی ادادر.

مطلع احكام شریعت مقدسـۀ محمدیه علیه افضل الصلوة والتحیه اولانلره خفی دكلدركه اول حضرت رسالت پناه «اوتیت جوامع الكلم» حكمنجه جمیع اقسام عدالتی مواضـع متعـدده‌ده الك شریف والك لطیف عبـارات ایله بیان ایتمشلردر مثـلا «التعظیم لامر الله والشفقة علی خلق الله» بیورمشلردركه تمام اقسام عدالتی مشتملدر زیرا رعایت عدالت یاحق اللهه متعلق اموره‌در اشته فقرۀ اولی بوكا دلالت، یاحق ناسه متعلق اموره‌در فقرۀ ثانیه‌ده بوكا اشارتدر. فطن لبیب ایچون معلوم وهویدا‌در كه شو كلم وجیزه‌ده بو قدر عذوبت فحوی ورشاقت مؤدی درجی (ادبنی ربی فاحسن تأدیبی) مكتبنك مؤدبندن غیری‌یه میسر اوله‌مز؛ بناءعلیه حكمای متأخرین احكام

شریعت سیدالانامك دقایقنه واقف ومطلع اولدقلری اجلدن بو بابده افعال وکتب حکمایی تتبعدن دست کش فراغت اولمشلردر.

چوآن رخسار و بالا باعیان دید
زکل بر کند وببرید از صنوبر

✳✳

سقراطه حسن خلق ایله سؤ خلقدن سؤال اولندقده شویله جواب ویرمشدر:

حسن خلق قبایحی ستر ایدر سؤ خلق ایسه محاسنی ستر ایدر طبیعیدرکه خلق مستحسن ایله متخلقك نظر نفرتی جالب قبایحی کورنمز.

سؤ خلق ایله متصفك ایسه معایب وقبایحدن غیری حالی نظره تصادف ایتمز.

حلم حال رضا وسکونتده دکل انجق حال حدت وغضبده وقوع بولورایسه مقبول ومرغوب اولور حتی حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك (خیرالاخلاق

الحلم عندالغضب) بيورملری شو حكمتی تبيين ايلر اشته زيرده‌كی بيت دخی بو مآلده‌در

ليست الاحلام فی حال الرضی

انما الاحلام فی حال الغضب

حقيقةً حلمك فضيلتی غضب زماننده وجودينه توقف ايدر زيرا معرفت غضب وقتنده حليم اولمقدر يوقسه حال سكونت ورضاده هر كس حليم اوله‌بيلور .

⁂

مقتطفات منظومه

حضرت امام علی رضی الله عنه وكرم الله وجهه :

من لم يكن عنصره طيباً   لم يخرج الطيب من فيه

اصلی پاك اولميانك لساندن ايو شی چيقمز؛

اصل الفتی يخفی ولكنه   من فعله يعرف مافيه

طبع انسان كرچه خفيدر لكن خفاياسی فعليله معلوم ومعروف اولور .

بيت اول (الكلام صفة المتكلم) مآلنه مقارندر؛ بيت ثانی دخی (كل اناء يترشح بمافيه) مفهومنی متضمندر .

شو دخی قطعهٔ مذکوره‌نك ترجمه‌سی عد ایدیله‌بیلیر:

عنصری پاك اولمیوب طینتی بد اولانك
آغزی آچلسه اكر سویلیه لفظ بدی
اصلی خفی هر كسك حكمت حقدر ولی
هر نه ایسه مایه‌سی فعلی عیان ایلدی

ابن كمال مرحومك شو بیتی‌ده قطعهٔ مذكوره مآلنه ملایمدر.

ایلسه‌ك طوطی‌یه تعلیم ادای كلمات
سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولمز

—

امام مشارالیه حضرتلرینكدر:

اصبر قليلا فبعد العسر تيسير
وكل امرله وقت وتدبير

نظماً ترجمه‌سی:

براز صبر ایت كه بو عسرك صوكی البت بولور تیسیر
اولور هر كار ایچون عالمده بر وقت ایله بر تدبیر

وللمهيمن في حالاتنا نظر
وفوق تدبيرنا لله تقدير

ترجمه‌سى :
اولوبدر اول خدا احوالمزه شاهد وناظر
بزم تدبيرمز فوقنده‌در تقديرى تغيير

{ روضة الناظر ونزهة الخاطر } نام اثرك مصاحبت ومؤاخات ومصادقت ومصافات حقنده اولان { فصل رابعندن }

واصحب اخا كرم تحظى بصحبته
فالطبع مكتسب من كل مصحوب

دائما اصحاب كرمله مصاحبت ايله كه صحبتندن متحظى ومستفيد اوله‌سك زيرا انسان هرحالى صحبت ايلديكندن اقتباس واكتساب ايدر .

والريح آخذة مما تمر به

نتناً من النتن اوطيباً من الطيب

نصل كه روزكارده كذران ايتديكى يرلرك كريهندن رايحهٔ كريهه، طيب ولطيفندن رايحهٔ طيبه اخذ ايلر.

وقارن اذا قارنت حراً فانما

يزين ويزرى بالفتى قرنائه

مقارنت ايده‌جك ايسه‌ك كريم الشيم اولانلره مقارن اول ! زيرا انسان قرينى اولديغى آدملر سببيله اعتبار وزينت بولور وياخود مظهر نفرت وذلت اولور .

اذا ما الخل لايكفيك خطباً

فوحشته والفته سواء

اكر دوست بيلديكك آدم لزومى حالنده سكا معاونت ايليه‌مز ايسه انكله الفت وصحبت ايديلوب ايدلمامك مساويدر .

ومن يبغض صديقك وهو يبدى
هواك فان صحبته جفاء

دوستنه بغض ايدن وسكا دوستلق ابراز ايليان آدمله مصاحبت سنك حقكده جفادر .

اذا المرء لم يختر صديقاً لنفسه
فمكروه مايلقى يكون جزائه

اكر انسان كندوسى ايچون بر صديق وفا شعار انتخاب واختيار ايتمز ايسه سيئات ومكروهاتدن تصادف ايده‌جكى شيلر هپ بو حركتنك جزاسيدر .

يهوى الثناء مبرز ومقصر
حب الثناء طبيعة الانسان

مفصل اولسون مختصر اولسون مدح وثنادن حظ ايديلور زيرا حب مدح وثنا مقتضاى طبع انساندر .

{ ابن کمال مرحومك آثار منظومه‌سندن }

(حرف الراء)

دن

ای دل منبسط قتی کولمه
خنده ضمننده کریه منضمدر
منقلبدر جهان بوقلمون
انبساطی غمیله مدغمدر

—

دنیاکه کاربان حوادث قوناغیدر
میل ایتملی دکلدر ارازل یتاغیدر
دنیایه نسبت ایله هله سن اینان بوکا
قبرم حضور کوشه‌سی وحشت بوجاغیدر

—

قنوغك کندی رزقیدر یدوکی
آچیق طوت قبوکی برکون قپارلر
یدوکك سکا قالور، صاقلادیغك
ندکلو بغریکه باصسك قپارلر

—

شريعت كيم سراى كبريادر
حقيقت ملكيدر محكم بنادر
آنك برطاشنى هركيم قوپارسه
يرينه باشنى قويمق روادر

—

قلم صنع حقده سهو اولمز
هپ خطابين اولنلر احمقدر
شول قدر واركه مقتضاى قدر
كاه مبرم كهى معلقدر

—

قچن الويره دولت بركشى يه
عدوسى داخى اكا عزت ايلر
خدا كوسترمسون يوز دوندررسه
احباسى دخى هب نفرت ايلر

—

بنى ذم ايتمدن حسوده چه سود
كنديننك زشت خويى ظاهر اولور
ذم اولندقجه نشر اولور هنرم
ازسه‌لر مسكى بويى ظاهر اولور

—

بحر معناده دل اولوب غواص
صدف اولمشدرر زبان سوزدر
كرم ايدر سردى نرم ايدر سختى
سحر وافسون ديدكلرى سوزدر

عرفى :

جهان بكشتم ودر دا كه هيچ شهر وديار
نيافتم كه فروشتند بخت در بازار
كفن بياور وتابوت جامه نيلى كن
كه روزكار طبيب است وعافيت بيمار
زمنجنيق فلك سنك فتنه ميبارد
من ابلهانه كريزم در آبكينه حصار

—

كذا :

رو بقفا كن ببين عمر تلف كرده را
نابتو روشن شود رو بعدم داشتن
مايهٔ نازنده كى از كهر خويش كير
تابكى اين عزو ناز از اب وعم داشتن

—

سلمان فارابینك قصیدهٔ موسندن منتخبدر:

ماچوموی توهمه حلقه بکوشت شده ایم
حلقهٔ موی پریشان توسر حلقهٔ ماست

موبمو حال پریشانیٔ من می کـوید
موبموی سر زلفت که برین حال کواست

کاه درحل دقایق نظرت موی شکافت
کاه در کشف حقایق قلمت چهره کشاست

**

بی دل:

یارب این خالست یاجوش لطافتهای حسن
می نمـاید دانهٔ سیب زنخـدان شمـا

—

بونجه اولر یقدك ای‌سیل جنون کوردکمی هیچ
تابز برای عمـارت قلب ویرانم کبی

—

کذرکاه جهان طولو خطردر
آنکچون اولورز کریان ونالان

اکر جای مرور اولسیدی هموار
ندن آب روان ایدردی افغان

—

دل اولور ینه دل سرینه واقف
زبان ولب بورازه محرم اولمز

—

تنکنـای کوشـهٔ زندان غم
لاجرم ویرر بکا قدر وشرف
قیمـتی اولمزدی اینجونك اکر
پرورش قیلماسه زندان صدف

**

ریاضی :

صاف دل‌سر کشته حال اولسه نوله ارباب عشق
کندیسنه دوندورر جذب ایتدیکن کرداب عشق

روحیٔ بغدادی :

یانسون شرر آتش غمله وجودم
اعدا کوزینی کورایده شاید که‌دودم

—

ساغری :

آنك ایچون مزارم اوستنده
بن بو اشجاری بویله وضع ایتدم

تا کورن صورمدن بیله حالم
که جهان ایچره نیلدم نیتدم

بر بویی سر و چشم بادامی
شفتالیسنه دو یمدن کیتدم

{ لطائف النعمه فی اقسام الحکمه }

نام رساله دن

کیمیا ترقیات متوالیه‌سیله بوکون برحاله کلمشدرکه علوم وصنایع موجوده ارهسنده آنك تحصیلنه احتیاج کوسترمیان همان هیچ بر فن یوقدر دینلسه خطا ایدلمامش اولور .

محافظهٔ حیات وصحتمزك سبب عالیسی، امراض کونا کون بدنمزك دافع وماحیسی اولان علم جلیل طب از هر جهت کیمیایه مربوط بولنیور .

سعادت مدنیه وثروت مادیه ومعنویه‌مزی حاصل ایدن هر درلو صنایعك کمالی کیمیایه توقف ایدیور .

صورتده هیچ ایشه یرامز ظن اولنان نیجه موادك کیمیا سایه‌سنده کشف خصائص ومنافع متنوعه‌سنه

موفقیت حاصل اولیور؛ دوماندن زفت واسپرتو استحصالی امکان دائره‌سنه النه‌رق یاقیلان اودونك دومانی بیله ضایع ایدیلمیور؛ باشمزه، ارقه‌مزه، ایاغمزه کیدیکمز هر شیئك وجود و یا انتظامی کیمیا سایه‌سنده، اسباب ذوق وصفامزك استحضار واستکمالی ینه کیمیا سایه‌سنده اولدیغی محتاج ایضاح اولمیان حقایقدن کورینیور.

یدیکمز شکر کیمیا یاردمیله و یاقدیغمز موم کیمیا یاردمیله خلاصه اولجه دیدیکمز کبی همان هر شی کیمیا یاردمیله یاپیلیور. اشته بو قدر نافع اولان علمك موجدی اعصار معارف اسلامیه‌یه زینت بخش اولان افاخم علمادر؛ جابر کوفیلر، ابو بکر رازیلر، ابن سینالر، ابو القاسملر کبی آفتاب کمالات علمیه‌سی بوکون بیله رهنمای توفیق اولان افاضل حکمادر.

وارسون ارباب اغراض ایستدیکنی سویله‌سون تاریخ علوم بوحقیقتی تبیین ایدیور برقاچ حسد شعارك تأویلات وتزویراتی شایان التفات اولمز.

علم جلیل کیمیانك محسنات وایجادی حقنده تفصیلات کافیه ایستیانلر کیمیای طبی نام اثر بهتره مراجعت ایلسونلر. استاذ اطبای روم عزیز بك مرحوم اوتألیف لطیفنك

مقدمه‌سنده ایضاحات لازمه ویریور بوراجه تکراری اقتضا ایتمز .

—

استاذ حکمانك حکمت طبیعیه اقسامی حقنده‌کی سوزلریله خلاصهٔ محصول تتبعاتمز اولان مطالعات بوراده نهایت بولدی اویله ایسه حکمتك ایکنجی قسمی اولان حکمت ریاضیه‌یی نظر مطالعه‌یه الهلم :

حکمت ریاضیه

درت قسم اولوب بری علم عدد ، بری علم هندسه ، بری علم هیئت ، بریده علم موسیقیدر .

علم عدد

انواع عددك احوالنی وهر نوعك خاصیتنی واعدادك بربرینه اولان نسبتلرینی و بر برندن تولدینی وسائره‌یی بیلدیرر .

علم هندسه

اوضاع خطوط واشكال سطوح ومجسماتك ومتفرعات وامثالنك حالندن بحث ايدر بونك اصولنی كتاب اوقليدس جامعدر .

علم هيئت

اجرام عالمك اشكالنده‌كی احوالدن و بعضسنك بعضسی عندنده‌كی اوضاعندن، بينلرنده‌كی ابعاددن، افلاك وكواكب ايچون اولان حركاتدن وسائره‌دن باحثدر بونی كتاب مجسطی جامعدر .

علم موسيقی

نغمك واختلاف واتفاقنده‌كی بعض علتك احوالنی والحانك تأليفنی وبالبرهان آلت اتخاذی طريقنی وامثال ونظائرينی بيلديرر .

فروع حكمت رياضيه

وصف و بيان اولنان حكمت رياضيه اقسامندن هر برينك فروعی اولوب رقملرله جمع وتفريق وجبر ومقابله علم عددك فروعندن وعلم مساحه، علم جر اثقال

علم اوزان، علم موازين، علم آلات جزئيـه، علم منـاظر، علم مرايا، علم نقل المياه هندسه فروعندن وعلم زيجات، علم تقاويم هيئت فروعنـدن وارغنون كبى آلات عجيبه وغريبه استعمالى دخى موسيقى فروعندندر .

حكمت طبيعيه‌ده اسـتاذك افاداتنـدن صكره بعض مطالعات ومعلومات بسـط وعلاوه ايدلديكى كبى حكمت رياضيه‌ده دخى مناسب معلومات ومطالعات سرد واتيانى عبث كورلمامكده‌در :

قدمانك علم عدد تعبير ايلديكى فنك مباحثندن برقسمنى زمانمزده حساب دينيلان علم شامل ايسـه‌ده ديكرقسمنى شـامل اوله‌مز؛ زيرا قدمانك فروع علم عدددن عد ايتـدكارى جبر بوكون برعلم مخصوص اولوب حسـابك فروعندن دكل فنون رياضيه اقسامندندر .

برده ارباب معلوماته خفى دكلـدركه زمانمزده علم حسـاب دينيلان فن نزد غربيونده (آرتماتيق) ناميـله معروف اولوب بوايسه لغات يونانيه‌دن اوله‌رق (عدد) ديمك اولان (آرتيموس) ايله (علم) ديمك اولان (ماته) كلمه‌لرندن مركبدر؛ بناء عليـه اك طوغرى ترجـه‌سى علم عدد ديمك اولور وقدمانك فن مبحـوثه علم عدد

دیمکلری اصلاً اسکی یونانلولردن مأخوذ اولمسندن وانلرجه (آرتماتیق) نامیله معروف بولنمسندن ایلرو کلدیکی قویاً ظن اولنور. شو حاله نظراً ریاضیونمز علم رقم ویا حساب دیدکلری فنه قدمانك قبول ایتمش اولدیغی (علم عدد) ترکیبنی اسم ونام وضع وتعیین ایتمش اولسه‌لر ایدی کوزل یاپمش اولورلردی صانیرز.

قدما علم جر اثقال، علم مرایا، علم اوزان، علم نقل المیاه کبی علومی هندسه‌یه فروع اتخاذ ایتمشلرسه‌ده زمانمزده بو علومك هندسه فروعندن دکل حکمت طبیعیه مباحثندن اولدیغی وارستهٔ ریب وکماندر.

مناسبت کلام ایجابیله کتاب اقلیدس حقنده دخی بعض معلومات ویره‌لم: ابن خلدونك بیانه کوره کتاب مذکور (کتاب الاصول والارکان) نامیله بنام اولوب فن هندسه‌ده‌کی کتابلرك اك مفصل ومبسوطی بولندیغی کبی لسان عربه ترجمه ایدیلان کتبك دخی برنجیسیدر مترجم ابن خلدون دیرکه اشبو کتاب درت دفعه ترجمه ایدلمش اولوب ایکی دفعه‌سی هارون ومأمون عصرلرنده حجاج بن یوسف بن مطر الکوفینك واوچنجیسی متوکل علی الله عصری حکما واطباسندن حنین بن اسحاقك

دردنجیسی دخی خلیفهٔ عباس معتضد عصری حکماسندن ثابت الحرانی الصابی نام ذاتك اثر یدر .

کتاب اقلیدس اون بش مقالهیی شامل اولوب دردی سطوح، بری مقادیر متناسبه حقنده، بری سطوحك بربرینه نسبتلری بیانندە، اوچی عدده دائر، بری منطقات ایله جزرلره و بشی دخی مجسماته متدائر بولندیغی وبوکتاب دفعاتله تلخیص واختصار ایدیلەرك ابن سینا طرفندن بالتلخیص شفانك ریاضیات مباحثندن برجزؤ عد ایدلدیکی وابن صلت جانبندن دخی بالاختصار (کتاب اقتصار) نامنده براثر وجوده کتورلمش اولدیغی ابن خلدونك جملهٔ افاداتندندر .

مترجم ابن خلدون آنف البیان مجموعهٔ مرغوبهٔ علوم هندسیەنك مؤلفی اولان اقلیدس حقنده معلومات اولەرق دیرکه « اقلیدس یونان ملتندن وصور بلدەسی اهالیسندن اولوب ولادتی میلاد حضرت عیسادن اوچیوز سنه اولدر شامده ساکن صاحب جو مطریا دیمکله معروف وقدمای حکمادن وزماننده مشهور برفیلسوف اولوب اندن اول یونانیونك بویله کافهٔ اصول هندسەیی جامع برکتابلری یوق ایدی . اندن صکره کلانلر دخی آنك کتابنی کاه شرح وتوضیح وکاه تلخیص

وتنقیح وادیلرنده طولاشدیلر شمدی اوروپاده طرق براهین هندسیه متجدد وتفرعاتی متوسع ومتعدد اولمش وجبرك هندسه‌یه تطبیقیله قدمانك كشف ایده‌مدیكی نیجه شیلر بولنمش ایسه‌ده هندسهٔ اصلیه ینه اصول اقلیدس اوزره اولمغله حالا مكاتب ریاضیه مرقومك وضع ایتدیكی اساس اوزره‌در سبحان العلیم القدیر . »

علم هیئته كلنجه حكمت طبیعیه اقسامندن عد ایدلمش اولان علم نجومدن بحث اولندیغی صره‌ده بیان ایدلدیكی اوزره بونكله استخراجات خادمی بولنان علم نجوم بیننده فرق كلی اولدیغی دركاردر .

علم هیئت وجود بولدیغی زماندنبری موضوع بحث ومناظره اولمش درت مذهب ظهور ایتمش ایسه‌ده ایكیسی رواج بوله‌میوب فقط ایكیسی مرعی ومروج اولمشدر بونلرك بری سكزنجی عصره قدر مقبول بولنان بطلمیوس مذهبیدركه آنده مركز عالم كرهٔ ارض اتخاذ ایدلمشدر ابن سینا دخی مسلكنجه بواساسه تابع اولدیغی فن مذكوری كتاب مجسطینك احتوا ایلدیكنی بیان ایله اكتفا ایتمقده‌در چونكه كتاب مذكور مشار الیه بطلمیوسه منسوبدر .

بو بطلميوس – اسكندر يونانيدن صكره وجود بولان حكومتلردن اولوب اسكندريه‌ده فرمان فرما اولان وبطلميوس نامنی آلان – ملوك يونانيه‌دن دكلدر؛ مصرده تولد ايلمش وزماننده قدر متشتت وغير منتظم اولان علم هيئته دائر آثاری جمع وتدقيق واصول جديده ايجاد ايدرك ميلاددن يوز اوتوز سنه اول ذكر اولنان مجسطی‌يی تأليف وتبويب ايتمش اولان بطلميوس قلوزيدر. اون اوچ مقاله‌يی شامل بولنان بوكتابی حكمای اسلاميه‌دن ابن سينا، ابن رشد، ابن سمح، ابن صلت كبی افاخم تلخيص ايلمشلردر .

مترجم ابن خلدون طرفندن بيان ايدلديكی اوزره « بعض محققين ديمشدركه هيچ بر فنده جميع مسائل فنی جمع ايتمش بر كتاب يوقدر الا بوصورتده اوچ كتاب تأليف اولنمشدر اولكيسی علم منطقده كتاب ارسطو، ايكنجيسی علم هيئتده كتاب مجسطی، اوچنجيسی علم نحوده كتاب سيبويه‌در » .

ذكر اولنان ايكی مذهب مشهورك برنده (قوپرنيق) مذهبيدر . الآن مرعی اولان قوپرنيق اصولی سايه‌سنده‌دركه فن هيئت حقيقة محير عقول دينه‌جك قدر ترقی ايلمش ودائما ترقيدن غير خالی

بولنمش اولدیغی معلومدر . قوپرینیقك اصولنجه مرکز عالم شمسدر .

عدم رواجنی عرض ایلدیکمز دیکر ایکی مذهبدن بری اسکی مصرلیلرك ، بریده اعصار اخیره رجالندن (تیخو براهه) نامنده بر دانیمارقه‌لیکندر . اسکی مصرلیلرك اصولنجه شمس مرکز سیارات اولوب سیاره‌لر یله برابر اطراف ارضده دائردر . بومذهبك نفوذ ورواجی رهابین مصرك دوام نفوذ و مکنتلریله دائم اولمش ، آنك زوالیله زوال بولمش وبطلیموسك ایجاد اصول مبسوطه ایلمسندن طولایی بسبتون حکمدن قالمشدر . تیخوبراهه ایسه شمسی عطارد وزهره‌یه مرکز عد ایدرك قمر ، مریخ ، مشتری وسائر سیارات ایله برابر اطراف ارضده دائر عد ایدوب مصریلر اصولیله بطلیوس اصولنك اورته‌سنی بولمغه موفق اولدیغنی ظن ایتمشدر انجق مدققین راصدینك تدقیق و بیان ایلدکلرینه کوره خطادن خطایه دوشه‌رك مردود اولمشدر شوراسنیده عرض ایده‌لمکه تاریخ علومه واقف اولانلره خفی اولمدیغی اوزره شمسك مرکز عالم بولندیغی کشفنده قوپرنیق برنجیلك شرفنی تماماً حائز اوله‌مامق ضروری کورینیور ؛ چونکه قدمای

حكمادن فيثاغورث ارضك محورى اوزرنده دونر واطراف شمسده سير ودور ايدر اولديغنى دها مكتبده ايكن كشف وتحقيق ايتمش وكرچه مذهب ورأيى مصيب ايسه‌ده زماننده قبول ايدلمامشدر . بو بابده مسلمانلرك دخى همتى مصدق اولوب كرهٔ ارضك حركت محوريه‌سى اهل اسلامجه معلوم اولديغنى امام ابهرينك (متوسطه) سندن ابن اقلمك (مبسوطه) سندن وناصرالدين طوسينك (تذكره) سندن، على قوشجينك (فتحيه) سندن نقلاً نتايج الفنون نام اثرده مندرج بعض افادات تصريح ايلمكده‌در ؛ حتى سعادتلو احمد مدحت افندى حضرتلرى طفارجغنك سكزنجى نسخه‌سنده (عثمانلى كتب عتيقه‌سنى قارشديردقجه فرنكلره كولمامك المزدن كلميور) عنوانى التنده بر مقاله يازه‌رق بونده ارضك حركتنى كشف شان وشرفى نه بو دعوانك طرفدار مجد وثابتى اولان (غاليله) يه، نه‌ده انك مقتداسى بولنان قوپرنيكه انحصار ايده‌ميه‌جكنى ارائه وبيان ايلمشدر .

موسيقينك حال قديميله شمديكى حالى بيننده فرق كلى موجود اولوب ترقياتى قابل انكار دكلسه‌ده آلات موسيقيهٔ جديده آلات موسيقيهٔ عتيقه‌نك نفوذ ومرعيتنى

ذره‌جه تنقیص واخلال ایده‌مامش اولمسنه نظراً اختراع آلات موسیقیه خصوصنده متقدمینه تفوق ایدیله‌مدیکی فکرنده بولنملق خطا عد اولنمز صانیرز . موسیقینك قدما نزدنده‌کی اهمیتی ایسه بوکونکی اهمیتلرندن فوق العاده زیاده اولوب حتی تأثیرات روحانیه‌سنی ادعاده بلکه لزومندن زیاده ایلرو کیدلمش اولدیغی محققدر وحتی محاضراتك یدنجی جزؤنده‌کی مقتطفات منثوره میاننده مندرج اولدیغی اوزره شیخ الرئیس ابن سینا (صوت خوش وصدای شهی ایله متلذذ اولمیان فاسد المزاج محتاج العلاجدر) دیمکله موسیقینك اهمیتنی ودرجهٔ تأثیرات مخصوصه‌سنی ایضاح ایلمش وپك چوقلر بویولده‌کی افادات وآرای مدققانه‌لریله موسیقینك اهمیت وتأثیراتنی ابانه واصراح ایتمشلردر .

حکمت ریاضیه ایچونده بوقدرله اکتفا ایدرك بتوفیق الله تعالی حکمت الٓهیه‌دن بحثه ابتدا ایده‌لم .

(مابعدی وار)

⁂

مدنيت اسلاميه

دن

تمدن وجه لایق اوزره انتظام اموری موذی اجتماع دیمك اولنجه هیئت فاضله‌یه هیئت متمدنه عنوانی ویرلمك ممکن اولور چونکه بیان ایدلمش اولدیغی اوزره هیئت فاضله‌نك اساسی کسب سعادت، اجرای خیرات، دفع شرور قواعدینه مؤسس ومبتنی اوله‌رق افراد واعضاسنك احوال وحرکات ومعاملاتی نظام جمعیتك دوامنی ومصالح اعضای جمعیتك حسن جریاننی موجب صورتده بولنه‌جغی وذاتاً وجه لایق اوزره انتظام اموری مؤدی اولمق دخی بوصورتله حیز حصوله وصول بوله بیله‌جکی آشکاردر بناء علیه هیئت فاضله‌یه هیئت متمدنه وهیئت غیر فاضله‌یه هیئت غیر متمدنه ناملری ویرلمك نفس الامره بلکه دها زیاده توافق ایده‌جکی وارسته قید تذکاردر .

هیئت بشریه‌لرك فضل وتمدن وصفلریله توصیفلری ایسه آنلری تشکیل ایدن ارکان واعضایه کوره‌در معلومدرکه برهیئتی تشکیل ایدن عائله‌لر وعائله‌لری تشکیل ایدن ارکان واعضا دخی افراد واشخاصدر شو حالده

بر هیئتك وصف تمدنه لیاقتی آنی تشکیل ایدن عائله‌لرك
فضل وتمدننه وعائله‌لرك بو وصفلرله موصوفیتی دخی
کندولرینی وجوده کتورن افراد واشخاصك فضیلتمند
ومدنی اوللرینه توقف ایدر دیمك‌که بر هیئتك فاضله
ویا متمدنه اولمسی ایچون الك اول نظر تربیه واصلاح
اوکنه آلنه‌جق عضو ورکنی آنی تشکیل ایدن عائله‌لرك
اعضا وارکانی اولان افراد واشخاصدر شخصك فضیلتمند
ومدنی اولمسی ده مکارم اخلاق ایله تخلقنه وابسته‌در
برشیئله تخلق واتصاف اکا علم ووقوفه توقف ایده‌جکندن
مکارم اخلاق ایله تخلقدن اول اکا علم ووقوف ایجاب
ایدر برکره بوحصول بولور واول مکارمله اتصاف سعادتنه
نائل اولنور ایسه مقصود حاصل اولمش یعنی هیئت
فاضله ومتمدنه‌یی وجوده کتوره بیله‌جك عائله‌لر تشکیلی
سهولت بولمش اولور .
معلوم اولی‌الالباب اولدیغی اوزره ذکر اولنان مکارم
اخلاق

{ ادبنی ربی فاحسن تأدیبی }

حکم جلیلنجه تربیهٔ الٓهیه ایله ممتاز وسرافراز نبیٔ

ذیشان علیه الصلوة والسلام افندمز حضرتلرینك تنظیم واصلاح واتمام واکمال بیورمش اولدقلری مستحسنات اخلاق اولدیغی مطلقدر نصل مطلق اولمسونکه غنا وفقر وعظمت وذلتی استحقار ایتمك یعنی نه برینه نائلیتله کردنکش نخوت ونه دیکرینه دوشمکله سر بزمین یأس ومسکنت اولمامق او اخلاق اسلامیه قواعدندن؛ علو همت، آلام واهواله صبر ومقاومت، حلم، سکون، تواضع، شهامت، حسنات وخیراته سعی وغیرت، احوال مخوفه‌یه قارشو التزام متانت ونجدت، ممنوعات ومحرماتدن کندونی محافظه ایله تهمتدن احتراز ومجانبت اخلاق اسلامیه ارکانندندر.

شریعت مطهرهٔ محمدیه‌نك متمم فضائل اخلاق اولدیغی نصل مسلم ومصدق اولمسونکه ارتکاب قبائحدن حیا وحجاب، هوا وهوسه متابعتدن اجتناب، شهوتك هیجانی حالنده اختیار سکونت، غیره ظلم واهانت ایتمیه‌رك اکتساب اموال وتدارك اسباب معیشت، اقتصاد وتصرفه رعایت، استحصال مطالب ومقاصدده متأنیانه غیرت، رفق وملایمت، کسب فضائله محبت هب او اخلاق اسلامیه ایجاباتندن؛ مصالح ومعاشك مدار حصولی اولان اموری حسن تصور واجرا، کرم وسخا، صداقت وتدبیر معاش

ایچون تعاونده اتفاق آرا ، یار وغمکسارلغه دوام واعتنا، محافظهٔ مودت اقران ومحبت امثال وسائلنی استکمال، مکافات، معاملاتده عدل وحقانیته دقت، اموال وممتلکاتندن متعلقات واقاربنی وایه دار ایتمك، اصلاح ذات البین کبی حسن احوال هپ اخلاق اسلامیه مقتضیاتندندر.

اشته انسان مدنی بوفضائل جلیله ایله تزیین ذات وصفات ایتمش اولاندر بومکارمله مکرم اولان دخی حبل متین شریعت محمدیه‌یه حقیله تمسك وتوسل شرفنی بولاندر .

ایمدی بومثللو افرادك وجوده کتوردیکی عائله‌لرده قواعد صلاح وانتظامات ولوازم امتزاج وسعادات محافظه وادامه ایدلمك اصولی دخی بیلنه‌رك بونده قصور ایدلمز ایسه فضل وتمدن اوصافنه بحق سزا عائله‌لر وبو عائله‌لرك اجتماعیله‌ده بواوصافه حقیله الیق هیئت وجمعیتلر ترکب وتشکل ایتمش اولور شایان دقتدرکه برهیئتك وصف تمدن وفضیلتنه هروقت لایق اولمسی ارکانی اولان عائله‌لر بیننده‌کی روابط ومعاملاتك انتظام وانشیادینه متوقف اولدیغی کبی بوده عائله‌لرجه صلاح ونظامك تأییدینه وخللدن محفوظیتنه وشو ایسه افراد

واشخاصك متصف ومتخلق اولـديغى فضائل ومكارمى انخلال وتناقصدن على الدوام حفظ وصيانتنه وسـيأت ومفاسددن هر زمان مجانبتنه منوطدر .

اول سيأت ومفاسـدكه مزاح وملاهى ايله ائتلاف، حال وكفتارده قيافت ورفتارده اناثه مشابهت رذيلهسـيله اتصاف، حيرت، جهالت، عجب نفس، كـبر ونخوت، افتخار، غدر وخيانت، جفـا واذيت، ذلت وسـفاهت، اعالى واعاظمه عدم حرمت ورعايت، تنپرورى وبطـائت، فقـدان صبر، خوف، حرص، حسـد، طمع، كذب، غرض ونفسانيت، تلون وتغير مزاج، عهده عدم وفا، هم نوعنه معاونتـده اهمال وتراخى، الفت ارازل، امتناع فضائل كبى تعداد وتفصيلى صحيفهلر طولديرهجق بيـك درلو سـوء احوال دن عبارت اولوب جملهسى اتم واكمل شرايع واقدس مقدسات اديان اولان دين مبين احمدينك منع ورد ايلديكى، هر مسلمانى اتصافدن زجر ايله محفوظ قلديغى فنالقلردر .

انسانكه مقتضاى خلقتى اولان حالمدنيت وفضيلتده بولنمغى آرزو ايدر بومكارم ايله مكرم ومشرف اولملى انسـان كه بوصورتله مكرم ومشرف اولمغى ارزو ايدر

احکام شریعت اسلامیه‌یه حقیله، تمامیله انقیاد واطاعته چالیشملی در .

اللهم اجعلنا من المنقادین والمطیعین

شو برقاچ سوزله نمایان اولیورکه جمعیت فاضله قواعد وارکانی، قوانین ونظاماتنی احکام شریعت اسلامیه‌یه توفیق وتطبیق ایدرك ایضاح وبیان ایچون اولاً مکارم اخلاقدن بحث ایله هر خلق مستحسنی تعریف واتیان وبو بابده‌کی اوامر دینیه‌یی تذکار وتبیان وسیأت اخلاقی تعداد وتصریح ایله بونلرك ممنوعیت ومردودیتی حقنده‌کی نواهیٔ دینیه‌یی ارائه و بیان مقتضیدر وانتظام امور عائله‌دن بعده بحث ایدوب قواعد وقوانین جمعیتی نهایتده درمیان لازمدر بناء علیه بومباحثی احتوا ایدن براثرك اوچ فصلدن عبارت اولمسی طبیعیدر .

مجموعه‌مزده بولندیرلمقده اولان (لطـائف النعمه فی اقسـام الحکمه) نام اثری مطالعه ایدنلره معلوم ونزد معارفمندانده معروف ومجزوم اولدیغی اوزره مذکور اوچ فصلده بسط اولنه‌بیله‌جك مباحث حکمت عملیه علم جلیلنك حاوی اولدیغی معلومات وحقایقدر .

اول حکمت عملیه علم جلیلی که انسانك غایت ایجادی اولان اشرفیت ونافذیتك حصول وتحقق اکا توقف ایدر وانسان بواشرفیت ونافذیت سعادت عظماسنك طریق تحصیلی رسوم واصولنی اول حکمت عملیه ایله اوکرنه بیلور .

اول حکمت عملیه علم جیلی که حکما اکا طب روحانی دیمشلردر ؛ چونکه حفظ صحت بدن علمنك منزله‌سنده کورمشلردر .

حفظ صحت بدن علمنك قوانینی انسانه تعرض امراضی مانع اولدیغی وانسانده‌کی صحت وعافیتك محافظی بولندیغی کبی حکمت عملیه علمیده نفس کامله‌نك انحلال اعتدال خلقیسنی موجب اوله‌جق سیأت وردیاتی منع ایدر ، نفسك کمالنه خادم بولنان او اعتدال خلقیی افراط وتفریط کبی اضدادینه تقلب وتحولدن محافظه ایلر .

حکمت عملیه علمنه حکما طب روحانی دیمشلردر چونکه انی امراض ابدانی دافع علاج منزله‌سنده بولمشلردر .

امراض ابدانیه تحت تغلب وجفاسنه الدیغی وجودلری یاهمان محو وافنا ویا مدت مدیده اسیر آلام

واوجاع كونا كون ايدرك زار وزبون ايلدكدن صكره يته اوقعر فنايه ايصال والقا ايدر مكركه دفعنه علاج عاجل وموافقله همت اولنه وياورئ توفيق ربانى ايله اعادهٔ عافيته موفقيت حصول بوله . ايشته ملكات رديه يعنى سيأت اخلاق دخى تماميله امراض ابدان كبيدر بلكه اوامراضك اك شديد ومضر اولانلرينه مشابه ومماثلدر زيرا هانكى آدمه سرايت ايتسه هانكى آدمى تحت حكمنه السه دنياده ، آخرتده ذليل وحقير ايلر . عالم نظرنده مستهجن و پر تقصير ايدر امراضك اسيرينى آتديغى زندانده اقامت موقتدر اما سوء خلقك زبوننى دوشورديكى حضيض ذلت وسفالت ، قعر عميق عيب ورزالتده مأيوس ومحروم قالمق دائمى وابديدر .

اول حكمت عمليه كه علومك انفع واهمى ، اشرف ومحترمى اولديغى محققدر زيرا بر علمك شرفى ويا موضوعنك نباهتى ياغايت ومنفعتنك جلالتى ، يا برهان وحجتنك وثاقتى ايله اولور بو علم ايسه ذكر اولنان اوچ شرفى تماميله حائز وشو حائزيتله علومك اك نافعى ، اك مهمى ، اك اشرفى ، اك محترمى اولمق مرتبه سنده بولنمقله ممتاز وفائزدر. حكمت عمليه نك نباهت موضوعى

مسلم ارباب معرفتدر چونكه موضوع مذكور افعال جميله ومحموده وقبيحه ومذمومه كنديسندن صادر اولان نفس ناطقهٔ انسانيه‌در نفس ناطقهٔ انسانيه ايسه اشرف ومحترمدر .

حكمت عمليه‌نك جلالت غايت ومنفعتی مصدق عارفين حكمتدر چونكه غايتی جنين جوهر شريفی اكمال وزيادت نفعی دخی نفس انسانيه‌يی بهيميت وسباعيت وبلكه دها ادنی مرتبه‌ده ايكن اعلی منزله‌يه ايصال ايدر .

حكمت عمليه‌نك وثاقت برهان وحجتی مجرب واقفين حقيقتدر چونكه جملهٔ حجج وبراهينی دلائل قاطعهٔ شرعيه، تجارب واقعهٔ حكميه ايله مشيد ومؤيددر .

ايشته بز (مدنيت اسلاميه) عنوانی التنده او اشرف علوم اولان (حكمت عمليه) مباحثنی بسط وبيان ايده‌جكز معروضاتمز نور شريعت مطهره ايله تنوير عيون ظاهره وباطنه ايلمش اولان محققين حكمای اسلاميه، مدققين فضلای شرعيه آثار مرغوبه‌سندن اقتباس واقتطاف اولنه‌جق وبناءً عليه مسروداتمز او نور اعظم شريعت محمديه‌دن تنور شرفيله متحيز وفائز بولنه‌جقدر .

حكمت عمليه مباحثنی احتوا ايده‌جك اولان شو رساله

برمقـدمه ايله ابوابه منقسم اوچ فصل و برده تتمه‌دن
ترکب ايده‌جك ومحتوى اوله‌جغى مباحث هپ انسانه
تعلق ايلديكندن مقدمه‌ده انساندن بحث ايديله‌جك
و برنجى فصل ايسه (مكارم اخلاق) دن باحث
اوله‌جقدر فصل اولك تضمن ايده‌جكى مباحث
حكمت عمليه‌ده علم اخلاق عنوانى التنده اولوب علم
تهذيب، علم شريعت كبى دها بشقه نامرله دخى
مسمى در .

علم اخلاقه علم شريعت ديمكسى بك طوغريدر
نصل طوغرى اولمسونكه علم اخلاقده‌كى هر قانون،
هر قاعده، هر تنبيه، هر توصيه البته احكام متينهٔ
شرعيه ايله مثبت ومشيد ومستدل ومؤيددر ايشته
بو فصل برآدمى دنياده، آخرتده محترم قيله‌جق محاسن
ومكارم اخلاقى تفصيلاً بيان وتصريح ومسرودات
ومبسوطاتك ارادات سبحانيه واوامر محمديه مربوط
ومستند بولنديغنى وانلرله نصل تأييد وتشييد قلنديغنى
اتيان وتوضيح ايده‌جك وكذلك دنيوى، اخروى
خسران حال ومالى موجب اولان قبايح وسيآت ومعايب
ورديائى وبو بابده نصوص جليله واحاديث عليه‌يه مستند
تحذيرات ومذماتى افاده وارائه ايليه‌جك وشو صورتله

برنجی‌یی اکتساب ، ایکنجیسندن اجتناب اسباب ووسائلنی بیلدیره‌جکدر . بناء علیه فصل مبحوث عنه بعض تبصره وخاطره‌لری دخی محتوی اوله‌جق ایکی بابی مشتمل اولمق لازم کلمشدر . تفصیل سابق ایله نمایان اولدی‌که ذکر اولنان ایکی بابك برنجیسی (کریم الخلق) برانسان کاملك احوال حسنه وحرکات محترمه‌سی نصل اوله بیله‌جکنی تعلیم ومزیات مسلمه‌سنی تفهیم، ایکنجیسیده (لئیم الخلق) برسفیلك حال فلاکت اشتمالنی تصویر ایله سیأتدن مجانبت وسائل واسبابنی استکمال وتمیم ایده‌جکدر ایکنجی فصل (عائله) دن بحث ایده‌جکدر ؛ عائله‌نك اسباب وصورت تشکیلیله زمان ازدواج وانتخاب زوج وزوجه کبی خصوصاته متعلق مباحثی برنجی باب وعائله‌نك تشکلندن یعنی ازدواجك وقوعندن صکره اولان حسن الفت وامتزاج ، تطلیق، تربیهٔ اولاد ، تدارك اسباب معیشت کبی خصوصاتی دخی ایکنجی باب محتوی اوله‌جق وبوباب ثانی ایکی قسم اوزرینه بالترتیب برنجیسنده عائله‌نك احوال داخلیه‌سی نظر مطالعه‌دن کچوریله‌جکی کبی ایکنجیسنده دخی احوال خارجیه‌سی موضوع بحث ایدیلوب قازانمق، صرف

ایتمك ایشلرینه عائد مطالعات ومقتضیات بالطبع قسم ثانیده بولنديريله‌جقدر اوچنجی فصله كلنجه بونده هیئت مدنیه‌نك اصول منتظمه وقواعد سالمه ونافعه‌سی بسط اولنوب بونلرك شریعت اسلامیه جانبندن تشیید وتأیید ایدلدیكی ایضاح وهیئت غیر متمدنه‌نك اصول مشوشه وقواعد فاسده ومضره‌سی بیان اولنه‌رق بونلرك شریعتده نه درجه‌لرده مردود ومنفور بولندیغی اصراح ایدیله‌جكدر شو حالده فصل ثالث دخی ایكی بابه انقسام ایتمك و برنجیسی هیئت مدنیه، ایكنجیسی هیئت غیر متمدنه ایله اقسامنه دائر بولنمق لازم كلمشدر .

خاتمه‌ده ایسه احوال امه عطف نظر دقت وآلایش مدنیتله عرض انواع مفخرت ایدن اقوامك مزیت فساد وضلالتنی تسهیل ایتمك وسائلنك استكمالنه غیرت اولنه‌جقدر .

(هو المعین والمستعان)

نومرو ۲۱,۲۲,۲۳,۲٤ برنجی جلد صفر الخیر

مقامهٔ شکران

معرفت اویله بر نور جلیـل ربانیـدرکه پرتو بخش اولدیغی اقالیم و بلدانی ازادهٔ ظلام ظلم ونادانی ایدر .

معرفت اویله بر لطف جمیل سبحانیـدرکه شامل اولدیغی اقطار و بیابانی رشك‌آور ریاض جنان اوله‌جق درجه‌ده نائل عمران وآبادانی ایلر .

معرفت اویله برغذاء مکنت بخشـای ارواحـدرکه احسان بیورلدیغی جان ناتوانی فیض مقدرینه مستعد وسزا قیله‌رق عارج معارج سعد ونجاح ایدر .

معرفت اویله بر قوت قوت افزای اشـباحدرکه رزق مصون الفسق اولدیغی هر وجود زبون وبی امانی فوز مقررینه لایق واحرا قیله‌رق واصل اعلای مدارج فیض وصلاح ایدر .

حق و باطل، صحیح وعاطل بینـنی فارق وفاصـل معرفت؛ انواع فضـائل وفواضـلی جامع وحامـل ینه معرفتدر .

انسانی دنیوی اقبال وراحتك درجهٔ عال العالنه موصل معرفت؛ بنی بشرك ــ اخروی اجلال وسعادتك كالنه نیل ایله ــ تشرفنی كافل ینه معرفتدر .

ایشته محسناتندن الڭ كوچك بر جزؤینی شو صورتله ارائه و بیاندن عاجز قالدیغمز معرفتك منافع ومحسناتنی، فوائد بیغایاتنی حقیله، تماميله، تفرعاتیله مدرك وعالم اولان شهنشاه معارف پناه وخلیفهٔ حقایق آگاه، حامیٔ دین مبین، حافظ مسلمین، ولی نعمتمز داد كسترامم، ظل الله فی العالم، السلطان ابن السلطان السلطان المغازی

ملك الورى محی المعارف والندى

تاج العلى عبد الحمید الغازی

ابدالله تعالى دولته واید مدى الدهور شوكته بالعز والنصر، آمین.

افندمز حضرتلرینك عید اكبر عثمانیان اولان یوم جلوس میمنت مأنوس خلافت پناهیلرندن برو ابذال بیورمقده اولدقلری همت لاتحصی وعنایات بی انتهانك قسم اعظمی هر نقطهٔ ممالك محروسة المسالكلرینك نورمعا-رفله مزین اولمسنه تعلق ایتمش، هرجهتده مكتبلر، مدرسه-

لر، دارالعلوملر کتابخانه‌لر تأسیس وتشکیلی امرنده جمله‌یی احیا ایدر موفقیتلر حصول بولمشدر .

پادشاهمز افندمز حضرتلرینك لطف وعنایتی سایه‌سنده‌درکه اولاد وطن دها کوچوجك یاشلرنده بلبل کبی قرائت قرأن، از زمان ایچنده تدارك دستمایهٔ علم وعرفان ایدرك انالرینی، بابالرینی، وطنداشلرینی، اشکریز فخر وامتنان ایلیور وشو حال سعادت اشتمالی کورن هر صاحب صدق واستقامت کمال تضرعله سجده‌کاه وحدته روما‌ل اوله‌رق وجیبهٔ عبودیتی ادایه صرف مقدرت ایدیور .

پادشاهمز افندمز حضرتلرینك کرم وعاطفتی سایه‌سنده درکه ملکك هر طرفنه اشعهٔ معارف پرتو افشان اولدقجه، تبعه وزیر دستان صداقت نشان زلال احسان ایله حیات تازه بولدقجه انتظام وعمران فراوان اوله‌رق بویله بر عادل، فاضل، کامل، حامیٔ بی‌معادله نائل اولان بختیار عثمانلیلر کلزار نشین امن وآمان اولیورلر .

پادشاهمز افندمز حضرتلرینك سایهٔ هنر ومعرفتنده درکه بر طرفدن مکتبلر اولاد وطنی تربیه ایتدیکی کبی بر طرفدن‌ده کتب ورسائل افکار عمومیه‌یی اصلاح

ومزيات فضائل وعرفانی، منافع سعی واهتمامی ایضاح
واصراح ایدییور .

ایشته پادشاهمز افندمز حضرتلرینك سایهٔ احسان
ومعدلتنده‌درکه بزم کبی صدق وغیرتله اتصافی جانه منت
ومدار مفخرت بیلان پروردکان‌عنایت و(محاضراتی)نشره
صرف مقدرت‌ایله فضائل اسلامیه‌یی افاضل اسلامیه‌نك
اعلان اثارمرغوبه‌سیله ارائه و بیانه دامن درمیان اولیور،
بو کتابك جلد اولنی اکمال ایدرك جلد ثانیسنی نشره‌شتاب
ایله شرف بولیور .

(محاضراتك) نشرنده نصل‌دوام اولنمسون‌که‌سلطان
عالیشانك‌خیر وحسناتنی، الطاف وعنایاتنی تزیید وتوسیعه
کیجه کوندوز سعی واهتمام بیورمقـده اولان مظهرسر
(اشراف امتی حملة القرآن) ناظر دار السعادة الشریفه
دولتلو عنایتلو بهرام اغا حضرتلرینك نظر اکسـیر اثر
رغبت ومطالعه‌لرینه نیل ایله کسب مزیت ایدییور .

پك چوق ذوات عظام ومشترکین کرامك تشویقات
وترغیباتنه و باخصوص معارف نظارت جلیله‌سی هیئتنك
تسهیلاتنه نائل اولیور .

شو الطاف وهمماتدن طولایی‌حقیله‌عرض شکراندن
عجزمز اشکار و بعنـایة المستعـان نشرده دوام ایدرك

ایفای فریضهٔ عبودیته اقــدام ایله بکام اولمقلغمز لزومی بدیداردر .

ایشته بو ارزو وخــواهش الجاســیلەدرکه محاضراتی دها توسیع ایله قریباً جلد ثانیسنی نشره باشلایەجغز یعنی التمش درت صحیفەلك بر نسخەیی هر آی نشر ایدرك بر سنەده جلد اولك ایکی مثلی بر جلد ثانی وجوده کتورمکه چالشەجغز .

شو موفقیتمز ایچون اولا جناب حقدن استعانه ایدر ثانیاً مشوقین عظام ومشترکین کراممزك دوام همت معارف شناسیلرینه عرض انتظار ایلرز .

﴿ اسرار نورانیهٔ قرأنیة ﴾ ترجمەسندن مابعد

« دردنجی مبحث »

فحم حجرینــك ارضده مدت مدیده بولنان نباتاتك تحلل جزؤ یسی نتیجەسی اولدیغنی بیان ایلدك . علمای فن بورأیده متحد ومتفق درلر . فحم حجری معادننــده

نبـاتات مذكوره بقـايايى كثيراً مشهود اولوب بونلرك
جذوع واوراقيـله اراضئ فحميه تميز وتفريق ايديلور
و بو فحمك طبقاتنـده اشجار كبيره جذوعى دخى مراراً
بولنور .

ذكر اولنـان بيوك اغاجلر جذوعنـك فحم حجرى
ميانـده كورنمسى ايكى وجهه محمول اولمق لازم كلوب
بونلرك برى اشبو اغاجلرك اوزاقدن كله‌رك اندفان ايلمش
اولملريدر يعنى نباتات مذكوره بحار وانهارك سطحنده
يوزر اولـدقلرى حالده كلمشـلر، صكره اماكن مختلفه‌ده
توقف ايدرك آندن صكره دخى اراضى يه قارشمشـلردر؛
وجه ثانى ايسه اشجارك نابت اولديغى محلده تحلل ايدرك
حال فحميتى بولملرى اولوب يوقسه وساطت انهار وبحار
ايله بشقه محلدن كلمش بولنملرى دكلدر .

مقدما دخى سويلمش اولديغمز اوزره وجه اول بعيد
الاحتمالـدر چونكه بولـديغمز قالينلقده كتلهٔ فحمى
وجوده كتوره‌جك قدر عظيم الثخن اغاجلرك سـطوح
بحار وانهارده يوزرك كله بيلمسى مسـتبعددر اما شق
ثانى عقله قريبدر زيرا بونك ايچون زمان مديددن بشقه
شيئه احتياج يوقدر يعنى كنديسندن فحم حجرى تكون
ايدن مواد عضويه‌نك اولوجهـله تراكمى ايچون يالكز

زمانه لزوم واردر . بوده اراضئ فحميه طبقاتنك
توازيسى واجزاى دقيقه‌سنك انطباعاتندن حفظى
دلالت ايدركه طبقات مذكوره هدء تام وسكون كامل
ايله تكون ايلمشدر . واشته بوصورتله‌ده استنتاج
اولنوركه فحم حجرى اماكننده يعنى نابت اولديغى محلده
تحلل ايتمش نباتاتدن متحصلدر .

ايمدى معلوم اولسونكه فحم حجرى معدننده قشرهٔ
ارضيه‌دن انجق بر غلاف رقيق مرن تكون ايدوب
غلاف مذكور كتلهٔ سائلهٔ اسفله اوزرينه مرتكز بولنور
و بوقشر جذب قمرى وشمسى‌يه منقاد اولان كتلهٔ سائلهٔ
باطنه‌ده متحصل ومتعاقب الوقوع ارتفاع وهبوط
حركتلرندن مضطرب ومتأثردر .

شوندن ظاهر اولديكه قشرهٔ ارضيه‌نك هبوطنده
صولر غاباتى وزمن فحمى نباتاتنك كتلهٔ عظيمه‌سنى
ستر واغمار ايتمش وبوندن صكره ديكر غابات نابت اوله‌رق
وكتلات تكون ايدرك ومؤخراً ينه قشرك هبوطيله
صولر غابات وكتلاتى تحتنه آلمشدر . وبونك تكرر
وتعاقبيله برخيلى كتلهٔ نباتات تكون ايتمش و بوندن ده
فحم حجرى تحصل ايتمشدر . تحصل مذكورك قرون
كثيره وعديده‌ده وقوعى ايسه محتاج ايضاح دكلدر .

ازمنهٔ قديمه نباتاتنك قار يعنى زفت وسائره ايله مشحون كتلهٔ فحميه‌يه صورت تحولى سؤال ايديلور ايسه جواب ويريلوركه مياه ايله منغمر نباتاتك كتله‌سى زمانمزده مستنقعاتده متكون «تور به» مشابه اوله‌رق مدت مديده صو آلتنده بولنمقله تعفن جزؤى حاصل ايتمش وصكره تخمر ايتمشدر ونباتات مذكوره‌ده حاصل اولان تحلل فحم حجريده بولنان غازات سائلهٔ معدنيه‌نك وانواع شيت قاريده‌كى زيوت قطرانيه منشأنك تكونيله حصول بولمشدر . «تورب» طبقاتنك اراضى آلتنه اندفاننده صكره بوغازاتك انتشارى مستمر اولوب فحم حجرى دخى مدار تميزى اولان كثافت عظيمه‌يى واراضينك ثقلت وتضييقيله تعظم وتزايد ايدن حالت انضمامى كسب ايتمشدر وجوف ارضدن تصاعد ايدن حرارتك دخى تكونات مسروده‌ده تأثير عظيمى اولمشدر بناءً عليه فحم حجرى طبقاتنده‌كى أختلافاتك بو ايكى سببدن يعنى مار العرض تضييق كثافتله حرارت مركزيه تأثيرينك وقوعه كتورديكى تسخيندن ايلرو كلديكنه ذاهب اولمق مناسبدر . ايمدى طبقات سفلانك جفاف واندماجى طبقات عليادن زياده‌در زيرا طبقات

سفلایه تأثیر ایدن حرارت کثیر الارتفاع اولدیغی کبی اوزرنده‌کی تضییق دها قویدر .

اشته فحم حجرینك صورت تکونی بویله‌در وبوده فناً اجرا ایدلمش اولان تجارب عدیده ایله واضح وعیان اولمشدر .

—

« تتمه »

فاضل بیدانی محمد افندی اسکندرانی جانبندن احجار فحمیه حقنده سرد ایدیلان اشبو معلومات ومطالعات بزجه دها سهل التفهم قلنمق امیدیله درکه بوتتمه‌یی یازیورز .

علم ارض ومعادنه وقوفی اولانلره خفی اولمدیغی اوزره صخور فحمیه یعنی قابل احتراق اولان قیالر، طاشلر اساساً درت جنسدن عبارت اولوب بونلرده «فحم لامع» «فحم ترابی» «خشب متفحم» «تورب» در انجق «کبریت» «توف کبریتی» «شست قاری» «قفرالیهود» «نفت» «غرافیت» «صاری کهربا» کبی

بعض معادن دخی قابل احتراق قیلر نوعندن عد ایدلمشدر بوراجه بونلری موضوع بحث ایتمکه لزوم اولمیوب ممکن مرتبه اطرافلیجه بیلدکلرمز اقتضا ایدن شی بالاده مذکور درت قسمدر .

﴾ فحم لامع ﴿

بیلدیکمز ولسان ناسده وابور کموری دینلان معدن جنسندن اولوب رنکی سیاه و پارلاقدر معدنی وطنوق رنکده بولنمسی نادردر علو ودومانی اولمیوب یانمسی عسرتلیدر ویانمقده مواد سائرهنك معاونتنه چوق محتاج اولور طوزی کمور کبی قوقار اکثری اشاغیده بیان اولنهجق «فحم ترابی» معدن اوجاقلرنده وبوفحمك اراسنده چیقار براز مولد الحموضه ومولد المائی حاویدر بعضاً مولد سورج ایله ده مخلوط بولنور طوپراغی پك آزدر .

اشبو معدن حرارتی شدتلندیرمك ایچون تیمورجی اوجاقلرنده مواد سائره ایله برابر قوللانیلور .

« فحم ترابی »

اشته اصل وابور کوری بودر رنکی قیو سیاه اولوب اکثریت اوزره پارلاقدر فحم لامع دن دها یموشاقدر یانمسی دخی پك قولایلقلیدر وعلولی اولوب دومانی سیاهدر یانار ایکن منتفخ اولەرق اریدیکی جهتله پارچەلری متلاصقدر .

فحم ترابیده کی مولد الحموضه ومولد الماء فحم لامع ده بولناندن زیادەدر طوپراغی دخی آزدرطوپراغی آز بولنان نوعلری علوله یانمقده ایکن سوندیر یلور ایسه « قوق » حاصل اولور .

فحم مذکور تقطیر اولنورسه مواد قاریه صو وسائر غازات وچوق وقت نشادر روحی چیقدیغی ومواد قاریەنك تکرار تقطیری حالنده نفتالین دنیلان مادەنك حصول بولدیغی تجربه ایدلمشدر .

صخور فحمیەنك ارضده الك چوق بولنانی فحم ترابی اولوب سببی‌ده صورت تحصلی حقنده استاذك ویردیکی معلوماتدن استنباط اولنەجغی کبی آتیده ویرەجکمز تفصیلات ایلەده تعین ایدەجکدر .

بوکورك انواعی اولوب بونلره ارباب فن « فحم

ترابئ دهنئ خشـبن» «فحم ترابئ دهنئ مارشـالی» «فحم ترابئ دهنئ لهبی» «فحم ترابئ لهبئ یابس» نامليله تفريق ايتمشلردر.

(قاتل قووال) نامنده برنوع فحم ترابی دها اولوب پارلاق علوله یانار وقابل انقطاع بولنديغی جهتله كندو- سندن قابلر وتزييناته متعلق سائر بعض شيلر ياپيلور.

فحم ترابيدن قطران استحصـال اولنه‌بيلديكی كبی سوقاقلرمزی تنوير ايدن هـوا غازی دخی چيقـاريلور هوا غازی استحصالنه الك زياده يارايان «فحم ترابئ دهنئ لهبی» اولديغی تحقيق قلنمشدر.

«خشب متفحم»

اسمر وقارامتيراق وقاره وبعضاً قزلسی اولوب اكثری طنو قدر واكثر نوعـلری فحم ترابئ يابس وفحم لامع ايله قارشمشدر. بونده‌كی مولد الحموضه‌نك مقداری اوته‌كيلردن زياده اولوب انجق فحمی آزدر وكندوسندن استحصال ايديلان قطرانده نفتالين ماده‌سی بولنمز وشو حالی فحم ترابيدن مدار تميزی اولمشدر.

خشب متفحمك يانمســی ســهولتلی وعلولی اولوب دومانی ســياهدر تلهبی منقطع اولدقده كمور قوری كبی

قور ویرر وتقطیرنده حاصل اولان صو مواد قاریه وحامض خلاني حاویدر بو فحمك برنوعی واردرکه ژایت نامیله معروف اولوب جلالنه‌جق قدر کثیف وخیلوجه صلابتلی اولدیغندن تزیینات ایچون استعمال اولنور فحم مذکورك برنوعیده ترابی اسمر قارامتیراق اوله‌رق تصویرده مستعمل و «تراب ظل قولونیا» نامیله مسمی در .

خشب متفحمك سائر نوعلری وهله ترابی اولانلری زراعتده استعمال ایدلمش وقوهٔ انباتیه‌یی تزییده خدمتی کورلمشدر .

﴿ تورب ﴾

یموشاق ورنکی اسمر وبعضاً قارامتیراق ویا قزیل اولان بو معدنك ترکیبی نباتاتك ترکیبنه قریب اولوب مولد الحموضه‌سی هم نوعلرندن زیاده‌در علولی علوسز یك قولایلقله یانار دومانی ایسه قوری اوت ویا توتون دومانه بکزر فقط رایحه‌سی فنادر بناءً علیه اودون وفحم ترابی بولنمدیغی یرلرده قوللانیلور ایسه‌ده انلرك بولندیغی محللرده مرغوب اولمامقده‌در .

(تورب)ك تقطيرنده حامض خلا ومادهٔ زيتيه تحصل ايدر وكولى زراعتده مستعملدر .

§

صخور فحميه‌نك احوالنه دائر شو ويريلان معلومات بوراجه كافى اولوب شمدى بونلرك صورت تكون وتشكلى حقنـده‌كى ايضاحات فنيه‌يى بركوزدن كچورمك ايجاب ايده‌يور ذاتاً بزجه مقصد بونلرك ندن ونصل تحصل وتشـكل ايتديكنى بيلمك اولوب انلرك احـوالندن بحث حالنى بيلمديكمز موادك صورت تكوننى درميـان مناسب اوله‌ميه‌جغى جهتله ضرورى اولمشيدى .

صخور مبحوث عنهادن فحم لامع اكثريت اوزره فحم ترابى آره‌سنده بولنه‌كلديكندن بونك نصل تحصل وتشكل ايتديكندن آيروجه بحث مقتضى اولمديغى كبى خشـب متفحم دخى على الاكثر تورب دن متحـول بولنمسـنه كوره اصل مطالعه وملاحظه‌مز تورب ايله فحم ترابى‌يه تعلق ايتمك طبيعيدر معهذا توربدن بحث ايديور ايكن خشب متفحمك صورت تحولنه اشارت ضروريدر .

« تكون تورب »

جناب مؤلفك بيان ايلمش اولديغى كبى تورب ديديكمز

صخر فحمی نباتاتدن تحصل ایدر صویو صونلری وقالقاسیا، سرخسیه کبی نباتات مائیه صویك تأثیریله تحلل ایدرك تورب حالنـه انقـلاب ایدرلر یعنی یاپراقلر داللر اغاجلر میوه‌لر میاه راکده ورطوبت دائمه ایچنـده قالوب حل اوله‌رق مواد نباتیه‌دن عبـارت قالین قالین طبقه‌لر تشکیل ایدوب اشبو طبقـه‌لر اوزون برمدتدنصکره تورب اولورلر تور بك تشـكل وتحصلنه بو پراکنده اوراق واثمار ونباتات خادم اولدیغی کبی تشکل وتحصل مذکورك صو-رت اخری ایله‌ده وقوعی فنا ثابت اولمشدر .

کتب فن‌ده مصرح اولدیغی اوزره امریقـای شما-لیده ورژیناده صولو وبالچقلی برمحل واردرکه وسـعتی بر قاچ میل اولوب آدینه دیسمال اسوام دیرلر .

زلزله‌لر وامثالنك ارضه وردیکی تبدلات وتغیرات اثارندن اوله‌رق بر قوجه اورمان بووسعتلی بالچغك صویی آلتنده قالمشدر اورمانك اغاجـلری صو ایله مسـتور اولوب ساحلده‌کیلرك تپه‌لری کورنمکده‌در وبونلرك میـاننده صنوبریه اغاجـلری بولنـوب تحلل اتمکده واورطه‌ده‌کی اغاجلر دوریله‌رك افقی برحالده ایسه‌لرده ساحلده‌کیلر عموداً طورمقده واشجار مذکوره‌نك اطراف واکنافنده‌کی نباتات مائیه بر طرفدن نشـو ونما بولوب بر طرفدن

فنایاب اولەرق تأثیر میاه ایله بالتحلل تور بە تحول ایتمکده وتورب طبقەلری حصـولەکتورمکده اولدیغی وبو حال ایله محل مذکورك بر وقت برتوربـه یعنی تورب محلی اولەجغی کشف ایدلمشدر .

ارباب کشف ورژینادە دها بویلە تور بـەلر بولندیغنی وانلرك تشکلیدە بویلە اولەجغنی تحقیق ایلمشدر .

ورژینادەکی مذکور تشکلاتك امثالی المانیادەکی الپا طاغلرندە دخی مشهوردر روسـیە وسـبریادەکی قوجە اووالردە دخی یوصون ونباتاتك تورب رسوباتی حصـولنە خدمت ایتمکده اولدقلری متحققدر .

رسوبات توربیه بوصورتلە نباتاتدن تحصل وتشکل ایتدیکی کبی بو رسوباتك برکانی اندفاعات ویا زلزلەلر کبی انواع اسبابدن ایلرو کلان تبدلات و تغیرات ارضـیە اثارندن اولەرق دکز آلتندە قالمسی ممکنات و واقعاتدن اولوب اوزرینە رمل وعضـار امثالنك ترسـبیلە طبقەلر وجود بولدیغی وطبقات مذکورە تحتنـدە قلان توربك میاه بحرك تأثیرندن وطبقات مبحوث عنهانك تضییقندن ناشی خشب متفحمە وبلکە فحم ترابی‌یە انقـلاب وتحول ایدەبیلەجکی فن نظرندە مسلم بولنمسنە وخشب متفحم طبقاتندە صنوبریە اغاجلرینـك کتوکلری حتی بعضـا

عمودی اوله‌رق کورلمسی واوراق ویاپراقلی اغاجلر اثماری مشهود اولمسی معدن مذکورك تور بدن منقلب ومتحـول بولندیغنی بیلدیردیکنه مبنی خشب متفحمك هیچ اولمز ایسه تورب کبی نباتاتدن تحصلی تحقق ایتمك طبیعیدر .

« تشکل فحم ترابی »

کرهٔ ارض الك اول نار بیضا حالنده بولنوب صکره سطح خارجیسی قابوق باغلامغه باشلامش وقابوق درجهٔ کفایه‌یی بولدقده کره‌ده الك اول حکم سورن بر کانیت اولمشـدر بو زمان برکانیتده متشکل اراضی ایله زمانمزده دخی تأثیر برکانیت ایله تشکل ایدن اراضی‌یه اراضیٔ ناریه نامی ویرلدیکی کبی قشر ارضك تبردی تزاید ایلدکدن صکره تأثیر میاه ایله اراضیٔ رسوبیه تشکل ایلمشـدر که ژئولوژی علماسی بوکا اراضیٔ مائیه تسمیه ایدرلر. علمای فنك بو بابده مختلف تقسیماتی وار ایسـه‌ده بز بونلردن یالکز برینك مسلکنی التزام ایده‌لم: بومسلك ایجابنجه اراضی ابتدائی، ثانی، ثالث، جدیدترتیبیله درده منقسم اولوب هر برینك طبقات واجزاسی کتب مخصوصه‌سنده تعریف وایضاح ایدلمشدر .

اراضئ مائیه‌نك دور ابتدائیسی بش طبقه‌یه منقسم اولوب ارض فحمی بشنجیسیدر ارض فحمی طبقاتنك سمكی فوق العاده اولوب بعضاً اوچ درت بیك مترو قدر بولنور بونلرك اوزرنده غرده وغـذارلی شـیستلر تشكل ایتمشدر وانلرك مافوقنده‌ده فحم ترابی یعنی واپور كموری واردر .

فحمی حامل اولان ارضك طبقه‌لری ایكی بیـك مترودن زیاده بولندیغی حالـده فحم ترابی طبقه‌لری اوتوز مترو ثخنده‌در و بو فحم یعـنی معدن كموری دور فحمیـده سطح ارضـه زینت بخش اولان غایت جسیم نباتاتك یواش یواش انحلالندن تحصل ایتمشدر .

حضرت مؤلفك دخی بیان ایلدیكی اوزره ژئولوژی علماسی فحم ترابینك منشائی حقنـده مختلف رأیده بولنوب بر طاقی رسوبات فحمیه صولر واسطه‌سیله محال بعیده‌دن كلان نباتاتك تراكمندن متحدث اولدیغنه ذاهب اولمشلردر بونلرك بورأیی بتون بتون اساسسز دكل ایسه‌ده تجارب عدیده ایله ثابت اولمشـدر كه رسوبات فحمیه‌نك یالكز بو صـورتله تحدثنه حكم صحیح اوله‌مز . زیرا فحم ترابینك فراشـنده یكدیكرینـه مرتبط بر طاقم كوكلر

بولندیغی کبی بو فراش اوزرنده کی فحم ترابی اغاجلرینك کتوکلری عموداً کور یلور شو حال دلالت ایدر که فراش مذکور اشجارك بر زمینیدر واو اغاجلر اول زمینده نابت اولمش وتبدیل مکان ایتمیه‌رك ینه اوزمینده فحمه انقلاب ایتمشدر .

مذکور زمین مشهود اولمســه بیله اغاجلرك اورمانلرده کورلدیکی وضعیتده مرئی بولنمسی واوراق واثمارینــك اشــکال وهیئتی کورنمسی رأی مبحوثك خلافنی ارائه‌یه کفایت ایدر. اراضیٔ فحمیه‌ده بولنان مستحاثاتك اکثریسی نباتاتدن اولوب حیواناتدن دخی وار ایسه‌ده جزؤیدر نباتات مذکوره «سرخس» « خیلیه » « کبریتیه » «سیقاده» « صنوبریه » نوعلرندندر .

شو افادات ارائه ایلیور که اول زمان ارضك سطحی قوجه قوجه اغاجلرله اورتیلی اولوب بیاغی سطح مذکور شمدی منظورمز اولان اورمانلره شبیه ایمش وبو اشجارك مرور زمان وتأثیر میاه ایله فحمه تحولی وقوع بولمشــدر دیمك اولدیکه اراضیٔ فخمیه‌دن اولان فحم ترابی دخی نباتاتدن تحدث وتحصل ایتمشدر ودیمککه بیلدیکمز واپور مکورینك انواعی قورومق وچورومك کبی احوال متنوعه‌یه

تحول ايدرك وسياهلنه‌رق بشقه بر جسمك حال وطبيعتنه ابتدادن برو بيان اولنان اسباب ياردميله انقلاب ايدن نباتات اولديغى فن نظرنده متحققدر .

بويله اولنجه اسرار نورانيه‌نك دها مباديسنده ايراد اولنان و «جناب حق يشيل اوتلرى انبات واخراج وصكره قورى وسياه ايلدى» مضمون حكمت مشحوننده اولان (والذى الاية) نصل جليلى احجار فحميه حقنده اشارت كافيه‌يى متضمن اولديغى مرتبهٔ وضوح وصراحتده‌در .

سبحان الخالق العلى العظيم

اشته اسرار نورانيه‌نك مقدمه‌سى بيتدى بوندن صكره فصل اولى درج ايديله‌جكدر .

مقتطفات منثوره

روی عن ابی هر یرة رضی اه عنه انه قال . قال رسول اه صلی اه تعالی علیه وسلم « ان الدین النصیحة » قالوا الاصحاب « لمن یا رسول اه » قال « لله ولکتابه ولرسوله ولائمة المسلمین وعامتهم » .

ابو هریرة رضی اه تعالی عنهدن منقـول ومرویدر « جناب رسول اکرم صلی اه علیه وسـلم دین نصیحتدر بیورمشلر واصحاب کرام رضوان اه تعالی علیهم اجمعین حضراتی کیمك ایچـوندر یارسول اه دیملریله اول عندلیب کلزار رسـالت « جنـاب حقله کتابی، رسولی وائمهٔ مسلمین وجملهٔ مؤمنین ایچوندر » کلام حقیقت انسجامیله جواب ویرمشلردر .

شراح احادیثك افاخمی بو حدیث شریفك شرایط شریعت احمدیه یی جامع اولدیغنی بسط وبیان وحق ایچون نصیحت، کتابنه رسولنه نصیحت نصـل اولدیغنی وائمهٔ

مسلمين وعامهٔ مؤمنينه نصيحتك نه اوله‌بيله‌جكنى تصريح واتيان ايلمشلردر كه مشاراليهمك بو بابده‌كى تشريحاتنى نظر مطالعه‌دن كچورمك مناسبدر :

حقه نصيحت جنـاب رب عزتك وجوب وجود و وحدانيتنى تصديق، نقصـان صفتلردن برى صفات كاليه ايله متصف بولنديغنى اقرار و اعتراف، هر حال وزمانده باطنى، ظاهرى حضرت حقه ضراعت منداته توجه، اوامر ربانيه‌يى ايفايه غيرت، نواهئ صمدانيه‌دن مجانبت، اهل حق واطاعته محبت، رب عزته باغى وعاصى اولانلره خصومت، كريوهٔ بغى وضلالته صاپمشلرى شهراه سلامت واطاعته هدايت، واجب الوجوده هر بار تعظيم وتكريمه اعتنا كبى مقتضيـات عبوديت اولان خصوصـات ايله اولور .

كتاب اللهه مختص نصيحت تجويد ومخارج حروفه رعايت و اقدام، ومعـانئ ايات و مزاياى بينات فرقانى ا كلامغه غيرت واهتمام، تحريفات تأويلات ارباب ضلالتى رد وابطال، وجوه قرائت وتفسير وصورت صحيحه‌ده تأويلات كبى قرأن كريمه متعلق واقف اولنـان حقايقى خلقك كوش فهم

وادراكنه ايصال يولنده خدمات دينيه ووظائف شرعيه‌يى ايفا ايله اولور .

رسول اللهه نصيحت آنك جانب الوهيتدن تبليغنه مأمور اولديغى جملهٔ احكام واو امره واخبارات وسائره‌يه اعتقاد ايدرك حضرت نبئ اكرم ورسول افخم صلى الله عليه وسلم افندمزك سنت شريفه‌سيله ارائه واشارت بيوردقلرى طريق فيض رفيق حق تعلم وتعليم وطلب وادا ، اخلاق واوصاف محمديه ايله تخلق واتصاف وآداب احمديه ايله تأدب، نشر دينه غيرت، ناسى طريقت وشريعت مطهره‌يه دعوته همت ايله اولور .

ائمهٔ مسلمينه نصيحت ايسه عرض حقيقت، محو مفسدت، اعلام احوال، افهام وارائهٔ اهوال، مستقبلاتدن ايضاح كبى ايجابات صدق واخلاصى ادايه اعتنا ايله‌در .

عامهٔ مؤمنينه نصح وپند كلنجه بوده خلقى مكارم اخلاق ايله اتصاف ايدرك تصفيهٔ قلوبه، سيآت ومفاسددن اجتناب ايليه‌رك رد عيوبه تشويق وترغيب ايچون موضوع ومسلم اولان قوانين وقواعدى تعليم وبونلره توفيق حركت هرحالده مستلزم فلاح وسلامت

اولـديغنى تفهيم وشو صورتله اخيـارى تكثير وتفضيل، اشرارى تنقيص وتذليل در .

اشـته فاتحهٔ مقـال اولان حديث شريفـك نكت ومزاياسى شمـدى معلوم وشريعت مطهرهٔ محمـديه‌نك دنيوى واخروى، صورى ومعنوى وظاهرى وباطنى كمال خير ومنفعتى بو علم ايله مجزوم اولدى .

نه عاقلـدر انلركه بويله اشرف واكمل بردين مبينك محض خير وسعادت اولان احكام وقوانيننه تماماً انقياد ايله ايكى جهانده ممتاز وسرافراز اولورلر . نه غافلدر انلركه عماى ظاهرى وباطنى‌يه كرفتـار اوله‌رق آفتـاب فيض وسلامت اولان شـعلهٔ عالمكير شريعتدن اقتباس ضياء معرفت وحقيقت ايده‌ميـه‌رك زندان ضلالات وفلاكت وليل غياهب فسق ومفسدتده خائب وخاسر، پريشان وسركردان قالورلر .

اللهم نجنا مما نخاف

ابو بكر وعمر رضی الله عنهما حضراتی بعـد الصلوة قرائت قرأن شریف ایدرلر وجنـاب صدیق اوصول اوصول حضرت فاروق ایسـه آواز بلنـد ایله تلاوت ایلرلر ایدی. رحمة للعـالمین اولان سرخیل رسـل عظام علیه الصلوة والسلام افندمز حضرت ابو بكر الصدیقدن قرأن كریمی نه ایچون اوصول اوصول تلاوت ایلدیكنی سؤال بیوردقده اول رفیق صدیق رسول شفیق :

یستمع من اناجی

كلامیـله عرض جـواب ایتمشـلردر یعنی « یاحبیب الله علیـك سـلام الله یقینم واردركه قاضی الحـاجات بندن غائب دكلـدر سمیع و بصـیر ولطیف وخبـیردر كرك خفی، كرك جلی نصل تلاوت ایتمش اولسهم استماع ایدر » مدلولنده كی كلامیله ارائهٔ مافی الضمیر ایتمشدر .

حضرت نبی ذیشـان كتاب قدیمی آواز بلند ایله تلاوتی سببنی فاروق غضنفر تواندن استفسـار بیوردقده اول فاتح قدس شریف :

« اوقظ الوسنان واطرد الشيطان »

كلام لطيفى ايله امره اجابت يعنى آواز بلند ايله تلاوت فرقان حقيقت بيان ايتمسى نائم ووسنانى ايقاظ، فاسد شيطانى طرد وتبعيد ايچون اولديغنى عرض وافاده ايدرك دائما خدمت دين وحفظ مسلمينه توغلنه اشارت ايلمشدر .

حضرت عمر رضى الله عنه :

العزلة راحة من خلطاء السوء

يعنى « عزلت همنشينان بد راحتى استلزام ايدر » بيورمشلردر؛ حقيقةً سيأت احوال ايله متصف بولنانلرله الفت ورفاقت قدر مضر بر حال يوقدر ديمك مبالغه دكلدر؛ چونكه دنيوى واخروى خسار ومضرتى كوريلور. عزلت اهل طريق عندنده ايكى درلودر : برى

خلقدن اعراض، بريده انقطاعدر . خلقدن اعراض بر محل خاليده ظاهراً صحبت هم نوعدن تبرى ايدوب كنديسيله مأنوس اولمق وعيوب اعمالنه نظرله مخالطهٔ ناسدن رها وخلاص طلب ايليوب خلق كندى مضرتندن مصون قيلمقدر . اما انقطاع برملكهٔ قلبيهدر خلق ايله الفت اولنور انجق كوكل ظواهره تعلقدن برى اولهرق دائما حقه متوجه بولنور. شبهه يوقدر كه خلقدن اعراض ايله انقطاع بيننده فرق كلى اولوب ايكنجى برنجىيه مرجحدر؛ زيرا انسانك مادامكه برلقمهيه، بر خرقهيه اولسون احتياجى دوام حياتيله دائمدر دنيادن تماميله فراغت البته ممكن اولهمز ذاتاً مطلوبده فراغت كامله اولمديغى ومقصد اصلى مخزن اسرار روحانيه اولان قلبى علايق رديه وتمايلات فاسدهدن حفظ وصيانتله تطهير وتصفيه اولديغى جهتله اويله بر فراغته لزوم قالمز حتى بوندن ناشيدر كه علما وفضلاى اسلاميه زهدى قناعتله تفسير وبعضلرى مالدن فراغ مدلولنده بولنديغنى بيان ايله ايضاح حقيقته همت ايتمشلردر حتى علامهٔ زمخشرى عليه رحمة البارى (افضل الناس مؤمن مزهد) حديث شريفندهكى مزهد كلمهسنى جلد ثانيده بر مقالهٔ مخصوصهده بيان ايديلهجكى اوزره قليل المال ايله

تفسیر و بعض فحولین دخی قناعت ملزوم قلت اولدیغندن علامه‌نك بو تفسیرینی دها واضح قیله‌رق دنیابه هیچ بر وجهله عدم تعلق ممکن اوله‌مز الاهرشیدن ضرورت مقدارینه قناعت ایله اولور دیمشلردر . حجة الاسلام امام غزالی رحمة الله علیه (ولیس الزهد فقد المال وانما الزهد فراغ القلب کان سلیمان علیه السلام فی ملکه من الزهاد) دیمشدر؛ یعنی زهد فقد مال ایله فقیر الحال اولمق دکل بلکه فراغ قلبدر : زیرا سلیمان علیه السلام سلطنتده ایکن زهادن اولدی دیه‌رك ارائهٔ حقیقت ایلمشدر .

زهد حقنده بر مقالهٔ مخصوصه یازلمق مقرر اولدیغندن تفصیلاته ان‌شاالله اوراده کیریشیلور .

حضرت علی کرم الله وجهه بیورمشلرکه ضرب وایلام ویا اخافه وتحذیر ایدلمدکجه کندیسنه اولنان وعظ ونصیحتدن متنفع اولمیان غافلیندن اولمیکز ؛ زیرا انلر شرف عقلدن محروم حیوان کبیدر. عاقل

ادبله يعنی حسن صـورت وايما واشـارتله ايديلان نصح وپندی قبولده تردد ايتمز اما حيوان صوپه يمينجه تربيه اولمز .

—

حضرت علی كرم الله وجهه يورمشدركه « اخواننی نكبت، غيبت ووفاتی حالنده حفظ وصيانته سعی موفورده بولنميانلر صداقت اخوتله پيراسته عد اولنه‌مزلر » .

—

مشاراليـه حضرتلری « ترك كلفت شرط الفتـدر » يورمشلردر. حقيقت بين الاخلا الفتـده كلفت فقد محبتی اشارت ايدر تكلفله صحبت ايدنلرك اكثر آوانی قـواعد تكلفه توفيق افعـال ومشوار وتطبيق اقوال وكفتـار زحمتنی چكمكله كچر كيدر شـو قدركه هرحاضر مجلس الفت، هر لافزن انجمن صحبتی ياد وفاكار، محب صـدق شعار عد ايدوبده بلا تكلف طـاورانمامق وشو صورتله يار حقنـده‌كی ماره سررشـتهٔ طعن ومذمت ويرمكدن

کری طورمق مقتضـای عقل وفطانت اولدیغی رهین رتبهٔ بداهتدر .

—

ابو محمد امام احمد حنبـل رضی عنه رب الاجلدن اخلاص نه اولدیغی سؤال اولندقده امام مشارالیه دخی شویله جواب ویرمشدر :

(الاخلاص هو الخلاص من آفات الاعمال)

یعنی اخلاص افات اعمالدن خلاص ایله‌در .

—

سریٔ سقطی رحمة‌الله علیه جنابندن بیان ایدلدیکی بعض آثارده مسطوردرکه مشارالیه بر بیرام کونی معروف کرخی قدس سره العـالی‌یی خرما طـوپلارکن کورب نیچون طوپلادیغنی سؤال ایتدکده معروف کرخی حضرتلری شویله جواب ویرمشدر « اطفال اسلام جویز اوینایوب اکلنمکده اولدقلری صره‌ده برچوجغی اوینامیه‌رق اغلار کوردم وکندیسی یتیم اولوب دیکر اطفال کبی البسهٔ جدیده کیه‌مدیکی وجویزی اولمدیغندن اویونلرینه‌اولسون

اشـتراك ايدەمديكى ايچون اغـلاديغنى بالتحقيق اوكرندم بونك اوزرينـه همـان بو جانبه كلوب خرما طوپلامغـه باشلادم خرمالرى صاتوب چوجغه جويز آلەجغم » .

جناب سرى معروفك بو سوزينى ايشيدنجه همان چوجقلرك اويون يرينه عزيمتله مذكور يتيمى كيديروب قوشاتمغه وبر چوق جويز صاحبى قيلمغه مسارعت ايتمش ودرحال قلبنده بر نور فرح وانبساط حاصل اولمشدر .

—

داود طائى حضرتلرى مقتداى سـنيان ابو حنيفه رضى عنه الرحمـان‌دن تحصيل علوم ايلدكدن وصدر فقها اولدقدن صكره حضور فضـائلمنشور امامه كلەرك نه كاره شروع ايتمسى، نه ايله اشـتغال ايلمسـى لزومنى استاذندن استفسار واسـتيذان ايلـدكده جنـاب امام همامدن :

{ عليك بالعمل فان العلم بلاعمل كالجسد بلاروح }

امر جوابيسى صادر اولمش يعنى سنك ايچون عمل

اقتضا ایدر؛ زیرا عملسز علم روحسز جسد کبیدر جواـ
بیله مقابله بیورلشدر.

«الحق علم عمـله مقرون اولمه‌دن صفوت بولمز، علم مجردله قنـاعت ایدن عالم اولمز؛ زیرا طبع عالم ایچـون علم مجردله قناعت محـال، عمل ایله تصفیهٔ علم امنیهٔ عال العالدر؛ عین هدایت مجـاهده‌سز آچیلمز، عملسز علمله تلذذ ایدلمز» البته عین هدایت مجـاهده ایله لامع والبته علم ومعرفت عمل وعبادتله نافع اولور. علم عملی مورث اولاندر غیریسی نظر قبـولدن هر وقت دور طوتلمغـه شایاندر

خوانش برای دانش دانش برای دید
چون دیده نیست خوانش برای چیست

—

امام فخر الـدین رازی معاصری بولنان واصل بالله شیخ نجم الدینـه (بم عرفت ربك) سؤالنی ایراد ایلمش یعنی ربکی نه ایله عارفسك یولنده اسـتفسار رأی ایتمش

وحضرت شیخ ایسه (بواردات ترد علی القلوب فتعجز النفوس عن تکذیبها) جوابنی ویرمش یعنی ربمی قلوبه اولان ونفوس کندیسنی تکذیبدن عاجز قالان واردات معنویه ایله بیلورم کلامیله مقابله بیورمشدر .

—

شیخ شهاب الدین سیواسی رحمة الله علیه (الرحمان) ایله (الرحیم) بیننده‌کی فرقی ایضاح ایچون عیون التفاسیرده دیمشدرکه « رحمان معناً عام، لفظاً خاصدر غیره اطلاق اولنمز؛ رحیم معناً خاص، لفظاً عامدرانکله غیری تسمیه وتوصیف صحیح اولور » .

—

افاخمدن بری احباسندن برینه یازمشدر :

« خلقه سوزله دکل فعل وعملکله وعظ ونصیحت ایله که انلرده طریق خلوص وعبودیتده سنك اثرینه اتباع ایدرك متعظ ومنتصح اولسونلر عبد خلوص شعار، محب وفاکار اولمقله شرف بولسونلر . »

«سنك احوال وحركاتكه نزد باريده اولان علم ووقوف قدر حقدن حيا ايت كه رضاى ربه مخالفته جرأتله حضور علام الغيوبده محجوب قالميه‌سك . »

« جناب قادر قيومك سكا نافذ اولان قدرت وقوتى قدر اول ذو الجلالدن خوف وهراس ايله كه مقتضاى عبوديتك اولان خشوع وضراعت وكمال انقياد واطاعتده پابرجاى ثبات ومتانت اولمه‌نك سهولتنى بوله‌سك » .

—

(قلبده محبة الله ايچون بر معيار مستقيم واردر صدق وكذب، خير وشر او معيار راست عيار ايله طانيلور قلبده محبة الله اولورسه شهوات نفسانيه وتسويلات شيطانيه‌نك عرض وترويج ايتديكى مكر ومفسدت غلبهٔ اوامر شرعيه ايله مردود اولور كوكل فرمان خدايه ميل وانقياده سهولت بولور .)

—

(فقرك زينتى صبر، غنانك زينتى شكردر؛ اسلامدن

اعــلا شرف، تقوادن اعلا كرامت، توبه واستغفاردن اعــلا شفيع، عافيت بدندن احسن ثوب ولبــاس يوقدر حرص وطمع مفتاح تعب ومشقت ومطيهٔ الم وشدتدر .)

—

(سقم ابدانيه دوا ايله زائل و بى نشان اولديغى كبى نفوس انسانيه‌ده صداقت اخوان ايله تشفى ايدر .)

—

(كلام عاقل قوت، جواب جاهل ســكوتدر ؛ سقام حرصه دوا موجود، داء جهله طبيب مفقوددر .)

—

ارسطاطاليس ديمشــدركه عاقل عاقله موافق ورفيق صادق اولور اما جاهل نه جاهــله نه‌ده عاقــله موافق اولەمز نصلكه مستقيم مستقيمه منطبق اولور اما معوج نه معوجه نه‌ده مستقيمه تطبيق اولنەمز .

—

استاذ مشایخ کرام ابو علی دقاق علیه رحمة الخلاق اظهار حق کلام ایدوب بیورمشدر :
«اکرچـه فقر وغنانك ترجیح وتفضیلنده چوق قال وقیـل اولنمشدر اما بنم قاتمده اشرف واکمل وجـه‌لده‌دن اجمل اولان کفایت کفاف وتحصیل قناعت وعفافدر .»

مقتطفات منظومه

« روضة النـاظر ونزهة الخاطر» نام اثر لطیفـك (فرصت انعام واحسـانی انتهاز) حقنـده اولان فصل خامسندن :

لیس فی کل ساعة واوان
تتهیأ صنـایع الاحسـان

فاذا امکنت فبـادر الیها
خیفة من تعـذر الامکان

یعنی هرآن وساعت اسباب لطف واحسان مستحضر وآماده اولمز بونك ایچون فرصت وامکان وقوعنده (ایلروده امکانك متعذر اولمسندن احترازاً) همان احسان وانعامه مبادرت ایله .

—

اذا هبت ریاحك فاغتنمها
فعقبى كل خافقة سكون

ولا تغفل عن الاحسان فيها
فلا تدري السكون متى يكون

ریاح ثروت وسامان سندن طرفه هبوب ایتدیکی زمانلرده آنی غنیمت بیل زیرا هر روزکارك عقبی سکونتدر آنك ایچون او زمانلرده احساندن غفلت ایتمه‌که سکونتك نه وقت حصولبوله‌جغنی بیلمزسین .

یعنی ثروت وسامانك بولندیغی زمانلرده دها ایلرویه تعلیق ایله احسانی تأخیر ایتمملیدر ؛ چونکه هر اقبال وثروتك برزوالی اولوب بو زوال نه وقت کله‌جکی

بیلمدیکمندن وقتیله انتهاز فرصتله احسان وانعامدن
کیرو طورمامليدر .

—

خذوا بنصيب من نعيم ولذة
فكل وان طال المدى يتصرم
ولا تتركوا يوم السرور الى غد
لعل غداً يأتي بما ليس يعلم

یعنی نعیم ولذتدن حصه‌مند ومستفید اولیکز؛ زیرا
هربرشی نقدر اوزون سوررسه سورسون محو ومنقطع
اولور . ایمدی یوم سروری ایرته‌یه براقیکز زیرا یارنکی
کونك نه کتوره‌جکی بیلمنز .

—

ولا ترج فعل الصالحات الى غد
لعل غداً يأتي ونحن فقيد

یعنی اعمال خیریه‌یی یارینه براقه؛ زیرا بلکه یارینکی
کون بز مفقود بولنورز .

ابن کمال مرحومك آثار منظومه سندن

(حرف الراء) دن مابعد

یوق یره نعمتکی خلقه صاقین بذل ایتمه
دنیه‌ده نان و نمك حقنی کوزلر یوقدر
مسکنتله اوز یکی خاکه برابر ایتسه‌ك
اونودرلر او کونی نعمتی آکر یوقدر

——

معرفت کرچه که بکزاده‌لره لازمدر
اوقویوب یازمز ایسه ینه بك اوغلی بکدر
اهل علم اوغلی اولوب خانقه دنیاده
جاهل اولمقدن ایسه طوغمه‌دن اولمك یکدر

——

ذنوبی کموج الجبال بل هو اکثر
اصغر مثل جبال بل هو اکبر
و لکن عند الکرام اذا عفی
مثل عفو الذباب بل هوا صغر

——

صبحه دكين مروحه جنبان ايدم
واردی صفا خوابنه اول شیوه‌کار

مرغ دله بنـده سلیمـان ایدم
قبضهٔ دستـنده ايدی روزكار

كل يوزكده خط بلورسه كوزلرم كریان اولور
هاله كورنسـه كنـار ماهده باران اولور

اياغيكه دوشـديكك عاشـقلرك عيب ايله
پای شمعه دوكیلور هب یانیجق پروانه‌لر

كوزلرم ياشی اميـد وصل ووهم هجرله
بكزر اول بارانه كیم برآن ديكر برآن یاغر

كوز يوم جهاندن آج كوز يكی غفلت ايله
سن كوز يوموب آچنجه بو عالم كلور كچر

حرف السين

بیلدوکك بیلدیکك شخصـه مقارن اولمه
هم نشینی کشینك شویله بیل ای اقبل ناس

معرفت معدنی اولمزسه سخا کانی کرك
بونلر اولمزسه هله باری کرك قدر شناس

لجناب عرفی

اقبال کرم می کذر ارباب همم را
همت نخورد نیشتر لاونعم را

فقرم بسیاست کشد از مسند همت
در چشم وجود ارندهد جلی عدم را

اسحق افندیٔ قدیم

ایستـرم زاد غمك دلده فراوان اولسون
که جهاندن سفر ایتمك بکا آسان اولسون

——

ینه مشارالیهك :

غرضك جان ایسه کل آل طورمه
بورجمز وارمی انتظـاره دخی

——

جوری

عرض ایتمه بوی سر زلف امیدی
ای باد هوس شمدی پریشانلغمز وار

——

طالب

انتظارك بشقه بر ذوق نهانی اوادیغن
شاهد وصلت در اغوش اولمینجه بیلمدم

——

لا

ينــه هم جنسى چكر بر بر ينــك غيرتنى
زخم مقراصه اورور سوزن آنك چون مرهم

آكهى

قورصان اول حاصلى دنياده آلارغه اوله كور
بو خيرسز اطه‌ده طورمه دلا يسـه سرن
اورصا وارسه‌ك قچامزسين بوجه كتسه‌ك كرداب
نيجه ايتسـه‌ك دوشر البت قرهيه كشتئ تن

نثارى

دل غم ابتلايه رحم ايدوب لطف ايتمه‌سين غمزه‌ك
كه بيماره مفيد اولمز عـلاج ايتمك عـلاج اوزره

نفعی :

بلا بودر که آلشدی بلالرکله کوکل
غمکده کلسه دله باعث مسرت اولور

خسروی:

غرضم ملك بقا ایدی عدم راهندن
اوغرایوب شهر وجوده اویالاندم قالدم

صبری

الدیلر عقلم پری رولر پریشان ایتدیلر
بر یره کلمز مکر جمعیت خــوبان اوله

لاادری

عاقل ایسه‌ك كندی تدبیركده نقصان ایله
چونكه نقصان ایلدك تقدیره بهتان ایله

—

فكر ایتمه‌ده‌در هیبتنی بیت خدانك
بیهوده دكل دتره‌دیكی قبله نمانك

—

بلبل نیازه باشلادی سن ناز قیل دیو
كاشنده كل بوداغنی تحریك ایدر صبا

{ لطائف النعمه فی اقسام الحکمه } دن

مابعد

—

حکمت آلهیه

بالاده بیان اولندیغی اوزره علم آلهی واسماء سائره ایله دخی موصوف ومسمی اولوب اقسام اصلیه‌سی بشدن عبارتدر .

برنجیسی : هویت، وحدت، کثرت، وفاق، خلاف، تضاد، قوت، فعل، علت، معلول کبی جمیع موجوداته شامل اولان معانینک معرفتنه نظردر .

ایکنجیسی : طبیعی، ریاضی، منطق کبی علومك اصول ومبادیسنه نظر و بونلرده اولان آرای فاسده‌یه مناقضه‌در .

اوچنجیسی : واجب الوجودك اثبات وتوحیدندن و ربوبیت ایله تفردنده ومزیت وجودنده برموجود آخرك حضرت حقه مشارکتنك امتناعندن وحق تعالی‌نك بذاته واجب الوجود اوله‌رق ماسوانك وجودی انك

وجوديله واجب اولدیغندن بحث ایتدكدن صكره جناب خالق مكوناتك صفاتنی وصفاتنك نه وجهله كندی صفاتی اولدیغنی وهرصفتك نطقندن فهم اولنان شیئك نه اولدیغنی ؛ واحد، موجود، قدیم، عالم، قادركبی صفات آلهیه‌ده مستعمل الفاظك معنای آخره دلالت ایتدكلرینی وكندیسنده كثرت اولمیان شیٔ واحدك هر بریسی آخرك غیری اولمق اوزره معانیٔ كثیره‌یه دلالت ایتمسنك جائز اولوب اولمدیغنی وشو صفاتك كندیسنه مخصوص اوله‌رق حتی ذاتنده غیریت وكثرتی نه وجهله ایجاب ایتمدیكنی ووحدانیت حقیقیهٔ ذاتیه‌سنده‌كی مطلقیتی بیان ایدر .

دردنجیسی : مبدعاتدن ونزدنده منزله‌سی اولان واقرب مخلوقاتی بولنان جواهر اولای روحانیه‌دن وبونك كثرتیله اختلاف مراتب وطبقاتندن وملائكهٔ كروبیوندن وجواهر اولی‌نك دوننده بولنان جواهر روحانیهٔ ثانیه‌دن وآنلرك طبقات ودرجات وافعالندن باحثدر .

بو جواهر روحانیهٔ ثانیه سماواته مؤكل ملائكه وحملة العرش ومدبرات الطبیعه وكون وفساده تولد وتوالد ایلیانلری تعداد ایدنلردر .

بشنجیسی : بعضسی عاملهٔ محركه وبعضسی جناب حقك وحی وامرینی مؤدی اوله‌رق آمر بولنان

جواهر روحانیه‌یه جواهر جسمانیهٔ سماویه وارضیه‌نك
کیفیت تسخیرینی وارضیات و سماویاتك ملائکهٔ عامله‌یه
وملائکهٔ عامله‌نك ملائکهٔ مبلغهٔ ممثله‌یه و بونلرك کلیسنك
واحد اولان آمر مطلقه ارتباطنی وهرمبدعك تام اوله‌رق
اجراآتنده قصور وتفاوت بولنمدیغنی ومجرای حقیقیسی
مقتضای خیر محض اوله‌رق بعض شرلرك محض شر
اولمدقدن بشقه بلکه خیر جهتندن بر حکمت ومصلحت
ایچون اولدیغنی بیلدیرر بوقسمی (ساطاطا فوسیقا)
یعنی (مابعد الطبیعه) کتابی شاملدر وبونلرك هپسی براهین یقینیه ایله معلوم اولور.

{ فروع حکمت آلهیه }

وحی ونبوتدن و انسان موحی الیهك وحیی تلقی
ایتدیکی قوتله وحیی تأدیه ایدن جواهر روحانیه اوزرینه
دلالتندن بحث ایدر ؛ روحانیتدن صکره مبصر ومسموع
اوله‌بیلمك ایچون وحیك نصل ندا اولندیغنی و نبینك
مجرای طبیعته مخالف معجزاتنك صدوری قنغی خاصه ایله
اولوب غیبی نصل خبر ویردیکنی وابرار اتقیا ایچون
شبه وحیك وشبه معجزه اولان کراماتك نصل وقوع

بولديغنى وروح الامين وروح القدسك كروبيون طبقه‌سندن اولديغنى بيلديرر ·

علم معاد دخى فروع حكمت آلهيه‌دن عد ايدلمشدر ·

—

ايشته استاذ الحكما ابن سينا مرحوم اقسام حكمتك او نجيسى اولان حكمت آلهيه‌نك اقسام اصليه‌سنى بيان وفروع علمى دخى افاده واتيان ايلدى ·

معلوم اولمق اقتضا ايدركه علوم شرعيه‌دن علم كلام ياخود علم اصول دين بعض متوغلين نظرنده علوم فلسفيه ايله هم موضوع اولديغى ذهابنده بولنمشلرايسه‌ده فلسفه‌ده يعنى حكمت آلهيه‌ده اجسام طبيعيه‌دن بحث اولنمقله علم كلامه مشابهت حاصل اولەمز؛ چونكه علم كلامك وضعى قدريه، جبريه، رافضيه مثللو فرق ضاله‌نك ظهورى ودائما تزايدى حسبيله بونلرك رد مدعيات باطله‌سنه لزوم كورلديكندن بو ابطال وردى كمايليق ايفا وعقايد اهل سنتى ادلهٔ قويهٔ عقليه وبراهين متينهٔ نقليه ايله تأييد وتشييد مقصدينه مبتنى اوله‌رق متكلمينك

کائناته نظرلری جناب حق وفعال مطلق حضرتلرینه استدلال ایچون بولنمسندن ناشیدر.

حتی عصر حسن بصریده واصل بن عطانك ظهوریله وجود بولمغه باشلایوب امام ابو الحسن اشعری، امام ابو منصور ماتریدی کبی افاخمك اول امرده تنظیمنه همت ایتدکلری علم کلام قاضی ابو بکر الباقلانی، ابن مجاهد، استاذ افخم غزالی، امام الحرمین ابو المعالی کبی افاخمك توضیحات وتألیفاتیله علی الدوام ترقی ایدوب با خصوص علم منطقك ترقیسی اوزرینه امام غزالی، فخر رازی کبی اعاظمك تحقیقاتیله انتظام تام بولمش وفلسفه‌ده عقاید دینیه‌یه مخالف اولان مدعیاتك رد وابطالی مباحثی دخی علم کلامه ادخال ایدلمشدر وایشته علم مبحوث عنهك فلسفه‌دن غیری اولدیغی فلسفه علیهنده احتوای ردیات ایتمسیله بسبتون متحقق اولمشدر.

حکمت آلهیه عنوانی دخی آلان فلسفه‌یه کلنجه بونك وضعی حقایق اشیایی کشف وروحانیاتی ادراك ایچوندر یعنی محسوسات وماورای محسوساته قوهٔ عقلیه ایله استحصال علم ووقوف مقصدینه مبتنی‌در.

فلسفه‌نك موجدی اسکی یونانلیلر اولوب فیلسوف

لسان یونانیده محب دیمك اولان (فیلوس) ایله كمال معناسنی مفید بولنان (سوفیا) كلمه‌لرندن مركبدر؛ شو حالده محب كمال دیمكدر .

برنجی فیلسوف عنوانـه مظهر اولان فیثاغورثله افلاطون، ارسطاطالیس كبی قدمای حكما فلسفه‌یی تنظیمه و بو بابده تألیفاته اقدام ایله بر علم مخصوص وجوده كتیرمشلردر .

خلفاء عباسیه زماننده علوم وفنونك احداث وترقیسنه صرف مساعی ایلدیكی صره‌ده فلسفه‌نك دخی نقلنه غیرت ونیجه كتب یونانیه‌نك ترجمه‌سیله علم مذكورك تنظیم واصلاحنه همت اولنـدی . ابو نصر فارابی، ابوعلی ابن سینا كبی برچوق ارباب كمال بو علمده تألیفات عدیده براقشلر وفلسفه‌نك شریعته مغایر مباحثی وار ایسه‌ده بونلر متشرعین جانبندن كوسترلمش وبو بابده امام غزالی بیوك همت ایلمشدر . علم مذكورك مباحث مذكوره‌سی ردیاتی مستحضر اولمـدن نظر تدقیقه النمز ودها طوغریسی اصول تحصیل علم وفنونه توفیقاً فقه وتفسیر واصول دین كبی علوم شرعیه‌یه وقوف حاصل ایتدكدن ومكارم اخلاق ایله تصفیهٔ ذات وصفات ایدرك علـوم وفنون سائره‌یی علی الترتیب كوردكدن صكره حكمت الٓهیه تعلم ویا مطالعه‌سی طریق

مستقيمنه كيديلوب وقتسز و يولسز حركت ايدلمزسه منافع ومحسناتدن غير خالى اوله‌جغى اقامهٔ برهانه لزوم حس ايتديرميه‌جك درجه‌ده ظاهر و باهردر .

محتاج عرض وايضاح اولمديغى اوزره نوع بشره لطف جليل ربانى اولان قوهٔ عقليه نيجه حقايق ماديه ومعنويه‌يى كشف ايده بيلورسه‌ده بونك دخى نهايت بردرجه‌سى واردر يعنى مدار شرف وامتيازمز اولان او قوهٔ عقليه نيجه حقايق اشيايى عارف نيجه روحانياته بالاستدلال واقف اولديغى حالده البته هپسنى ادراكه قادر اوله‌ميوب بر طاقمنك كنهنه وارمقدن عاجز وقاصر قالور . بوراده ادعايه يك حقلويزكه بعض مباحث ومسائلى فهم وادراكدن عاجز قالديغمزى كوروبده شكايت ايده‌جكمزه وياخود كشف ايتمكه چاليشوب برالاى اوهام باطله وخيالات عاطله‌يه دوشه‌جكمزه جناب حقك بزه بوقوهٔ عقليه‌يى ويرمسنه و بزى بونجه كشفياته موفق قيلمسنه مقابل عقلمزك ايرديكى مواد ومسائلك تدقيقات وتحقيقاتنى اكماله چالشمق البته دها زياده موافق حقيقتدر قوهٔ دراكه‌مزك نافذ اوله بيلديكى دائره خارجنه چيقوبده بيابان حيرت وضلالتده ذليل وسركردان قالمقدن مجانبت مطلقا مطابق قواعد حكمتدر .

فلسفه‌ده بوخطا وجرأتدن رهایاب اوله‌مامق هم علمك قسماً مدخولیتنی وهمده اربابنك على الاكثر مذمومیتنی موجب اولمشدر . انجق اکابر حکمانك بوندن غافل اولمدقلری اثرلرنده کوریلان رأیلریله مستدلدر حتى افلاطون آلهیاتده حکمتك خدمتی تحصیل ظندن عبارت اولدیغنی بیان ایلمش وترجمهٔ ابن خلدونده مصرح اولدیغی اوزره رئیس اساتذهٔ حکمای اسلام ابوعلی ابن سینا علیه رحمة العلام کتاب مبدأ ومعادنده « حشر روحانی واحوالی نسبت معینهٔ معلومه ووتیرهٔ واحده اوزره اولدیغندن براهین عقلیه واقیسهٔ صحیحه ایله درك اولنور شیلردن اولمغله بونك اوزرینه برهان اقامه‌سنه قدرتمز واردر اما حشر جسمانی واحوالی نسبت واحده اوزره اولمدیغندن برهان ایله ادراك اولنه‌مز شریعت حقهٔ محمدیه ایسه بزه انی بسط وبیان ایتمکله حشر جسمانینك احوالنده شرع شریفه مراجعت اولنسون » دیمشدر .

ایشته استاذك شو مقالی یوقاروده‌کی عرضمزك اصابتنه صراحةً دالدر یعنی قوهٔ عقلیه حشر روحانینك مطلق الوقوع اولدیغنی ادراکه وبوبابده برهان ودلیل تدارکنه مقتدر ایسه‌ده حشر جسمانی ایله احوالنه علم

ووقوف حاصل ایتمکدن عاجز قالمشدر دیمك که حشر روحانی قوهٔ مدرکه‌مزك نافذ اولدیغی دائره داخلنده قالان حقایقدن اولوب فقط حشر جسمانی او دائره‌نك خارجنده قالمش و بناءً علیه عقل بشر انی ادراك وتمیزدن قاصر اولمشدر .

شونکله ظاهر ونمایان اولیورکه حکما نظر عقلینك مشاهده ورؤیتنه قدرتیاب اوله‌میه‌جغی نقاطك تماشای احوالنه بوش بوشینه اوغراشوب اضاعهٔ اوقات ومساعی ایتمك و برطاقم خیالات واوهامه فریفته اوله‌رق قعر عمیق خطایه دوشمك داهیه‌سندن مصون قالدیغی حالده محسنات ومنافعی باهر کشفیاته موفق اوله بیلمشلر ایسه‌ده دواهئ معروضه‌یه کرفتار اولنجه نظر شریعتده مستهجن ویا مردود بعض افکار باطله‌ده بولنمشلردر .

بوده معلوم اولسون علماء اسلامیه‌دن غزالی، رازی، تفتازانی، جرجانی، جلال دوانی، خواجه زاده ، ابن کمال کبی افاخم شریعت وحکمت بینی بولمش ویك چوق حقایق ودقایق کشف وتعیین وفلسفه‌نك مردوداتنی ارائه وتبین ایلمشلردر .

خلاصهٔ کلام حکمة الٓهیه‌دن عقلمزك ایردیکی مباحث نافع ومفید اولوب انجق نظر عقلی افقنك اوته‌سنده‌کی

نیجه حقایقــك احوالنه دائر ایدیلان کشفیـات و بو بابده
ویردکلری معلومات اخبارات شرعیه‌یه مستند اولمدقجه
مقولهٔ ظنیات اولدیغندن وثوق واعتماده غیر شایاندر یعنی
اقسام حکمة الٓهیه‌نك عرض اولنان اوچ برنجی قسملرنده
مبحوث عنه مسائلك شرعه غیر مخالفلری اعتقادات حقه‌-
نك تأییدینی موجب اولوب دقایق روحانیه مباحثنی احتوا
ایدن صوکنجی ایکی قسمی ایسه اکثریت اوزره خیالات
دیمك اولدیغندن بی‌فائده‌در زیرا دفعاتله بیان ایدلدیکی
اوزره مابعد الطبیعیاتده عقل وادراك وفکر چالاکك دائرهٔ
نفوذی پك طاردر ابن سینا اقســام حکمت الٓهیه‌یی
بالاده عرض اولنــدیغی اوزره بیان ایلدکدن صکره آلت
حکمت اولان منطق حقنــده بعض افاداتی مقتضی کو-
روب شو یولده سوزه باشلامشدر :

«حکمتك اقسام اصلیه وفرعیه‌سنی بسط و بیان ایلدك
شمدی انسانك حکمت نظریه وعملیه‌یی کسب وتحصیلنی
وبحث وردده سهــو وغلطــدن توقیســنی مــوجب
وهر بحثده سلوکی واجب طریقه مرشد وحقیقت حد
صحیح ایله برهاندن عبارت بولنان حقیقت دلیلی وبرها-
نی‌یه مقارب اولان حقیقت جدلی وانلردن قاصر بولنان
حقیقت اقناعیه ایله مغالطه‌یی وتخیله توقع ایدن حقیقت

شعری بی مبین آلتی تعریف ایتمك زمانی حلول ایلدی .

ایمدی معلوم اولسونکه اشبو آلت حکمت یعنی علم منطق طقوز قسمدن مرکبدر .

برنجیسی : کلیات خمس مباحثنی متضمن وبوحیثیتله الفاظ ومعانینك اقسامنی مبین اولوب علم منطقك مدخلی مقامنده‌در وبونی فرفوریوسك تصنیعاتندن (ایساغوجی) کتابی مشتملدر .

ایکنجیسی : عقلده قوامی ووجودده تحصیلی مشروط اولمیان وبالعموم موجوداته من جهة ماهی شامل اولان متعدد معانیٔ مفردهٔ ذاتیه‌دن باحثدر . بونی ارسطاطالیسك (قاطیغوریا) یعنی (مقولات عشر) نامنده‌کی کتابی محتویدر .

اوچنجیسی : صادق ویا کاذب اولمق اوزره قضیه ویا خبر اولمسی ایچون معانیٔ مفرده‌نك ایجاب وسلبله نصل ترکیب اولنمسی لازم کله‌جکنی بیان ایدر . بو قسمك شامل اولدیغی مباحثی ارسطاطالیسك (باریدمینا) یعنی (عباره) دینیلان اثری متضمندر .

دردنجیسی : مجهوله علم حصولنجه دلیل مفید تألیف اولنمق ایچون قضایانك نصل ترکیب اولندیغنی بیلدیرر بوده قیاس اولوب مباحثنی ارسطاطالیسك (آنو-

لوطیقا) یعنی (تحلیل بالعکس) دینیلان کتابی حاویدر.

بشنجیسی: حین ترتیبنده قیاسك شرائطنی وكنديسیله شکسز یقین اثبات اولنمق اوزره مقدمه دیمك اولان قضایاسنی مبیندر. بوده قیاس برهانی اولوب مباحثنی ارسطاطالیسك (انولوطیقا الثانیه) و (افوقیطق) یعنی (کتاب برهان) نام آثری شاملدر.

آلتنجیسی: هرشیده علم وفهمی تبیین برهانیدن قاصر اولان کمسه‌نك مخاطبه‌سنده، وجدلده حجج نافعه اکتساب اولنان مواضعده، الزامدن احترازمراد اولنان محاوراتده، مجیب وسائله ایجاب ایدن شیلری تعریف ایدر. بو قسمك مباحثنی ارسطاطالیسك (طوبیقا) یعنی (مواضع) دینیلان اثری مبین اولوب بعض کره (جدلی) دیمکله‌ده تعریف اولنور.

یدنجیسی: حجج ودلائلده وقوعبولان غلطاتك وسهو وذله‌دن تجانبك تعریفنی وبا سرها آنلرك اعدادینی وآندن تحرز وتوقینك وجهی اوزره تنبیهی مشتملدر. بونی ینه ارسطاطالیسك (اسوفسطیقا) یعنی (نقض شبه المغالطین) دینیلان کتابی حاویدر.

سکزنجیسی: مشاولات، مخاصمات ومشاجرات

طریق اوزره جمهور ایله مخـاطباتده نافع اولان مقایس خطـابه ایله مدح وذم، اسـتعطاف واستمالت، اغراب، تصغیر ویا تعظیم وغیر، وجوه مقادیر ومعاتبـات وهر بر قضیه وخطبه‌ده کلامك ترتیب وجوهی اصول‌وتعریفاتنی تضمن ایدر. قسم مذکورك مباحثی‌ارسطاطالیسك (ریتو-ریق) یعنی (خطاب) نام اثرنده‌در.

طقوزنجیسی: هرفنده فنك وانواع‌تقصیر وتنقیصك نصل لازم کله‌جکی حقنـده‌در قسم مذکورك مباحثنی ارسطاطالیسك (قوانتیق) نام کتابی شاملدر وبوکا (رتوریق) یعنی (شعری) دخی تسمیه اولنور.»

شیخ الرئیس آلت حکمت اولان منطقـك اقسـامی حقنده بالاده عرض اولنان معلوماتی سرد واتیاندنصکره رساله‌سنه ختام ویرمك قصد ایدوب مقال آتی‌یی خاتمه اتخاذ ایلمشدر.

« ایشته آلت حکمتك اقسـامی اوزرینه دلالت ایتدکـ یوندن ظاهر اولدیکه علم مذکورده شریعته مخالف هیچ برشی یوقدر اولدیغی ادعاسنده بولنوبده منهاج شریعتدن ازلاف ایدنلر عجز وتقصـیرلری جهتله خطـایه دوشرلر صنـاعت نفس بونی ایجـاب ایتمز؛ زیرا نفس بونلردن بریدر.

ایمدی بو رساله‌مزی جناب واهب العقل والتوفیقه حمد ایدرك ختم ایدرز . »

؏

حضرت شیخك شو خاتمه‌سنده علم منطقك شریعته عدم مغایرتنی اخطار وارائه ایلمسی علم مذکورك بین الاسلام اوائل انتشارنده ردی جهتنه کیدلمسندن ایلرو کلمشدر .

تاریخ علوم وفنونه واقف اولانلر ایچون خفی بولنمدیغی اوزره متقدمین علما علم منطق فلسفه‌دن عد ایله قبول ایتمیوب تحصیلنه مانع اولدقلری جهتله طرفداران منطق بو علمك مخالف شریعت اولمدیغنی ارائه واثباته مقدم وساعی بولنمشلردر .

استاذك عرض اولندیغی طرزده ختم مقال ایتمسی روش افاده وحاله نظراً بو سببه مبتنیدر .

فحوالیندن بعض ذوات متقدمین علمانك علم منطق مغایر شریعت کوره‌رك تحصیلنی منعه اهتمام ایتملری اسبابیله متأخرین فضلانك علم مذکورده اویله بر مخالفت بولمدقدن بشقه تحصیلی فرض کفایه درجه‌سنده اولدیغنه قناعت حاصل ایتدیره‌جك قدر ترقیسی وسائل ووسائطنی

استکماله همت ایتملری اسبابنی تحری وتدقیق ایلمشلر ، وفی الحقیقه موفق اولمشلردر .

مشار الیهمك بیانلرینه نظراً دلائل عقلیه ایله تأیید عقاید دینیه‌یه سعی وهمتله علم کلامی وجوده کتورن وبونکله ابطال مدعیات مخالفینه چالیشان قدمای متکلمین کتب کلامیه‌ده تسطیر ایتدکلری بعض ادله بطلاننك ظهور وترقیٔ منطقله تبین ایتمسی استعداد وتمایلنی کورملری اوزرینه عقاید دینیه‌نك تشیید وتأییدینه مدار اولان ادلهٔ مبحوث عنهانك دوام مرعیتنی تأمین ایچون علم منطق رد وتزییف ایتمشلر وتحصیلنه خواهشکر اولانلر ایچون احداث مشکلات ایلمشلردر .

انجق مؤخراً حجة الاسلام امام غزالی وامام فخرالدین رازی رحمهما الله حضراتنده‌کی غیرت علمیه وحمیت دینیه برقاچ فن وعلم ایله قناعتی تجویز ایتدیرمیوب عصرلرنده مدون بتون علوم وفنونك کشف مزایا واستخراج غوامضنه چالشملرینی مجبر اولمسیله هر ایکیسی علوم عقلیه ونقلیه‌ده صاحب کمال اولمشلر وبوصره‌ده علم منطقك حقیقت ومنفعتنه دخی کندیلرنجه قناعت حصولندن نشأت ایتمش اولملیدرکه مغایر شریعت عد ایدلمسنی باعث اولان اسباب معروضه‌یی ازاله‌یه دخی

همت ایدوب کتب کلامیه‌ده‌کی قوانین منطقیه‌یه منافی
دلائل مقامنده هم قوانین مذکوره‌یه مطابق وهمده
مقتضیات مدعیاته دها موافق براهین قاطعه ودلائل
ساطعه وضع واقسام ایتمك وبوصورتله برطرفدن علم
منطق حقنده‌کی مغایرت شریعت ظننی ابطال وامحا
ایدرك بو علم نافعك عامه‌جه مظهر حسن قبول اولمسی
وقوانین وقواعدندن علماً استفاده ایدلمسی یولنی بولمق
وهمده دیکر طرفدن ادلهٔ کلامیه‌نك تشیید وتقویتنه غیرتله
مترتب عهدهٔ اسلامیتلری اولان خدمت دینیه‌یی ایفا
ایلمك کبی موفقیتلرله ابدی بر امتیاز وشرف بولمشلردر .

ارتق بوندن صکره سرفرازان علما هپ علم منطقی
قبول ایدوب رد ومنعندن صرفنظر تدریسات وتألیفات
ایله ترقیسنه خدمت ایتمشلردر . شوقدرکه ارباب فنك
تکثری آرانك تزایدینی، بو علم منطقك تغیرات کثیره‌یه
اوغرایه‌رق مباحثنك چوغالمسنی ودور ودراز
تدقیقات وتوضیحات یوللرینه کیدیله‌رك نهایت تحصیلی
خیلی مشکل حالی بولمسنی ایجاب ایلمشدر اکثر مدققین
نفعی مطلق اولان علم مذکورك شو صورتله صعوبت
تحصیلنی وحقیقت ومحسنات علمی مفید وشامل اولان
کتب قدمانك نظر اعتباردن سقوطنی و مفصلاتك

ترویجنی خشنودسزلقـله تلقی ایلدکلری حقایقشـناسان متوغلین عندنده معلومدر .

شوراسی شایان تعجبدرکه منطق مباحثی تکثیر وتو-فیر وشروح و حـواشی تحریر وتسـطیر ایلدیکی حالده مدخل فن اولان کتابك نامی نه‌دیمك اولدیغنی تعیننده همانده اکثریت اوزره اختلاف ایدیله‌رك ایشك طوغریسی بو آرای متضاده اراسنده قالمش وایساغوجی بش یپراقلی بر کلك اسمیدر دینه‌جك قدر ایلرو کیدیلوب پك چـوق آرای غریبه بسط ایدلمش ونام مذکورك یونان قدیم لسا-ننده مدخل دیمك اولدیغی حقنـده‌کی اخبـار پك کوج ایشیدلمشدر .

بو حقیقتی عـدم استمـاع حالی ظن ایدرزکه الآن جاری دکلدر .

تمه اوله‌رق شوراسنی عرض ایدملکه ذکر اولنـان ایساغوجینك مؤلفی میلادك ایکی یوز اوتوز ایکی تاریخنده بریة الشامده طوغمش برحکیم یونانیدر .

ایمدی شیخ الرئیس رحمة الله علیهك اقسام الحکمه نام رسالهٔ عربیه‌سی ترکجه‌یه بالترجمه اساس اتخاذ اولنه‌رق تحریرینه چالیشیلان (لطائف النعمه فی اقسـام الحکم) نامنده‌کی شو رسـاله‌مزك زمان ختم واکمالی حلول ایتمش

اولـديغندن خطيـات ونواقصى نظر عفو ايله كورلمك قارئين كرامدن رجا ايديلەرك اختيار سـكوت اولندى . الحمد لله رب الموفق والصلوة والسلام على رسوله المشفق وعلى آله واصحابه اجمعين .

(انتهى)

(مهران) مطبعه‌سى ـــ باب عالى جاده‌سنده نومرو ٧

مقالات

صحیفه نومرولری	
١ و ١٨	علم.
١٤ و ٢١ ٤٥ و ٧٨ ٩٤ و ١٨٨	كتاب كشف الازهار عن حكم الطیور والازهاردن اشارت الكلب، اشارت الجمل، اشارة الفرس، مقدمه، اشارة النسیم، اشارت الورد: «گل».
٣٣ و ٩٧	اسلامیتده امر سعی، نهی بطالت.
٤٧ و ٦٤	ابن كمال مرحومك آثارندن «طبقات الفقهاء».
٤٩ و ٦٥	حافظك «پیرما كفت الخ» بیتنی جلال دوانینك شرحی.
٨١ و ١١٣	شرح مذكورك ذیلی.
١٢٩	فضائل قرآنیه.
١٣٦ و ٢٠٥	توكل، تسلیم، رضا.
١٤٠ و ٢١٧ ٢٧١ و ٣٢٥	اسرار نورانیهٔ قرآنیه ترجمه‌سی.
١٧٣ و ٢٣٩ ٢٩٧ و ٣٦٦	لطائف النعمه فی اقسام الحكمه رساله‌سی.
١٩٣	صیام.
٢٥٧	خیر.
٢٥٠ و ٣٠٩	مدنیت اسلامیه «كتاب مخصوص».
٣٢١	مقامهٔ شكران.

مقتطفات منثوره :

صحیفه نومرولری	
٤ الی ٨	امام قشیرینك اسماء الحسنی شرحنك اسم رازق بحثندن، حسن بصرینك بر صالحه ایله مكالمه سی، موسی، یوسف علیهما السلام حضراتنك، امام علی، امام حسن (رضی) حضرتلرینك، مأمون خلیفه ایله بعض حكمانك، اقول علیه سی .
٢٠ « ٢٥	امام جعفر، امام اعظم، جنید بغدادی، سید شریف، جلال دوانی، ارسطو، بقراط ایله بعض حكمانك گفتارلری .
٣٧ « ٤١	امام علی، ابن عباس رضی اه عنهمانك بعض كلام حقیقت انسجامی، امام اعظم، امام شافعی، امام محمد، امام یوسف حضراتنك خاتملری، ابن سینا، ابو عبد اه الساثلی، فیثاغورث، افلاطون، بعض حكما اقوالی .
٥٣ « ٥٨	مضمون حدیث حضرت رسالت پناهی . حدیث شریف دیگر . عبد اه ابن مسعود رضی، بایزید بسطامی، محفوظ بن محمد حضراتنك اقوالی، امام قشیرینك اسماء الحسنی شرحنك اسم خالق بحثندن . منبها تدن، عمده دن، مطایبات عبید زاكانیدن، بعض منقولات . حكمته دائر بر ایكی سوز، امام اعظمك اسامیٔ تلامیذی . لطیفه .
٦٩ « ٧٢	مضامین احادیث نبویه . امام علی رضی، عبد الرحمن جامینك رح اقوالی . اسماء الحسنی

صحیفه نومرولری

شرحنك (اسم ملك) بحثندن . ابو یزید بسطامینك بر سوزی .

٨٥ الی ٩٠ مضمون حدیث پیغمبری . جلال دوانینك لوامع الاشراقندن . جاراه زمخشرینك اطواق الذهبندن . عمر ابن عثمان المکی ایله عمر ابن فارضك اقوالی . بعض حکم .

١٠١ « ١٠٨ مضامین احادیث جلیله . اصحاب جناب رسالت پناهیدن صاحب التفسیر اولانلر . ابراهیم القصار ، شیخ عبد اه المعزی ، ابن سینانك اقوالی . جاراه الزمخشرینك اطواق الذهبندن ، جلالك بعض حکمایه دائر لوامع الاشراقده کی افاده سی ، بر مکالمهٔ حکمیه .

١١٩ « ١٢٤ مضامین احادیث شریفه . امام علی (رضی) ، جنید بغدادی حضرتلرینك اقوالی . حکمت حقنده ابن سینا وجلال دوانینك بعض تعریفاتی .

١٤٧ « ١٥٩ عثمان زاده تائبك صحت اباد رساله سندن اوچنجی واوتوز برنجی احادیث جلیله . مضمون حدیث شریف دیکر . امام حسن بن علی (رضی) حضرتلرینك اقوالی . رسالهٔ قشیریه ده ابو طیب مراعیدن مروی قول جمیل ایله رجا حقنده افاده . اسماء الحسنی شرحنك اسم اه بحثندن ؛ اسم قدوس بحثندن . ابراهیم بن ادهم ، فضیل رحمة اه علیهمانك اقوالی . حسین

صحيفه نومرولری

کاشفینك اخلاق محسنی نام أثریله ذیلندن فقرات . خالد بن عبد اه القشیرینك واسط شهرنده ایراد ایتدیکی نطق .

٢٢٤ الی ٢٣٠ امام علی رضی اه عنهك قول عالیسی . اسماء الحسنی شرحنك الوهاب، السلام مبحثلرندن . رسالهٔ قشیریه نك استقامت بابندن (الواحد الاحد) حقنده امام قشیرینك بعض توضیحاتی . اخلاق محسنی ذیلندن فقرات .

٢٧٧ « ٢٨٧ مضامین احادیث شریفه . بعض اقوال خلفای راشدین وامامین (رضی) . انتخاب استاذ خصوصنده امام اعظمك رأیی . اتخاذ رفقایه دائر بر قاچ سوز . حسن بصری (رضی) نك مناجات و بعض افاداتی . صبر ومحبت وتمکین حقنده امام شافعیدن برسؤال وجوابی . ذوالنون مصری وسری سقطی نك اقوالی . جلال دوانینك عدالت حقنده، سقراطك حسن وسوء خلقه دائر افادهلری . حلمه دائر برقاچ سوز .

٣٤١ « ٣٥٦ (ان الدین نصیحة) حدیث شریفنك شرحی . تلاوت قرآن حقنده شیخین حضراتندن سؤال رسالت پناهی. حضرت عمر (رضی)نك عزلت حقندهکی قول جمیلی (تصحیح) — عزلت همنشینان بددن راحتی استلزام ایدر — . امام عمر (رضی) نك اقوال علیهسی . امام

صحیفه نومرولری

اعظمـك داود طـائیه پند ونصیحتی، امام حنبلك اخـلاص حقنـده افادەسی. سری سـقطی ایله معروف کرخینك بر حکایەسی. فخر الدین رازی ایله شیخ نجم الدینـك بر مکالمەسی. شیخ شهاب الدین سیواسی وسائر افاخمك اقوالی.

مقتطفات منظومه :

٨	الی	١٨	ابن راوندینك بر قطعەسی ایله جوابلری. عبد اله ابن عباس رضی، ابو السـعود، ابو اسحـق، عرفی، احمد پاشـا ویحیی‌نك بعض اشعاری. سهواً طالبه اسـناد اولنمش فضولینك بر بیتی.
٢٥	«	٣١	ابو الفتح البستی‌نك (قصیدة الحکم والامثال)ندن. محمود ابن شیخ، مأمونك جاریەسی عریب، ام النهاء، صـائب وسید نسیمی‌نك اشـعاری. بعض ابیات.
٤١	«	٤٥	قصیـدة الحکمدن. امام علی رضی، میرزا مهـدی، ملهمی، ابن کمال، نابی حضراتنـك اشعاری. موزون بر نصیحت.
٥٨	«	٦٤	قصیدەدن. چهار یارك رضی، شیخ الاسلام اسـبق عارف حکمت بکك بعض ابیاتی.

صحیفه نومرولری

	کلیم همدانینك (قصیدهٔ نعتیه) سندن، سائر اشعارندن. فصیح، بلیغ، حلیم کرای، سنبل زاده وهبی نلك ابیاتی، بر بیت.
٧٣ الی ٧٦	قصیده‌دن. امام علی نلك (رضی) اشعارندن. منظوم ترجمه‌لریله برابر اوچ بیت فارسی. عدد آیات جلیله‌یی متضمن ابن کمالك اثر منظومی. بعض ابیات.
٩٠ » ٩٤	قصیده‌دن. جامی، سلمان، سنبل زاده، فهیمك اشعارندن. آثار منظومهٔ ابن کمال (حرف الالف).
١٠٨ » ١١٢	قصیده‌دن. امام علی رضی، امام اعظم (رح) حضراتنك اشعار برگزیده‌سندن. بعض ابیات. پنج کنجدن شیخ نجم الدین، معروف کرخی، شبلی حضراتنك گفتار منظومی.
١٢٤ » ١٢٨	تمجید جناب بلال حبشی رضی. امام شافعی وابن سکیتك منظوماتندن. کریمهٔ سنجرخان ایچون عمعق بخارینك مرثیه‌سندن. نحیفینك بر خوش غزلی.
١٦٠ » ١٧٣	قصیده‌دن. روضة الناظردن سکز بیت. امام علی رضی وابن معتزك آثارندن. آثار منظومهٔ ابن کمال (حرف الباء والتاء). کلیم همدانی، بهائی، انطاکیه مفتیسی مرحوم عاکف افندینك اشعارندن.
٢٣٢ » ٢٣٨	روضة الناظردن طقوز بیت. آثار منظومهٔ

صحیفه نومرولری

ابن کمال (حرف الدال والراء). شاعر باخرزی، انوری، بی دلك منظوماتندن.

۲۸۷ الی ۲۹۷ امام علی‌نك (رضی) ایکی قطعه‌سیله ترجمه منظومه‌سی. روضة الناظردن یدی بیت. آثار منظومهٔ ابن کمال (حرف الراء). عرفینك ابیاتندن. سلمان فارابینك قصیدهٔ موسندن، بی دل، ریاضی، روحیٔ بغدادی، ساغرینك اشعاریله ابیات سائره.

۳۵۶ « ۳٦۵ روضة الناظردن اوچ قطعه ایله بر بیت. آثار منظومهٔ ابن کمال (حرف الراء نهایتیله حرف السین). عرفی، اسحق افندیٔ قدیم، جوری، طالب، آلهی، نثاری، نفعی، خسروی صبری نام شعرای مشهوره آثارندن ابیات ایله ناظمی مجهول برقاچ بیت.

(مهران) مطبعه‌سی طرفندن نشر اولنان کتابلر

غروش	
٧٥	شیطانك یادکارلری حکایه
٨٥	سفیللر حکایه ٧٨ جزو چیقدی
٤٠	هفته متنوع ٢٠ »
٥	اولیا چلبی حکایه
١٧ـ	نوای شوق یاخود صدای عشق شرقی مجموعه‌سی
١٥	نظری وعملی نحو فرانسوی پواتونك مترجمی رفیق بك مجلد
١٠٨	قاموس فرانسوی برنجی نوع مجلد
٦٥	قاموس فرانسوی ایکنجی نوع مجلد

(فرانسزجه‌دن ترکجه‌یه) — the two قاموس فرانسوی entries above

٤٢	ترکجه‌دن فرانسزجه‌یه اولان قاموس فرانسوی‌نك ٢٨ نجی جزؤ نشر اولندی هر جزؤ ٦٠ پاره
٥	مبادئ قانون جزا
٥	مبادئ اصول دفتری
٧٢	مونته قرستوارمنی حروف ترکجه عباره

مشاهیر اسلامك شمدی‌یه قدر نشر اولنان عددلری بهری ٢ غروش

١ ار طغرل غازی

٢ سلطان عثمان غازی

٣ مؤلف قاموس فیروز آبادی وسلطان اورخان غازی

٤ سلطان محمود غزنوی

٥ حجاج

٦ امام مطهر

جیب کتبخانه‌سنك شمدی‌یه قدر نشر اولنان عددلری

هر بر عددینك فیئاتی ٤ غروشدر

١	مدنیت اسلامیه		محرری ش. سامی
٢	اساطیر		» »
٣	قادینلر		» »
٤	کوك		» »
٥	یر		» »
١٠	انسان		» »
١١	امثال جلد	١	» »
١٢	» »	٢	» »
١٣	» »	٣	» »
١٤	» »	٤	واخیری
١٧	لطائف	١	محرری ش. سامی
١٨	»	٢	» »
٦	نمونهٔ ادبیات	١	
٧	» »	٢	
٨	» »	٣	
٩	» »	٤	
١٥	اختراعات وکشفیات		م. نعیم
١٦	فصول اربعه		»
١٩	اصول بدایع		دردست طبعدر

فیئاتی ۳۵ غروشدر
مجلد ٤٠ غروش

ایکنجی جلدك اجزاسی هر آی نشر اولنور

ایکنجی سنه‌نك ابونه‌لکی استانبول ایچون ۲ بچق
طشره‌لر ایچون پوسته اجرتیله برابر اوچ مجیدیه‌در

مرجع ومحلی باب عالی جاده‌سنده ۷ نومرولی
(مهران) مطبعه‌سی